

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

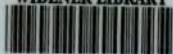
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER LIBRARY

HX 5I62

3264.29

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

about bind 8/2

PORTA LINGUARUM ORIENTALIUM

EDITIT

J. H. PETERMANN.

TOMUS VI.

BREVIS

LINGVAE ARMENIACAE

GRAMMATICA, LITTERATURA, CHRESTOMATHIA

CUM

GLOSSARIO.

IN USUM PRAELECTIONUM ET STUDIORUM
PRIVATORUM

SCRIPSIT

JUL. HENR. PETERMANN,

IN UNIVERSIT. BEROLINENSI PROF.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.

25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINII
DULAU & Co.

37, SOHO SQUARE.

1872.

Verlag von H. Reuther in Karlsruhe.

- Calvini Joh.,** in Novi Testamenti epistolas Commentarii, ad editionem Amstelodamensem accuratissime exscribi curavit A. Tholuck 8°. Ed. quarta. 4 Bände. M. 13. 50.
— Epistolae Pauli ad Romanos et Corinthos. Ed. quarta. 2 Bände. M. 5. —.
-
- Genesis, Psalms, Jesaias, Jobus, hebraice** ad optimas editiones accuratissime exscripti. In usum praelectionum academicarum. 4 Bändchen, kart., die drei ersten M. 1. 25, Jobus 75 Pf.
-
- Vitae quatuor reformationum** Lutheri a Melancthone, Melancthonis a Camerario, Zwinglii a Myconio, Calvini a Theod. Beza conscriptae nunc junctim editae. Praefatus est A. F. Neander. 8°. Halbfrauzband. M. 2. 50.
-
- Weis H., Dr.,** Die grossen Kappadocier Basilius, Gregor von Nazianz und Gregor von Nissa als Exegeten. Ein Beitrag zur Geschichte der Exegese. 8°. M. 1. 80.
-
- Rutherford Sam.,** Geistliche Trostbriefe, nebst kurzem Abriss seines Lebens. Aus dem Englischen. Mit empfehlendem Vorwort von Dr. theol. Rud. Kögel. 2. Auflage. M. 3.—, eleg. geb. M. 3. 60.
-
- Kinder- und Katechismus-Predigten.** Erbauliche Auslegung des christlichen Glaubens nach der Ordnung des luther. Katechismus. Im Jahre 1540 auf Befehl des Churfürsten Joachim II. von Brandenburg verfaßt. kart. M. 1. —.
-
- Schults H., Dr. Prof.** Die Stellung des christlichen Glaubens zur heiligen Schrift. Zwei apologetische Vorträge. 2. erweiterte und mit Anmerkungen versehene Auflage. gr. 8°. M. 1. 50.
-
- Kneucker J. J.,** Die Anfänge des römischen Christenthums. Ein Vortrag. Mit erläuternden Anmerkungen versehen. gr. 8°. M. —. 80.
-
- Laurier F. W.,** Die geschichtliche Nothwendigkeit des Christenthums. Ein Vortrag für Gebildete. gr. 8°. M. 1. 20.
-
- Mohde F. Dr.,** Sinneswahrnehmungen und Sinnestäuschungen. Vortrag. gr. 8°. M. 1. —.
-
- Bartels F. Dr.,** Auswahl deutscher Gedichte von Haller bis auf die neueste Zeit. Mit sachlichen und sprachlichen Erläuterungen für den Schulgebrauch herausgegeben. M. 2. 40.
-
- Säger A.,** Der menschliche Körper, sein Bau, seine Lebensvorrichtungen und seine Pflege. Mit 30 Holzschnitten. M. 1. —.

PORTA LINGUARUM ORIENTALIUM

SAMMLUNG VON LEHRBÜCHERN

FÜR DAS

STUDIUM DER ORIENTALISCHEN SPRACHEN

von

C. Brockelmann (*Königsberg*), R. Brünnow (*Vevey*), Fr. Delitzsch (*Berlin*), Ad. Erman (*Berlin*), A. Fischer (*Leipzig*), E. Littmann (*Strassburg*), K. Marti (*Bern*), Ad. Merx (*Heidelberg*), † A. Müller (*Halle*), Th. Noeldeke (*Strassburg*), † J. H. Petermann (*Berlin*), F. Prätorius (*Halle*), C. Salemann (*St. Petersburg*), † V. Shukovski (*St. Petersburg*), † A. Socin (*Leipzig*), G. Steindorff (*Leipzig*), C. Steuernagel (*Halle*), H. Zimmern (*Leipzig*) u. a.

Bis jetzt weist die Porta folgende Bände auf:

Vergleichende Grammatik: Vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen. Elemente der Laut- und Formenlehre von H. Zimmern. Mit einer Schrifttafel von J. Euting. (XVII.) [vergriffen; wird nicht mehr aufgelegt.]

Kurze vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen von C. Brockelmann (XXI.) 1908. M. 8.—, geb. M. 9.—.

Arabisch: Arabische Grammatik, Paradigmen, Literatur, Übungsstücke und Glossar von A. Socin. (IVa.) Fünfte Auflage bearbeitet von C. Brockelmann. 1904. M. 7.—, geb. M. 7.80.

■ Schlüssel zum Übersetzen der in der Grammatik enthaltenen deutschen Übungsstücke. M. 1.50.

Arabic Grammar, Paradigms, Literature, Chrestomathy and Glossary by A. Socin. Second ed. (IVb.) [vergriffen.]

■ Key to the translation of the English Exercises in the Grammar of A. Socin. 1899. M. 1.50.

Arabisch (Prosa-)Chrestomathie mit Glossar von R. Brünnow. (XVI.) [Zweite, neubearbeitete Auflage von A. Fischer im Druck.]

Delectus veterum carminum arabicorum, carmina selegit et edidit Th. Noeldeke, glossarium confecit A. Mueller. (XIII.) 1890. M. 7.—, geb. M. 7.80.

Aethiopisch: Grammatica aethiopica cum Paradigm., Litteratura, Chrestomathia et Glossario scripsit Frans Prätorius. (VIIb.) 1886. M. 6.—, geb. M. 6.80. [Die deutsche Ausgabe fehlt z. Z.]

Hebräisch: Hebräische Grammatik mit Paradigmen, Literatur, Übungsstücken und Wörterverzeichnis von *C. Steuernagel*. (I.) Zweite, vielfach verbesserte Auflage. 1905. geb. M. 4.—.

Als Ergänzung hiersu:

Methodische Anleitung zum hebräischen Sprachunterricht (im Anschluß an des Verfassers Hebräische Grammatik) von *C. Steuernagel*. M. 1.—.

Samaritanisch: Grammatica samaritana, Litteratura, Chrestomathia cum Glossario edidit *J. H. Petermann*. (III.) M. 4.—, geb. M. 4.80.

Aramäisch (Chaldäisch): Grammatica chaldaica, Litteratura, Chrestomathia cum Glossario edidit *J. H. Petermann*. Editio secunda emendata. (II.) M. 4.—, geb. M. 4.80.

Kurzgefasste Grammatik der biblisch-aramäischen Sprache, Literatur, Paradigmen, kritisch berichtigte Texte und Glossar, von *K. Marti*. (XVIII.) 1896. M. 3.60, geb. M. 4.40.

Targumisch: Chrestomathia targumica edidit adnotat. critica et glossario instruxit *Ad. Merz*. (VIII.) 1888. M. 7.50, geb. M. 8.80.

Syrisch: Syrische Grammatik mit Paradigmen, Literatur, Chrestomathie und Glossar von *C. Brockelmann*. (V.) Zweite, vermehrte und verbesserte Auflage. 1905. M. 8.—, geb. M. 8.80.

Assyrisch: Assyrische Grammatik mit Paradigmen, Übungsstücken, Glossar und Literatur von *Friedr. Delitzsch*. (Xa.) Zweite Auflage 1906. M. 14.—, geb. M. 15.—.

Assyrian Grammar with Paradigms, Chrestomathy, Glossary and Literature by *Friedr. Delitzsch*. (Xb.) 1889. M. 8.—.

Aegyptisch: Aegyptische Grammatik mit Schrifttafel, Literatur, Lese- stücken und Wörterverzeichnis von *Ad. Erman*. (XV.) Zweite, gänzlich umgearbeitete Auflage. 1902. M. 16.—, geb. M. 16.80.

Aegyptische Chrestomathie zum Gebrauch auf Universitäten und zum Selbstunterricht von *Ad. Erman*. (XIX.) 1904. M. 12.50, geb. M. 13.80.

Aegyptisches Glossar. Die häufigeren Worte der aegypt. Sprache zusammengestellt von *Ad. Erman*. (XX.) 1904. M. 18.—, geb. M. 14.—.

Bei gleichzeitiger Abnahme beider Bände (XIX und XX zusammen) M. 23.—, geb. (2 Bde.) M. 24.80.

Koptisch: Koptische Grammatik mit Chrestomathie, Wörterverzeichnis und Literatur von *G. Steindorff*. (XIV.) Zweite, gänzlich umgearbeitete Auflage. 1904. M. 14.—, geb. M. 14.80.

Chrestomathie Koptischer Dialekte von *G. Steindorff*.
[In Vorbereitung.]

Koptisches Glossar von *G. Steindorff*. [In Vorbereitung.]

Armenisch: Grammatica armeniaca, Litteratura, Chrestomathia cum Glossario edidit *J. H. Petermann*. (VI.) M. 4.—, geb. M. 4.80.

Persisch: Persische Grammatik mit Paradigmen, Literatur, Chrestomathie und Glossar von *C. Salemann* und *V. Shukovski* (XII.) 1889. M. 7.—, geb. M. 7.80.

Türkisch: Türkische Grammatik mit Paradigmen, Literatur, Chrestomathie und Glossar von *August Müller*. (XI.) 1889. M. 8.—, geb. M. 8.80.

Keilinschriftliche Bibliothek. Sammlung von assyrischen und babylonischen Texten herausg. von Eberhard Schrader.

- I. Band: *Historische Texte des altassyrischen Reiches* . . . . M. 9.—
II. " *Histor. Texte des neuassyrischen Reiches* . . . . " 12.—
III. " 1. Hälfte: *Histor. Texte altbabyl. Herrscher* . . . . " 8.—
III. " 2. " *Histor. Texte des neubabyl. Reiches* . . . . " 6.—
IV. " *Texte jurist. u. geschäftl. Inhalts* . . . . . " 13.—
V. " *Die Tontafeln von Tell-el-Amarna* . . . . . " 20.—
VI. " 1. Teil: *Assyr.-babyl. Mythen u. Epen* . . . . . " 30.—
Der 2. Teil des VI. Bandes, eine Auswahl der wichtigsten assyr.-babyl. religiösen Texte enthaltend, befindet sich in Vorbereitung.

Schrader, Dr. Eb., Assyrisches Syllabar für den Gebrauch in Vorlesungen zusammengestellt. Mit den Jagdinschriften Asurbanipals in Anlage. Zweite Ausgabe. 4°. 8 Seiten und 1 Tafel M. 2.—.

Praetorius, Dr. F., Prof. a. d. Univ. Halle. **Über die Herkunft der hebräischen Accente.** In Schwarz- und Rotdruck. gr. 8°. VI, 54 Seiten. M. 4.—.

— **Die Übernahme der früh-mittelgriechischen Neumen durch die Juden.** Ein Nachwort zu meiner Schrift über die Herkunft der hebräischen Accente. gr. 8°. 22 Seiten. M. 1.50.

— **Das Targum zu Josua** in jemenischer Überlieferung. gr. 8°. VI, 48 Seiten. M. 3.—.

— **Das Targum zum Buch der Richter** in jemenischer Überlieferung. gr. 8°. VI, 62 Seiten. M. 4.—.

— **Über den Ursprung des kanaanäischen Alphabets.** kl. 4°. 21 Seiten. M. 1.60.

Jahn, Dr. G., Univ.-Prof. Sibawaihi's Buch über die Grammatik. Nach der Ausgabe von H. Dérenbourg und dem Kommentar des Sirāfi übersetzt und erklärt und mit Auszügen aus Sirāfi und anderen Kommentaren versehen. 2 Bände in 3 Teilen. Lex. 8°. XI, 388, 302; XVI, 903, 552 Seiten. M. 120.—.

Ahlwardt, W., Geh. Regierungsrat, Prof. a. d. Univ. Greifswald. **Sammlungen alter arabischer Dichter.**

- I. Band: *Elaçma'ijjät nebst einigen Sprachqaçiden.* M. 12.—
II. " *Die Diwāne der Regezdichter El'aggāg u. Ezzafajān* . . . . . " 12.—
III. " *Der Diwān des Regezdichters Rūba ben El'aggāg* . . . . . " 20.—

Als Ergänzung hierzu ist erschienen:

— **Diwān des Regezdichters Rūba ben El'aggāg.** Aus dem Arabischen metrisch übersetzt. gr. 8°. 252 Seiten. M. 8.—

Rothstein, Dr. G., Oberlehrer. **Die Dynastie der Lahmiden in al-Hira.** Ein Versuch zur arabisch-persischen Geschichte zur Zeit der Sasaniden. gr. 8°. VII, 152 Seiten. M. 4.50.

- König, Dr. Ed.,** Prof. a. d. Univ. Bonn. **Fünf neue arabische Landschaftsnamen im Alten Testament.** Mit einem Exkurs über die Paradiesesfrage. gr. 8°. 78 Seiten. M. 3.—.
- **Hebräisch und Semitisch.** Prolegomena u. Grundlinien e. Geschichte der sem. Sprachen. Nebst einem Exkurs über die vorjordan. Sprache Israels u. d. Pentateuchquelle PC. gr. 8°. VIII, 126 S. M. 4.—.
- Schultheß, Dr. F.,** Prof. an der Univ. Göttingen. **Homonyme Wurzeln im Syrischen.** Ein Beitrag zur semitischen Lexicographie. gr. 8°. XIII, 104 Seiten. M. 4.—.
- Bousset, D. W.,** Prof. a. d. Univ. in Göttingen. **Die Religion des Judentums im neutestamentlichen Zeitalter.** Zweite, vollständig neubearbeitete und vermehrte Auflage. gr. 8°. XV, 618 Seiten. M. 12.—, geb. M. 13.50.
- **Die jüdische Apokalyptik,** ihre religionsgeschichtliche Herkunft und ihre Bedeutung für das Neue Testament. gr. 8°. 67 Seiten. M. 1.—.
- **Volksfrömmigkeit und Schriftgelehrtentum.** Antwort auf Herrn Felix Perles' Kritik meiner „Religion des Judentums im NT. Zeitalter“. gr. 8°. 46 Seiten. M. —.80.
- Rothstein, Dr. J. W.,** Prof. a. d. Univ. Halle. **Die Genealogie des Königs Jojachin und seiner Nachkommen** in geschichtl. Bedeutg. (I. Chron. 3, 17—24.) Eine kritische Studie zur jüd. Geschichte u. Literatur. gr. 8°. VIII, 162 Seiten. M. 5.—.
- Driver, D.D. S. R.,** Prof. a. d. Univ. in Oxford. **Einleitung in die Literatur des Alten Testaments.** Nach der fünften engl. Ausgabe herausg. von Dr. J. W. Rothstein, Prof. a. d. Univ. Halle. gr. 8°. XXIV, 620 Seiten. M. 10.—. in Halbfrz. geb. M. 12.—.
- Buhl, Dr. Frants,** Prof. a. d. Univ. Kopenhagen. **Die sozialen Verhältnisse der Israeliten.** gr. 8°. VI, 130 Seiten. M. 2.—.
- Schrader, Dr. Eb.,** **Die Keilinschriften und das Alte Testament.** Dritte Auflage, neu bearbeitet von Dr. H. Zimmern und Dr. H. Winckler. [Vollständig vergriffen.] An Stelle einer vierten Neubearbeitung wird erscheinen:
- Keilinschriften und Bibel.** I. Teil: *Religion und Weltbild* von H. Zimmern, Prof. a. d. Univ. Leipzig. II. Teil: *Geschichte und Geographie* von H. Winckler, Prof. a. d. Univ. Berlin. III. Teil (Supplement): *Texte in Übersetzung.*
- Zimmern, Dr. H.,** Prof. a. d. Univ. Leipzig. **Keilinschriften und Bibel** nach ihrem religionsgeschichtlichen Zusammenhang. Ein Leitfaden zur Orientierung im sog. Babel-Bibel-Streit mit Einbeziehung auch der neust. Probleme. gr. 8°. 54 Seiten. Mit 9 Illustrationen. M. 1.—.

PORTA
LINGUARUM ORIENTALIUM

SIVE

ELEMENTA LINGUARUM

I. HEBRAICAE	V. SYRIACAE
II. CHALDAICAE	VI. ARMENIACAE
III. SAMARITANAE	VII. AETHIOPICAE
IV. ARABICAE	VIII. PERSICAE.

STUDIIS ACADEMICIS ACCOMMODATA.

EDIDIT

J. H. PETERMANN, E. NESTLE, S. LANDAUER R.

PARS VI.

LINGUA ARMENIACA.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.
25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINII
D U L A U & C O .
37, SOHO SQUARE.

1872.

BREVIS
INGVAE ARMENIACAE

GRAMMATICA, LITTERATURA, CHRESTOMATHIA

CUM

GLOSSARIO.

IN USUM PRAELECTIONUM ET STUDIORUM
PRIVATORUM

SCRIPSIT

JUL. HENR. PETERMANN,

DOCT. ET PROF. PUBL. EXTRAORD. IN UNIVERSITATE BEROLINENSI.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
AISONNEUVE & CIE.
25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINI
D U L A U & C O.
37, SOHO SQUARE.

1872.

3264.29

Minot fund
(VI)

x

Typis Guilielmi Drugulini Lipsiensis.

**MICROFILMED
AT HARVARD**

Digitized by Google

4

**INCLYTAE
MECHITARISTARUM**

ACADEMIAE IN INSULA SANCTI LAZARI

HANC NOVAM EDITIONEM LIBELLI

STUDIIS

LINGVAE ET LITTERATURAE ARMENIORUM DICATI

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

AUCTOR.

PRAEFATIO.

Trado hic sextam portae linguarum orientalium partem in qua idem consilium, quod in praecedentibus persequutus sum, firmiter tenui. Dedi igitur, quantum ei, qui vel proprio Marte linguam Armeniorum ediscere cupiat, sufficere putavi, ut his studiose perlectis sine magna difficultate ad alia legenda pergere possit; simulque iis satisfacere studui, qui lectiones de hac lingua et litteratura habere velint, ut libellum habeant, quem discipulorum manibus tradere, et quo tanquam duce in scholis suis commode uti possint. — Sed in grammatica, quum haec lingua ab iis, quae semiticae dicuntur, maximopere discedat, aliam viam ingressus sum, talem nempe, qualem in caeteris linguis observamus, quamque in libro meo: „Grammatica linguae Armeniacaе. Berolini 1837. 8. ap. G. Eichler“ jam antea inieram; atque hunc quidem librum mihi ducem sumsi, ita ut mutatis mutandis, atque omissis iis, quae sive explicationem formarum, sive comparisonem cum aliis linguis spectant, illius fere epitomen conscripserim. — Pro specimine lectionis et analyseos item ut alibi orationem dominicam proponere non dubitavi, quoniam versio Script. Sacrae armeniaca Saeculo quinto, aurea litteraturae Armeniorum aetate facta est et classicis, quae dicunt, scriptis omni jure adnumeratur. — In litteratura libros, qui facile

comparari nequeunt, omisi. — In chrestomathia denique praemissis quatuor prioribus Geneseos capitibus, quae, quum textum graecum verbotenus fere reddant, difficultatem haud praebent, singula loca e variis variorum temporum scriptoribus eo respectu decerpsi, ut tirones in variis dicendi generibus sese exercere possint, simulque varietate rerum allecti a facilioribus ad difficiliora pergant. Itaque primo loco posui vitam primi Armeniorum herois post Haik, Arami scilicet, unde nomen populi exortum putatur, eamque secundum narrationem celeberrimi Tschamtschean (in *Compend. histor. Arm. Venet* 1811. 8. p. 9. sqq.), qui simplici et facili dicendi genere usus est; huic adjunxi ea, quae Eznik, elegantissimus scriptor saeculi quinti p. Chr., de Marcione ejusque secta profert: deinde e classica illa Elisei, aequalis Eznikii, historia de iis, quae Armenios inter et Persas anno 449 sqq. p. Chr. gesta sunt, epistolam dedi, qua Persarum princeps Mihrnerseh Armenios ad ipsius fidem amplectendam persuadere conatur; porro e Mose Chorenensi caput de Haiko, regni Armeniaci conditore, descripsi; tum pulcherrimam narrationem de morte voluntaria Arsacis II., qui annis 363—81 p. Chr. regnum Armeniorum tenuit, secundum Faustum Byzantinum, scriptorem saeculi quarti, attuli, ut lectores ejus stilum non optimae quidem notae cum aliis comparare possint; deinde locum proposui ex Joanne Mandacunensi, scriptore saeculi quinti, quem tirones velim statim post illa Geneseos capita perlegant, sed argumenti ratione ductus hic demum inserui; ac finem denique facit Gregorii

Narekensis introductio atque initium Commentarii in Canticum Canticorum, auctoris saeculi X. alias intellectu difficillimi, sed in hoc libello, quem juvenili aetate scripsit, satis facili. — In glossario, quantum fieri potuit, etymologiam non minus quam alphabeticum ordinem observavi.

PRAEFATIO

ad secundam editionem.

In altera hac editione pauca tantum habeo, quae praemonenda duxerim. Litterarum in tabula Armeniorum orientalium prononciationem, quam in plurimis primitivam esse censeo, addidi, et in litteratura librorum ab illo inde tempore, quo prior editio lucem vidit, impressorum titulos adjeci. Praeterea menda quidem typographica, quantum potui, correxi, sed doleo, quod, licet omnem curam ac diligentiam adhibuerim, nonnulla tamen in textum irrepserint, quae lectores velim ante lectionem libelli corrigant.

In Grammatica:

Pag. 3. l. 18. l. „hominum“ pro „homnium“.

Pag. 9. l. 5. l. „abjiciunt“ pro „adjiciunt.“

Pag. 10. l. 3. l. շ pro շ.

Ibid. l. 21 l. „auxiliarem“ pro „anxiliarem.“

Pag. 44. l. 24. l. եւթամբք pro ութամբք.

Pag. 47. l. 12. l. Հնդհոսսանք pro Հնդհոսսան.

Pag. 48. l. 28. l. „conjuncta“ pro „conjueta.“

- Pag. 54. l. 14. l. ձեզ pro ձեղ.
 Pag. 67. l. ult. l. „Participium“ pro „Participuum.“
 Pag. 68. l. 12. l. „charactere“ pro „charatere.“
 Ibid. l. 25. l. „littera“ pro „litèera.“
 Pag. 74. l. 18. l. լինէին pro լննին.
 Pag. 75. l. 17. l. լե՛ք pro լե՛ր.
 Ibid. l. penult. l. լեցո՛ւք pro ւիցո՛ւք et ult. լննիջե՛ք
 pro. ւինիջե՛ք.

In Chrestomathia:

- Pag. 4. l. 14. l. եղ pro եղ
 Pag. 5. l. 1. l. ւծ pro ած.
 Ibid. l. 4. l. Թռչունս pro Թռչունս.
 Ibid. l. ult. l. ւծ pro ած.
 Pag. 6. l. 22. l. աւուրս pro տուրս.
 Pag. 7. l. 23. l. պողոյ pro պաղոյ.
 Pag. 9. l. 21. l. զնոյն pro զնոյն.
 Pag. 12. l. 24. l. շէրայ pro շէրայ, et ներեցաւ pro
 ներեցաւ
 Pag. 18. l. 17. l. Որում pro Որուն, et յաւտենից
 pro յաւտենից.
 Pag. 19. l. 2. l. յղացու pro յղացաւ.
 Pag. 21. l. 6. l. այդպիսի pro այդպիսի.
 Ibid. l. 21. l. խրոխտացեալ pro խրոխտացեալ.
 Pag. 22. l. 8. l. դադարեալ pro. գադարեալ.
 Pag. 24. l. 2. l. արքայն pro տրքայն.
 Ibid. l. 28. l. մարդ pro մարդ.
 Pag. 25. l. 26. l. եւ pro ե.
 Pag. 26. l. 12. l. լք pro լս.
 Pag. 27. l. 9. 10. l. որպէս pro որպէս.

- Ibid. l. 15. l. զմարդ pro զարդ et l. 19. l. զնախանձ
pro զնախանձ.
Pag. 29. l. 7. l. տն pro տն et l. 16. l. տյ pro տյ.
Pag. 30. l. 7. l. ուր pro սւր et l. 10. l. սբ pro սբ.
Pag. 36. l. 8. l. անզնին pro մնզնին.

In Glossario.

- Pag. 38. col. 2. l. 7. l. „contra“ pro „contro.“
Pag. 39. col. 1. l. 3. l. նաւ pro նու.
Pag. 40. col. 1. l. 20. l. Մնառակ pro Մնարակ.
Pag. 41. col. 2. l. 28. l. լոյ pro լույ,
Pag. 42. col. 2. inserendum vocabulum „Մստամբութիւն,
„defectus, rebellio.“
Pag. 43. col. 2. l. 22. l. Մսեմ pro Մսեմ.
Pag. 46. col. 1. l. 7. l. բազմապատիկ pro բազմապատիկ.
Ibid. col. 2. l. 2. l. բացից pro բացեմ,
Pag. 49. col. 2. l. ult. l. „foedus“ pro „foedua.“
Pag. 50. col. 2. l. 10. l. զիւցազն pro զիւցազն.
Pag. 51. col. 1. l. 14. l. Դողամ pro Դողամ.
Pag. 56. col. 1. l. 21. l. էաք pro էակ.
Ibid. col. 2. l. 26. l. լարուք pro լարուք.
Pag. 57. col. 2. l. 28. l. „diffidentia“ pro „difidentia.“

Reliqua peccata, quae leviora puto, mihi, qui solus corrector partibus fungi coactus eram, lectores benevole indulgeant. Scripsi.

BEROLINI

D. XXVII. OCT. MDCCCLXXI.

CHRESTOMATHIA.

QUATUOR PRIMA CAPITA GENESEOS.

CAPUT I.

1. Դ սկզբանէ արար աստուած զերկին և զերկիր:
2. Եւ երկիր էր աներևոյթ և անպատրաստ. և խա-
ւար՛ի Վերայ անդնդոց. և հոգի աստուծոյ շրջէր ՚ի վե-
րայ ջուրց: 3. Եւ ասաց անձ, եղեցի՛ լոյս. և եղև՛ լոյս:
4. և ետես անձ զլոյսն զի բարի՛ է: և մեկնեաց անձ ՚ի
մէջ լուսոյն և ՚ի մէջ խաւարին: 5. և կոչեաց անձ
զլոյսն տիւ, և զխաւարն կոչեաց գիշեր: և եղև երեկոյ՝
և եղև վաղորդայն՝ օ՛ր մի: 6. Եւ ասաց անձ. եղեցի՛
հաստատութիւն ՚ի մէջ ջրոցդ, և եղեցի մեկնե՛լ ՚ի մէջ
ջուրցդ և ջուրց. և եղև այնպէս: 7. Եւ արար անձ
զհաստատութիւնն, և անջրպետեաց անձ ՚ի մէջ ջրոյն որ
՚ի ներքոյ հաստատութե՛ն, և ՚ի մէջ ջրոյն որ ՚ի վերոյ
հաստատութե՛ն: 8. և կոչեաց անձ՝ զհաստատուի՛ն եր-
կին. և ետես անձ զի բարի է: և եղև երեկոյ, և եղև
վաղորդայն, օ՛ր երկրորդ: 9. Եւ ասաց անձ. ժողովե-
ցին ջուրքդ որ ՚ի ներքոյ երկնից ՚ի ժողով մի, և եր-
ևեցցի ցամաքն. և եղև այնպէս: և ժողովեցան ջուրքն,
որ ՚ի ներքոյ երկնից ՚ի ժողովս իւրեանց. և եր-
ևեցաւ ցամաքն: 10. Եւ կոչեաց անձ զցամաքն եր-
կիր. և զժողովս ջուրցն կոչեաց ծովս. և ետես անձ զի

Chrest. armen.

2

բարի է: 11. Եւ ասաց անձ. բղխեսցէ՛ երկիր բանջար խոտոյ, սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմանութե՛ն. և ծառ պտղաբեր՝ առնել պտուղ ըստ ազգի իւրում, որոյ սերմն իւր 'ի նմին ըստ ազգի 'ի նմանութի՛ն 'ի վր՛ երկրի. և եղև այնպէս: 12. Եւ եհան երկիր բանջար խոտոյ, սերմանել սերմն որ է 'ի վր՛ ամ՛ երկրի. և փայտ պտղաբեր առնել պտուղ՝ որոյ սերմն իւր 'ի նմին ըստ ազգի 'ի վերայ երկրի. և ետես անձ զի բարի է: 13. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օ՛ր երրորդ: 14. Եւ ասաց անձ՝ եղեցին լուսաւորք 'ի հաստատութե՛ն երկնից, 'ի լուսաւորուի՛ն 'ի վր՛ երկրի, և մեկնել 'ի մէջ տուրնջեան և 'ի մէջ գիշերոյ. և եղեցին 'ի նշանս, և 'ի ժամանակս, և յաւուրս, և 'ի տարիս: 15. և եղեցին 'ի լուսաւորութի՛ն 'ի հաստատութե՛ն երկնից ծագել յերկիր. և եղև այնպէս: 16. Եւ արար անձ զերկուս լուսաւորսն զմեծամեծս. զլուսաւորն մեծ յիշխանութի՛ն տուրնջեան, և զլուսաւորն փոքր յիշխանութի՛ն գիշերոյ, և զաստեղս: 17. և ե՛դ զնոսա անձ 'ի հաստատութե՛ն երկնից լուսատու՛ւ լինել յերկիր: 18. և իշխել տուրնջեան և գիշերոյ, և մեկնել 'ի մէջ լուսոյն և 'ի մէջ խաւարին. և ետես անձ զի բարի է: 19. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն օ՛ր չորրորդ: 20. Եւ ասաց անձ. հանցե՛ն ջուրք զեռունս շնչոց կենդանեաց, և թռչունս թեւաւորս 'ի վր՛ երկրի ըստ հաստատութե՛ն երկնից. և եղև այնպէս: 21. Եւ արար անձ կէտս մեծամեծս, և զամ՛ շունչ զեռնոց կենդանեաց, զոր հանին ջուրք ըստ ազգի իւրեանց, և զամ՛ թռչունս թեւաւորս ըստ ազգի. և ետես անձ զի բարի են: 22. Եւ օրհնեաց զնոսա անձ և ասէ. ա-

Ճեցէք և բազմացարձք, և լցէք զշուրսդ որ 'ի ծովս.
և Թռչունքդ բազմացի՛ն 'ի վր՛ երկրի: 23. և եղև
երեկոյ, և եղև վաղորդայն, որ հինգերորդ: 24. Եւ
ասաց անձ. հանցէ՛ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորք-
ոտանի, և սողունս, և գազանս երկրի ըստ ազգի. և
եղև այնպէս: 25. Եւ արար անձ գազանս երկրի ըստ
ազգի, և զանասունս ըստ ազգի, և զամ սողունս երկրի
ըստ ազգի իւրեանց. և ետես անձ զի բարի՛ են: 26. Եւ
ասաց անձ. արասցո՛ւք մարդ ըստ պատկերի մերում և ըստ
նմանութե՛. և իշխեսցեն ձկանց ծովու, և Թռչնոց երկնից,
և անասնոց, և ամենայն երկրի, և ամենայն սողնոց որ սողնն
'ի վերայ երկրի: 27. Եւ արար անձ զմարդն 'ի պատ-
կեր իւր. ըստ պատկերի այ արար զնա. արու և էգ ա-
րար զնոսա: 28. Եւ օրհնեաց զնա՝ անձ՝ և ասէ. աճեցէք
և բազմացարձք՝ և լցէք զերկիր. և տիրեցէք դմա. և
իշխեցէք ձկանց ծովու, և Թռչնոց երկնից, և ամ ան-
ասնոց, և ամ երկրի, և ամ սողնոց որ սողնն 'ի վր՛ եր-
կրի: 29. Եւ ասաց անձ. ահաւազիկ ետո՛ւ ձեզ զամ
խոտ սերմանելի՛ սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմա-
նութե՛, որ է 'ի վերայ ամ երկրի. և ամ փայտ որ ունի-
ցի յինքեան պտուղ սերման սերմանելոյ, ձեզ լեցի՛ 'ի
կերակուր: 30. և ամ գազանաց երկրի. և ամ Թռչնոց
երկնից, և ամ սողնոց որ սողնն 'ի վր՛ երկրի որ ունիցի
շունչ կենդանի. և ամ խոտ դալար՝ 'ի կերակուր, և եղև
այնպէս: 31. Եւ ետես անձ զամ զոր արար, և ահա
բարի են յոյժ: և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, որ
վեցերորդ:

CAPUT II.

1. Եւ կատարեցան երկինք և երկիր և ամ զարդ
նց: 2. և կատարեաց անձ յաւուրն վեցերորդի զամ

զգործս իւր՝ զոր արար: Եւ հանգեալ յաւուրն եւթներորդի յամ գործոց իւրոց՝ զոր արար: 3. և օրհնեաց անձ զօրն եւթներորդ, և սրբեաց զնա. զի 'ի նմա՛ հանգեալ յամ գործոց իւրոց՝ զոր սկսաւ առնել անձ: 4. Եւ յս է գիր արարածոց երկնի և երկրի, յաւուր յորում արար անձ գերկինս և գերկիր: 5. և զամ բանջար վայրի մինչ չեա՛ լեալ էր 'ի վր՛ երկրի, և զամ խոտ վայրի մինչ չեա՛ լեալ էր, զի չեա՛ ևս էր տեղացեալ տն՛ անձ 'ի վր՛ երկրի. և մարդ չէ՛ր՝ որ գործէր գերկիր: 6. Բայց աղբիւր ելանէր յերկրէ և ոռոգանէր զամ երեսս երկրի: 7. Եւ ստեղծ տր անձ զմարդն հող յերկրէ. և փշեաց յերեսս նր՛ շունչ կենդանի, և եղև մարդն յոգի կենդանի: 8. Եւ անկեաց անձ զդրախտն յեղեմ ընդ արևելս, և եգ անդ զմարդն զոր ստեղծ: 9. Եւ բուսոյց ևս տր անձ յերկրէ զամ ծառ գեղեցիկ 'ի տեսանել, և քաղցր 'ի կերակուր. և զծառն կենաց 'ի մէջ դրախտին, և զծառն գիտելոյ զգիտութի՛ բարւոյ և չարի: 10. Եւ գե՛տ ելանէր յեղեմայ ոռոգանել զդրախտն. ե անտի բաժանի 'ի չորս առաջս: 11. Եւ ուն միումն փխտմբ. նա՛ է որ պատէ զամ երկիրն եւիլատայ, ա՛նդ ուր ոսկին է. 12. և ոսկի երկրին այնորիկ ազնիւ. և անդ է սուտակն և ակն գահանակ: 13. Եւ անուռ գետոյն երկրորդի գեհո՛մբ. նա՛ պատէ զամ երկիրն եթովպացոց: 14. Եւ գետն երրորդ՝ տիգրիս, նա՛ է որ երթայ յանդիման ասորեստանի: Եւ գետն չորրորդ եփրատէս: 15. Եւ ա՛ռ տր անձ զմարդն զոր արար, և եգ զնա՛ 'ի դրախտին փափկուե՛ գործե՛լ զնա և պահել: 16. Եւ պատուիրեաց տր անձ աղամայ՝ և ասէ. յամ ծառոց որ է 'ի դրախտիդ՝ ուտելով կերիցե՛ս: 17. բայց 'ի ծառոյն գիտութե՛ բարւոյ և չարի մի՛ ուտիցէք, զի յորում աւուր ուտիցէք

ի նմանէ մահո՛ւ մուանիցիք: 18 Եւ ասաց տ՛ր ած, ո՛չ է բարուք մարդոյդ միայն լինել, արասցո՛ւք դմա օգնակա՛ն ըստ դմա: 19. Եւ ստեղծ էս տ՛ր անձ զամ զազանս վայրի, և զամ Թոչունս երկնից. և անձ զնոսս առ ադամ տեսանել զինչ կոչեսցէ զնս: և ամ շնչոյ կենդանւոյ զինչ և անուանեաց ադամ, այն անուն է նր: 20. Եւ կոչեաց ադամ անուանս ամ անասնոց, և ամ Թռչնոց երկնից, և ամ զազանաց վայրի. բայց ադամայ ո՛չ գտաւ օգնական նման նմա: 21. Եւ արկ տ՛ր անձ Թմբրուի ՚ի վր ադամայ, և ննջեաց. և ան մի ՚ի կողից նր՝ և ելից ընդ այնր մարմին: 22. և շինեաց տ՛ր անձ զկողն զոր ան յադամայ ՚ի կին, և ած զնա առ ադամ: 23. Եւ ասէ ադամ. այս այժմիկ ոսկր յոսկերաց իմոց, և մարմին ՚ի մարմնոյ իմոյ. սա կոչեսցի կին, զի յառնէ իւրմէ առաւ: 24. Վ ս այնորիկ Թողցէ այր զհայր իւր՝ և զմայր իւր, և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ: 25. և եղեցին երկուքն ՚ի մարմին մի: Եւ էին երկուքեան մերկ՝ ադամ և կին իւր, և ո՛չ ամաչէին:

CAPUT III.

1. Եւ օձն էր իմաստնագոյն քան զամ զազանս որ ՚ի վր երկրի զոր արար տ՛ր անձ: և ասէ օձն ցկինն. զն է զի ասաց ան Թէ յամ ծառոց որ իցեն ՚ի ներքս ՚ի դրախտի այդր՝ մի ուտիցէք: 2. Եւ ասէ կինն ցօձն. ՚ի պտոցոյ ծառոց դրախտիդ կերիցուք: 3. բայց ՚ի պտոցոյ ծառոյն, որ է ՚ի մէջ դրախտին, ասաց անձ մի ուտիցէք ՚ի նմանէ, և մի հուպ լինիցիք՝ զի մի մեռանիցիք: 4. Եւ ասէ օձն ցկինն. ո՛չ եթէ մահու մեռանիցիք: 5. զի գիտէր ան Թէ յորում աւուր ուտիցէք ՚ի

նմանէ. բանայցեն աչք ձեր, և լինիցիք իբրև զաստու-
ածս, ճանաչել զբարի և զչար: 6. Եւ ետես կինն՝ զի
բարի էր ծառն ՚ի կերակուր, և հաճոյ աչաց հայելոյ,
և գեղեցիկ ՚ի տեսանել. և սո ՚ի պտղոյ նր՝ եկեր,
և ետ առն իւրում ընդ իւր, և կերան: 7. և բացան
աչք երկոցունց, և զիտացին զի մերկ էին. և կարեցին
տերևս թղենւոյ, և արարին իւրեանց սփածանելիս: 8. Եւ
լուան զձայն զգնալոյ տնն նյ ՚ի դրախտի անդ՝ ընդ եր-
եկս, և թաքեան աղամ և կին իւր յերեսաց տնն նյ ՚ի
մէջ ծառոց դրախտին: 9. Եւ կոչեաց տր նժ զաղամ,
և ասէ ցնա. ուր ես: 10. և ասէ. լուայ զձայն քո ՚ի
դրախտի աստ՝ և երկեայ. քանզի մերկ էի և թաքեայ:
11. Եւ ասէ ցնա. ո՞ պատմեաց քեզ թէ մերկ ես. բայց
եթէ ՚ի ծառոյն յորմէ պատուիրեցի քեզ՝ անտի և եթ չուտել,
կերա՞ր արդեւք ՚ի նմանէ: 12. Եւ ասէ աղամ. կինս
զոր ետուր ընդ իս՝ սա՛ ետ ինձ ՚ի ծառոյ անտի և կե-
րայ: 13. Եւ ասէ տր նժ ցկինն. զինչ գործեցեր զայդ:
և ասէ կինն. օձն խարեաց զիս, և կերայ: 14. Եւ
ասէ տր նժ ցօձն՝ փոխանակ զի արարեր դու զայն, անի-
ծեալ լիջիր դու յամենայն անասնոց և յամ գազանաց
երկրի. ՚ի վերայ լանջաց և որովայնի քոյ զնացես, և
հոգ կերիցես զամ տուրս կենաց քոց: 15. և եղից
թշնամութի ՚ի մէջ քո և ՚ի մէջ կնոջդ, և ՚ի մէջ զա-
ւակի քոյ և ՚ի մէջ զաւակի դորա. նա սպասեցէ քում
գլխոյ, և դու սպասեցես նորա՛ գարշապարի: 16. Եւ
ցկինն ասէ. բազմացուցանելով բազմացուցից զտրամութիս
քո և զհեծութիս քո. տրամութի՞ք ծնցես որդիս. և
առ այր քո դարձ քո, և նա՛ տիրեցէ քեզ: 17. Եւ
ցաղամ ասէ. փոխանակ զի լուար ձայնի կնոջդ քոյ, և
կերար ՚ի ծառոյ անտի, յորմէ պատուիրեցի քեզ անտի

միայն չուտել, և կերար 'ի նմանէ, անիծեալ լիցի երկիր 'ի գործս քո. տրտմութիւն կերիցես զնա զամ աւուրս կենաց քոց: 18. փոռչ և տատասկ բուսուցէ քեզ. և կերիցես զբանջար վայրի: 19. քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո, մինչև դարձցիս յերկիր ուստի առար. զի հող էիր և 'ի հող դարձցիս: 20. Եւ կոչեաց ազամ զանուն կնոջ իւրոյ կեանս. զի նա է մայր ամ կենդանեաց: 21. Եւ արար տր ամ աղամայ և կնոջ նր հանդերձս մաշկեղէնս, և զգեցոյց զնս. 22. Եւ ասէ տր ամ. ահա ազամ եղև իբրև զմի 'ի մէնջ՝ գիտեմ զբարի և զչար. և արդ գուցէ ձգիցէ զձեռն և առնուցու 'ի ծառոյն կենաց, ուտիցէ և կեցցէ յաւիտեան. 23. Եւ եհան արձակեաց զնա տր ամ 'ի դրախտէ անտի փափկութե՛ գործեմ զերկիր ուստի առաւ: 24. Եւ եհան զազամ, և բնակեցոյց յանդիման դրախտին փափկութե՛. և հրամայեաց քերոբէից և բոցեղէն սրոյ շուրջանակաւ պահել զձանապարհս ծառոյն կենաց:

CAPUT IV.

1. Եւ մուտ ազամ առ եւայ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ զկային. և ասէ. ստացայ մարդ ամ: 2. Եւ յաւել ծնանել զեղբայր նր զհարէլ. և եղև հարէլ հովիւ խաշանց, և կային գործէր զերկիր: 3. Եւ եղև յետ աւուրց՝ երբ կային 'ի պաղոյ երկրի պատարագ այ: 4. ամ և հարէլ յանդրանկաց խաշանց իւրոց և 'ի պարարտաց նց. և հայեցաւ ամ յարէլ և 'ի պատարագս նր: 5. և 'ի կային և 'ի զոհս նր ոչ նայեցաւ. և տրտմեցաւ կային յոյժ, և խոնարհեցան անկան երեսք իւր: 6. Եւ ասէ տր ամ զկային. ընդէր տրտմեցար, կամ ընդէր խոնարհե-

ցան անկան երեսք քո: 7. ո՛չ ապաքէն եթէ ուղի՛ղ մատուցանես, և ուղիղ ո՛չ բաժանես՝ մեղա՛ր. լուռ լըր, առ քե՛զ լիցի դա՛րձ նր՛, և դու տիրեսցես նմա: 8. Եւ ասէ կային ցհարէլ եղբայր իւր, եկ երթիցուք ՚ի դաշտ: և եղև իբրև չոգան ՚ի դաշտ անդր, յարեաւ կային ՚ի վերայ արիւի եղբօր իւրոյ և սպան զնա: 9. Եւ ասէ Ծր Կճ ցկային. ո՛ր է հարէլ եղբայր քո. և նա ասէ՝ չքիտեմ: Ֆիթէ պահապան իցեմ եղբօրն իմոյ: 10. Եւ ասէ Կճ. զճնչ գործեցեր զայդ. գոչումն արեան եղբօր քո բողոքէ առ իս յերկրէ: 11. և արդ՝ անիծեալ լիջիր դու ՚ի վր՛ երկրի, որ եբաց զբերան իւր ընդունել զարին եղբօր քոյ ՚ի ձեռաց քոց: 12. զի գործիցես զերկիր՝ և ո՛չ յաւելցէ տալ քեզ զզօրութի՛ իւր. երերեալ և տատանեալ եղիցես ՚ի վր՛ երկրի: 13. Եւ ասէ կային ցտր Կճ. մե՛ծ է պատիժ իմ քան զթողուլդ զիս: 14. եթէ հանես զիս այսօր յերեսաց երկրէ, և յերեսաց քոց թաքեայց. և լինիցիմ երերեալ և տատանեալ յերկրի. և եզիցի ամ որ գտանիցէ զիս՝ սպանցէ՛ զիս: 15. Եւ ասէ ցնա Ծր Կճ. ո՛չ այդպէս: ամ որ սպանանէ զկային, եւթն վրէժս լուծցէ: և եդ Ծր Կճ նշան ՚ի կային՝ չսպանանել զնա ամի որ գտանիցէ զնա: 16. Եւ ել կային յերեսաց անյ. և ընակեցնաւ յերկրին նայիդ յանդիման եդեմայ: 17. Եւմուտ կային առ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ զհնոք: և շինէր քաղաք, և դնէր անուն քաղաքին յանուն որդւոյ իւրոյ հնոքայ: 18. Եւ եղև որդի հնոքայ գայերիդադ: և գայերիդադ ծնաւ զմայիէլ: և մայիէլ ծնաւ զմաթուսաղա: և մաթուսաղա ծնաւ զզամէք: 19. Եւ ա՛ռ իւր զամէք երկուս կանայս. անուն միումն ադդա, և անուն երկրորդին սէլլա: 20. Եւ ծնաւ ադդա զյովբէլ. նա՛ է հայր այնոցիկ որ

բնակեալ են 'ի վրանս խաշնարածաց : 21. և անուն եզբօր նր՝ յովբաղ : նա է հայր՝ որ եցոյց զերգս և զքնարս : 22. Եւ սէլլա ֆնաւ զթորէլ, և էր ճարտարապետ դարբն՝ պզնձոյ և երկաթոյ. և քոյր թովբելայ նոյեմա : 23. Եւ ասէ զամէք ցկանայս իւր ցադդա և ցսէլլա. լուարո՛ւք ձայնի իմօմկանայք զամեքայ, և ո՛ւնկնդիք բանից իմոց. զի այր սպանի 'ի վէ՛րս ինձ, և երիտասարդ՝ 'ի հարուածս ինձ : 24. զի թէ եւթն անգամ վրէժք խնդրիցին 'ի կայենէ. ապա և 'ի զամեքայ եւթանասնեկին եւթն : 25. Եւմոտ ադամառ եւայ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ որդի. և անուանեաց զանուն նր՝ սէթ. ասէ : զի յարոյց ինձ ան զաւակ այլ փոխանակ հարիլէ զոր սպանն կային : 26. Եւ սեթայ եղև որդի, և անուանեաց զանուն նր՝ էնո՛վս. նա յուսացաւ կոչել զանուն տն այ :

II. TSCHAMTSCHÉAN. Compend. histor. Arm.
Lib. I. cap. 3.

Ժամանակ Արամայ մինչև ցԼնուշաւան :

Արամորդի Հարմայ յաջորդեալ 'ի տեղի հօր իւրոյ եղև անուանի յոյժ յՍ ամ. վն զի խոհական և արիական գործոց զհետ լեալ՝ արար բնմ քաջուիս. և 'ի վր՝ հայրենեաց ինամարկեալ Էարձակեաց զնոյն 'ի լերանցն կովկասու մինչև 'ի լերինս Տորոսի՝ վանելով զամ թշնամիս, որք նորոգ սկսեալ էին մուտ առնել յայն Ս, և նեղել զազգն :

Սին 'ի սոցանէ էր՝ Լիւքարիշխանն Սեդացոց ք Սարաց՝ այր հպարտ, որ 'ի յետին ժամանակս Հարմայ հասեալ զօրօք 'ի սահմանս ուրեք Հայոց՝ 'ի հարկի կացուցեալ էր զնս՝ ամս երկուս, և հանդերձեալ էր յարձակիլ 'ի ներքս : Իսկ Արամայ ժողովեալ 'ի Հայոց արս քաջս և առոյդս,

Chrest. armen.

b

զաղեղնաւորս և զվաղակաւորս իբր յիսուն հազար, և դիմեալ յայն կողմն իւրոյ Կին՝ ուր տիրեալ էր Աիւքար, յաւուր միում յանկարծակի յառաջ քան զծագել արևու եհասս և անկաւ 'ի վր նր. և 'ի դիմի հարեալ սատակեաց զբազմութի ամբոխից նր, և կալեալ զնա ինքն զԱիւքար էած յԱրմաւիր. և հրամայեաց ցից երկաթի վարել ը ճակատ նր, և վարսել 'ի ծայր աշտարակի պարսպին 'ի տեսիլ անցաւորաց. և զհն Աիւքարայ լմ մասին կացոյց 'ի հարկի մինչև ցլեաուն Օւրասսս :

Յետ իբր երկից ամաց դիմեաց յհն Հայոց Բարշամ իշխանն Բարեւալացոց քառասուն հազար հետեակօք և հինգ հազար հեծելազօրօք : Առեւ յայնժամ Արամայ զաղեղնաւորս և զվաղակաւորս իւր՝ յարձակեցաւ 'ի վր նր. և յանակնկալ պահու պատահեալ նմ՝ հալածական արար զզօրս նր. և սատակեաց զբզմն 'ի նոցանէ. և կալեալ զԲարշամ սպան զնա :

Իսազաց ապա յարեմուտս 'ի կողմանս Կապադովկացոց քառասուն հազար հետեակօք, և երկու հազար հեծելովք : Իսկ Պայարբիս իշխան այնոցիկ կողմանց՝ որ 'ի տանէն Քամայ՝ տեսեալ թէ տիրել ունի Արամ սահմանաց իւրոց՝ եւ ըզէմ նր սաստիկ պատերազմաւ : Աւ Արամ հասեալ 'ի վր նորա՝ փախստական տարաւ զնա, և էարկ 'ի կղզի ինչ միջերկրական ծովուն (որ Թուհի լինել Կիպրոս) : Աւ ապա զարձարարեալ 'ի Կապադովկիա՝ եղ անդ մարզպան զմի ոմն յազգէ իւրմէ՝ Աշակ անուն, և տասն հազար զօր ը նմ 'ի վր Կին. և հրամայեաց՝ զի բնակիչք Կին այնորիկ խօսեսցին 'ի լեզու Հայոց. և ինքն զնաց յհ իւր 'ի Հայս.) և անդ ևս եցոյց կրկին բազում գործս քաջուէ յայլևայլ սահմանս, և արար բազում ուղղուէս. և այնչափ եղև անուանի, մինչև յա-

նուն նր կոչել այլոց աղագաց զ՝ մեր՝ Արմէնիա, և զազգս՝
Արմէն կամ Արմէնի, այսինքն է Արամեան :

Իսկ Ս՝շակ մարզպան (որ ՚ի գիրս (Յունաց Ս՝ոռոք կոչի)
չինեաց անդ ՚ի Կապադովկիա՝ քաղաք, և պարսպեաց որմովք.
և կոչեաց զայն յանուն իւր Ս՝շակ. իսկ բնակիչք տեղւոյն
ոչ կարելով ուղիղ արտասանել՝ անո՛ւնանեցին Ս՝աժակ. որ և
յետոյ կոչեցաւ Կեսարիա. այն է Ղ, այսէրի :

Եւ քանզի այն Վ՝ զոր էառ Արամ՝ արտաքոյ է մծին
ձայոց, վն՛կ կոչեցաւ առաջին ձայք (արտաքոյ մծի ձայ-
աստանի), և մանաւոր յորջորջմամբ կոչեցաւ ՚ի (Յունաց
Արմէնիա. և զի Արամ հետ զհետէ էառ և զայլ բազում տե-
ղիս յայնոսիկ կողմանս, և ելից բնակչօք, և ետնց՝ խօսել հայ-
երէն, սմին իրի նաև այնօքիկ սահմանք կոչեցան երկ՛դ ձայք,
և երկ՛ ձայք. երեքին ՚ի միասին անո՛ւնանեալ փոքր ձայք:
Եւ զև առ երի կայ նց մին ՚ի Տնգետասան Վաց մծին ձայոց
առ Եփրատաւ, հայելով առ սոսա կոչեցաւ այն չր՛դ ձայք:
Եւ եղև ՚ի Թագաւորել Ալինոսի յորդւոց անտի Բէլայ ՚ի
վր՛ Ասորեստանի տիեզերական իշխանութե՛ք, և ՚ի գործել նր՛
մծամծս, տեղեկացեալ ՚ի պատմութե՛ց՝ Թէ Բէլ նախա-
հաւ իւր սպանեալ իցէ ՚ի ձայկայ՝ երկնէր ՚ի սրտի առնուլ
վրէժ յորդւոց նր՛. որոյ վն՛ կամեցաւ յարձակիլ ՚ի վր՛ Արա-
մայ. բայց խորհրդով աւագանւոյն նահանջեցաւ՝ զանգիտեալ
՚ի համբաւոյ արիական գործոցն Արամայ. խաղաղութի խօ-
սեցեալ ապա ի նմա՝ անո՛ւնեաց զնա երկրդ իւր. և ետնմա
ածել վարսակալ մարգարտեայ, որ յայնմ ժամանակի մծի
փառաց էր նշան: Եւ Արամ պայազատեալ զազգ իւր ամն
իւր ծը՛ վախճանեցաւ. Թողեալ զտէրութի՛ ազգին որդւոյ
իւրում Արայի :

Արայ որդի Արամայ՝ որ վն՛ գեղոյ դիմացն կոչեցաւ գե-
ղեցիկ, պայազատեալ զձայս՝ պատո՛ւնեցաւ ՚ի Ալինոսէ. և
b*

նորոգ զարգարեաց զԿս շայոց. յորմէ և Կն այն՝ յորում էր գլխաւոր քաղաքն Արմաւիր, կոչեցաւ Արարատ կամ Արարատ. յորմէ և բոլոր շայաստան, ևս և իշխանուին շայոց անուանեցաւ Արարատեան: Սա կեցեալ ամս քանի մի՝ ծնաւ Ղևարդոս ՚ի Արարդայ կնոջէ իւրմէ:

Եւ եղև ՚ի մեռանիւլ յաւուրս նր Արնոսի՝ Թագաւորեաց ՚ի վր Ասորեստանեայց կին նր Շամիրամ. և սա եղև ՚ի կանայս որ Թագաւորեաց զառաջինն: Այս կին գոլով վաւաշոտ՝ լուծեալ զգեղեցկութէ Արայի պատգամաւորս յընաց առ նա՛ գալ և ամուսնանալ ը իւր, և Թագաւորել ՚ի Արնուէ. և կամ յետ կատարելոյ զկամս իւր դառնտլ յետս բազմապատիկ պարգևօք: Եւ զկնի բազում պատգամաւորութեց իբրև ոչ էառ յանձն Արայ զայսպիսի հրաւէր անարժան՝ զիմեաց Շամիրամ ՚ի վր նորա պատերազմաւ. այլ հրամայեաց զօրաց իւրոց, զի զգուշասցին Արայի կենդանւոյն ունել զնա:

Եւ Արայ զօրօք ըդէմ նր. և ՚ի խառնիւլ ճակատուցն՝ անկաւ Արայ ՚ի մարտի և մեռաւ. պայազատեալ ամս իբր իճ: Լուծեալ Շամիրամայ զմահ Արայի շուարեցաւ և սգացաւ. և հրամայեաց գտանել զգի նր, և գնել ՚ի տեղի զգուշաւոր. զի գուցէ դիւթութի Կնարեսցի կենդանացուցանել զնա: Իսկ զօրք շայոց գրգռեալ միւսանգամ վրէժխնդիր լինել մահուն Արայի պատրաստեցան նմ զօրութի ՚ի պատերազմ ըդէմ Շամիրամայ: Այլ Շամիրամ իբրև ետես՝ Թէ դիւթութի չկարաց յարուցանել զԱրայ, մանաւանդ Թէ նեխեցու դի նր, հրամայեաց ընկենուլ զնա ՚ի վիհ մի մեծ, և ծածկել. և փոխան նր զմի ոմն ՚ի հոմանեաց իւրոց զարդարեալ՝ համբաւեաց Թէ դիքն լիզեալ զԱրայն յարուցին ՚ի կեանս: Յայսմ համբաւոյ զօրք շայոց հանդարտեալ դադարեցան ՚ի պատերազմէ. և Շամիրամ ՚ի սէր Արայի զկարդոս որդի նր՝ որ էր երկոտասան ամաց, անուանեաց Արայ, և կացոյց ՚ի

տեղի նր՝ կացեալ Շամիրամայ 'ի շայս զժամանակ ինչ, և տեսեալ զզեզեցկութի երկրին շայոց, և զմաքրութի օդոց, և զզգլամուսն ականակիտ աղբերաց, շինեաց յեզր ծովուն Մղթամարայ (յարևելից ի հարաւակողմն) քաղաք հրաշակերտ. աշխատեցուցեալ յայս գործ երկոտասան հազար գործաւորս և վեց հարիւր ճարտարապետս յամարհետից. այն է քաղաքն Շամիրամակերտ. որ յետոյ Սան կոչեցաւ. և եղև իբր ամրանոց Շամիրամայ:

Կարդոս՝ որ և Արայ Արայեան կոչեցաւ, յետ միապետելոյ զշայս ծնաւ զՄնուշաւան. և նուիրեաց զայն 'ի սօսին՝ իմ յանտառս սօսեացն Արմենակայ մօտ յԱրմաւիր. զի որ նուիրեալ լինէր 'ի նոսին՝ սք համարիւր և դիւցազն. վն զի կարծէին՝ թէ զիք բնակին 'ի սօսին անդ. յայս իսկ և Մնուշաւան Սօս կոչեցաւ իմ սօսանուէր:

Յայն աւուրն յարեաւ Աինուէաս որդի Շամիրամայ իբրև մօր իւրոյ. և 'ի գրգռիլ ահեղ պատերազմաց՝ փախեաւ Շամիրամ 'ի շայս. և միաբանեալ ի կարդոսի յարձակեցաւ 'ի վն Աինուէասայ. և մեռաւ 'ի մտրտի ի կարդոսի 'ի հասակի կք ամաց. իսկ կարդոս 'ի հասակի չ ամաց, պայազատեալ զշայս ամն իբր ժք:

Մնուշաւան որդի կարդոսի 'ի տղայութե հասակի՝ գուլով իբր ժք ամաց՝ անկաւ 'ի ձեռս Աինուէասայ, և եկաց յարքունիս նր՝ իբր գերեալ որդի իշխանի: Եւ սակայն յետոյ 'ի զարգանալ իւրում հաճոյացեալ մեծամեծաց վն անուշութե բարուցն՝ միջնորդութե նց ազատեալ 'ի ձեռաց նր՝ էառ յինքն զմասն ինչ իւրոյ Վին՝ խոստանալով տալ նմա հարկս: Եւ եղև սա այր բազմահանձար և զօրաւոր. որ և զկնի ժամանակաց գրաւեաց յինքն զՎ իւր համայն. և արար բազում գործս ուղղութե. և կեցեալ յետ մահուն կարդոսի ամն իբր կք. մեռաւ:

III. EZNIKII Refutatio haeresiarum lib. IV.
haeresis Marcionis.

Cap. 1. ՄԱՐԿԻՈՆԻ մուղորեալ մոճանէ օտարու-
թիւն ընդդէմ աստուծոյն օրինաց, եղեալ ընդ նմա և զհիւզն
էութեամբ, և երիս երկինս: Ի մոջն, ասեն, ընակեալ է
օտարն. և յերկրորդումն օրինացն աստուած. և յերրորդումն
զօրք նորա. և յերկրի հիւզն, և կոչեն զնա զօրութիւն երկրի:

Եւ այնպէս կարգէ զաշխարհէ և զարարածոց, որպէս
օրէնքն ասեն: Եւ և յաւելու՝ թէ հաղորդութեամբ ընդ
հիւզեայն արար զամենայն զոր արար. և որպէս թէ էգ ոք
ինչ և կին ամուսնուեւ էր հիւզն: Եւ յետ առնելոյ զաշխար-
հըս ել ինքն զօրօքն հանդերձ յերկինս. և հիւզն և որդիք
նր մնացին յերկրի, և կալան զիւրաքանչիւր իշխանուի, հիւզն
յերկրի, և օրինացն նճ յերկինս:

Եւ տեսեալ օրինացն այ՛ թէ գեղեցիկ է աշխարհս, խոր-
հեցաւ առնել ՚ի սմա մարդ: Եւ իջեալ առ հիւզն յերկիր,
ասէ. տուր ինձ ՚ի կաւոյդ քումմէ, և յինէն տամ ոգի, և ա-
րասցուք մարդ ըստնմանուեւ մերում: Տուեալ նմա հիւզեայն
յերկրէ իւրմէ, ստեղծ զնա և փչեաց ՚ի նա ոգի, և եղեւ Ադամ
՚ի շունչ կենդանի. և վասն այնորիկ անուանեցաւ Ադամ. զի
՚ի կաւոյն արարաւ: Եւ ստեղծեալ զնա և զամուսինն նորա, և
եղեալ ՚ի դրախտին՝ որպէս և օրէնքն ասեն, զային հանապազ
պատուիրէին նմա, և ուրախ լինէին ՚ի նմա իբրև յորդուջ
հասարակաց:

Եւ տեսեալ, ասէ, աստուծոյն օրինաց որ տէրն էր
աշխարհի՝ թէ ազնուական է Ադամ և արժանի սպասաւորու-
թեան, հնարեցաւ՝ եթէ զհարդ կարասցէ գողանալ զնա ՚ի
հիւզեայն, և յիւր կողմն փարանել: Եւ եալ զնա ՚ի փ կողմն,
ասէ, Ադամ, ես եմ աստուած և չիք այլ ոք. և բայց յինէն
այլ աստուած քեզ մէ լիցի. ապա թէ ունիցիս զոք այլ աս-

տուածս բայց յինէն, գիտասջիւր զի մահու մեռանիցիս : Եւ իբրեւ ասաց զայս ցնա, և յիշատակեաց նմա զանուռ մահու, զահի հարեալ Մդամայ՝ սկսաւ տակաւ զանձն մեկնել ՚ի հիւղեայն :

Եւ եկեալ հիւղեայն՝ պատուիրել նմա լի սովորուեն, տեսանէր՝ զի ոչ անսայր նմա Մդամ, ոյլ խորհեալ ՚ի բաց մերժէր, և չմերձենայր առ նա : Յայնժամ հիացեալ ՚ի միտս իւր հիւղեայն, իմացաւ թէ տէրն արարածոց նենգեաց նմա : Եւ յականէ աղբերն պղտորեալ է ջուր նորա. զինչ է այս, չեւ ևս բազմացեալ Մդամայ ծննդովք, և գողացաւ զնա անուամբ աստուածութեանն իւրոյ յինէն : Արովհետեւ ատեաց զիս, և ոչ պահեաց ընդ իս զդաշնն, ես արարից աստուածս բազումս, և լցից նոքօք զաշխարհ գոյիւ իւրով, զի խնդրիցէ թէ ո՛վ իցէ աստուած, և ոչ գտանիցի :

Եւ արար, ասեն, կուռս բազումս և անուանեաց զնոսա աստուածս, և ելից նոքօք զաշխարհ : Եւ ընկղմեցաւ անուռ աստուծոյ, որ տեսունն արարածոց, ՚ի մէջ անուանց բազում աստուածոց, և ոչ ուրեք գտանէր : Եւ մոլորեցաւ ծնունդ նորա նոքօք, և ոչ պաշտէր զնա, զի ձգեաց զամենեսին առ ինքն հիւղն, և ոչ ետ թոյլ և ոչ միում ՚ի նոցանէ պաշտել զնա : Յայնժամ, ասեն, բարկացաւ տէրն արարածոց, զի թողին զնա և անսացին հիւղեայն. և մի ըստ միոջէ, որ ելանէին ՚ի մարմնոց իւրեանց, արկանէր զնոսա առ ցասման ՚ի գեհեն. և զՄդամ արկ ՚ի գեհեն վասն ծառոյն. և այնպէս արկանէր գայր ՚ի գեհեն զամենեսին, մինչև ցքսան և ինն դար :

Եւ տեսեալ, ասեն, աստուծոյն բարւոյ և օտարի, որ նստէր յերրորդ երկինս, թէ այնչափ ազգք կորեան և տանջեցան ՚ի մէջ երկուց նենգաւորաց՝ տեսունն արարածոց և հիւղեայ, ցաւեաց նմա վասն անկեղոցն՝ ՚ի հուր և տանջեղոց : Եւ աքեաց զորդի իւր երթալ փրկել զնոսա, և առնուլ զնմանու-

Թիւն ծառայի, և լինել 'ի կերպարանս մարդոյ 'ի մէջ որդւոց աստուծոյ օրինացն: Բժշկեսցի, ասէ, զբորոտս նոցա, և կեցուցի զմեռեալս նոցա, և բացցի զկոյրս նոցա, և արասցի 'ի նոսա բժշկութիւնս մեծամեծս ձրի. մինչ զի տեսանիցէ զքեզ տէրն արարածոց, և նախանձիցի, և հանիցէ զքեզ 'ի խաչ: Եւ ապա 'ի մեռանելն քում՝ իջես 'ի դժոխս, և հանցես զնոսա անտի: զի չեն սովոր դժոխք՝ ընդունել 'ի միջի իւրեանց զկեանս: Եւ վասն այնորիկ ելանես 'ի խաչ, զի նմանեսցիս մեռելոց. և բացցէ դժոխականն զգերանն իւր՝ ընդ: անել զքեզ. և մտցես 'ի մէջ նորա, և Թափուր արասցես զնա:

Եւ իբրեւ եհան զնա 'ի խաչ, ասեն, էջ 'ի դժոխսն, և Թափուր արար զնա: Եւ հանեալ զոգիսն 'ի միջոյ նորա, տառա յերրորդ երկինսն առ հայրն իւր: Եւ տէրն արարածոց զայրացեալ, առ ցասմանն էցել զպատմութեանն իւր և զվարագոյր տաճարին իւրոյ. և խաւարեցոյց զարեգակն իւր, և զգեցոյց Թուխս աշխարհին իւրում, և նստաւ 'ի սուգ առ տրտմութեանն:

Եպա երկրորդ անգամ իջեալ Յեսու կերպարանօք աստուածութեան իւրոյ առ տէրն արարածոց, զնէր դատ լինմա վասն մահուն իւրոյ: Եւ տեսեալ տեսառն աշխարհի զաստուածութիւնն Յեսուայ, գիտաց՝ Թէ զոյ այլ աստուած արտաքոյ քան զնա: Եւ ասէ ցնա Յեսու. դատաստան կայ իմ ընդ քեզ, և մի՞ ոք լիցի դատաւոր 'ի միջի մերում, այլ քո իսկ օրէնքն՝ զոր գրեցեր: Եւ իբրեւ եղին զօրէնսն 'ի միջի, ասէ ցնա Յեսու. ոչ դու գրեցեր յօրէնսդ. քում՝ Թէ որ սպանանիցէ, մեռցի. և որ հեղու զարիւն արդարոյ, հեղցեն զարիւն նորա: Եւ ասէ. այոես գրեցի: Եւ ասէ ցնա Յեսու. արդ տուր զքեզ 'ի ձեռս իմ՝ զի սպանից և հեղից զարիւն. քո, որպէս սպաներն դու զիս և հեղեր զարիւն իմ, զի արդար եմ իրաւամբք քան զքեզ, և

երախտիս մեծամեծս արարի յարարածսն քում: Եւ սկսաւ համարել զերախտինս, զոր արար յարարածս նորա:

Եւ իբրեւ ետես տէրն արարածոց՝ թէ յաղթեաց նմա, և ոչ գիտէր զինչ խօսիցի, քանզի յիւրոց օրինացն պարտաւորեցաւ, և չգտանէր տալ պատասխանի, զի եզբւ մահապարտ փոխանակ մահուանն նորա, ապա յողոքս անկեալ ազաչէր զնա՝ թէ փոխանակ զի մեղայ և սպանի զքեզ յանգէտս, քանզի ոչ գիտացի թէ աստուած իցես, այլ մարդ համարէի զքեզ, տուեալ քեզ ընդ այնր վրիժուց՝ զամենեսեան որ կամիցին հաւատալ ՚ի քեզ՝ տանել յո՛ և կամիցիս: Եւ պա թողեալ զնա (Յեսուայն)՝ յափշտակեաց առ զՊաւղոս, և յայտնեաց նմա զգինսն, և առաքեաց զնա քարոզել՝ թէ գնոց գնեալ եմք մեք. և ամենայն որ հաւատայ ՚ի (Յեսու)՝ վաճառեցաւ յարդարոյ անտի բարւոյն:

Եւ յս սկիզբն է աղանդոյն Սարկիոնայ. թող զայլ բազում թարմատարսն. և զայս ոչ ամենեքին գիտեն, այլ սակաւք ՚ի նոցանէ. և աւանդեն զուսումնն միմեանց ՚ի բերանոյ. ասեն, օտարին՝ գնովք գնեալ է զմեզ ՚ի տեառնէն արարածոց, և թէ ո՛րպէս կամ իւր գնեալ իցէ, զայն ոչ ամենեքին գիտեն:

Cap. XVI. ՍՆՐԿԻՈՆԱՅ այս ՚ի պոնտացոց աշխարհէ անտի եղեալ էր, որդի եպիսկոպոսի: Եւ ապականեալ զկոյս մի, գնաց փախտական վասն մերժելոյ զնա յեկեղեցւոյ՝ իւրոյ իսկ հօրն: Եւ երթեալ ՚ի Հռովմ խնդրել ապաշխարութիւն յայնմ ժամանակին, և չհասեալ այնմ՝ զրգուեցաւ ընդդէմ հաւատոց: Եւ եղեալ երիս առաջս, ուսուցանէ զբարւոյ և զարդարոյ և զչարէ: Եւ զնոր կտակարանս օտարտի համարի ՚ի հնոյն. և յայնմանէ, որ ՚ի նմայն խօսէր, զյարութիւն մարմնոյ արհամարհէ: Եւ մկրտութիւն ոչ մի

Chrest. armen.

c

Քայն տայ, այլ և երիս յետ յանցանելոյ. և փոխանակ երա-
խայից մեռելոց՝ այլոց ստիպէ առնուլ կնիք: Եւ այնչափ
յանդգնեալ՝ մինչեւ կանանց հրամայէ մկրտութիւն տալ, զոր
ոչ ոք իշխեաց յայլոց աղանդոցն առնել. ոչ կնիք կրկին և
երեքկին տալ, և ոչ զկանայս առ քահանայս ունել:

Եւ և նմա իսկ ուստի իցէ քահանայութիւնն, որոյ ապա-
կանեալ զկոյս՝ տարագիր եղել յեկեղեցւոյ յիւրմէ հօրէ, մին-
չեւ ապաշխարութեան եւս հասանել ոչ եղել արժանի: Եւ
յիրաւի չեղել արժանի, զի՝ ի պատգամս հոգւոյն սրբոյ իշխեաց
ձեռն արկանել, զկէսն հատանել ընկենուլ իբրեւ զխոտան,
և զկէսն ընտրել առնուլ իբրեւ զպիտոյս: Եւ զայն ոչ գիտ՛
թէ յորժամ՝ ի մարմնոց մատն մի կտրիցէ առնուցու, զամե-
նայն մարմնոյն իսկ վկայէ սակաւ ինչ մասնն կտրեալ: Եւ աւել
եւս յանդիմանէ զնա կատարիչն օրինաց, որ ասէր՝ թէ ոչ եկի
լուծանել զօրէնս և զմարգարէս, այլ ընուլ զնոսա. և Եւա-
քեայն, որ ասէ թէ Վրիստոս է խաղաղութիւնն մեր, որ
արար զերկոսին՝ ի մի: Արուն փառք յաւիտեանս յաւտենից.
ամէն:

IV. ELISEI hist. de Vardano et bello Armeniorum
lib. II. p. 41. sqq. ed. Ven. 828.

ՍՒՆՐՆԵՐՈՒՆՎԷՐՈՒԿ հրամանատար Երան և
տաներան, շայոց մեծաց ողջոյն շատ:

Դուք զիտասջիք, ամենայն մարդ՝ որ ընակեալ է ՚ի ներ-
քոյ երկնի, և ոչ ունի զօրէնս դեմի մազդէզն, նա խուլ է և
կոյր, և դիւաց շարամանոյ խաբեալ: Վանդի մինչ չեւ
էին երկինք և երկիր, Օրուան մեծն աստուած յաշտ առնէր

զհազար ամ, և ասէր. Թերեւս լինի իմ որդի Որմիզդ անուն, արասցէ զերկին և զերկիր: Եւ յգացաւ երկուս յորովայնի. մի վասն յաշտ առնելոյ, և զմեան եւս Թերեւսն ասելով: Իբրեւ գիտաց, եթէ երկու են յորովայնիս, Որ վաղ եկեացէ, ասէ, նմա տաց զԹագաւորութիւնս: Իսկ որ էր 'ի Թերա-հաւատութենէն յղացեալ, պատառեաց զորովայնն և ել 'ի դուրս: Եսէ ցնա Օրուանն: Ո՞վ ես դու: Եսէ. Որդին քոյ եմ Որմիզդ: Եսէ ցնա Օրուանն. Իմ որդին լուսաւոր է և անուհահոտ, դու խաւարային ես և չարասէր: Եւ իբրեւ կարի դառնապէս ելաց, ետ ցնա զԹագաւորութիւնն հա-զար ամ:

Իբրեւ ծնաւ զմեւս եւս որդի, անուանեաց զնա Որմիզդ-եհան զԹագաւորութիւնն յԱրհմնէ, և ետ ցՈրմիզդն. և ասէ ցնա. Յայժմ ես քեզ յաշտ արարի, արդ դու ինձ արա: Եւ Որմիզդ արար զերկինս և զերկիր. իսկ Արհմն ընդդէմ չար գործեաց: Եւ այստէս բարժանին արարածքս. հրեշտակք Որմիզդի են, իսկ դեւքն Արհմնոյն. և ամենայն բարիք՝ որ յերկնից և այսր լինին՝ Որմիզդի են, և ամենայն վնասք՝ որ անտի և այսր գործին՝ զայն Արհմն արար: Սոյնպէս յերկիրս որ ինչ բարի է զայն Որմիզդն արար, և որ ոչն է բարի զայն Արհմն արար. որպէս զմարդ Որմիզդ արար, և զախտս և զհիւանդութիւնս և զմահ Արհմն արար: Եւ ամենայն թշուա-ռութիւնք և պատահարք՝ որ լինին, և պատերազմունք դառ-նութեան՝ չարին մասին արարածք են: Իսկ յաջողութիւնք և տէրութիւնք և փառք և պատիւք և առողջութիւնք մար-մնոց, զեղեցկութիւնք դիմաց և ճարտարութիւնք բանից և երկայնակեցութիւնք ամաց, այդ 'ի բարւոյն առնուն զգոյա-ցութիւն. և ամենայն որ ոչ այդպէս է, 'ի նա չարին արարած խառնեալ է:

Եւ ամենայն մարդիկ մոլորեալ են, որ ասեն՝ եթէ զմահ

o*

Մտուած արար, և չար և բարի 'ի նմանէ լինին մանաւանդ որպէս քրիստոնեայք ասեն, թէ Մտուած նախանձոտէ. վասն թող միոյ ուտելոյ 'ի ծառոյն Մտուած զմահարար, և զմարդըն արկ ընդ այնու պատուհասիւ: Բայդպիսի նախանձ և ոչ մարդ առ մարդ ունի, թող թէ Մտուած առ մարդիկ. զի որ զայս ասէ՝ նա խուլ է և կոյր և 'ի գիւաց Հարամանոյ խարեայ:

Իարձեալ մեւս եւս այլ մոլորութիւն ասեն. Մտուած, ասեն, որ զերկինս և զերկիր արար, եկն և 'ի կնոջէ ումեմեէ ծնաւ, որում անուն էր Սարիամ, և առն նորա Յովսէփ: Եւ զհետ այսպիսի մարդոյ մոլորեալ են բազումք: Եթէ աշխարհն Հոռոմոց առ յոյժ յիմարութեան տգիտաբար մոլորեալ են, և զըկեալ են 'ի կատարեալ դեմէս մերմէս յանձանց պարմայեն զմնասն իւրեանց. դուք եւս ընդէր զհետ նոցա մոլորութեանն ցնորիք: Եւ զոր օրէնս տէրս ձեր ունի, զնոյն և դուք կալարուք. մանաւանդ զի և առաջի Մտուծոյ վասն ձեր համարս ունիմք տալ:

Մի հաւատոյք առաջնորդացն ձերոց, զոր նաժրացիսդ անուանէք, քանզի յոյժ են խարերայք. զոր բանիւք ուսուցանեն, գործովք ոչ կարեն յանձն առնուլ: Միս ուտել ոչ ասեն մեղք, և ինքեանք ուտել ոչ կամին. կին առնել արժան է, բայց ինքեանք և հայել 'ի նա ոչ կամին. կարասի որ ժողովէ, ասեն, մեղք են յոյժ, բայց զաղքատութիւն առաւել քան զյոյժ գովեն. յարգեն զթշուառութիւն, և պարսաւեն զյաջողուածս. ծաղր առնեն զանուն բախտի, և զփառաւորութիւն յոյժ այպանեն. սիրեն զանշքութիւն հանդերձից, և յարգեն զանարգս քան զպատուականս. գովեն զմահ, և պարսաւեն զկեանս. անարգեն զծնունդս մարդոյ, և գովեն զանորդութիւն: Եւ եթէ լսէ ոք դոցա և 'ի կանայս ոչ մերձենան, աշխարհի վախճան վաղվաղակի հասանէ:

Այլ ես ոչ կամեցայ զամենայն ըստ մասանց ընդ գրով
արկանել առ ձեզ. զի բազում այն ինչ է, զոր խօսին դոքս:
Որ չարագոյն եւա է քան զոր գրեցաքդ, զՆստուած 'ի խաչ
ելեալ 'ի մարդկանէ քարոզեն, և զնոյն մեռեալ և թաղեալ,
և ապա յարուցեալ և վերացեալ յերկինս: Մէջաճեզէն իսկ
արժան էր անդրէն դատաստան առնել վասն այդպիսի անար-
ժան ուսմանց: Դեւք որ չարք են, ոչ ըմբռնին և տանջին 'ի
մարդկանէ, թող թէ Նստուած արարիչ ամենայն արարածոց.
զոր ձեզ ամօթ է ստել, և մեզ կարի անհաւատարի բանք:

Արդ երկու իրք կան առաջի ձեր. կամ արարէք բան առ
բան նամակիրդ պատասխանի, և կամ արիք 'ի դուռն եկայք,
և յանդիման լերուք մեծի հրապարակին:

V. MOSIS CHORENENSIS hist. Armeniorum lib. I.
Cap. 10.

Յաղագս ապստամբութեանն Հայկայ.

Այս, ասէ, (քի Մար Աբաս կատինայ) Հայկ գեղապատ-
շած և անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն և հաստաբազուկ.
սա 'ի մէջ սկայիցն քաջ և երեւելի լեալ, ընդդիմակաց ա-
մենեցուն, որք ամբռնային զձեռն՝ մեպետել 'ի վերայ ամե-
նայն սկայիցն և դիւցազանց: Սա խորխաացեալ ամբարձ
զձեռն ընդդէմ բռնաւորութեանն Ռէլայ, 'ի տարածանել
ազգի մարդկան ընդ լայնութիւն ամենայն երկրի 'ի մէջ բազ-
մակոյտ սկայիցն, անհուն խօլաց և ուժաւորաց: Վանզի
անդ մոլեգնեալ այր իւրաքանչիւր սուր 'ի կող ընկերի իւրոյ
ձգելով, ջանային տիրել 'ի վերայ միմեանց. ուր պատահունք
'ի դէպ ելանէին Ռէլայ՝ բռնանալ ունել զամենայն երկիր:

Որում ոչ կամեցեալ Հայկայ՝ հնազանդ լինել Ռէլայ, յետ
ծնանելոյ զորդի իւր զԱրմենակ ՚ի Ռաբելոնի, չու արարեալ
գնայ յերկիրն Արարադայ, որ է քի կողմանս հիւսիսոյ, հան-
դերձ որդւովք իւրովք և դստերօք և որդւոց որդւովք,
արամբք զօրաւորօք՝ Թուով իբրեւ երեքհարեւր, և այլովք
ընդոճնօք, և եկօք յարեցելովք ՚ինա, և բոլոր աղելիւ : Աբ-
թեալ բնակէ ՚ի լեռնոտին միում՝ ՚ի դաշտավայրի, յորում սա-
կաւք ՚ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն գադարեալ բնա-
կէին. զորս հնազանդ իւր արարեալ Հայկ, շինէ անդ տուն
բնակութեան կալուածոց, և տոյ ՚ի ժառանգութիւն Ադա-
մեայ որդւոյ Արմանեկայ : Այս արդարացուցանէ զանգիր
հին ասացեալ զրոյցս :

Աւ ինքն խաղայ, ասէ, այլով աղելիւն ընդ արեւմուտս
հիւսիսոյ, գայ բնակէ ՚ի բարձրաւանդակ դաշտի միում. և ա-
նուանէ զանուն լեռնադաշտակին Հարք. այս ինքն, աստէն
բնակեալքս՝ ազգի տանն Թորգոմայ : Շ ինէ և գիւղ մի, և ա-
նուանէ յիւր անուն Հայկաշէն : Աիշի և աստանօր պատմու-
թիւնս. հարաւոյ կողմանէ դաշտիս այսորիկ առ երկայնա-
նստիւ միով լերամբ բնակեալ յառաջագոյն արք սակաւք՝
ինքնակամ հնազանդել դիւցազինն : Արդարացուցանէ և
այս զասացեալ զրոյցս անգիրս :

VI. FAUSI BYZANTINI hist. Armeniorum lib. V.
cap. 7.

Յադագս մահուան Արշակայ Թագաւորին Հայոց, Թէ
գեարդ մեռաւ յերկիրն խուժաստանի յԱնդամբշն բերդին ինք
ինքեամբ ձեռօք, և ՚ի յստամատն էր պատճառք մահուն :

Եւ յայնմ ժամանակի դեռ տակաւին եւս կայր կենդանի Երչակ արքայ չայոց յերկրին ի շէսանութեն թագաւորութեն Պարսից ՚ի կողմանս խուժաստանի յԱնդմըն բերդին. այս ինքն որ անուն Ենյուշն բերդն կոչեն: Եւ զայնու ժամանակաւ խաղաղացաւ պատերազմ տալ Պարսից ընդ չայս. զի արշակունին թագաւորն Վուշանաց, որ նստէր ՚ի Բազն քաղաքի, նա յարոյց տալ պատերազմ ընդ սասանականին Շապհու և թագաւորին Պարսից: Եւ Շապուհ թագաւորն զամ զզօրսն Պարսից գումարեալ խաղացոյց տալ պատերազմ ընդ նմա, և զորս միանգամ ածեալ էր գերութիւն յերկրէն չայոց զամ պրեձի գումարեալ խաղացոյց ընդ ինքեան. և զներքինին անգամ թագաւորին չայոց Երչակայ տանէր ընդ ինքեան ՚ի գործ պատերազմին:

Եւ էր ներքինի մի չայոց թագաւորին Երչակայ, ոստիկան հաւատարիմ լեալ, ներքինի սիրելի մեծի ի շէսանութե և մեծի պատուի, և անուն Գրաստամատն: Իսկ իբրեւ եղև պատերազմ ընդ թագաւորին Վուշանաց և ընդ թագաւորին Պարսից, չարաչար տարածէին զզօրսն Պարսից զօրքն Վուշանաց, և զբազումսն կոտորեցին ՚ի զօրացն Պարսից զօրքն Վուշանաց, և զբազումսն ձերբակալ արարին, և զկէս փախստականս հալածական առնէին: Իսկ Գրաստամատն ներքինին, որ յամն Տիրանայ թագաւորին չայոց և Երչակայ որդւոյ նորա թագաւորին չայոց լեալ էր ի շէսան տան գաւառին և հաւատարիմ գանձուց Ենգեղ բերդին, և ամ բերդացն արքունի՝ որ ՚ի կողմանս յայնս. սոյնպէս և յերկրին Նոփաց ՚ի Բնաբեղ բերդին գանձքն լեալ էին ընդ նովաւ, և բարձնորա ի վեր քան զամ նախարարացն: Եւ քանզի այս գործակալութի և մարդպետութի, որում հայրն կոչէին ներքինեաց՝ գործ լեալ էր ՚ի բնէ ժամանակաց ՚ի թագաւորութեն արշակունոյ, և զայս Գրաստամատն ներքինի զի շէսանն զԵնգեղ տանն գե-

րեալ տարեալ էր յերկիրն Պարսից 'ի ժամանակին՝ յորժամ կալան զԱրշակ արքայն Հայոց :

Եւ այս Գրաստամատ էր յայնմ ճակատու, յորում վաթարեցին Բուշանքն զՇ ապուհ արքայն Պարսից : Եւ Գրաստամատ գործեաց անհնարին քաջութիւն այնչափ կուուաւ ևս 'ի վերայ Շ ապհոյ արքայի, և ապրեցոյց զնա 'ի մահուանէ. և բազումն 'ի Բուշանաց անտի կոտորեաց, և զբազում զախոյանից զգլուխս բերէր զառաջեալ : Եւ զՇ ապուհ թագաւորն Պարսից փրկէր 'ի նեղութէն պատերազմին թշնամեաց անտի, ուր արգելին զնա 'ի խուռն պատերազմին 'ի զօրաց անտի : Իսկ իբրև եղև յորժամ զարձաւ Շ ապուհ թագաւորն Պարսից յերկիրն Մսորեստանի, և մեծ շնորհակալութի առնէր ներքինոյն Գրաստամատայն վաստակոցն, և ասէր ցնա Շ ապուհ թագաւորն Պարսից. 'ինդրեա՛ գու ինչ յինէն. զինջ և ինդրեացես, տաց քեզ և ոչ արգելցց : Եւ ասէ Գրաստամատ ցթագաւորն. Ինձ 'ի քէն այլ ինչ ոչ պիտի, բայց տուր ինձ հրաման, զի երթայց տեսից զքնակ տէրն իմ զԱրշակ արքայ Հայոց : Եւ առ մի օր, իբրև ես երթայց առ նա, հրաման տուր՝ արձակել զնա 'ի կապանացն, և ես իշխեցից լուանալ զգլուխ նորա և օծանել, և ազուցանել նմա պատմուճան, և արկանել նմա բազմականս, և զնել առաջի նորա խորտիկս, և տալ նմա գինի, և ուրախ առնել զնա արուեստականօքն մի օր ձիշո : Եւ ասէ թագաւորն Շ ապուհ. Խիստ են ինդրուածքդ, զոր ինդրեցիրդ. զի յառուրց ժամանակաց՝ յորմէ թագաւորութիս Պարսից կաննեալ է, և բերզն այն Անյուշ բերդ կոչեցեալ է, չիք ոք մարդ եղեալ 'ի մարդկանէ՝ որ իշխեցեալ է յիշեցուցանել թագաւորաց զոր յայնմ բերդի եղեալ զոք է թագաւորաց՝ յիշելով զայն մարդ՝ որ յայնմ բերդի զոք եղեալ է, թող թէ զնա զայր թագաւոր և զիմ ընկեր կապեալ եղեալ յայնմ բերդի զհակառակորդն.

քան մինչ աշխատ արարեր զմեզ, և դու աւաղիկ զանձն 'ի մահ եղիւր և յիշեցուցեր զԱնյուշն, որ ոչ էին լեալ երբէք օրէնք թագաւորութեա Մրեաց 'ի սկզբանէ: Բայց զի վասն՝ քո մեծ վաստակք են առ իս, զոր ինչ խնդրեցերն՝ երթ' տուեալ լիցի քեզ. բայց քեզ արժան էր զօգուտ քո անձինդ խնդրել կամ աշխարհս կամ գաւառս կամ գանձս: Բայց յորժամ դու զայդ խնդրեցեր, անցեալ լիցիս զօրինօք Մրեաց թագաւորութեանս. երթ, տուեալ լիցի քեզ որ ինչ յինէնս խնդրեցեր փոխանակաց քոց: /

Եւ ետ նմա փուշտիպան մի հաւատարիմ. և հրովարտակ՝ արքունի մատանեաւն, զի գնացեալ երթիցէ նա 'ի բերդն յԱնդմրշն, և զհարդ և կամք իցէ նորա, զոր օրինակ և խնդրեացն՝ արասցէ կապելոյն Արշակայ, որ յառաջ թագաւորեալն էր 'ի Հայս: Եւ չոգաւ Դրաստամատն հանդերձ փշտիպանաւն և հրովարտակաւն արքունի յԱնուշ բերդն, և ետես զտէրն բնակ, և արձակեաց զԱրշակ 'ի կապանացն երկաթեաց 'ի ձեռակապացն և յոտիցն երկաթոց և յանրոց պարանոցէն շքթայիցն սարեացն. և լուաց զգլուխ նորա, և լոգացոյց զանձն նորա: Եւ ագոյց նմա պատմուճան ազնիւ. և էարկ նմա բազմականս և բազմեցոյց զնա. և եզ առաջի նորա ընթրիս ըստ օրինաց թագաւորաց և եջ առաջի նորա գինի որպէս օրէն էր թագաւորացն. սթափեաց զնա, և մխիթարեաց, և ուրախ առնէր զնա գուսանօք:

Եւ 'ի ժամ աղանդեր մատուցանելոյ՝ եղին առաջի նորա միրզ, խնձոր և վարունգ և ամիճ, զի կերիցէ. և եղին դանակ նմա, որպէս զի հատցէ և կերիցէ զհարդ ե կամեսցի: Եւ Դրաստամատ մեծապէս ուրախ առնէր զնա. կայր յոտն, և մխիթարէր զնա: Իսկ յորժամ արբեցաւ, և գինին եկն զակամք նորա, արբեցաւ հպարտացաւ և ասէ. Ս'այ ինձ Արշակայ. այսպէս և այս, և յայսմ չափու և այս անցք անցին ընդ

իս : Եւ զայս ասացեալ, զդանակն՝ զոր ունէր 'ի ձեռինն, որով զմիրգն կամ զամիճն կամէր ուտել, եհար 'ի սրտի իւրում : և անդէն սատակեցաւ, և մեռաւ անդէն 'ի նմին ժամուն մինչ դեռ կայր 'ի բազմականին : Իսկ յորժամ զայն ետես 'Իրաստամատն, յարձակեցաւ եհան 'ի նմանէ զնոյն դանակ, և եհար յիւրում կշտին. և անդէն մեռաւ. և նա 'ի նմին ժամուն յայնմ :

IOANNIS MANDACUNENSIS sermones. ed. Ven.
836. p. 209. sq. de amore.

Աստուած սէր է, ասէ որդին որոտման սիրելի աշակերտն Քնի Յովհաննէս. և որ կայ 'ի սէրն յանձն բնակէ, և անձ 'ի նմա : Ես արդ եղբարք, լուարուք և 'ի միտ առէք զճառս սիրոյ : Օ՛ի ամ որ սիրէ զանձ, սիրէ նա և զեղբայր իւր. զի սէրն այլ սիրով եղբօրն երևի : Օ՛ի թէ զեղբայրն զոր տեսանէ ոչ սիրէ, զանձ զոր ոչն տեսանէ զհարգ կարիցէ. սիրել : Այսուիկ ճանաչեմք եթէ սիրեմք զանձ, յորժամ սիրեմք զեղբայրն մեր ըստ հոգւոյն սիրոյ և ոչ ըստ մարմնոյ : Օ՛ի այլ է սէր հոգւոյն և այլ մարմնոյն. զոր յառաջ գնացեալ ասասցուք յիւրում տեղւոջն : Բայց արդ ամ որ սիրէ ճանաչի յայ, և ինքն ճանաչէ զանձ. և ամ որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր ցաւակցաբար, օտար է յայ, ե զշնորհս անձային ոչ կարէ ընդունել : Ամենայն որ սիրէ զեղբայր իւր 'ի սուրբ սրտէ, բնակարան լինի այ, և անձ 'ի նմա բնակէ : Օ՛ի ինքն տէրն սիրեաց զմեզ և առաքեաց զհոգին ճշմարտութե բնակել 'ի մեզ : Օ՛ի իմանալի հոգիս մեր ընդ անիմանալի հոգւոյն այ սիրով կապակցի. և որպէս նա սիրեաց զմեզ, նոյնպէս և 'ի մէնջ կամի սիրել զմեմանս :

Տես թէ որչափ համարձակութի ունի սէրն առ անձ, որ-

պէս թէ նման այ առնէ զմարդն: Օ ի ան սիրողն իւրով նման մարդկան եղև, և եցոյց թէ մարդիկ իւրեանց սիրողն նման այ լինելոց են: Օ ի ան այնչափ սիրեաց զաշխարհս, մինչև զՈրդին իւր միածին առաքեաց 'ի փրկութի աշխարհի. եթէ մեք սիրեսցուք զմեանս որպէս և սիրեաց ան զմեզ, ոչ ինչ է չար որ խափանէ զսէրն մեր: Ամենայն որ սիրէ, յայտնի է առաջի մարդկան և համարձակ առաջի այ. զի երկիւղ 'ի մեզաց մահու ոչ ունի, այլ սիրողն այ զինեալ կայ, և անահայտ երկիւղական վտանգից: Ուր սէր է, անդ երկիւղ ոչ է. որպէս և Յոհաննէս ասէ. «Երկիւղ ոչ գոյ 'ի սէրն, այլ սէր կատարեալ 'ի բաց մերժէ զերկիւղ»: Օ ի երկիւղ ընդ տանջանօք է, և սէր 'ի համարձակուի. և զի երկիւղ հալածի 'ի սիրոյ: Եւ ուր սէր ոչ է, անդ է երկիւղ դատաստանին, և ահ կորստեան յաւուր մեծի ահեղ ատենին: Իսկ սէր աներկիւղ առնէ զմարդ յամ տանջանաց: Այլ զայն ասեմ, որ ամենևին հեռի է յերկբայութենէ: Օ ի երկբայութի և սէր 'ի միասին ոչ բնակէ. և գիտելի է զի սէրն ոչ միայն 'ի կեանսն յաւիտենականս պողաբերէ զպտուղ խաղաղուէ իւրոյ, այլ և յաշխարհիս յայսմիկ զամթշնամութի 'ի բաց հալածէ զնախտնձ և զատելուի, զխակալուի և զչարակնուի, զչարախօսուի և զհայհոյուի, զտրտունջ և զբամբասանս, զպարտուի և զամբարհաւածութի, և մանաւանդ զմայրն ան չարեաց զարծաթսիրուի և զագահուի:

Եւդ որ զսէրն ունի, յայս ամ չարեացս 'ի բաց հեռանայ, և յերկնային անքոյթ խաղաղական նաւահանգիստն ժամանէ յամենևին բարին: Օ ինչ խաղաղական քան զսէրն՝ ազատ լինել յամ խռովուի և զանձային հաճոյսն կատարել: Այլն բանալի է արքայուէ երկնից և ճանապարհ կենացն յաւիտենից: Այլն զմարդիկ որդիս այ առնէ և երկնից արքայուէ ժառանգորդ: Այլն զապականացու բնութիւնս անա-

a*

պական գործէ, զմահականացուս յանմահութեանս գերա-
 փոխէ: Սէրն զերկրայինս երկնային տունէ, և զհողերէնս
 հրեղէն կազմէ: Եւ արդ ո՛վ կարէ պատմել զանչափ
 մեծութի սիրոյն, զի անճառ և անպատում է: Բստ որում և
 անեղ բնութիւն մեծութեան տնքններէ է, այսպէս և բնութիւն
 սիրոյն: Եւ որպէս մեծ անբաւ է, քայց յամենեսինն մերձ է,
 և բնակեալ է ՚ի հեզս և ՚ի խոնարհս և յայնոսիկ՝ որ դողան ՚ի
 բանից նորա, այնպէս և սէրն յամենեսեան մերձ է, որ կամն
 զնա, և ինքն եկեալ բնակեսցէ ՚ի խնդրողս իւր: Վրանզի
 սէրն սիրէ զսիրելիս իւր, և աստէ ոչ զատելիս իւր: Ար խըն-
 դրեն զնա, մերձ է ՚ի նոսա մեծապէս. զի մեծ սէր է և կամեցող
 սիրոյ ՚ի սուրբ սրտէ և յանկեղծաւոր հաւատոց:

Gregorii Narekensis Commentarius in Canticum Can-
 ticorum. Prooemium p. 389. sqq. ed. Ven. 1827.

Հրամանք մեծասէր Թագաւորութեդ, ո՛վ տէր արքայ,
 բուն և աւելի էր քան զկար մեր. զի այդպիսի խնդիր, մեկ-
 նել զերգ երգոց՝ այնոցիկ էր, որ ըստ Սողոմոնին է հոգւով:
 Օ ի եթէ նիւսացին Գրիգոր, որ կատարեալ վարդապետ էր
 և հոգիաբնակ, ՚ի բուն կատարմանէ մեկնութե՛ս այսմ գրոցս
 վերջացեալ գտանի, որչափ ևս առաւել ես, որ ամենայնիւ
 տգէտ եմ և ունայն ՚ի հոգւոյն շնորհաց, ո՛չ կարացից հետեւել
 մտացն ասացելոց ՚ի սողոմոնեան հոգւոյն: Մանաւանդ զի
 չէ՛ փոքր դատապարտութի և պատիժք՝ զբանս սրբոց գրոց
 օտար մեկնութե՛ք քաղաւաղեալ՝ վասն ոչ տգէտ երևելոյ, և
 փառամոլ հպարտութե՛ր՝ զոչէսն իբրև զճշմարիտ ցուցանել

Բայց զի հրամանն ունիմք հնազանդ լինել թագաւորաց հրամանաց, յանդգնիմասել զիմ տկար մտացս հասողութիւն. յուսացեալ ՚ի հոգին սբ, զնորայն կատարելով հրամանն, որ ասաց, թէ հպատակ կացէք թագաւորաց :

Արդ նախ առաջին՝ խնդացի ընդ այս, որ այսպիսի միտս երևեցուցեր առ ՚ի քննել զգիրս, և հոգ տանել ուսմանց, որ է գուշակ երկիրդ տն, և օտարանալոյ ՚ի պիղծ հոգւոց և ՚ի վայրապար քննութեց և ՚ի մեղսասէր բարուց՝ և այնմ երանութեց մօտաւորիլ, որ մարգարէն ասէ, թէ “Նբանեալ է այր՝ որ ոչ գնաց ՚ի խորհուրդս ամբարշտաց», և որ զկնի գայ: Ար և սակաւ ինչ յառաջ երթեալ՝ ասէ, “Այլ յօրէնս տն խորհեսցի նա ՚ի տուէ և ՚ի գիշերի»: Ապա զհատուցումն խորհելոյն զօրէնս տն ՚ի վերայ բերեալ ասէ, թէ “Նղիցի նա որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է ՚ի գնացս ջուրց»: Օ ՚ի որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է ՚ի գնացս ջուրց, անթարշամ է, նոյնպէս և որ զպատուիրանս տոյ քննէ, և այնմ հոգ տանի ՚ի տուէ և ՚ի գիշերի, այնպէս անթարշամ մնայ յայսմ ՚ի կեանս. և զամենայն զոր ինչ առնէ, յաջողէ նմա անձ: Արպէս Դաւթին իսկ յաջողեաց. զի այր թագաւոր էր, և այնչափ մեծ թագաւորն զպատերազմաց և զամենայն պիտոյից մարմնոյ հոգս առ ոտն հարեալ, զայսն և եթ խորհէր. վասն որոյ անպարտելի մնաց ՚ի թշնամեաց: Նոյնպէս և ՚ի Սողոմոնն տեսէք, թէ քանի տիրեցերակալ թագաւոր էր. բայց հանապազորդեան հոգք այն էր նորա, զոր յընթեռնուլդ էք. և այլ ևս այնչափ գրեան, զոր և աշխարհս չէր բաւական ՚ի բառնալ՝ եթէ մնացեալ էին դրեանն. բայց զի չէր աշխարհ արժանի, և չպիտէր որ ուսանէին մարդիկ, զայնպիսի անչափ գիտութիւն եբարձ անձ յերկրէ. զի զամենայն ինչ ՚ի գիտութի էր բերեալ, որ ինչ արարեալք էին այ ՚ի վերայ երկրի. և եթէ չէր գլորեալ, այլ ևս մեծաց շնորհաց էր հասեալ: Արդ ընդ այնպիսիսն պարտ

է նախանձել թագաւորաց, և անյազաբար ուսանել զօրէնս
տն: Բայց այժմ կացցէ այդ, զի 'ի սկիզբն մեկնութեան
զրոցս մխեսցուք:

Արդ նախ զայս արժան է ասել, թէ զի՛նչ մեկնի Արգ
երգոց. և այսու զանբաւ պատուականութիւն նորա ուսանել:
Արգ երգոցդ է օրհնութի՛ր օրհնութեց: Արպէս և մեք սովոր
եմք խորանին սրբութե՛ր, սւր սեղանն սբ կայանայ, սրբութիւնք
սրբութեանց կոչել. որպէս ասէ իսկ առաքեալ: Այսինքն՝
եթէ եկեղեցին է սրբութի՛ր, և խորանն սբ՝ կրկին սուրբ և
առաւել սբ: Աոյնպէս և նա ամենայն երգոց օրհնութեանց
գեր 'ի վերոյ է. որպէս և 'ի նորումս աւետարանն՝ սբ և պա-
տուական կոչի քան զայլ գիրս. նոյնպէս և նա քան զհինսն:
Յաղագս որոյ իմանալի է՝ թէ ձայնիւ երգէին 'ի տաճարին,
առաւել ևս յանգութե՛ր, և մարգարէական հոգւով քան զդաւ-
թեան սաղմոսն. զի անձառ է խորհուրդն՝ որ 'ի յայն սարսա-
փելի բանն ծածկեալ է: Եւ ոչ կարէ ոք 'ի մարմնեղինաց
իմանալ, բայց եթէ որք ըստ Պաւղոսին են հոգւով, որ յեր-
րորդ երկինս ել, և զանձառ բանն լուաւ. զոր ոչ էր կար
մարդոյ խօսել: Այնն զի ոչ տեէ լսելիքս այս այն խորհրդ-
դոցն լսելութեան, որպէս և ոչ աչքս այս տեսութեն այն:

Արդ զանձառելին կամեցեալ պատմել Սողոմոնի՛ 'ի
մարմնաւոր իրս առակեաց. այսինքն 'ի փեսայ և 'ի հարսն,
յեղբորորդի և յօրիորդ, 'ի դուստր և յաղանի, 'ի ստինս և 'ի
տաշնս, և յեւղ թափեալ, 'ի խնձոր, յայծեամն, 'ի Սողոմոնն,
'ի թագաւոր, 'ի քաղաքն Արուսաղէմ, 'ի պարտեզ, և որ այս-
պիսիք ցանկալի աշաց հայելոյ, և լսելեաց ակորժելիք, և
մտաց փափաքելիք: Օչ 'ի որպէս ծնողք տղայոց՝ զպատուա-
կան իրս 'ի բարեստեսակ ամանի ծածկին, զի նոցա արտաքոյ
տեսեալն ցանկալի թուին քան զոր 'ի ներքս եղեալ գանձն,
զի այնու յորդորեսցին և զգուշութե՛ր պահպանութե՛ր որ 'ի

ներքս: 'Նա և եւղ անոյշ և մեծագնի, որպէս նարգոսն՝ որ սա իսկ յիշէ, ամանիւ ամփոփի այլ և հոտ անոյշ ո՛չ ՚ի բացի մարթի մնալ, որպէս և տօրն ՚ի սրբում՝ աւետարանին ասէ, թէ "Ս՛ի արկանէք զմարգարիտ ձեր առաջի խողաց,՝ այսինքն, թէ մի տայք տկար լսելեաց զանճառելիսն. նոյն հոգի ուսոյց Սողոմոնի՝ մի յայտնապէս սփռել զորս ետես հոգւով լուսոյն. և մի ամենևին թագուցանել զխորհուրդ եկեղեցւոյ, և զփրկութի, և զԲ՛սի մարմնանալն, և զամենայն ինչ զոր կրեաց վասն մարդկան սիրոյ, և զմահն, և զյարութին, և զմիւսանգամ գալուստն, և զոր ինչ անդ կայ պահի պարգևք սրբոց՝ անիմանալիք, և զտուփումն սիրոյ սրբոցն որ առ Վ՛ն, որ արեամբ և մահու չափ կրեցին յանձինս, սիրելով զԲ՛ս, որպէս և նա զմեզ. որ վասն զիւր զանբաւ սէրն յայտ ածելոյ մեզ՝ հարկեցաւ մարմին զգեհնուլ, և դարձեալ զ՛նք արիւնն հեղուլ վասն մեր: Ար կարողն էր իշխանաբար փրկել զմեզ ՚ի սատանայական բռնութեց իբրև զմծ, զայն իրաւամբք արար, և զնա բռնութի կապեաց: Նա և զայն հանդարտութի գործեաց, և ո՛չ տէրութի: Օ՛ ի իրաւամբք փրկեսցի գերութի նորա և ողորմութի, որ է այսինքն զմահն զոր ըստ իրաւանց դատեաց զմեզ ՚ի հող դառնալ վասն անարգելոյ զպատուիրանն՝ որ վասն պտղոյն չուտելոյ, և զարդար դատն՝ առանց իրաւանց ո՛չ եբարձ՝ որ ունէին իշխանութի: Այլ ինքն զադամեան զգեցաւ մարմին, և զմահն նորա յինքն առ, և իրաւամբք փրկեաց: Նա և ընդ իրաւունսն զողորմութի խառնեաց, և ընդ ողորմութիւնն՝ զիրաւունսն. և այսու ամենայնիւ եցոյց զանպատմելի սէրն՝ որ առ մեզ: Օ՛ այս ամենայն պատմէ Նրգ երգոցն, և զեկեղեցւոյ պայծառազարդութի խաչին և սեղանովն, մարմնով և արեամբն տն, սք աւազանաւ և իւղովն սրբով, հին և նոր կտակարանօք, առաքելովք և մարգարէիւք և վարդապետօք, քահանայականօք և ճրգ-

նաւորականօք, կուսանօք և մարտիրոսօք, քրիստոնէոյ թա-
գաւորօք, և բովանդակ անբիժ ժողովրդօք, որ յեկեղեցւոյ
էր անկեցոց, և զայնպիսի պարզեան, և զանքննելի, և որ այլն
ևս սոյնպիսիք անձառ պարզեք, որ առտիւտար բանիւս եցցց
մեզ: Այլ և նա ճշմարտապէս ոչ ծանեաւ զբովանդակն, և
ոչ ծանուցանել մարթաց. և ոչ զոր ինքն գիտաց, մեզ յայտ-
նի յայտ երեք, այլ առակաւ:

Այս եթէ հարցանէ ոք, թէ զեւորդ ՚ի հարան և ՚ի փե-
սայ առակեաց. և զեւորդ մարթի զայ խորհուրդն մարմնաւոր
ցանկութիւն նշանակել, և զանչափ սէրն այ՛ տիտի սիրով օրի-
նակաւ ՚ի յայտ բերել: Ատի՛ արժան է զցանկասէր բարս
մեր աւաղել. որ այնչափ օտարացեալ եմք յայ խորհրդոցն, որ
այս անսանական ցանկութիւն հարկեցաւ հոգին սբ ՚ի ձեռն
Սողոմոնի պատմել մեզ զանտանելիսն: Այսպիսի իրաց օ-
ղագաւ և երանելի վարդապետն Թեոփիլոսաց (Յոհան վարի-
րանիւ): Թէ այնպիսի սրբական վարս պիտոյանայր մեզ ստա-
նալ, որ գիրս ոչ պիտոյ էր. որպէս Ադրիան, և Աբրահամու
և Նորին որդւոց և թոռանց. որպէս Յովլեայն, և Սովսէսին,
և առաքելոցն. որ փոխանակ գրոյ ՚ի սիրտս նոցա ընակէր, և
ուսուցանէր, և ՚ի տախտակս սրտին գրէր, և ոչ ՚ի գիրս: Արդ
նոյնպէս պարտ էր լուսաւոր և հրեշտակային սիրտ ստանալ,
որ ոչ պիտոյանայր մեզ այնպիսի առակ ցուցակի՛ ՚ի հարան և
՚ի փեսայ կերպարանել զխորհուրդս Վնի և եկեղեցւոյ, և
որ յերկինս հն անիմանալի բարութիւնքն: Արդ քանզի զայն-
պիսի պատիւ կորուսաք, և զայնպիսի շաչ կուրացուցաք, ո՛ն
առեալ յերկրորդն զիմացուք, և ՚ի ձեռն մարմնաւորացս
տեսցուք զհոգևորսն. որպէս և պատմէ Սողոմոն՝ ընկալեալ
զշնորհս հոգւոյն սբբոյ: Այս և սուրբ ամուսնութիւն և սէր
փեսայի ընդ հարսին և հարսին ընդ փեսայի, որ ազատ լինի ՚ի
պիղծ խառնից, չէ՛ ստար ՚ի հոգւոյն շնորհաց, որով և խորհուրդն

ի Քն և յեկեղեցի աւարտի, ըստ առաքելոյն, թէ «Խորհուրդս այս մեծ է. բայց ես ասեմ՝ ի Քն և յեկեղեցի», վկայելով Սողովմննի բանիցն: Արդ որ զնք ամուսնուի պղծէ պեղծ խառնակութիւնք և չար գործովք, զեկեղեցւոյ՝ խորհուրդ պղծէ, և զՔն անարգէ, որ այսմ օրինակն է:

Բայց մեք դեռ զառաջի եղեալ խորհուրդս մեկնեսցուք, և ցուցցուք, թէ որչափ սէր ունի անձ առ մարդիկ. այնպէս, որպէս փեսայ ընդ հարսին. որպէս ասէ Եսայի, թէ «Որպէս ուրախ լինի փեսայ առ հարսին, այնպէս ուրախ լինի տէր ի քեզ», : Օ, որ և Գաւիթ իսկ ասէ յողբսն (Հովնաթանու, թէ «Բազում ցաւ է սէր քո ինձ քան զսէր կանանց», : Արդ չի՞ք յերկրի պատուականադոյն և առաւել քան զսէր առն և կնոջ: Ապա եթէ ոմանց ոչ շատ կարծի և կարևոր, յաղագս այնր չթուի զի ոչ սրբութիւն լինի եկեալ յամուսնութիւնն. և ոչ սրբութիւն իցէ պահեալ զկուսութիւնն, այլ անառակ պղծութեամբքն իւրովք փախուցեալ իցէ յինքննէ զշնորհս հոգւոյն: Իսկ որ անբիծ և անարատ դայ ՚ի սր յամուսնութիւն, և անձառ սիրով սրբով հոգւոյն սրբ իցեն միաւորեալ ընդ միմեանս, այն օրհնութիւնն օրհնին, որով Ադամն և Եւայն օրհնեալ միաւորեցան: 'Նա՛ որ այսպիսի սիրով և օրհնութիւն լինին միաւորեալ, ՚ի վերայ իրերաց արեամբ չափ մեռանին: 'Նա ևս և վասն ընտանեաց սիրոյ բազումք ՚ի Քնէ անկան և ուրացան ՚ի հալածանաց ժամանակսն: Այլ և Ադամ ևս ՚ի դրախտէն և ՚ի լուսեղէն փառացն՝ յաղագս կնոջն սիրոյ մերժեցաւ, և արտաքս անկաւ. և ոչ վասն անձ լինելոյ, այլ ՚ի նորա սիրոյն ծանր համարեցաւ քակել: Որ զիտէր ճշմարտապէս՝ թէ պատժելոց էր ինքն յայ. զի ոչ էր անգէտ, այլ լի մարգարէական հոգւով. և զի դեռ չէր ևս՝ ՚ի շնորհաց հոգւոյն անկեալ. վասն զի չէր անցեալ զպատուիրանան: 'Նա և յետ ուտելոյն զպատուղն ոչ ՚ի սպառ կորոյս զհոգին. այլ

Chrest. armen.

e

որպէս մինչ 'ի դրախտին էր, հոգւով սրբով ժանեաւ զամենայն կենդանեաց զբարս, և յածելն այ զնօսա առ Ադամ՝ բառ իւրաքանչիւր բարուց և բնութեց կարգեաց զմի մի անուանս նոցա: Այլ 'ի ննջելն իւրում յորում ստեղծաւ Աւայ, և յածել զնա առ նա՝ մարգարէութիւն ասաց, թէ «Այս այժմ ոսկր յոսկերաց իմոց», և զորդէ ծնութեան աճուսն որ 'ի կնոջէն, և թողուլ ըզհայր և զմայր, և երթալ զհետ կնոջ, և լինել մարմին մի: Այս և յետ ուտելոյն 'ի պողոյն՝ գիտաց մարգարէութիւն զփրկութիւնն մեր՝ զոր 'ի ձեռն կնոջն էր լինելոց, այսինքն 'ի ձեռն սր անձանին. վասն որոյ և կեանս կոչեաց զկինն. ապա թէ ոչ այդպէս, զհարդ կոչէր զնա կեանս, որ ամենայն ծնողոց Ադամայ՝ մահու պատճառն եղև: Այս և որպէս ասէ սր Աւսաւորիչն, թէ «Օ այս ասելով զամենայն որ մինչ 'ի կառարած գործք լինելոց էր յերկրի, և 'ի ձեռն Վսի զփրկութիւնն՝ գիտաց նա», Արդ եթէ մինչ 'ի փառաց անտի անկեալ էր, զմարգարէութե ունէր հոգի, իրջափ ևս առաւել մինչդեռ 'ի փառան էր. այո՛ և առաւել ևս ունէր: Արդ յայտ իսկ է, որպէս առաքեալ ասէ, թէ Ադամ ոչ պատրեցաւ, յօձին սուտ խոստումն՝ որ սատանայիւ, այլ կինն պատրեցաւ և յանցեաւ. և Ադամ յաղագս ոչ բաժանելոյ 'ի կնոջէն եկեր զպտուղն և սիրելոյ զնա, այլ ոչ վասն անձանալոյ՝ որպէս կինն: Այս և այժմ իսկ յաղագս սիրելոյ զկանայս՝ մեծարեն արք զկանանց խրատս և զչար կամս նոցա կարի յոյժ գիտեն, թէ չէ պատշաճ, այլ 'ի սիրոյն հարկին առնել: Արդ զայս գիտացեալ Սողոմոնի՝ կարևոր սէր 'ի մարդումս քան զամենայն սէր, և առականց 'ի Վսի սէր և յեկեղեցւոյ առ միմեանս: Այլ ոչ եթէ այսու միայն կշտի սէրն այ. զի որչափ ընդ ան և ընդ մարդիկ է առաւելուի, նոյնչափ սիրոյն գերազանցութիւն քան զամուսնութե: Այս որ զգիրքս զայս ընթեռնու, պէաս ունի մաքրել և զխորհուրդս յամե-

նայն մարմնաւոր ամուսնական մտածութեց, և պպա մեիլ
'ի լսելուի: Օ՛ի պյս գիրքս լեառն է Քորէր, ուր ան
ընկեաց, և որպէս անգ յորժամ գազան մերձենայր 'ի
լեառն, քարկած լինէր, նոյնպէս և որ գազանաբարոյ մտօք
մերձենայ յերեւելի բանս գրոցս այսորիկ, զնոյն կրէ զկիրս:
Վ անն որոյ արտաքոյ ամենայն խորհրդոց մարմնեղինաց պար-
տիւք լինել, խնչով զաչս մարմնոյ, և բանալ զհոգւոյն. զի
կարասցուք նման Ս'ովսեփի յանձարնակ յայս ելանել իմա-
նակ լեառն և զ'ի սմա անձային խորոցն զծածուկս ըստ կարի
յայտ ածել: Արում առաջնորդ եղիցի հոգին ս'բ, յաւելլով 'ի
մեզ լեզու ասելոյ, և լսողացք միսս լսելոյ:

р. 399. 84. **ՍՈՎՈՍՈՆՆՆ** խաղաղուի Թարգմանի,
որով առակէ զՔՄ. զինա է խաղաղուի մեր, որպէս ասէ առա-
քեալ: Երդ քանզի ծնաք նոր ծնունդ, ազաչեմք զծնօղն՝
մտրական սիրտօն համբուրել զմեզ, մերձեցուցանել զբերանն
անձային. զի 'ի համբուրելն նորա զմեզ՝ արթոցուք յայնմ բերա-
նոյ զայն՝ որ ինքն ամենան բ բերանն ասաց. «Թէ ոք ծարակի
իցէ, եկեացէ առ իս, և արթցէ»,; Յազապս այնորիկ ասէ, Թէ
«Համբուրեսցէ զիս 'ի համբուրից բերանոյ իւրոյ»,; Նա
և անառակ որդին գողով մեք, համբուրիմք յերկնաւոր հօրէն,
ըստ ասելոյ առակին յաւետարանն: Երդ զսէրն՝ զոր սիրեաց
զմեզ, առաւելուլ ազաչեմք՝ համբուրին առակաւ:

«Օ՛ի բարի են ստինք քո քան զգինի»,; Պատուիրանք՝ որ
ճրճին 'ի հոգւոյն 'ի ստեանց գրոց, բարի են քան զգինի, ըստ
մարգարէին ասելոյ, Թէ «Բարի են ինձ ամենայն բանք բերա-
նոյ քո քան զհազարս ոսկւոյ և արծաթոյ»: Օ՛ի կաթն որ 'ի

ստենէ բղիտ, կենդանութիւն է պատճառ. իսկ գինին՝ միայն զօրութիւն:

“Եւ հոռ իւղոց քոց քան զամենայն խոունկս անուշահոտութիւն”, Եւսպէս առաքինութիւնք և բարի գործք՝ որ յածութեան իւղոյն բուրնն. այսինքն զոր ուսուցանէ հոգին սք՝ որոց մերձենան և հոտոտին ՚ի նա:

“Եւ լ թափեալ է անուն քո”, Եւ զի որ թափեալ է յամանէ, ոնզնին է, և միայն ամանին ճանաչի լեալ ՚ի նմա իւղոյն. այսպէս անութենն բնութի անզնին և անիմանալի և անտեսանելի է, իբրև զեւղն թափեալ: Եւ զոգիս արդարոց և տղայացելոց ՚ի մեղաց՝ անուշահոտէ, որպէս և զամանն՝ եւզն պատուական: Եւ զի թէ իբրև թափեալ եւ լ է անութենն անուն և գիտուեն ՚ի մարդկանէ անհասողութի, նա և ՚ի կատարեալ սրբոց, և ոչ միայն ՚ի սրբոց, այլ և ՚ի բովանդակ յերկնայնոցն. սակայն մեր բնութիս միութիւնք ՚ի սք կուսէն՝ որչափ մարթ էր տեսանել զեւղն, տեսաք: Օ, որ և ինքն տր ասաց ցկոյրն, իբրև եհարց եթէ “Ի ու հաւատամս յորդի նյ”, և նա պատասխանեաց, թէ “ո է տր”, և տրն ասաց, “և տեսեր զնա և որ խօսիդ ընդ քեզ, նա է”: Օ, մարմինն անճացեալ տեսանելով զինքն զեւղն անտես ասաց տեսանել:

“Վ ասն այսորիկ օրիորդք սիրեցին զքեզ”, Օրիորդս՝ զայնոսիկ կոչէ, որք ՚ի մեղաց տղայացան. նա և զհրեշտակս ևս:

GLOSSARIUM.

Notae compendiariae, quae hîc occurrunt, explicatione haud egent. ccap. ccar. ccal. ccdp. ccg. ccga. etc. i. e. construitur cum accusativo personae, rei, loci, dativo personae, genitivo, gemino accusativo etc.

U

ԱզահուԹիւն, avaritia.

Ազուցանեմք, գուցի, գոյց,
induo. ccdp. et ar.

Ազամեան, adamicus.

Ազատ, ի, աջ s. **ից.** liber.
ccabl.

ազատեալ. part. liberatus. servatus. ccabl.

Ազգ, ի, աւ s. **ով, աջ, օք.**
genus. species. gens.
natio.

Ազնիւ, նուի, նուայ s. **նու-**
ից. nobilis. eximius. bonus. pulcher.

ազնուական, ի, աջ.
nobilis.

Ախոյան, ի, ից s. **այ.** antesignanus. fortissimus.

Ախորժելի, լւոյ, լեաց. jucundus. suavis.

Ախտ, ի, ից. passio. affectus. vitium. infirmitas.

Ածեմք, ածի, ած s. **էած.**
duco. porto. ccap. et ի
cal. **ածեալ** part. ducens.

Ակն, ական, ալամք, ալունք
s. **աչք** q. v. oculus. gemma. fons. origo.

ալանակիտ, pellucidus. limpidus.

Ահ, ի, իւ, ից, իւք. timor. metus. **զահի հարեալ.** timore percussus.

ահեղ, ի, ից. formidabilis. terribilis. vehementissimus.

- Եհա**, ecce. jam. modo.
ա հ ա ա դ ի կ. ecce. ad
pers. II. s. loquenti
proximam refertur.
- Եղադ** modus. ratio. աղա-
զաւ. postpos. causâ.
gratiâ. ccg. յաղազաքաե-
pos. propter. ccg.
- Եղանդ, ոյ, ոց.** secta. hae-
resis.
- Եղանդեր.** mensa secunda.
- Եղաչեմ, եցի.** oro. rogo.
peto.
- Եղաւաղեալ,** part. cor-
rumpens. perdens.
- Եղանի, նւոյ** s. նոյ, նեաց.
columba.
- Եղբւր, Տ. բերբ, բեր, բերաց.**
fons.
- Եղեղնաւոր, ի, աց.** sagitta-
rius. jaculator.
- Եղև, ի, ից.** apparatus.
- Եղբատութիւն.** paupertas.
- Եճեմ, եցի.** cresco. augeor.
multiplicor.
աճումն, ճման. incremen-
tum. augmentum.
- Եմ, ի, աց,** annus. յամս.
aanis. diebus. tempore.
- Եման, ոյ, ոց, Տ. ի, աց.** vas.
receptaculum.
- Եմաչեմ, եցի.** pudeflo. eru-
besco.
- Եմարանոց, ի, աց.** aestiva.
- Եմբառեմ, բարձի, բարձ.**
ex-tollo. elevo — զձեռն
ընդդէմ ccg. manum tollo
contro aliquem. sediti-
onem moveo.
- Եմբարիշտ, բշտի, տաց.** im-
pius.
- Եմբարհաւաճութիւն.** fas-
tus. superbia.
- Եմբիծ, բծի, ծաց** s. ծից.
immaculatus. innocens.
- Եմբոխ, ի** s. ոյ. ից. turba.
copia.
- Եմնայն, ի, իւ, այնք, այնց**
s. այնից, նիւք. adj. om-
nis ամենայնիւ. omnino.
prorsus. այսու ամենայ-
նիւ. his omnibus. per
haec omnia.
- Եմնայն, subst. in sing.**
ut praeced. in pl. item,
sive ամենեքին s. ամե-
նեքեան, նեցուն s. ցունց,
նեսին s. նեսեան, նե-
քումբք. omnis. ամենե-
լին. omnino. prorsus.
ամենատարբ, սրբոյ. sanc-
tissimus.

Ամէն. Amen.
Ամիճ, միճոյ, ոց. obsonium.
Ամուսին, սնի s. սնոյ, նաւ
նաց, նօք. maritus. uxor.
conjux.
ամուսնական, ի, աջ. nup-
tialis.
ամուսնանամ, աջայ. ma-
trimonium in eo. cc. ընդ
c. dat.
ամուսնութիւն. matrimo-
nium. conjugium.
Ամիողիւմ, եցի. pass. իմ,
եցայ. colligo. compre-
hendo. claudio.
Ամութ, ոյ, ոց. pudor. turpi-
tudo. ignominia.
Այդ, այդր, այդմ, յայդմա-
նէ, այդու այդք, այդց.
sive այդորիկ, այդուիկ,
այդուքիկ, այդոցիկ, յայդ-
ցանէ s. յայդոցիկ, այ-
դուքիւք. iste, a, ud. ad
personam loquenti
proximam refertur
pariter atque se-
quentia.
այդր. istic. istuc.
այդպէս. adv. istâ ratione.
ita.
այդպիսի. adj. istiusmodi.
talis.

Այժմ. hoc tempora. nunc.
ցայժմ. huc usque.
այժմիկ. nunc.
Այլ, ոյ, ում, յայլմէ, լով.
1, adj. alius, a, ud. 2,
adv. sed. at.
այլ և այլ. s. այլև այլ.
varius. diversus.
Այծեամն, եման, եմունք,
եմանց. dorcas. capreolus.
parva capra.
Այն, այնր, այնմ, յայնմ
etc. flectitur eâdem
ratione, quâ այդ. ille,
a, ud. is, ea, id. de per-
sona remotiori di-
citur.
յայնժամ. illo tempore. tunc.
այնչափ. tantopere. tam. —
մեծ, tantas.
այնպէս. ita. sic.
Այո՛. nae. certe. ita. immo.
sane.
Այպանեմ, եցի. illudo. deri-
deo. ccap.
Այս, այսք etc. plane ut
այդ et այն. hic. haec.
hoc. ad personam lo-
quentem refertur.
յայսմ չափու. hoc modo.
այսու s. այսուիկ. per
hoc. in hâc. ita.

այսր. hęc. hęc.
այսինքն. id est. hoc est.
nempe. scilicet.
այսպէս. hęc modo. hęc ra-
tione. ita.
այսպիսի. hujusmodi. talis.
այսօր. hodie.
Յայտ vide sub literâ *յ.*
Այլ, առն, յառնէ, արամբ,
արք, արանց, արամբք.
vir. maritus. homo.
այրեւձի s. այրուձի. equi-
tatus. equites.
Անկնկալ. inexpectatus.
improvisus.
Անահ. impavidus. intrepidus.
Անապական, ի, այ. incorruptibilis.
Անարակ, ի այ. luxuriosus. illegitimus.
Անասուն, սնոյ, ոց. brutum. animal.
անասնական, ի, այ. irrationalis. bestialis.
Անարատ, ի, ից s. ոց. immaculatus. insons.
Անարդ, ի, այ s. ից. inhonoratus.
անարգեմ, եցի. contemno.
Անարժան, ի, ից s. այ. indignus.

Անբաւ, ի, ից. infinitus.
Անբիծ i. q. *ամբիծ.* immaculatus.
Անգամ. 1, subst. vicis.
եւթն անգամ septies.
2. adv. quoque. etiam.
Անգէտ. inscius. ignarus.
յանգէտս, in ignorantia inscienter.
Անգիր. non scriptus.
Անդ ibi. illic. tum.
անդէն. ibi. statim. illico.
անդր. illuc.
անդրէն. iterum. statim.
Անդունդք, դնդոց. abyssus.
Անդրանիկ, նկան s. նկի, կաց. primogenitus.
Անեղ, ի, ից s. այ. non factus. increatus.
Աներեւոյթ, ութի, ից. invisibilis (quia non aderat lux). non apparens.
Աներկիւղ, ի, ից s. այ. intrepidus.
Անզնին. qui s. quod tangi, sentiri, comprehendi nequit.
Անթարշաւ. non marcescens. marcoris expers.
Անիծեալ part. execratus. maledictus.

Անխմանալի, լռոյ, լեաց qui
s. quod mente compre-
hendi non potest.

Անկանիմ, կայ, կիր. cado,
me conjicio, praecipito.
ruo. c c. ՚ի վերայ c g.
super, in aliquem.

անկեալ. part. lapsus. con-
jectus.

Անկեղծաւոր, ի, այ. non
simulatus. non fictus.

Անհասողութիւն. natura in-
comprehensibilis.

Անհաւատալի, լռոյ, լեաց.
incredibilis.

• Անհնարին. impossibilis. im-
mensus. eximius.

Անհուն, հի. հից s. հունց.
infinitus. vastus. im-
mensus.

Անձն, ին, ամբ, persona.
ipse. յանձն առնուլ, sus-
cipere.

անձնեայ, նէի, նէիւ. cor-
pulentus. permagnus.
procerus.

Անճառ, ի, իւ. ineffabilis, e.
անճառելի, լռոյ, լեալ. idem.

Անմահութիւն. immorta-
litas.

Անյազարար. insatiabiliter.
auide.

Chrest. armen.

Անշքութիւն. dedecus. vi-
litas.

Անոյշ, ուշի, ուշիւ. dulcis.
suavis. jucundus.

անուշութիւն. mollities. sua-
vitas.

անուշահոտ, ի, իւ, bene
olens.

անուշահոտեմ, տեցի. bono
odore impleo.

անուշահոտութիւն. suaveo-
lencia. fragrantia.

Անորդութիւն. sterilitas.

Անուն, ան, ամբ. nomen.

անուանեմ, եցի. appello. no-
mino.

անուանի. inclytus. celebris.

Անուր, նրոյ, նրով. vincu-
lum. collare. յանրոց պա-
րանոցէն. a vinculis colli.

Անչափ, ի, իւ. immensus.
infinitus.

Անպատու. indecl. inenar-
rabilis. անպատմելի, լռոյ,
լեալ. idem.

Անպատրաստ, ի, իւ. informis.
rudis. sine ordine.

Անպարտելի, լռոյ, լեալ. in-
victus. c c abl.

Անջրպետեմ, եցի. separo.
divido.

f

- Անամ,** սացի. ccdat. obedio. obtempero.
Անանելի լայ, լեալ. intolerabilis, e. quod comprehendendi non potest.
Անտառ, ի, ալ. silva. saltus.
Անտեսանելի, լայ, լեալ. invisibilis.
Անտի, inde. ibi.
Անցք, ցից, ցիւք. pl. tant. eventus. casus.
անցանեմ, անցի. praetereo. transgredior legem. cc շ cinstr. 2, impers. accidit alicui. cc ընդ ca. **անցաւոր, ի, ալ.** praeteriens.
Անքննելի, լայ, լեալ. imperscrutabilis.
Անքոյթ. indecl. tranquilus. sedatus.
Աշակերտ, ի, ալ. discipulus.
Աշխատ առնեմ, molestiam facio, exhibeo. vexo. cc ap.
աշխատեցուցանեմ, ցուցի. adhibeo. cc ap. et c. ՚ի car.
Աշխարհ, ի, ալ. mundus. terra. regio.
Աշտարակ, ի, ալ. turris.
Աչք, չաց, չօք. plur. tant. oculi.
Ադա. postea. tunc. ergo. itaque.
ադա թէ. sin vero. quodsi.
Ազականեմ, եցի. perdo. corumpo.
ապականացու, ի, ալ. corruptibilis.
Ապաշխարութիւն. poenitentia.
Ապաքէն. certo. profecto. **նչ ապաքէն nonne?**
Ապրեցուցանեմ, ցուցի. libero.
Առ 1, ad versus. erga. cca. **առ մի օր.** in unum diem. **բան առ բան.** verbotenus. **առ ՚ի sq.** Inf. ad. c. Gerund. 2) secundum. juxta. ccdat. **առ երի** juxta. prope. cc g. 3, ad. sub. cc instr. **Առ.** cepit. cape. Aor. II. verbi առնուլ.
Առակ, ի, ալ. parabola. similitudo.
առակաւոր, ի, ալ. parabolicus.
առակեմ, եցի. transfero. comparo. cc ՚ի ca parabolice propono.

Առանց. sine. ccg.

Առաջ et Առաջք. indecl. principium. caput. pars anterior. **յառաջ.** antrorsum. ulterius. antea. prius.

առաջի. ante. coram. ccg. **զառաջեալ.** coram. in conspectu. **առաջի եղեալ.** coram positum. propositum.

առաջին, ջնոյ, ջնով. primus. primum. **զառաջինն.** primum.

առաջնորդ, ի, ալ. primus. dux. princeps. praefectus.

Առար, առաւ. Aor. II. pass verbi. **անուլ.**

Առաւել. majus. magis. potius. **առաւել ևս.** magis etiam. multo magis.

առաւելում, ելայ. augeo. abundo.

առաւելութիւն. praecellentia. praestantia.

Առաքեմ, եցի. mitto. **առաքեալ, ելոյ, ով.** part. pass. missus. Apostolus.

Առաքինութիւն. virtus.

Անն. gen. **յառնէ** abl. nom. այր.

Աննեմ, արարի. facio. creo. **զատաստան աննել.** iudicium exercere. **ծաղր աննել.** ludibrio habere. **կին** — uxorem ducere.

Անում, առի, առ s. **էառ.** capio. **յանձն անուլ.** suscipere in se. accipere. **յինքն** — sibi adsumere. in se suscipere. **ի միտ** — animo infigere, mandare. **վրէժ** — poenas sumere ab aliquo. ccabl. **առեալ** part. capiens. **օն առեալ.** age. agedum.

Առողջութիւն. sanitas. integritas.

Առոյգ, ուզի, ուզաւ. florens. juvenilis.

Ասաց, Aor. I. verbi **ասել.**

Արեմ, սացի. dico. **ասացեալ.** part. pass. dictus.

Աստ, hic. **հօշ** loco. **աստահօր.** **աստէն.** hic. **հօշ** loco.

Աստղ, տեզ, տեղք. stella.

Աստուած, ւծոյ, ւծով. Deus verus. **ւածոյ** etc. deus fictus. idolum.

աստուածաբնակ, ի, ալ. a Deo habitatus.

ատառածածին, ծնի, ծնիւ.

Deipara. Dei genitrix.

աստուածային, այնոյ, այնով.
divinus.

աստուածանամ, ծացայ. Dei-
ficor.

աստուածացեալ. part. Dei-
ficatus. •

աստուածապէս. tanquam
Deus. divine.

աստուածասէր, սիրի, սիրաւ.
Dei amans. pius.

աստուածութիւն. divinitas.

Ատեան, տենի, տենիւ. ju-
dicium. tribunal.

Ատեմ, եցի. odi. ccap.

ատելի, լւոյ, լեաւ. osor. in-
visor. part. Fut.

ատելութիւն. odium.

Արձ Imp. verbi առնել.

Արամբ, արամբք. Instr.
sing. et pl. nom. այր.

Արարի, արար. Aor. II. ա-
րացէ, արացուք Fut.
արարաւ. Aor. II. pass.
verbi առնել.

արարած, ոյ, ով. creatura.
creatio.

արարեալ part. act. pass.
faciens. factus, a, um.

արարիչ, ըչի, ըչաւ. conditor.
creator.

Արբենամ, բեցայ. inebrior.
արբցէ, արբցուք. Fut. II.

verbi ըմպել.
Արգելում, գելի. includo.

prohibeo. nego. recuso.
Արդ. nunc. jam. itaque.

atqui. բայց արդ. jam vero.
Արդար, ոյ, ով. justus.

արդարացուցանեմ, ցուցի.
justifico. probo.

Արդեւք s. արդեօք. certo.
fortasse. in interroga-
tione an forte?

Արեգակն, կան, կամբ. sol.
Արև, ու, ու. sol.

արևելք, լից, լիւք. solis or-
tus. oriens.

արևմուտք, մտից, մտիւք.
solis occasus. occidens.

Արժան. արժան է. dignum
est. meretur. convenit.
interest. ccdp.

արժանի, նւոյ, նեաւ. di-
gnus.

Արի. արիք. Imp. verbi
յառնել.

Արիական, ի, աւ. virilis.
generosus. strenuus.

Արիւն, բեան, բեամբ. san-
guis. cruor. արեամբ չափ.
usque ad sanguinem,
usque ad sanguinis ef-
fusionem.

Արծաթ, ոյ, ով. argentum.
արծաթսիրութիւն. argenti,
pecuniae amor. avaritia.

Արկ s. էարկ III. pers.
sing. Aor. II. verbi

Արկանեմ, արկի. jacio. con-
jicio. projicio. pono. ap-
pono. արկանէր գայր.
veniebat et conjiciebat.
ընդ գրով արկանել. con-
scribere. perscribere.

Արհամարհեմ, եցի. conte-
mno. despicio.

Արհեստ, i. q. արուեստ ars.

Արձակեմ, եցի. solvo. di-
mitto. abigo.

Արշակունի, նոյ, նեաց s.
նոյ, նով. Arsacida. ar-
sacidicus.

Արու, բուի, բուաց. mas.
masculus.

Արուեստ, ի, իւ s. աւ, ից
s. այ. ars.

արուեստական, այ. artifex.
musicus.

Արտասանեմ, եցի. pronun-
cio. profero.

Արտաքս. foras. foris. ար-
տաքս անկաւ. excidit.
ejectus est.

արտաքոյ. extrinsecus. foris.

extra. ccg. s. c. քան
sq. acc. praeter.

Արք nom. pl. nominis
այր vir.

Արքայ, ի, ից. rex.

արքայութիւն. regnum.

արքունի adj. indecl. s.
նոյ, նեաց. regius.

արքունիք, նեաց. sedes re-
gia. palatium.

Աւագանի, նոյ, նով s.
նեաւ, նեօք. proceres.

Աւադիկ. ecce. ad. pers. II.
referendum.

Աւազան, ի, աւ, այ. baptis-
terium.

Աւաղեմ, եցի. defleo. lugeo.

Աւանդեմ, եցի. depono. com-
mendo. trado.

Աւարտեմ, եցի. finio. ter-
mino. absolvo.

Աւելի, լւոյ, լեաց. prae-
stans. amplius.

Աւետարան, ի, այ. evange-
lium.

Աւուր gen. nom. օր dies.

2. Ռ

Ռաբելացի, ցւոյ, լոց. Baby-
lonius.

Ռազում, բազմի, մաւ, մաց,
մօք. multus, a, um.

բազմական, ի, այց. sella.
stratum.

բազմակոյտ, կուտի, ից.
accumulatus. multus.

բազմահանձար. sapientissi-
mus.

բազմապատիկ, տկի, տկաց.
multiplex.

բազմանամ, ացայ. multipli-
cor.

բազմացեալ, ցելլոյ. part.
pass. multiplicatus.

բազմացւցանեմ, ցուցի, ցոյց,
multiplico.

բազմեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց.
reclinare, discumbere
facio.

բազմութիւն. multitudo.

Բաժանեմ, եցի. divido. dis-
tribuo. separo. բաժանիմ,
եցայ. pass. divisor. se-
paro me.

Բախտ, ի, իւ, ից, իւք,
fortuna. felicitas.

Բամբասանք, նաց. pl. tant.
obtrectatio. convicium.

Բայց. sed. verum. extra i. q.
բաց ccabl. բայց արդ.
jam vero. բայց եթէ.
at si. si non. nisi. nisi quod.

Բան, ի, ից. verbum. բան.
առ. բան. verbotenus.

Բանամ, բացի, բաց s. երաց.
բացցեմ. aperio. Pass.
բանամ (Conj. praes.
բանայցեմ) բացայ. ape-
rior.

բանալի, լւոյ, լիք, լեաց.
clavis.

Բանջար, ի, իւ s. աւ etc. s.
ոյ, ով. herba.

Բառնամ, բարձի, բարձ s.
երարձ. tollo. porto. com-
prehendo.

բարք plur. tant. բուց,
բուք. mores. indoles. na-
tura. ingenium.

Բարժանեմ i. q. բաժանեմ.

Բարի, բւոյ, բեաց. bonus, a,
um, pl. բարիք. bona. bo-
na opera.

բարետեսակ, ի, այց. pulcher.

բարութիւն. bonitas. bonum.

բարւոք. indecl. bonus.
bonum. bene.

Բարկանամ, ացայ. irascor.
indignor.

Բարձ s. երարձ Aor. I.
verbi բառնալ.

Բարձ, ի, ից. pulvinar. gra-
dus.

բարձրաւանդակ, ի, այց. al-
tus. sublimis.

Բաց.extra. sine c c abl. բաց.
'ի բաց. foras. foris. procul.

Բաւական, ի, աւ. sufficiens.

Բերան, ոյ, ուլ, s. ի, աւ.
os, oris.

Բերդ, ի, իւ, ից, s. աւ, աց.
arx, arcis.

Բերեմ, բերի, եբեր, բերեալ.
porto. fero. affero. յայտ
բերել s. 'ի յայտ բերել.
manifestare. declarare.
'ի վերայ բերել. proferre.
pronunciare.

Բժշկեմ, եցի. medeor. curo.
sano.

Բժշկութիւն. sanatio.

Բղխեմ, եցի. produco. ger-
minare facio. fluo.

Բղխումն, խման. scatebra.

Բնակ, ի, աց. proprius.

Բնակարան, ի, աց. habitacu-
lum.

Բնակեմ, եցի et բնակիմ,
եցայ. habito.

Բնակեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց.
habitare facio.

Բնակեալ, ելոյ. part. ha-
bitans.

Բնակիչ, կչի, չաց. habitator.

Բնակութիւն. habitatio.

'ի խնէ abl. vocis բուն.

Բնութիւն. natura.

Բոլոր, ի, իւ s. ուլ, ից, իւք.
totus. universus.

Բողոքեմ, եցի. clamo. ad
aliquem c c. առ cap.

Բովանդակ. omnis. totus.
integer.

Բորոտ, ի, ից s. աց lepro-
sus.

Բոցեղէն, ղնի, նաց. flam-
meus.

Բուն. naturalis. genuinus.

'ի բնէ s. 'ի բնէ ժամանա-
կաց. ab origine tempo-
rum. jamdudum. anti-
quitus.

Բուռն. fortis. violentus.

Բուսանիմ, սայ, սեալ. pul-
lulo. germino.

Բուսուցանեմ, սուցի. ger-
minare facio. produco.

Բուրեմ, եցի. odorem edo,
spargo.

Բռնանամ, ացայ. tyrannidem
excerceo. imperium usur-
po.

Բռնաւորութիւն. dominium.
tyrannis.

Բռնութիւն. violentia.

Գ

Գազան, ի, աց. fera. bestia.

Գազանաբարոյ, ի, ից. ferus.
saevus.

Գալստ, լստեան. adventus.
Գամ, եկի, եկն, եկ, եկեալ,
եկից, եկեսցես etc.
 venio ad al. cc 'ի ca.
գալ զկնի sq. gen. sequi.
Գանձ, ու, ուց, ս. ի, ից.
 thesaurus.
Գարշապար, ի, սց. calx.
 planta pedis.
Գաւառ, ի, սց. regio. pro-
 vincia.
Գեհեն, ի s. ոյ, իւ. Ge-
 henna.
Գեղ, ոյ, ոց. pulchritudo.
գեղապատշաճ. bene dispo-
 situs. bene formatus.
 formosus.
գեղեցիկ, ցկի, կաց. pul-
 cher.
գեղեցկութիւն. pulchritudo.
Գետ, ոյ, ով, ս. ի, աւ. flu-
 men. fluvius.
Գեր 'ի վերոյ. supra. prae.
 postpos. ccg.
գերազանցութիւն. excellen-
 tia. praecellentia.
գերափոխեմ, եցի. transfero.
 muto.
Գերեալ part. act. et
 pass. capiens. captus.
 captivus.
գերութիւն. captivitas. cap-

tivorum turba s. ag-
 men. captivi.
Գին, զնոյ, ով, et ի, ից.
 pretium.
Գինի, նւոյ, նեաց. vinum.
գինին եկն զակամբ նորա.
 vinum tentavit caput ejus.
Գիշեր, ի, սց, ս. ոյ. nox. 'ի
գիշերի. noctu.
Գիտեմ, տացի, տացեալ.
 scio. cognovi. **գիտասցիք**
 scias. scito. **գիտասցիք**
 scitote. **գիտելի է.** scien-
 dum est. scire oportet.
գիտութիւն. scientia. co-
 gnitio.
Գիր, գրոյ, ով, ս. գիրք,
գրոց, ովք. liber. scrip-
 tum. **ընդ գրով արկա-**
նել. conscribere. per-
 scribere. pl. **գիրք, գիրս,**
 s. **գրեան.** libri.
Գիւղ, դեղջ, ջէ s. **ղէ, զիւ,**
ղնց, զիւք s. **ղօք.** vicus.
 pagus.
Գլորեալ lapsus. part.
Գլուխ, գլխոյ, ոց. caput.
գլխաւոր, ի, սց. capitalis.
Գնամ, գնացի, գնաց, գնա՛,
գնացից, գնացես. eo.
 proficiscor.

գնացեալ part. profectus.

գնաց s. գնացք, ցից, ցիւք.
via. cursus aquae.

Գնեմ, եցի. emo. գնոց
գնեալ. pretio emtus.

Գնոց gen. pl. nom. գին.

Գողանամ, ղացայ. furor. fur-
tum facio.

Գում, գոս, գոյ, գոյր, գուցէ,
գոլ, գոլով. existo. sum.

գուցէ. fiat. fortasse.

գոյ, է, էց. ens. substantia.

գոյիւ իւրով. in univer-
sum. prorsus.

գոյացութիւն. essentia. exis-
tentia. substantia.

Գոչումն. clamor. vox.

Գովեմ, եցի. laudo.

Գործ, ոյ, ոց. opus. nego-
tium. labor.

գործակալութիւն. praefec-
tura. munus.

գործաւոր, է, աց. operarius.

գործեմ, եցի. facio. operor.
laboro. colo terram.

Գումարեալ. part. congre-
gans. colligens.

Գուռակ, է, աց. vates. pro-
pheta.

Գուսան, է, աց. cantor. can-
tatrix.

Chrest. armen.

Գտանեմ, գտի, եգիտ, գտեալ.

invenio. reperio. pass.
գտանիմ, գտայ, գտաւ.

Գրաւեմ, եցի, եաց. arripio.

Գրգռեմ, եցի. provoco. ex-
cito.

Գրեմ, եցի. scribo.

Գրոյ, Գրոց, Գրով, gen.
sing., plur., instr: sg.
nom. Գիր.

Ս. Գ

Գ Affixum personae
secundae.

Դա, դորա, դմա, 'ի դմանէ,
դովաւ, դոքա, դոցա,
դոքօք. iste. pron. dem.
ad pers. II. referen-
dum.

Դադարեմ, եցի et դադա-
րիմ, եցայ. cesso. resto.
դադարեալ. part. restans.
remanens.

Դալար, է s. ոյ, viridis. re-
cens.

Դահանակ. sapphirus. sma-
ragdus. sardonyx.

Դանակ, է, աց. culter. cul-
tellus.

Դաշն, շնն, շանց. pactum.
foedua.

Դաշտ, ի, աց. planities.
campus.

դաշտավայր, ի, աց. planities.

Դառնամ, դարձայ, դար-
ձայց, դարձիս. redeo.
revertor. դառնալ յետս.
retro verti.

դարձեալ. part. reversus.
iterum.

դարձ, ի, ից. reditus. con-
versio. դարձ առնել.
reverti.

Դառնապէս. amare. acerbe.
vehementer.

դառնութիւն. amaritudo.
exacerbatio.

Դատ, ի, ից. iudicium. դատ
ընել. in iudicio, in tri-
bunali sedere. iudicium
exercere.

դատապարտութիւն. con-
demnatio.

դատաստան, ի, աց. iudicium.
tribunal. դատաստան առ-
նել. iudicium exercere.

դատաւոր, ի, աց. iudex.

դատեմ, եցի. condemno.
punio.

Դար, ու, ուց. saeculum.
aevum. generatio.

Դարբին, բնի, նաց. faber.

Դարձ, դարձեալ, դարձցիս.
vide s. v. դառնամ.

Դաւթեան. davidicus.

Դեն, ի, ից. religio. fides.
secta.

Դեռ. adhuc. jam. interim.
մինչ դեռ. dum.

Դև, դիւի, ւաց. daemon.
deus ficticius.

Դիւցազն, զին S. զան, զունք,
զանց. heros. semideus.

Դիւթութիւն. incantatio.
magia.

Դէմ, դիմի, մու, saepius
in plur. դէմք, դիմաց,
մօք. facies. vultus. visus.
ի դիմի հարեալ. aggres-
sus. invadens. ccdat.

Դիմեմ, եցի. peto. verto
me. tendo in locum s.
ad aliquem cc. ՚ի ca.

Դէպ. ՚ի դէպ ելանէ. oport-
une evenit res. conve-
nit. succedit. ccdp.

Դժոխք, խոց. orcus. inferi.

Դժոխական, ի, աց. infernus.
orcus.

Դի, դիոյ, դիոց. cadaver.
pl. դիք, դից, դիօք. dae-
mones. dii ficti.

Գիմի, զիմաց, զիմեսաց, զիմեսալ, զիմեսցուք vide s. v. Գէմ.

Գիւթութիւն. զիւցազն, vide s. v. Գիւ.

Գմա vide s. v. Գա.

Գնեմ, եզի, եզիր, եզ, եզեալ, եզից. pono. colloco. cc. ՚ի ed. s. ca. ՚ի մահ, զնեւ. morti exponere. առաջի եզեալ. coram positum. propositum.

Գողամ, ացայ s. աջի. tremo. commoveor. ccabl.

Գորա, զոցա. vide s. v. Գա.

Գու, քո, քեզ, ՚ի քէն, քեւ, զուք, ձեր, ձեզ, ՚ի ձէնջ, ձեօք. Pron. pers. II. tu.

Գուռն, զրան, զրամբ, զրունք s. զուրք, զրանց s. զրաց, զրամբք, զրօք. porta. porta regia. palatium. ՚ի զուրս, ad portas. foras.

Գուսար, զստեր, երք, երաց s. երց. filia.

Գոքա vide s. v. Գա.

Գստերօք Instr. pl. nom. Գուսար.

Գրախտ, ի, իւ s. աւ, ից s. այ, իւք. hortus. paradisus.

Ն

Նբարձ Aor. I. verbi բարձնամ q. v.

Նբեր Aor. II. verbi բերեմ q. v.

Նդ, եզիր, եզին, Aor. II. եզեալ Part. եզից Fut. II. verbi զնեմ q. v.

Նզը, զեր, զերբ, զերք, ըաց, ըօք s. ըուք s. զերբք. terminus. ora.

Նթէ. si. an. quod. ut. բայց եթէ, ոչ եթէ v. s. v. բայց et ոչ.

Նթսպացի, ցւոյ, ւոց. Aethiops.

Նլ Inf. verbi եմ q. v., aut Aor. II. verbi

Նլանեմ, ելի, ելեր, ել exeo. abeo. adscendo. ՚ի զէպ ելանէ, prospere succedit res.

Նլաց Aor. I. verbi լամ q. v.

g*

Ելեց Aor. I. verbi շնում գ. v.

Եկ, է, սց, օք. advena.
peregrinus.

Եկ, եկայք Imp. եկի, եկն
Aor. II. եկեալ Part.

եկեսցէ Fut. verbi գամ
q. v.

Եկաց Aor. I. verbi կամ
q. v.

Եկեղեցի, ցւոյ, ցւոջ, ցեաց.
ecclesia.

Եկեր Aor. II. verbi ուտեմ
q. v.

Եհան, Եհաս, Եհար, Ե-
հարց Aor. II. verborum
հանեմ, հասանեմ, հար-
կանեմ et հարցանեմ.

Եղանիմ, եղէ, եղեր, եղև,
եղեալ, եղէց, եղեցիս s.
եղեցես, եղեցի, ֆիօ.

Եղայր, բօր, բարբ, բարք,
բարց, բարբք. frater.

Եղբորդի, դւոյ, ւոց s. եաց.
filius fratris.

Եմ, ես, է, էի, իցեմ, ել,
ելոյ, եալ, ելոյ. sum.

Եմու Aor. II. verbi մտա-
նեմ q. v.

Եպիսկոպոս, է, իւ s. աւ,
պոսունք s. պոսք, սաց
s. սից. episcopus.

Ես II. pers. sing. praes.
verbi եմ es.

Ես, իմ, ինձ, զես, յինէն,
ինև, մեք, մեր, մեզ, 'ի
մէնջ, մօք. ego.

Ետ, ետու, ետուր Aor. II.
verbi տամ q. v.

Ետես Aor. II. verbi տե-
սանեմ q. v.

Երախայ s. Երեխայ, է, ից.
infans. catechumenus.

Երախտիք, տեաց. benefi-
cium. meritum. bonum.

Երանեալ, երոյ. beatus.

Երանելի, ւոյ s. լոյ, լեաց.
beatus.

Երանութիւն. beatitudo.

Երբ. quando? երբ. quando.
quum.

Երբեմն. aliquando. jam.
olim. modo.

Երբէք. aliquando. unquam.
ոչ երբէք. nunquam.

Երգ, ոյ, ոց. canticum. can-
tilena. cantus. երգ երգոց.
canticum canticorum.

Երգեմ, եցի, ես. cano.
canto.

Երեկ s. Երեկոյ. indecl.
vespera. ընդ երեկս. ad
vesperam.

- Նրեսք, սաց, սօք** s. սովք. facies. vultus. **յերեսաց երկրէ**, a superficie terrae.
- Նրերեալ**, Part. commotus. agitatus. vagabundus.
- Նրևիմ, ւեցաւ.** appareo. **երևելի, ըոյ, լեաւ, լեաց, լեօք.** apparens. manifestus. insignis.
- երևեցուցանեմ, ցուցի.** apparere facio. ostendo. designo.
- Նրեք, երեց, երես, երիւք.** tres. tria. **երեքհարիւր, trecenti.**
- երեքին, terni. trini.**
- երեքկին.** triplex. trifariam.
- Նրթամ, երթայցեմ** s. երթիցեմ Imp. **երթ, երթայք,** Fut. **երթայց** s. **երթիցեմ,** Aor. II. **չոգայ** s. **չոքայ.** eo. abeo. vado. proficiscor. **երթալ զհետ** c c g. sequi.
- Նրի. առ երի,** ad latus.
- Նրիտասարդ, ի, աց.** juvenis. adolescens.
- Նրկաթ, ոյ, ոց** s. ի, իւ, աց, իւք. ferrum.
- երկաթի, թւոյ** s. թոյ, թեաւ,
- թեաց** s. **թոց, թեօք** s. **թիւք.** ferreus.
- Նրկայնակեցութիւն.** vita longaeva.
- Նրկայնանիստ, նստի, իւ.** longe extensus.
- Նրկըայութիւն.** dubitatio. dubium.
- Նրկեայ** Aor. II. verbi **երկնչիմ** q. v.
- Նրկին, կնի, նաւ** s. ՚իւ. coelum.
- Նրկինք, կնից, իւք.** coelum. **երկնային, նայնոյ, ոց.** coelestis.
- երկնաւոր, ի, աց.** coelestis.
- Նրկեր, կրի, բաւ** s. ըիւ. terra.
- երկրային, բայնոյ, ոց.** terrestres. terrenus.
- Նրկիւղ** s. **Նրկեւղ, ի, իւ, ից.** timor. metus. c c abl.
- երկիւղական, ի, աց.** terrificus. terribilis.
- Նրկնեմ, եցի.** parturio. molor. nitor.
- Նրկնչիմ, կեայ, կուցեալ.** timeo. metuo. vereor.
- Նրկու, երկուք** (nom et instr.), **երկուց, երկուս** (nom. et acc.) duo.
- երկոտասան, ի, ից, իւք** s.

օք. duodecim.

Երկուքեան s. երկուքին, կո-
ցուն s. ցունց, կոսին,
կոքումք. duo. ambo.
uterque.

Երկրորդ. ի, locat. յերկրոր-
դում, աւ s. իւ, այ s. ից, օք
s. իւք. secundus. pos-
terior. proximus. եր-
կրորդ անգամ secundâ
vice. երկրորդ իւր. ipsi
proximus.

Երրորդ, ի, locat. յերրոր-
դում, այ s. ից. tertius.

Երրորդ Aor. II. verbi ցու-
ցանեմ գ. v.

Եւ et. atque. autem. և ևս
s. ևս և. atque etiam.

Եւթ. tantummodo. tan-
tum.

Եւթն s. Եւթն s. Եւթն
s. Իւթն, թին s. թնի s.
թան, թամք s. թիւ,
թանք, թանց s. թնից,
թամք. septem. եւթն
անգամ. septies.

Եւթներորդ, ի, այ. septi-
mus.

Եւթանանեկին. septuagies.

Եւղ s. Իւղ, ոյ, ոց. oleum.
unguentum.

6. Օ,

Օ, 1, nota Accusativi.
quae praeter Pronomina
indefinita, quibus semper
additur, nominibus tan-
tum definitis praefigitur;
eademque, 2, si Geniti-
vo praeponitur, Accusati-
vum nominis omissi, uti
articulus Graecorum, in-
dicat, 3, Ablativo prae-
fixa, casum quem dicunt
Narrativum exprimit, ac
respondet praep. lat. de
cabl. 4, Instrumentali
praeposita hunc
in casum circumlativum
dictum transformat, ac
denotat i. q. circum.
circa.

Օ, ահի հարեալ v. s. v. Մհ.

Օ, այրանամ, այցայ. indignor.
irascor.

զայրացեալ. indignatus. ira-
tus.

Օ, անգիտեմ, եցի, եալ. ti-
meo. vereor. ccabl.

Օ, առաջեաւ. Instr. vocis
առաջի c. praef. զ. co-
ram. in conspectu.

Օ, առաջինն. acc. vocis
առաջին c. aff. ն. ab
initio. primum. prius.

Օ արգանամ, ացայ. *ad-olesco. vigeo.*

Օ արդ, ու, ուց, ուք *S: իւք. apparatus. ornatus.*

զարդարեմ, եցի. *ad-orno. bene compono. ordino.*

զարդարեալ. *ornans. ornatus.*

Օ աւակ, ի, աց. *semen. foetus. proles.*

Օ գեւում, զգեցայ, ցիւր, ցեալ. *induo. induo. induor. vestior. gero. accingor. ccar.*

զգեցուցանեմ, ցուցի, զգեցո՛ւ. *induo. vestio. ccar. et a. s. dp. aut cap. et instr. r.*

Օ գնամ, ացի. *ambulo. incedo.*

Օ գուշանամ, ացայ, ցիւր. *attendo. caveo. ccabl. prospicio. curam gero. animadverto. ccd.*

զգուշաւոր, ի, աց. *securus.*

զգուշութիւն. *cautio. diligentia.*

Օ եռուն, ռնոյ, նոց. *repens. reptile. qui movetur.*

Օ ի՞ *quid? quomodo? cur? զի՞ է զի. quid est quod?*

quid? cur? զի extra interrogationem quod. quia. ut. զի մի. ut non. ne. զի վասն alias վասն զի. propterea quod. quia. quoniam.

զի՞ւրդ *S. զի՞ արդ. quâ ratione? quomodo? extra interrog. quomodo. զի-արդ և. quomodocunque.*

Օ ինեմ, եցի. *armo. armis instruo. զինեալ. armatus.*

Օ ի՞նչ *quis? quae? quid? quomodo? զինչ quomodo.*

Օ կնի (Acc. nom. կնի). *post. pone. ccg. զկնի գամ. sequor. ccg. զկնի ժամանակաց. post aliquod tempus. aliquanto post.*

Օ չեա (Acc. nom. չեա). *post. pone. ccg. զչեա լեալ. persequens. prosequens. ccg.*

Օ ո՛հ, ի, ից. *sacrificium. oblatio. munus.*

Օ քկեմ, եցի. *privo. excludo. ccap. et abl. r.*

զրկեալ. *privatus. exclusus. ccabl. r.*

Օ բոյցք, զրուցաց. *historia. narratio.*

Օօր, ու, ու, ՚ի զօրուէ s.
 ՚ի զօրէ, բաց, բօք. s.
 etiam զօրաւ s. բով,
 բուց, բովք. exercitus.
 militia. copia.
 զօրաւոր, ի, աց. fortis. po-
 tens. robustus.
 զօրութիւն. vis. virtus. ro-
 bur.

2. Է

Է 1, III. pers. sing.
 praes. verbi եմ, sum.
 q. v. 2, subst. ens. qui
 est. Deus.
 Էած Aor. II. verbi ածեմ
 q. v.
 Էարկ Aor. II. verbi
 արկանեմ. q. v.
 Էգ, էգի, էգաց s. էգից.
 femina.
 Էի, էիր, էր, էակ, էիք, էին.
 Imperf. verbi եմ q. v.
 Էութիւն. essentia. sub-
 stantia. existentia.
 Էջ Aor. II. verbi իջանեմ
 q. v.
 Էցել Aor. II. verbi ցելում
 q. v.

3. Բ

Բմբռնեմ, եցի. apprehendo.
 capio. detineo.
 Բնդ Praep. 1, pro ceg.
 2, cum ccd. 3, versus.
 ad. in. per. cca. Բնդ իս.
 ad me. mihi. mecum.
 Բնդ երեկս. ad vesperam.
 Է արեմուտս, Է հարաւա-
 կողմն, occidentem, meri-
 diem versus. 4, sub. cc.
 instr. Է գրով արկանեմ,
 scribo.
 Բնդարձակեմ, եցի. dilato.
 extendo.
 Բնդդէմ. adversus. contra.
 Adj. Adv. et Praep.
 ceg.
 Բնդդիմակաց. adversarius.
 qui contra stat.
 Բնդէր quare? cur?
 Բնդոճին s. Բնտոճին, ճնի,
 նաց, նօք. domi natus.
 verna. domesticus.
 Բնդունիմ, Բնկալայ, Բնկալ,
 լարուք s. լայք, Բնկա-
 լեալ, Բնդունիլ s. Բնդ-
 ունեւլ suscipio. recipio.
 excipio. accipio.
 Բնթեւնում, Թերցայ, ցիբ.
 lego.

Բնթրիք, բեաց, բեօք.
coena.

Բնկալեալ Part. verbi
ընդունիմ q. v.

Բնկենում, կեցի, կէց s.
կեաց, կեա՛, կեցեալ. de-
jicio. projicio. abjicio.

Բնկեր, ի, այ. socius. alter.
proximus.

Բնկղմմ, եցի. submergo.
immergo. perdo. pass.
ընկղմիմ, եցայ. submer-
gor. pereo.

Բնտանի s. Բնդանի, նւոյ,
նեաց. domesticus. fami-
liaris. propinquus. co-
gnatus.

Բնորմ, եցի. eligo. seligo.
discerno.

Բստ Praep. 1, ccd. s. ca.
secundum. juxta. Բստ կա-
րի. secundum vires, fa-
cultatem. quantum fieri
potest. Բստ մասին. ex
parte. partim. Բստ մա-
սանց. per partes. singu-
latim. 2, juxta. post.
c cabl. մի Բստ միոջէ, alius
post alium.

Թ

Թագաւոր, ի, այ. rex.
Chrest. armen.

Թագաւորմ, եցի, եալ.
regno. impero.

Թագաւորութիւն. regnum.
imperium.

Թագուցանմ v. s. v. Թա-
քուցանմ.

Թաղմ, եցի. sepelio. humo.

Թաղեալ part. sepultus.

Թարգմանմ s. Թարքմա-
նմ, եցի. interpretor. ex-
pono. explico. verto.
pass. Թարգմանիմ, եցայ.

Թարմատար, ի, այ. infir-
missimus. deterior. vilis.

Թափեալ, ելոյ Part. effu-
sus.

Թափուր. vacuus. desertus.

Թաքեայ, Թաքեայց Aor.
et. Fut. II. verbi

Թաքնում s. Թագնում, Թաք-
չիմ s. Թագչիմ, քեայ,
քի՛ր, քուցեալ. me abs-
condo. occultor.

Թագուցանմ s. Թաքու-
ցանմ, գուցի. abscondo.
occulto.

Թեբաճաւատութիւն. incre-
dulitas. dididentia.

Թեբեւ. forsan. fortasse.
forte.

Թեւաւոր, ի, այ. alâ prae-
ditus. alatus.

h

Թղոյ, Թղենոյ vide s. v.

Թուզ.

Թէ. si. an? quod. i. q. *Օրւ.*

Թիւ, Թուոյ, ոց. numerus.

Թուեմ. numero. **Թուի.** impers. putatur. videtur. cc *ղի* vel c. inf.

Թմբրութիւն. sopor. torpor.

Թշնամի, մւոյ, մեաց. inimicus. hostis.

Թշնամութիւն. inimicitia. hostilitas.

Թշուառութիւն. miseria. infelicitas.

Թողում, Թողի, Թոյ,
Թողեալ. relinquo. trado. remitto. condono. ccap. vel cdp. et ar.

Թոյ. imperat. sine. per-
mitte. **Թոյ** praep. sine.
praeter. cca. **Թոյ Թէ.**
quando magis. nedum.

Թոյլ տամ. concedo. per-
mitto. ccdp. et inf.

Թոռն, ոին, ոռնք, ոանց.
nepos.

Թուզ, Թղոյ, ոց s. **Թղի, էց.**
ficus fructus.

Թղենի, նոյ, նեաց. ficus ar-
bor.

Թուխ, Թխոյ, ոց. ater. ni-
ger. nigritudo. caligo.

Թռչուն, շնոյ, ոց. volans.
volucris. avis.

Ժ

Ժամ, ու, ու s. **աւ, ուց** s.
աց, ուք s. **օք** hora. tem-
pus.

Ժամանակ, ի, աց. tempus.

Ժամանեմ, եցի. pervenio ad
locum cc 'ի ca.

Ժառանգ et **Ժառանգորդ,**
ի, աց. haeres.

Ժառանգութիւն. haereditas.

Ժողով, ոյ, ոց. congre-
gatio. collectio. coetus.

Ժողովեմ, եցի, եալ. con-
grego colligo. coacervo.

Ժողովորդ, վոդեան, դեամք,
եանց s. **վոդի, դէ, դով,**
դոց. populus. congre-
gatio.

Ի

Ի ante cons., **յ** ante
vocales. Praefixum.
1, Nota Ablativi. 2,
Accusat. praepositum
sign. *էլց*, in ca.
3, Dat. praep. sign.
էն, in cabl. s. i. q.
Instr.

Ubi Dat. ab Abl. non differt, Accus. loco Dativi scribitur.

Ի՞՞՞՞ quid? inusitat.; genit. Էր cuius? dat. Ի՞՞՞՞ s. Հի՞՞՞՞ cui? acc. զի՞՞՞՞ quid? abl. 'ի յէ՞՞՞՞ a quo? instr. Ի՞՞՞՞ cum quo?

Ի quod. inusitat.; acc. զի՞՞՞՞ quod. ut.

Ի՞՞՞՞ sicut. quemadmodum. circiter. fere. Plerumque cca., sed saepe etiam alii casus sequuntur.

Ի՞՞՞՞ idem 1, sicut. cca. 2, quando. quum. cc. Aor.

Ի՞՞՞՞ 1, gen. s. pron. I pers. mei. 2, Ի՞՞՞՞, Ի՞՞՞՞յ, ու՞՞՞՞, յԻ՞՞՞՞մէ՞՞ s. յԻ՞՞՞՞յ, մո՞՞՞՞ etc. meus.

Ի՞՞՞՞նամ, ացայ, Ի՞՞՞՞մ s. Ի՞՞՞՞մայ s. Ի՞՞՞՞մցի՞ր. intelligo.

Ի՞՞՞՞նալի part. Fut. intelligibilis. intellectualis. spiritalis. Ի՞՞՞՞նալի է. sq.

Թէ. scire oportet. scindum est.

Ի՞՞՞՞ստուն, տնոյ, տնոց. sapiens. prudens. Ի՞՞՞՞ստնագոյն, գունի, նից.

sapientior. prudentier. callidior.

Ինձ dat., յինէն abl. pron. I pers. ես, ego.

Ինն, ինունք, ինունց s. իննունք, իննուց, իննուք s. իննամբք. novem.

Ինչ quid? զինչ acc. quid? quomodo? cur?

Ինչ acc. զինչ 1, quod. զինչ է quodcunque. 2, aliquid. ullus, a, um. et subst. ինչ, ընչի, ինչք, ընչեց ens. res.

Ինք, plerumque ինքն, gen. ինքեան s. ընքեան, քեամբ, քեանք, քեանց, քեամբք. ipse, a, um.

Ինք ինքեամբ ձեռօք. suis ipsius manibus.

Ինքնակամ. sponte. ultro.

Իշխեմ, եցի. 1, impero. principatum gero. potestatem habeo. ccd. 2, possum. valeo.

Իշխան, ի, աց. potens. potestatem habens. princeps. dux. dominus.

Իշխանաբար. tanquam dominus. cum auctoritate et potestate.

h*

Իշխանութիւն. principatus.
potestas. dominium.

Իջանեմ, իջե, էջ. descendo.

Ի acc. pron. I. pers.
ես q. v.

Իսկ. sed. verum. utique. ergo.

Իբ, իրի, իրք, իրաց. res. ne-
gotium opus. **սին իրի.**
hâc de causâ.

Իրաւ. indecl. justus. jus.

Իրաւի. jure. merito

Իրաւունք, ւանց, ւամբք.

jus. justitia. **Իրաւամբք**

s. **ըստ իրաւանց.** juste.

jure. ex jure. merito.

Իրեար, իրերաց. invicem.

mutuo. *ἀλλήλων.* 'ի վե-

րայ իրերաց. pro se in-

vicem.

Իցեն Conj. Praes. verbi

եմ q. v.

Ի՛ւ Instr. pron. int. *ի՞* q. v.

Իւղ, ոյ, ոց. oleum. un-

guentum.

Իւր s. **իւրեան** gen. dat.

sg. **իւրեանց** gen. dat.

plur. pron. III. pers.

ընդ իւր. secum.

Իւր, ոյ, ում, մէ. pron. poss.

III. pers. suus. a, um.

Իւրաքանչիւր. unusquisque.

— quilibet.

— 1.

Լամ, լացի, ելաց, լաց.
ploro, lamentor.

Լայնութիւն. latitudo,

Լանջք, չաց, ջօք s. **ջեւք.**
pectus.

Լեալ. Part. verbi **լենիմ**
q. v.

Լեռն, լերին, 'ի լեռնէ,
լերամբ, ըինք, ըանց.
mons.

Լեռնադաշտակ, ի, սց.
vallis in monte. planities
in vertice montis. plateau
gall.

Լեռնոտն, ոտին, ոտամբ.
radix montis.

Լեզու, զուի, աւ, սց, օք
s. **զուոյ, ով, ոց, ովք.**
lingua.

Լեր, լերո՛ւք Imperat. verbi
լենիմ q. v.

Լի, լիոյ, ոց. plenus, a, um.
cc. instr.

Լիզեմ, եցի et **լեզում, լե-**
զի. lingo. lambo.

Լինիմ, Imperat. **լեր, լե-**
րո՛ւք Partic. **լեալ.** Fut.
լեցիմ, լեցիս, լեջիր etc.
լինիլ s. **լենեւ, լենեւոց.**
fio. sum.

լնում, լցի, ելեց, լեց, լցեալ.
impleo. repleo. cc. instr.

լողացուցանեմ, ցուցի. la-
vandum do. lavo.

լուանամ, ացի, լուաց lavo.
ացայ, labor.

լոյս, լուսոյ, ով, լոյսք.
lux. illuminatio.

լուսատու, տուի, աց. lumi-
nis dator. collustrator.
լուսատու լինել. lucere.

լուսաւոր, ի, աց. lucidus.
splendidus. luminare.

լուսաւորիչ, ըչե, չաց. illu-
minator. Cognomen
Gregorii, Apostoli
Armeniorum.

լուսաւորութիւն. illuminatio.
illustratio.

լուսեղէն, զինի, նաց. a lu-
ce factus. lucidus. splen-
didus.

լուայ, լուար, լուաւ, լու-
արուք, լուան. Aor. II.
լուեալ Part. verbi լսեմ
q. v.

լուծանեմ, լուծի, ելոյծ,
լոյծ. solvo. abrogo. վրէժս
լուծանեմ. poenas solvo,
luo.

լուռ, լռի, լռաց. silens.
tacitus. լուռ լեր sile.
tace.

լսեմ, լուայ, լուր et լսեցի
etc. audio. cca. s. cd.
s. cnarrat.

լսելի, լեք. audiens. լսելիք
լեաց. auditus.

լսելութիւն. auditus.

13 լս

լսաբեմ, եցի, decipio.

լսաբերայ, ի, էց. decipiens.
fallax. fraudulentus.

լսաղաղանամ, ացայ. in pace
vivo. quiesco.

լսաղաղական, ի, աց. pacifi-
cus. pacatus.

լսաղաղութիւն. pax. tran-
quillitas. quies. խաղա-
ղութիւն խօսիմ ընդ c d a t.
paciscor cum aliquo.

լսաղամ, ացի, ա. irruo. cas-
tra moveo. proficiscor.

լսաղացուցանեմ, ցուցի, ցոյց.
transfero. abduco. pro-
veho.

լսայտակն. vividis. splen-
didis oculis praeditus.

լսաշն, շին, շինք, շանց,
grex ovium. pecus. pe-
cora.

լսաշնարած, ի, աց. pecorum
pastor. pecuarius.

լսաչ, ի, էց. crux. ՚ի խաչ
ելանեմ. crucifigor.

խառն *s.* խառնք, նից. *com-*
mixtio. commercium.
coitus.

խառնակութիւն. *commixtio.*
i. q. խառն.

խառնեմ, եցի. *misceo. com-*
misceo. c c ընդ. ca. խառ-
նիմ, եցայ. hostiliter con-
gredior.

խաւար, է, աւ. *tenebrae.*
obscuritas.

խաւարային, յնոյ, ոց. *tene-*
brosus. tenebrosus.

խաւարեցուցանեմ, ցուցի,
ցոյց. *tenebris obduco.*
caligine offundo.

խափանեմ, եցի. *arceo. im-*
pedio. prohibeo.

խիստ, խստի, էւ, էց *s.* աւ,
այ. *asper. durus. diffi-*
cilis.

խնամարկեմ, եցի. *curam*
gero. curo. c c ՚ի վերայ
cg.

խնդամ, այցի, դւի. *gaudeo.*
laetor. delector. c c ընդ
ca.

խնդիր, խնդրոյ, ոց. *quaestio.*
petitio.

խնդրեմ, եցի. *quaero. in-*
quiro. peto. precor. վրէժ

խնդրեմ. *vindictam su-*
mo. ulciscor. c c abl.

խնդրուած, ոյ, *s.* խնդրու-
ածք, ոց. *petitio. suppli-*
catio.

խնձոր, ոյ, ոց *s.* է, էց.
malum. pomum.

խնուամխցի, խից. *Inf. խնոււ,*
խնըոյ. obstruo. claudio.

խող, է, էց *s.* այ. *porcus.*
sus.

խոհական, է, այ. *prudens.*

խոնարհ, է, այ *s.* էց. *humi-*
lis.

խոնարհիմ, եցայ. *inclinor.*
flecto, incurvo, humili
me.

խոստանամ, սացայ. *pro-*
mitto. polliceor.

խոստումն, սման. *promissio.*

խոտ, ոյ, ոց. *herba. gramen.*

խոտան, է, էց *s.* այ. *rejec-*
taneus. reprobus. malus.

խոր, ոյ, ոց. *profundus.*
subst. խոր s. խորք.
profundum. profunditas.

խորան, է, այ. *tentorium.*
tabernaculum. — սուրբ,
tabernaculum sanctum
i. e. foederis.

խորհիմ, եցայ. *ccd. s. ca.*
meditor. cogito. ratio-

cinor. volo. *խորհեալ*

Part. consulto.

խորհուրդ, հրդոյ, ոյ s. *դի, իւ* s. *դեան, դեամբ*. cogitatio. meditatio. consilium. mysterium. sacramentum.

խորտիկ, տկի, կաց. esca. cibus. obsonium.

խուժաստան, ի. N. pr. provinciae pers. Chusistan.

խուլ, խլի, ից. surdus. a, um.

խունկ, խընկոյ s. *խնկոյ, ոյ*. suffitus. thus. aroma.

խուռն, խռան. turba. tumultus.

խուռլուժիւն. turbatio. conturbatio. confusio.

խրատ, ու, ուց, ուք, s. *օք* s. *իւք, et ոյ, ով, ովք*. sententia. admonitio. consilium.

խրսխամ s. *խրսխանամ, ացայ, ացեալ*. glorior. superbio.

խօլ, ի, աց. insanus. ferus. validus.

խօսիմ, եցայ. loquor.

14 Օ

Օագեմեցի s. *ժագիմեցայ*. orior. splendo. effulgeo. reluceo.

Օածուկ, ուկք. occultus. absconditus. plur. abscondita. arcanum.

ժածկեմ, եցի. occulto. abscondo. cc 'ի cd.

Օաղը, զու s. *զեր* s. *զրու*. risus. irrisio.

ժաղը առնեմ cca. derideo. illudo.

Օայր, ի, ից. summitas. extremitas.

Օանեալ Aor. II. verbi *ճանաչեմ* q. v.

ժանուցանեմ, նուցի, նո notum facio.

Օանր, նու, ու, ՚ի ժանուէ, նունք, նունց. gravis. molestus. durus.

Օառ, ոյ, ոց. arbor.

Օառայ, ի, ից. servus.

Օարաւի,ւոյ,ւիք,ւեաց. sitiens. sitibundus.

Օժեմ, եցի. sugo. sorbeo. extraho.

Օնանիմ, ծնայ, ծեալ. Fut. *ճնցես*. pario. gigno. nascor.

Տնող s. **Տնօղ**, **ի**, **աց**. genitor. parens.

Տնունդ, **Տնընդեան**, **դոց**. partus. generatio. progenies.

Մով, **ու**, **ուց**. mare.

15 **կ**

կազմեմ, **եցի**. orno. struo. facio.

կաթն, **թին**, **թանց**. lac.

կալաւ, **կալարուք**, **կալեալ**
v. s. v. ունիմ:

կալուած, **ոյ**, s. **ի**, **ոց**. possessio.

կամ s. **կամք**, **մաց**, **մօք**. voluntas. beneplacitum. propositum. **կամ է** s. **կամք են**. videtur. visum est. placet. volo.

կամ. vel. aut. sive.

կամիմ, **մեցայ**, **մեաց**, **մեցեալ**, **մեցող** s. **մօղ**, **մել**, **մել**. volo.

կամ, **կաս**, **կայ**, **կացի**, **կաց**, **կացէք**, **կացեալ**. sto, jaceo. remaneo. յոտն **կամ**. rectus sto. surgo.

կայանամ, **ացայ**. sto. consisto.

կացուցանեմ, **ցուցի**, **կացո՛**, **կացուցեալ**. statuo. constituo. restituo. **ի հարկի կացուցանել**. tributo sub-jicere. tributarium reddere.

կանայք, **կանայս**, **կանանց**
v. s. v. **կին**.

կանգնեմ s. **կանկնեմ**, **եցի**. erigo. suscito. statuo.

կապեմ, **եցի**. ligo. vincio.

կապեալ. vinctus.

կապանք, **նացնօք**. vinculum.

կապակցեմ, **եցի**. colligo. connecto. conjungo.

կատարեմ, **եցի**. perficio. absolvo. **կատարեալ**. perfectus. absolutus.

կատարած, **ի**, **ից** s. **աց**. finis.

կատարիչ, **ըչի**, **չաց**. consummator. conditor.

կատարումն, **րման**. perfectio. consummatio. finis.

կար, **ի**, s. **ոյ**, **իւ**. s. **կարք**, **ըից**, **ըիւք**. vis. vires. potentia. ըստ **կարի**. pro viribus.

կարի. valde. multum. nimis.

կարեմ, **ըացի**, **արեալ**. possum. valeo.

կարող, **ի**, **աց**. potens. valens.

կարևոր, ի, այց. necessarius.
fidelis.

կարասի, սւոյ S. սոյ, սեաւ
S. սւով, սեաց. vas. su-
pellex. opes.

կարգ, ի, այց. ordo. series.

կարգեմ, եցի. ordino. con-
stituo.

կարեմ, եցի. suo. assuo.
consuo.

կարծեմ, եցի. puto. exis-
tino.

կարծի. videtur. apparet.

կաւ, ոյ, ով S. ու. limus.
argilla.

կեամ, կէի, կեայր, կեցի,
եկեաց, կեաց, կեցեալ,
կեցցէ. vivo.

կեցուցանեմ, ցուցի, ցո՛.
vivifico. in vitam revoco.
salvo.

կեանք, կենաց, նօք. vita.

կենդանի, նւոյ, նեաց.
vivus. vivens. animans.
animal.

կենդանւոյն. ad v. vivens.

կենդանացուցանեմ, ցուցի.
vivifico. resuscito.

կենդանութիւն. vita. salus.

կերայ, կերար, կերաւ S. ե-
կեր, կերան, կերիցես,
կերիցէ, կերիցուք, Aor.
Chrest. armen.

II. et Fut. II. verbi
ուտեմ q. v.

կերակուր, կրոյ, ոց. cibus.
esca.

կերպարան, ի, աւ. S. կեր-
պարանք, նաց, նօք.
forma. species. simili-
tudo. imago.

կերպարանեմ, եցի. formo.
figuro.

կէս, կիսոյ, ոց S. կց. dimi-
dius. medius. dimidium.
medium. pars.

կէտ, կիտի S. կէտի S. կտի,
կէտք, կիտից S. կիտաց
S. կիտոց S. կտտից, cetus.
balaena.

կին, կնոջ, կնաւ S. կանամք,
կանայք, նանց, նամքք.
mulier. կին ամուսնու-
թեան. mulier nupta. կին
առնել. uxorem ducere.

կիր, կրի, passio. affectio.
կրեմ, եցի. patior.

կղզի, զւոյ, զեաց. insula.

կիւք. plantae pedum.

կնիք, կնքոյ, կնիքք S. կնիք,
կնքոց. sigillum. signum.
baptismus. կնիք տալ.
baptizare.

կնիք առնուլ. baptizari.
i

- զկնի e tergo. ex adverso.
pone. post. ccg. զկնի
գալ. sequi.
- Կնոջ, 'ի կնոջէ v. s. v. կին.
Կշռեմ, եցի. libro. pondero.
perpendo. examino.
- Կող, ի s. ոյ, ից s. այ et
կողունք, զամբք. costa.
latus.
- Կողմն s. կողմ, ման, մանք.
մանց. latus. regio. tractus.
- Կոյս, կուսի, ից. virgo.
կուսան, ի, այ. monacha.
կուսութիւն. virginitas.
- Կոյր, կուրի, իւ, այ s. ից,
caecus.
- կուրացուցանեմ, ցուցի. ex-
caeco. lumine privo. cae-
cum reddo.
- Կոչեմ, եցի. voco. invoco.
advoco. nomino. cog-
nomino.
- Կոտորեմ, եցի. caedo. ex-
scindo. occido. interficio.
- Կորնչեմ, կորեայ, ըիր, ըու-
սեալ. pereo. intereo.
- Կորուսանեմ, ըուսի, ըո՛,
ըուսեալ. perdo. interimo.
Կորուստ, ըստեան. perditio.
interitus. exitium.
- Կուշտ, կշտի, տայ s. տից.
venter. latus.
- Կուսք, կուսց. idolum. si-
mulacrum.
- Կռուիմ, ուեցայ et ուայ.
pugno. certo.
- Կտակարան, ի, այ. testa-
mentum.
- Կտրեմ, եցի. seco. disseco.
caedo. succido.
- Կրէ, կրեաց, կրեցին v. s. v.
կիր.
- Կրկին. duplex. duplus. ge-
minus. duplum. duplici-
ter. կրկին բազում. duplo
plus, plura.
1. 2.
2. ազար, ի, այ. mille. millia.
2. ալածեմ, եցի. persequor.
expello. pass. Հալածիմ.
Հալածանք, նաց, նօք. per-
secutio.
- Հալածական expulsus. pro-
scriptus. Հալածական առ-
նեմ expulsus facio. i. e.
expello. persequor.
2. ահառակորդ, ի, այ. ad-
versarius. inimicus. con-
trarius.
2. աղորդութիւն communicatio. societas. commu-
nio. eucharistia.

Հաճոյ, ճոյք, ճոյից. gratus.
ccdat. pl, Հաճոյք. beneplacitum.

Հաճոյանամ, ացայ. complacito. ccdat.

Համայն, ի, ից. totus. cunctus universus.

Համար, ոյ, ոց s. ու, ուց s. ի. numerus. dinumeratio. calculus. ratio. Համարս տալ rationem reddere.

Համարեմ եցի. ac saepius Համարիմ, եցայ. numero. calculo. aestimo. existimo. puto. censeo. Համարիւր censebatur.

Համարձակ. latus. liber. fidens.

Համարձակութիւն. libertas. confidentia. fiducia. audacia.

Համբաւ, ոյ, ով, ոց, ովք s. ու, ուց, ուք s. ի աւ, աց, օք. auditus. rumor. fama.

Համբաւեմ, եցի. famam spargo. divulgo.

Համբոյր, բուրի, ըից s. ըոց. osculum.

Համբուրեմ, եցի. osculor. deosculor.

Հայ, ոյ, ոց. Armenius. pl. Հայք, ոց 1, Armenii. 2, Armenia.

Հայաստան, ի. Armenia.

Հայերէն, ընի. armeniacus. et a dv. armeniace.

Հայիմ, եցայ, եաց, եա՛, եցեալ, եցող, ել. video. adspicio. intueor. respicio. cc'ի s. աւ sq. acc.

Հայհոյութիւն. blasphemia. convicium.

Հայր, հօր, հարք, հարց s. հարանց. pater. princeps. Հայր ներքինեաց. pater eunuchorum.

Հայրենի, նւոյ, նեաց. patrius. paternus. plur. paterna bona. patria.

Հանապազ. semper. per omne tempus. assiduo.

Հանապազորդեան. quotidianus. assiduus.

Հանգչեմ, գեայ, գիր, գուցեալ. requiesco.

Հանդարտեմ, եցի, եա՛, եալ, ել. cesso. quiesco.

Հանդարտութիւն. tranquillitas. quies. modestia. clementia.

- ձանդերձ, ի, ից. vestis.
vestimentum.
- Տանդերձ praep. et post-
pos. cc instr., rarius
cd. una cum. cum.
- Տանդերձեմ, եցի, եալ. in-
struo. paro. Տանդերձեալ
էր. paratus, futurus erat.
- ձանեմ, Տանի, եՏան, Տան,
Տանէք, նեալ. 1, tollo.
eveho. — ՚ի խաչ cruci-
figo. 2, aufero. ejicio.
3, produco.
- ձասակ, ի, աց. aetas.
- ձասանեմ, Տասի, եՏաս,
Տաս, սէք, սեալ. 1, ve-
nio. pervenio. 2, in-
venio. assequor. obtineo.
cc d.
- Տասողութիւն. intelligentia.
scientia.
- ձասարակ, ի, աց s. ուց.
communis. generalis. p.
14. որդի Տասարակաց
filius utriusque, filius
communis.
- ձաստաբազուկ. valido
brachio praeditus. vali-
dus. robustus.
- ձաստատութիւն. firmitas.
firmamentum.
- ձասանեմ, Տասի, եՏաս,
Տաս. abscindo. separo.
tollo.
- Տատուցումն, ցման. retribu-
tio. remuneratio. prae-
mium.
- ձարամանի, նւոյ s. նոյ i. q.
ԱրՏմն Nom. propr.
Ahriman.
- ձարաւ, ոյ, ով. auster. me-
rides. Տարաւոյ կողմանէ
pro ՚ի Տարաւոյ կողմանէ
a parte meridionali.
- Տարաւակողմ s. Տարաւա-
կողմն, ման, անց. pars s.
plaga meridionalis.
- ձարիւր s. Տարիւր, ոյ, ոց.
centum.
- ձարկ, ի, աւ s. իւ, աց, օք.
necessitas. servitus. tri-
butum. ՚ի Տարկի կացուցա-
նեալ, tributarium reddere
aliquem. tributum im-
ponere alicui cca.
- Տարկեմ, եցի. cogo. pass.
Տարկիմ, եցայ cogor.
- ձարկանեմ, Տարի, եՏար,
Տար, Տարեալ. percutio.
ferio. infigo. transfigo.
զահի Տարեալ. timore
perculsus. ՚ի դիմի Տարեալ.
aggressus. invadens.

- Եհար 'ի սրտի.** infixit in cor. transfixit cor. *առ ոտն հարեալ.* conculcans. spernens.
- Հարուած, ոյ, ոց.** percussio. plaga. vulnus.
- Հարան, սին, սունք, սանց.** sponsa.
- Հարցանեմ, հարցի, Եհարց, հարց.** interrogo.
- Հաց, է, էց.** panis. cibus.
- Հաւատ, ոյ, ով.** et saepius in pl. *հաւատք, տոց, ովք.* fides. *հաւատամ, ացի, տա՛, ցէք.* credo. cc 'ի ca.
- Հաւատարիմ, ըմի, մաց.** fidelis. fidus.
- Հեղ, ոյ, ոց.** mitis. mansuetus. lenis. tranquillus. modestus.
- Հեծեալ, ելոյ, ոց, ովք.** part. adscensor equi. eques.
- Հեծելազօր, ըու, զօրք, ըաց, ըօք.** equitatus. equites.
- Հեծութիւն.** gemitus.
- Հեղում, հեղի, Եհեղ, հեղ.** fundo. effundo. profundo.
- Հեռի.** longinquus. longe. procul ab aliquo. ccabl.
- հեռանամ, ացայ.** amoveor. recedo. abscedo. 'ի բաց *հեռանալ.* procul recedere ab al. ccabl.
- Հեռ, ոյ, s. potius հեռք, տոց.** vestigium. *զհեռ երթալ.* vestigia premere, sequi. ccg. *զհեռ.* post. pone. *զհեռ լինել.* sequi. persequi. se applicare ad al. ccd.
- հեռզհետէ.** pedetentim. paullatim.
- հետեւեմ, եցի s. հետեւիմ, եցայ.** sequor. subsequor. consequor. imitor. ccd.
- հետեակ, է, աց, օք.** pedes. peditatus.
- Հիանամ, ացայ, ացեալ.** obstupesco. haesito.
- Հին, հնոյ, ոց.** vetus. antiquus.
- Հինգ, հնգի, էւ, էց, էւք s. օք.** quinque.
- հնգետասան, է, էց.** quindécim.
- հնգերորդ, է, աց.** quintus.
- Հիանդութիւն.** aegritudo. infirmitas. morbus.
- Հիւղ, է, էց s. հիւղէ, հիւլէ, էի s. եայ, էից s. եաց, voc. gr. յձղ.** materia.

- ՛իււիս, սիսոյ, s. հիււիսի, սււյ. boreas. aquilo. septentrio. septentriones.
- ՛նազանդ, ի, ից. obediens. subjectus. subditus. ccd. հնազանդ իւր առնել sibi subdicere. հնազանդ լինել. subijci. ccd.
- հնազանդեմ, եցի. subijcio. domo.
- ՛նարիմ, եցայ. excogito. molior. studeo. tendo. possum.
- ՛նգեռասան v. s. v. ՛ինգ.
- ՛նոյ v. s. v. հին.
- ՛ոգ, ոյ, ով, ոց, ովք. cura. studium. sollicitudo. diligentia. հոգ տանել. curare. sollicitum esse ccd.
- ՛ոգի, գւոյ, ւոց. halitus. spiritus. anima. animus. հոգի սուրբ. spiritus sanctus.
- հոգիաբնակ. sedes s. habitatio spiritus sancti. spiritu sancto plenus.
- հոգեւոր, ի, աց. spiritualis.
- ՛ող, ոյ. terra. pulvis. solum.
- հողեղէն, ղինի, նաց. terrenus. terrestris.
- ՛ոմանի, նւոյ, նեաց. amasius. amator.
- ՛ովել, վուի, վուաց. pastor.
- ՛ոտ, ոյ, ոց. odor.
- հոտոտիմ, տեցայ, եմ. odor. olfacio. cc'ի ca.
- ՛ուլ. propinquus. prope. հուլ լինել. propinquum fieri. accedere.
- ՛ուր, հրոյ, հրով s. հուրբ. ignis.
- հրեղէն, ղինի, նաց. igneus. pl. angeli.
- ՛պատակ, ի, աց. subjectus. subditus. obediens. ccd.
- ՛պարտ, ի, ից. superbus. arrogans.
- հպարտանամ, ացայ. superbio. effero me. glorior.
- հպարտութիւն. superbia. arrogantia.
- ՛րաման, ի, աց. jussum. mandatum. edictum. հրաման տամ. jubeo. ordino.
- հրամանատար, ի, աց. praecipiens. dux. dominus. praefectus.
- հրամայեմ, եցի. jubeo. praecipio. ccdp. et ar. s. c. inf. s. c. ղի.
- ՛րաշակեբար, ի, ից. eximius. magnificus.
- ՛րապարակ, ի, աց. forum. tribunal.

Հրաւեր, Վրիբաց. invitatio.

Հրեղէն v. s. v. հուր.

Հրեշտակ, ի, այց. nuncius.
legatus. angelus.

Հրեշտակային, յնոյ, ոց.
angelicus.

Հրովարտակ, ի, այց. litterae.
epistola. decretum. edic-
tum.

Հօր Gen. vocis հայր q. v.

17 2

Չայն, ի, ից. vox. sonus. me-
lodia.

Չգեմ, եցի, եմ, 1, extendo.

ձգել զձեռն. manum ex-
tendere. 2, traho. attraho.

ձգել առ ինքն. arripere
ad se. sibi vindicare.

3, jaculor. ejicio. emitto.

Չեզ Dat. Acc. pl. Pron.

pers. դու q. v.

ձեզէն (abl. pl.) a vobis.

de vobis. vos ipsi.

Չեռն, ոին, ձեռք, ոաց.

manus. անկաւ ՚ի ձեռս.
incidit in manus i. e.

in patestatem alicujus.

ձեռն արկանել. manus
injacere s. inferre. cc'ի

ca.

ձեռակապ, կապք, պաց s.

պից. manuum vinculum.

manica.

ձերբակալ. manu captus.

captivus.

ձերբակալ առնել. capere.

comprehendere.

Չեր 1, Gen. pl. Pron.

pers. դու q. v. 2, ձեր,

րոյ, րում, րմի, րոց pron.

poss. vester.

Չիր, ձրի, ձրից. donum.

gratia.

ձրի. gratis. sine praemio.

Չուկն, ձկան, ձկունք, ձկանց.

piscis.

Ղ

Ղակատ, ու, ուց s. ի, այց.

frons. frons exercitus,

acies. proelium. bellum.

Ղանաչեմ, ծանեայ, ծանու-

ցեալ. cognosco. novi.

scio. ճանաչիմ pass.

Ղանապարհ, ի, այց. via.

Ղառ, ի, ից. oratio. sermo.

Ղարտարութիւն. peritia.

sapientia. facundia.

Ճարտարապետ, ի, այց. ar-
chitectus. artifex.

Քչնաւորական, ի, սց. anachoreta. monachus.

Քշմարիտ, բտի, տից S. տաց. verus. certus.

Ճշմարտապէս. in veritate. vere.

Ս

Սազդէզն S. **Սազդեզն,** զան, զունք, զանց S. զաց. ab Ormuzdo oriundus. **դեն մազդէզն** S. **մազդեզանց.** religio Persarum.

Սահ, ու, ու, ուց S. ուան, ամբ, ունք, ուանց. mors.

մահապարտ, ի, սց. mortis reus.

մահկանացու, ուի, ուաց.

Սայր, մօր, մարբ, մարք, մարց, մարբք. mater.

մայրական, ի, սց. maternus.

Սանաւանդ. praesertim. **մանաւանդ զի** S. **թէ.** praesertim quod.

Սաչկեղէն, զինի, նաց. e corio, pelle factus. scorteus.

Սասն, սին, տունք, սանց. pars. portio.

մասնաւոր, ի, սց. specialis. peculiaris.

Սասն, տին, տունք, տանց. digitus.

մատանի, նւոյ, նեաց. annulus. sigillum.

Սատուցանեմ, տուցի, տո՛, տուցեալ. affero. offero. adduco.

Սարք, բաց. Medi.

Սարգարէ, ի, էց. propheta. vates.

մարգարէական, ի, սց. propheticus.

մարգարէութիւն. prophetia. vaticinium.

Սարգարիտ, բողոյ, ով, ովք S. **ի, իւ, սց, օք.** margarita. unio.

մարգարտեայ. margaritis ornatus.

Սարդ, ղ, ոց. plur. **մարդիկ, դկան, կամբ** S. **կաւ** S. **կամբք.** homo.

մարդպետութիւն. praefectura capitis S. **principis eunuchorum.**

Սարզպան, ի, սց. custos termini i. q. marchio.

Մարթ, ի. possibilis. մարթ
է. possibile est.

մարթեմ, եցի s. այլ. pos-
sum. valeo.

Մարմն, մնոյ, ոց. corpus.
caro. homo.

մարմնանամ, այց. carne s.
corporeâ naturâ induor.

մարմնաւոր, ի, այց. corpore-
us. carnalis.

մարմնեղէն, ղէնի, նաց. idem.

Մարտ, ի, ից. pugna. bel-
lum.

Մարտիրոս, ի, այց. voc.
gr. μάρτυρος, martyr.

Մաքրեմ, եցի. purgo. puri-
fico.

մաքրութիւն. purgatio. pu-
ritas.

Մեղացիք. ցւոց. i. q. Մարք.
Medi.

Մեծ, ի, այց. magnus. in
Plur. plerumque մեծ-
ամեծք, ծաց.

մեծամեծ permagnus. at
saepius in Plur. մեծ-
ամեծք, ծաց. magni. mag-
nates. potentes. magna.

մեծազնի, գնւոյ. pretiosus.

մեծապէս. magnopere. ma-
xime.

Chrest. armen.

մեծարեմ, եցի. honoro. aes-
tumo.

մեծութիւն. magnitudo.

Մեկնեմ, եցի. 1, disjungo.
separo. cc'ի մէջ inter,
s. c. 'ի cabl. 2. explico.
interpretor.

մեկնութիւն. explicatio. in-
terpretatio.

Մեղ, saepius pl. Մեղք,
ղաց, ղօք. peccatum. in-
justitia. iniquitas.

մեղսատէր, սիրի, բաց. pec-
catorum amans.

մեղանչեմ, մեղայ, մեղու-
ցեալ. pecco.

Մեռանիմ, ոայ, ոիր, ոեալ.
moriar.

Մեր 1, Gen. plur.
Pron. I. pers. nostrâm.
2, Pron. poss. ոյ, ում,
մերմէ, ոց. noster.

Մերժեմ, եցի. pello. expel-
lo. amoveo.

Մերկ, ոյ, ոց s. ի, այց.
nudus.

Մերձ prope. proximus.
cc 'ի ca.

մերձենամ, ձեցայ, ձեցիր,
ձեցեալ. appropinquo. ac-
cedo. tango. cc. 'ի s. առ
ca.

k

ձրձեցուցանեմ, ցուցի. propinquum reddo. attraho.

Մեւ vide **Միւ.**

Մեք Nom. plur. Pron. I. pers. nos.

Մենչ, 'ի մենչ. a nobis. Abl. plur. Pron. I. pers.

Մէջ, մէջոյ, ով 'ի մէջի. et pl. **Մէջք, մէջաց** s. **ջոց, շովք** s. **ջօք.** medium. 'ի **մէջ** s. 'ի **մէջի.** in medio. inter. 'ի **մէջոյ.** e medio.

միջերկրական. mediterraneus.

միջնորդութիւն. intercessio. Instr. ope. auxilio.

Մի gr. **μή.** ne. cc Conj. s. Fut. **չի մի** gr. **ἕνα μή.** ut non. ne. **միթէ** num?

Մի, միոյ s. **միոջ, միում, 'ի միոյ** s. 'ի **միոջէ, միով.** unus. aliquis. **մի ոմն.** unus. aliquis. quidam. **մի մի, միոյ միոյ, զմի մի** etc. unusquisque. singuli. **մի ըստ միոջէ.** alius post alium.

միաբանեմ, եցի. conjungo. consocio. **միաբանեալ.** con-

junctus. cc **ընդ** cd. s. cc. 'ի ca.

ածին, ճնի, նաւ s. **նիւ.** **մի** unigenitus.

միայն, ոյ, ով, միայնից s. **միայնց.** solus. indecl. adv. solum.

միանգամ. semel. **որ միանգամ.** quicunque.

միապետեմ, եցի. solus impero. dominor. rego. cca. s. cd. s. c 'ի **վերայ** sq. gen.

'ի **միասին.** simul. conjunctim.

միաւորեմ, եցի. unio. conjungo. cc **ընդ** s. 'ի ca.

միմեանց, 'ի միմեանս, զմիմեանս, 'ի միմեանց, միմեամբք. i. q. gr. **ἀλλήλων.** invicem. se invicem. mutuo.

մին i. q. **մի.** unus.

միութիւն. unio. conjunctio. unitas.

միւ s. **մեւ, ոյ, ում, ով, 'ի միւսմէ, սոց.** alter. **միւս** **ևս այլ.** alius etiam. alius iterum.

միւսանգամ. alterà vice. iterum. rursus.

Մինչ. Conj. et Praep. donec. ita ut. usque.

մինչ ՚ի ca. usque ad.
cabl. usque a. **քան մինչ**
etc. p. 25. sed quum
nos coegeris.

մինչդեռ. adhuc. donec.
dum.

մինչև donec. usque dum.
s q. ՚ի s. ց ca. usque ad.

մինչ զի. donec. usque dum.
cc Conj.

մինչ չև. priusquam. ante-
quam.

Միս, մտյ, ոց s. **մի, մնաց.**
caro.

Միտ, մտի, զմտաւ. saepius
plur. **Միտք, մտաց,**
մտօք. mens. intellectus.
՚ի միտ առնուլ. intelligen-
re. cogitare. considerare.

մտածութիւն. cogitatio. con-
sideratio.

Միրգ, մրգոյ, ոց s. **գի, գաց**
s. **գից.** fructus arborei.
poma.

Մխեմ, եցի. mitto. injicio.
մխիմ, եցայ. cc ՚ի ca. intro.
aggredior. suscipio.

Մխիթարեմ, եցի. cca. con-
solor. recreo.

Մկրտութիւն. baptismus.
baptisma. **մկրտութիւն**
ասլ. baptizare.

Մնամ, ացի. ա՛. maneo. per-
maneo. exspecto.

Մռեգնիմ, եցայ. insanio.
furo.

Մոլորեմ, եցի et Մոլորիմ,
եցայ. seducor. vagor.
erro. mente capior.

մոլորութիւն. seductio. er-
ror. insania.

Մուտ, մտի s. մտոյ. saepius
plur. **Մուտք, մտից,**
մտիւք. ingressus. introi-
tus.

մուտ առնել. cc ՚ի ca. in-
trare. invadere. irruere.
մտանեմ, մտի, եմուտ. cc ՚ի
ca. intro.

մուծանեմ (pro **մտուցա-**
նեմ), **մուծի, եմոյծ.**
induco. introduco. infero.

Մօս sq. ՚ի ca. prope ad.
մօտաւորիմ, եցայ. adpropin-
quo. propius accedo.

Մօր gen. sing. vocis
մայր q. v.

Յ

Յ Praefixum ante vo-
cales i. q. ՚ի q. v.

Յաղագս v. s. v. **աղագ.**
k*

- Յազմեմք եցի.** *ced. vinco.*
supero.
Յայնժամ *illo tempore.* *v.*
s. v. այն.
Յայտ, է, էց. *manifestus.*
յայտ է թէ s. յայտ էսի է
թէ manifestum est, quod.
patet quod. profecto.
յայտածեւ et յայտ բերեւ
s. ՚ի յայտ բերեւ. manifes-
tare. declarare.
յայտնի, նոյ s. նոյ, նեաց.
manifestus. patens.
յայտնապէս. *manifesto. per-*
spicue.
յայտնեմ, եցի. *manifesto.*
patefacio. declaro.
Յանգէտս *v. s. v. անգէտ.*
Յանդութիւն. *convenientia.*
harmonia.
Յանդգնիմ, եցայ. *audeo.*
Յանդիման. *ecg. in con-*
spectu. ex adverso. e re-
gione. coram. յանդիման
լինեւ. adstare. se sistere.
յանդիմանեմ, եցի. *cca. ar-*
guo. redarguo. convinco.
Յանկարծակի. *improviso.*
repente.
Յանցանեմ, ցեայ, ցուցեալ.
transgredior. delinquo.
pecco.
- Յշու, է, էց.** *sacrificium.*
յշու առնել. sacrificium
facere. sacrificare.
Յջողեմ, եցի. *ccdp. et*
ar. prosperum facio. se-
cundo. prospero.
յջողուած, այ, ոց. et յա-
ջողութիւն. *prosperitas.*
felicitas. prosper suc-
cessus.
Յջորդեմ, եցի. *succedo.*
Յառաջ. *antea. ante. յառաջ*
քան sq. զ. antea quam.
ante. յառաջ զնալ et յա-
ռաջ երթալ. progredi.
drocedere. յառաջագոյն.
prius. antea.
Յառնեմ, յարեայ, արի, արիք,
յարուցեալ. 1, expergefio.
in vitam reddor. 2, sur-
go. cc ՚ի վերայ s. c.
ընդդէմsq. gen. contra
aliquem.
յարութիւն. *resurrectio.*
յարուցանեմ, բուցի, բն. *ex-*
pergefacio. resuscito. sur-
gere facio. excito.
Յարգեմ, եցի. *honoro. laudo.*
Յարեմ, եցի. *conjungo.*
յարեցեալ. conjunctus.
consociatus. cc ՚ի ca.

- Յարձակիմ, եցայ. cc 'ի վե-**
 րայ c g. impetum facio.
 irruo. insilio.
Յաւելում, լի, լել. addo.
 adjicio. pergo.
Յաւտեան, ենի, իւ S. աւ,
 տենից, իւք S. տեանց,
 եամքք. aevum. saeculum.
 aeternitas. յաւտեան.
 adv. in saeculum.
 in aeternum. յաւտեանս
 յաւտենից. in saecula
 saeculorum.
յաւտենական, ի, աց. aeter-
 nus.
Յափշտակեմ, եցի. rapio. di-
 ripio.
Յեո ccg. post.
յեսս. post. retro. retrorsum.
յետին, տնոյ, ոց. extremus.
 ultimus.
յետոյ. postea.
Յիմարութիւն. stultitia.
 amentia. vesania.
Յինէն. Abl. sing. Pron.
 I. p. ես q. v.
Յիշատակեմ, եցի. memini.
 recorder. in memoriam
 revoco.
Յիշեմ, եցի. i. q. յիշատակեմ.
յիշեցուցանեմ, ցուցի. in me-
 moriam revoco.
- Յսուծ, սնի, նից. quinquaginta.**
Յիրաւի v. S. v. իրաւ,
Յղանամ, ացայ. concipio.
 gravida fio.
Յղեմ, եցի. mitto. cc առ
 ca. ad aliquem.
Յոյժ v. S. v. ոյժ.
Յոյնք, յունաց. Iones.
 Graeci.
Յորդորեմ, եցի. hortor. ad-
 hortor. provoco. excito
 ad aliquid ccd.
Յորժամ, quando. quum.
Յորջորջումն, ջման. appel-
 latio. nuncupatio.
Յուսամ, ացայ. spero. ex-
 specto.
- Ն
- Ն, Affixum tertiae per-**
 sonae.
Նա, նորա, նմա, 'ի նմանէ,
 նովաւ, նոքա, նոցա, նո-
 քօք. Pron. dem. III.
 pers. is. ille.
նա conj. etiam. sane. vero.
նա և S. նա ևս և atque
 etiam. atque adeo.

- Նախ** primum. prius. նախ
 առաջին. idem.
Նախահասւ, ու, ուց. proavus.
Նախանձ (a նախ et անձն),
 ու, ու, ուէ. invidia. ze-
 lus. aemulatio.
Նախանձիմ, եցայ. invideo.
 aemulor. cc ընդ cd.
Նախանձոտ, ի, այ. invidus.
 invidens. zelotes.
Նախարար, ի, այ. praefec-
 tus. satrapes. satrapa.
Նաճրացի. Nazarenus. Chri-
 stianus.
Նահանջեմ, եցի. cohibeo.
 retineo.
Նամակ, ի, այ. epistola. lit-
 terae.
Նայիմ, եցայ. specto. ad-
 spicio. attendo. cc ՚ի ca.
Նարդոս. nardus. unguen-
 tum nardinum.
Նեխիմ, եցայ. putrefio. pu-
 tresco. male oleo.
Նեղեմ, եցի. premo. oppri-
 mo. affligo. նեղութիւն.
 afflictio. angustia.
Նենգեմ, եցի. cc d p. dolose
 ago. decipio. insidior.
Նենգաւոր, ի, այ. dolosus.
 fraudulentus.
Ներքս. internum. interiora.
- ՚ի ներքս.** intus. intro.
՚ի ներքոյ. intrinsecus. in-
 fra. sub.
Ներքինի, նոյ, նեաց. eu-
 nuchus. minister palatii.
Հայր ներքինեաց. princeps
 eunuchorum. praefectus
 palatii.
Նիւսացի. Nyssenus. Nyssâ
 oriundus.
Նմա Dat. Pron. նա q. v.
՚ի նմայն idem c. Praef.
՚ի et Affix. ն. ՚ի նմանէ
 Ablat. ejusd. Pron.
Նման, ի, եց. cc d. similis. par.
Նմանեմ, եցի. et նմանիմ,
 եցայ. assimilor. compa-
 ror.
Նմանութիւն. similitudo.
Նմին. ՚ի նմին. Dat. Pron.
 նոյն q. v.
Ննջեմ, եցի. cubo. dormio.
 obdormio.
Նշան, ի, աւ S. իւ, այ, օք.
 signum. nota.
Նշանակեմ, եցի. significo.
 designo.
Նոյն, նորին, նմին, նովին S.
 վիմբ, նոյնք S. նոքին,
 նոցին S. նոցուն S. նոցունց,
 նոքիմբք S. նոքումբք
 S. նովիմբք. idem.

նոյնչափ. tantundem.
նոյնպէս. eodem modo.
itidem.

Նոր, ոյ, ում, ոց. novus. recens.

նորոգ. recenter. denuo.

Նորա et cum Affixo նորայն, նոսա, նոցա, նոքա, նոքօք v. s. v. նա.

Նուիրեմ, եցի. sanctifico. consecro.

Նստիմ, նստայ, նիստ, նըստարո՞ւք. sedeo. habito.

Շ Շ

Շատ. multus. sufficiens. satis.

Շինեմ, եցի. aedifico. struo. condo.

Շղթայ, ի, ից. catena.

Շնորհ, ի, իւ s. աւ, աց, օք. gratia. beneficium.

Շնորհակալութիւն. gratiae. gratiarum actio.

Շուարիմ, եցայ. terrore, dolore, moestitia afficio. terrore. angor.

Շունչ, շնչոյ, ոց s. ից. halitus. spiritus. anima.

Շուրջանակ, ի, աւ. orbis. conversio. Gen. 3,24.

conversione s. versatione gladii flammei i. e. gladio flammeo eoque versatili.

շրջեմ, եցայ. circumeo. ambulo. commoror.

չ Ո

Ո՞ s. Ո՞վ, ոյր, ում, յուամէ՞ s. յուամէ, ոյք, ոյց, զոյս. quis? ո ոք s. ով ոք. quicunque.

Ողի, ոգւոյ, ւոց s. եաց. halitus. spiritus. anima.

Ոսակալութիւն. odium. simultas.

Ողբ, ոյ, ոց. planctus. lamentatio.

Ողորմութիւն. misericordia.

Ողբ, ոյ, ով preces. supplicatio. յողբս անկեալ. supplicans.

Ողջոյն, ջունի, իւ, ից. salus. salutatio.

Ոմն, ուրումն s. որումն, ումն, յումնէ, ոմամք, ոմանք, անց, ամբք. aliquis. quidam.

Ոյժ, ուժոյ, ով s. ի, ից. robur. vis. յոյժ. valde. nimis. multum.

ռւժաւոր, **ի**, **աց.** robustus.
validus. potens.

Ոչ s. Praefixum **չ** non.
minime.

իչ ապաքէն. nonne?

ոչ եթէ. non quod. non.

ոչէ, **ոչէի**, **ոչէք**, **էից**.
non existens. nihil.

ոչ ուրեք. nusquam.

Ոռոզանեմ et **Ոռոզեմ**, **եցի**.
irrigo.

Ոսկի, **կւոյ**, **կեաց**, **ւով**, **ւովք**
aurum.

Ոսկր, **կեր**, **երք**, **երաց**. OS. OSSIS.

Ոստիկան, **ի**, **աց.** praefectus.
praeses. princeps.

Ո՛վ quis? v. s. v. **Ո՛՛**.

Ոտն, **ոտին**, **ոտամբ**, **ոտք**,
ոտից. pes. **յոտն կալ**. sur-
gere. **առ ոտն հարեալ**.
conculcans. proculcans.
spernens.

Որ, **որոյ**, **որում**, **յորմէ**, **ո-
րով**, **որք** s. **որ**, **որոց**,
զորս s. **զոր**, **յորոց**, **որ-
ովք**. qui. (i. q. **որպէս**
p. 15. **որ տեառն** tan-
quam s. scilicet domini).
յորմէ. ex quo. unde.
որով. quo. quoniam.

որովհետեւ. postquam. quon-
iam. quandoquidem.
quum.

որչափ. quantus? quantum?
չափ. quantum. **որչափիւս** s.

որչափիւս առաւել. quanto
magis.

որպէս. quemadmodum. quo-
modo. ut. tanquam.

որպէս թէ. tanquam. ac
si. ita ut.

Որդի, **դւոյ**, **դւոջ**, **դւոց** s.
դեաց. filius.

որդեմնութիւն et **որդե-
մնութիւն**. liberorum pro-
creatio.

Որմ, **ոյ**, **ոց** s. **Որմն**, **մունք**.
paries. murus.

Որովայն, **ի**, **ից**. venter. ute-
rus.

Որոտումն, **տման** tornitru.
որդին որոտման. **vidēs βρο-
տῆς** (Ev. Marc. 3, 17.)
i. e. Johannes.

Ուղիղ, **ղղոյ**, **ոց**. rectus.
adv. recte.

ուղղութիւն. rectitudo.
emendatio.

Ունմնէ Abl. Pron. **ումն**
q. v.

Ունայն, **ոյ** s. **ի**, **ից**. ccabl.
vacuus. carens.

Ունիմ, կալայ, լայց, կա՛լ, կա՛, կալեալ, ունել.
1, habeo. 2, comprehendo. capio. apprehendo. 3, aestimo. 4, habeo in animo. volo. 5, paratus, futurus sum. cc Inf.

Ունկն, կան, կամբ auris.
ունկն դնեմ ccd. aurem praebeo. attendo.

Ուսանիմ, ուսայ, սիր. disco.
ուսումն, սման, սմունք, սմանց. doctrina. disciplina.

ուսուցանեմ, սուցի, սո՛. doceo. edoceo. cca s. c. շ sq. abl.

Ուստի՞. unde?

Ուտեմ, կերայ s. **կերի, կեր.** edo. comedo.

Ո՞ւր. ubi? quo?

ուրեք. alicubi. usquam.

Ուրախ. laetus. hilaris.
ուրախ լինիմ. laetor. gaudeo. cc ՚ի s. առ cd.
ուրախ առնեմ ccap. exhilaro. laetifico.

Ուրանամ, ացայ nego. abnego. rejicio.

Ոք, ուրուք, ումք, յումքէ, ոմանք etc. a voce ոմն. aliquis. quidam. էգ ոք Chrest. armen.

ինչ femina aliqua.
այլ ոք alius quidam.
զոք այլ alium quendam. acc.

25 2

Չ Praefixum. i. q. ոչ q. v.

Չար, է, աց. malus. malum.
չարագոյն, գունի, էց. pejor. pessimus.

չարախօսութիւն obtrectatio. calumnia.

չարակնութիւն. invidia. fascinatio.

չարաչար. male. dure. vehementer.

չարասէր, սիրի, ըաց. amator mali. improborum amans.

չարի, ըւոյ s. **ըոյ, ըեաց.** malus. malum. **չարիք.** mala.

Չափ, ոյ, ոլ s. աւ, աց. s. ու, ու, ուց. mensura. modus. postpos. cc instr. usque ad. **արեամբ չափ.** usque ad sanguinem, caedem, mortem.

Չև s. **Չև ևս.** nondum. antequam. **մինչ չև** idem.

Չիք non est. **չիք այլ ոք**
non est alius quisquam.

չիք ոք մարդ եղեալ.
non fuit quisquam.

Չոգամ (pro **չուգամ**) **չոգայ** (tanquam Aor. verbi **երթամ** q. v.) eo. adeo. advenio.

Չորք, ըից, ըիւք. quatuor.

չորրորդ, է, այ. quartus.

չորքոտանի, նւոյ, նւոց s. **նեաց.** quadrupes.

Չու, ոյ, ոց. profectio. iter.

չու առնել. proficisci.

26 Պ

Պահ, ու, սց s. **է, էց,**
custodia. vigilia. hora.
tempus.

պահեմ, եցի, ես. custodio.
servo. observo.

պահպան, է, այ. custos.

պահպանութիւն. custodia.
observatio.

Պայազառեմ, եցի. c. c. ar. re-
gno. dominor.

Պայծառազարդութիւն. or-
natus splendidus.

Պաշտեմ, եցի. c. c. a. colo.
ministro.

Պատահար, է, այ s. **էց.** oc-
cursus. eventus. casus.
plaga.

պատահեմ, եցի. et **պատահիմ, եցայ.** c. c. d. oc-
curro.

պատահումն, հման, անց,
occursus. eventus. fortuna.

Պատառեմ, եցի. rumpo. di-
rumpo. findo.

Պատասխանի, նւոյ, նեաց.
responsio. responsum.

պատ. առնել. s. **տալ.**
c. c. d. respondeo.

պատասխանեմ, եցի. c. c. d.
respondeo.

Պատարագ, է, այ. munus.
oblatio. sacrificium.

Պատգամ, է, այ. verbum.
dictum. oraculum.

պատգամաւոր, է, այ. lega-
tus. nuntius.

պատգամաւորութիւն. lega-
tio. missio.

Պատեմ, եցի. circumdo.
complector. involvo.

պատերազմ, մի, մաւ, մոնք,
մանց. bellum. proelium.

պugna. **պատ. տալ ընդ**
c. d. bellum gerere cum

aliquo.

Պատիժ, տժոյ s. **ժի, տժոց.**
poena. punitio. culpa.

- պատժեմ, եցի. punio. castigo. culpo.
- Պատիւ, տուղջ S. տուի, տուէ, տիւք, տուոց. honor. dignitas. donum. praemium.
- պատուական, ի, այց. honorabilis. honoratus. pretiosus.
- պատուականագոյն, գունի. honorator, tissimus. pretiosior, sissimus.
- պատուականութիւն. excellentia. pretium.
- պատուեմ, եցի. honoro. veneror. aestimo.
- Պատկեր, ի, այց. imago. effigies. forma.
- Պատճառ, ի, այց. occasio. praetextus. causa.
- Պատմեմ, եցի. narro. enarro.
- պատմութիւն. narratio. historia.
- Պատմուճան, ի, այց. tunica. stola. indumentum.
- Պատշաճ, ի, ից. conveniens. quod par est v el oportet.
- Պատուէր, էրք. praeceptum. mandatum.
- պատուիրան, ի, այց. idem.
- պատուիրեմ, եցի. ccdp. praecipio. jubeo.
- Պատուհաս, ի, ից. punitio. poena. supplicium.
- Պատրաստեմ, եցի. praeparo. dispono. ordino.
- Պատրեմ, եցի. decipio. seduco.
- Պարանոց, ի, այց. collum.
- Պարարտ, ի, պարարտք S. պարարտունք, տաց S. սից. pinguis. crassus. plur. pinguedo. adeps.
- Պարգև, ի, այց, օք. donum. munus.
- Պարիսպարսպի, պաւ. S. պով, պաց. murus. moenia.
- պարսպեմ, եցի. cca. murum aedifico, struo. muris circumdo. cingo.
- Պարմայեմ, եցի. proba. expro. prior.
- Պարսաւեմ, եցի. vitupero. reprehendo. vitio verto.
- Պարտ է. opus est. oportet. decet.
- պարտիմ. debeo.
- պարտաւորեմ, եցի. inculpo. reprehendo. condemno.
- Պարտէզ, սիզի, զաց. hortus. paradisus.
- Պեղծ ի. q. Պիղծ q. v.
- Պէտք, պիտօք. necessitas. indigentia. negotium.
- պէտս ունել. curare. curam gerere.

զիւտի. զիւտէր. զիւտէցաւ.
ccdp. oportet. opus est.
ինչ զիւտի. egeo. opus
habeo. mihi opus est.

զիւտայ. necessarius. utilis.
զիւտայք. զիւտայից. իւք.
indigentia. necessaria.
զիւտայ է. oportet. con-
venit.

զիւտայանամ. ացայ. opus ha-
beo. oportet me.

Պլէշժ, պլէշոյ Տ. պլէժի, ժոյ
et Պլէշժ. immundus im-
purus. profanus.

պղծեմ, եցի. polluo. conta-
mino. profano. abominor.
պղծութիւն. pollutio. pro-
fanatio.

Պղինձ, պղնձոյ, ոց. aes.

Պղտորեմ, եցի. turbo. con-
turbo.

Պոնտացի, ցւոյ. Pontius.

Պտուղ, պտուղ. ոց. fructus.
պողաբեր, ի. պոլ. ից.
fructus ferens. frugifer.
ferax.

պողաբերում, եցի. fructus
fero. produco.

Ջ

Ջանամ, ացայ Տ. ացի.
laboro. conor. nitor.

Ջուր, ջրոյ, ջրով Տ. ջուրք,
ջուրք, ջրոց Տ. ջուրց,
ջրովք Տ. ջուրքք. aqua.

Ս

Ս Affixum primae per-
sonae.

Սա, սարա, սմա, ՚ի սմանէ,
սովաւ, սոքա, սոցա,
՚ի սոցանէ, սոքօք. hic.
Pron. dem. I. pers.

Սակայն. tamen. verum.

Սակաւ, ու, ուց. paucus.
ccabl.

Սահման, ի, աց. terminus.
finis. regio.

Սաղմս, ի, աց. Psalmus.

Սասանական, ի, աց. Sas-
sanida. sassanidicus.

Սաստիկ, տկի, իւ, օք. fortis.
robustus. violentus. vehe-
mens.

Սատակեմ, եցի. subverto.
everto. perdo. trucido.

Սատանայ, ի, իւ. Satanas.
սատանայական, ի, աւ.
diabolicus.

Սարիք, բեաց. catena. funis.

Սարսափելի, լւոյ, լեաց.
tremendus. horribilis.
admirabilis.

Ագամ, v. s. v. սուգ.

Աեղան, ոյ s. ի, ով, ոց.
mensa. tabula. altare.

Աերմն s. **Աերմ**, ման, մունք,
s. մանք, մանց. semen.
soboles.

սերմանեմ, եցի. semino.
sero. procreo.

սերմանել, լայ s. լայ.
sativus. quicquid semi-
nari potest.

Աէր, սիրոյ, ով. amor. 'ի
սէր prae amore.

սիրեմ, եցի. amo. diligo.

սիրել, լայ, լեաց. carus.
dilectus.

Աթափեմ, եցի. recreo. ex-
hilaro.

Աերտ, սրտի, էց. cor. ani-
mus. mens.

Ակայ s. հակայ, ի, էց.
gigas. heros. fortis.

Ակիղըն, սկզբան, անէ, ամբ,
սկզբունք, բանց, բամբք.
initium. principium.

սկսանիմ, սայ. incipio. coepi.

Ամա, 'ի ամանէ. v. s. v. սա.

Ամին v. s. v. սոյն.

Աողիմ, եցայ. repo. serpo.

սողուն, ղնոյ, ոց. reptile.

Աողոմնեան. Salomonicus.
Salomonis.

Աոյն, սորին s. սորուն, սմին,
սովին s. սովիմբ, սոքին,
սոցին s. սոցունց, ipse.
idem. սմին իրի. hanc ip-
sam ob causam.

սոյնպէս. eodem modo.

սոյնպիսի, սւոյ, սեաց. ejus-
dem modi. talis.

Աովորեմ, եցի et սովորիմ,
եցայ. assuesco. soleo.

սովորութիւն. consuetudo.
mos.

Աուգ, սգոյ s. սգի, ով.
luctus.

սգամ, ացայ s. ացի. lugeo.

Աոցա, 'ի սոցանէ, սորա,
սոքա etc. v. s. v. սա.

Աոցին, սորին, սոքին etc.
v. s. v. սոյն.

Աուտ, սլտոյ, ոց s. ստի, էց.
falsus. fallax. mendax.

Աուտակն, տկան et **Աու-
տակ**. carbunculus. ame-
thystus.

Աուր, սրոյ, ոց. gladius. ensis.

Աուրբ, սրբոյ, ոց. sanctus.

սրբական, ի, աց. sanctus.
purus.

սրբեմ, եցի. sanctifico. con-
secro.

սրբութիւն. sanctificatio.
sanctitas. puritas.

սրբութիւնք սրբութեանց.
Sancta Sanctorum.

Սպանանեմ, սպանի, սպան.
interficio. occido.

Սպառ. finis. consummatio.
'ի սպառ. omnino. prorsus.

Սպասեմ, եցի. ccd. exspec-
to. observo. insidior.

սպասաւորութիւն. ministe-
rium. ministratio. offi-
cium. cultus.

Ստանամ, ացայ. possideo.
habeo. acquirō.

Ստեղծանեմ et Ստեղծում,
ստեղծի, ծեայ. formo.
condo. creo. fingo.

Ստին, ստեան, 'ի ստենէ et
Ստինք, ստեանց, եամքք.
uber. mamma.

Ստիպեմ, եցի. urgeo. cogo.
insto. admoneo.

Սփածանելի, լոյ, լեաց.
cingulum.

Սփռեմ, եցի. spargo. 'dis-
pergo. divulgo.

Սօս, ի, իւ, սօսոյք⁹ et Սոսի,
սւոյ s. սոյ, սիք, սեաց.
populus alba. abies.
pinus. cupressus. սօսա-
նուէր. pinubus etc. con-
secratus.

50 Վ

Վ ախճան, ի, աց. finis.
terminatio. extremum.

Վախճանիմ, եցայ. vitam fi-
nio. morior.

Վ աղ. antiquitus. antea.
prius.

Վաղվաղակի. cito. celeriter.
subito.

Վաղորդայն, ի s. ոյ. mane.
matutinum tempus.

Վ աղակաւոր, ի, աց. parvus
gladius. gladio armatus.

Վ աճառեմ, եցի. vendo. red-
do. trado.

Վ այ vae! ccd.

Վ այր, ի, աց s. ից s. ուց.
locus. spatium. ager.
rus. 'ի վայր. infra.

Վայրապար. gratis. frustra.
temere. ի, աց. temera-
rius. vanus.

Վ անեմ, եցի. frango. in
fugam verto. expello.

Վ անն. propter. ob. causa.

որոյ վանն. quapropter.

Վանն այսորիկ. propterea.

Վանն զի et զի վանն.
quoniam. quia. nam.

Վ ատակ, ոյ, ոց, s. է,
աւ. labor. fatigatio.

- Վ *ավաշոտ* et *վաւաշոտ*, *ի*,
աց. intemperans. libidi-
 nosus.
- Վ *ատթարեմ*, *եցի*. vilem
 reddo. vinco. in fugam
 verto.
- Վ *արք*, *րուց*. usus. vita.
 agendi ratio.
- Վ *արեմ*, *եցի*. 1, act. et
 pass. utor. usurpo. vi-
 tam ago. 2, i. q. *վարսեմ*.
 figo. transfigo (duco).
- Վ *արագոյր*, *գուրի*, *րաց* s.
րից. velum. velamen.
- Վ *արդասպետ*, *ի*, *աց*. doctor.
 magister.
- Վ *արունգ* s. Վ *արունկ*, *րըն-
 կոյ* s. *կի*. cucumis. ma-
 lum citreum. obsonium.
- Վ *արսեմ*, *եցի*. pango. im-
 pingo. infigo. suspendo.
- Վ *արսակալ*, *ի*, *աց*. crista.
 diadema.
- Վ *եր*, *ի վեր* sq, gen. s.
ի վեր քան զ ca. su-
 per. supra.
- ի վերայ*. supra. propter.
 de. *ի վերայ բերել*: pro-
 ferre.
- ի վերոյ* et *գեր* *ի վերոյ*.
 supra ccc.
- վերանամ*, *ացոյ*. extollor.
 elevor. ascendo.
- Վ *երջանամ*, *ացոյ*. ceabl.
 remaneo. desisto. desuma.
 impar sum.
- Վ *եց*, *ի*, *ից*. sex.
- Վ *եցերորդ*, *ի*, *աց*. sextus.
- Վ *զուրկ* et Վ *զուրկ* voc.
 pers. ۞۞۞ magnus. po-
 tens. princeps.
- Վ *էր*, *վերի*, *րաց*. vulnus.
 plaga.
- Վ *իհ*, *վհի*, *վհաց* s. *վհից*.
 vorago. gurges. fovea.
- Վ *կայեմ*, *եցի*. ccd. testor.
- Վ *խաս*, *ու*, *ուց* s. *ի*, *ից*.
 noxa. damnum. injuria.
 peccatum. culpa.
- Վ *տանգ* et *վտանկ*, *ի*, *ից*.
 periculum. molestia.
- Վ *րան*, *ի*, *աց*. tentorium.
 tabernaculum.
- Վ *րէժ*, *վրիժու*, *ուց*. ultio.
 vindicta. poena. *վրէժ*
 s. *վրէժս առնուլ* s. *խըն-
 դրել*. ccabl. vindictam
 sumere. ulcisci. *վրէժս*
լուծանել. vindictam, poe-
 nam solvo, pendo, luo.
վրէժխնդիր. vindex. ultor.
վրէժխնդիր լննել i. q.
վրէժխնդրել.

31 S

Տախտակ, ի, այ. tabula.
Տակաւ. jam. paulatim.
տակաւին, adhuc. etiamnum.

Տաճար, ի, այ. templum.
Տամ, ետու, տճւր, տայ. do.
տալ պատերազմ sq. **ընդ.**
bellum gerere cum
aliquo.

Տայ III. pers. Sing.
Praes. a. v. **տալ.**

Տան, ՚ի տանէ etc. v. s. v.
տուն.

Տաներան, երան և տաներան,
i. e. Iran et Turan.

Տանիմ, տարայ, տար, բեալ,
նել. porto. ducō. **փախ-**
ստական տարաւ. in fugam
dedit. fugere fecit. **Հոգ**
տանել. curam gerere.

Տանջանք, նայ, cruciatus.
tormentum. plaga.
տանջեմ, եցի. crucio. af-
figo. punio.

Տաշի, ի, էց. stacte. styrax.
Տասն, սին, սունք, սանց
s. **անից.** decem.

Տատանիմ, եցայ. circum-
feror. moveor. vagor.

Տատասկ, ի, այ. tribulus.
Տարազիր. proscriptus. ex-
pulsus. extorris.
Տարածանեմ et Տարածեմ,
եցի. extendo. dispergo.

Տարայ, տարաւ, տարեալ.
v. s. v. **տանիմ.**

Տարի, բեաց. annus.
Տգէտ, տգիտի, տայ. idiota.
rudis. imperitus.

տգիտարար. tanquam igna-
rus. inscianter.

Տեառն, տերամք etc. v. s. v.
տէր.

Տեղամ, ացի. pluo. irriquo.
Տեղե, Ղւոյ, Ղւոջ, Ղւոջէ
s. **Ղւոյ, Ղեաց.** locus.

տեղեկանամ, սցայ. cognosco.
novi. certus sum.

Տեսանեմ, տեսի, ետես,
տես, տեսեալ. video. in-
spicio. contemplor. scio.
տեսիլ, սլեան, անց. ad-
spectus. spectaculum.
տեսուիլն. visio.

Տերի, ոյ, ոց. folium.
Տւեմ, եցի. ccd. duro.
perduro. sustineo.

Տէր, տեառն, տերամք,
տեարք, տերանց s.
տեարց. dominus.

տէրութիւն, dominatio. dominatus. imperium.

տիրեմ, եցի. dominor. impero. ccd. s. c. 'ի վերայ sq. gen.

Տիեզերք, բաց. orbis terrarum. totus mundus. univ-
ersum.

տիեզերակալ, ի, այց. mundi imperium obtinens. im-
perator.

տիեզերական, ի, այց. oecumenicus. universalis.
generalis.

Տիւ, տուրնջեան s. ջենի, 'ի տուէ s. 'ի տուրնջենէ, ջեամբ s. տուող. dies. sc. naturalis (ab ortu solis ad occasum usque). 'ի տուէ և 'ի գիշերի. die nocteque.

Տկաբ, ի, այց. infirmus. debilis. impotens.

Տղայ, ոյ. ոց s. ի, ից. infans. parvulus. puer.

տղայանամ, այցայ. infans sum, fio. (i. q. ignarus, insons sum, fio. p. 36.)

տղայութիւն. infantia. tene-
ritas.

Տուեալ, տուր etc. v. s. v. տամ.

Chrest. armen.

Տուրնջեան. 'ի տուէ. v. s. v. տիւ.

Տուն, տան, 'ի տանէ, տամբ, տունք, տանց, տամբք. domus. palatium. familia. gens. natio.

Տունկ, տնկոյ s. կի, կոց. planta.

տնկեմ, եցի, planto. colloco.

Տափում, փման, անց. desiderium. amor.

Տրամիմ, եցայ. tristor. moeroreo. doleo.

տրամութիւն. tristitia. moeror. dolor.

Տրտունջ, տրտնջոյ, ով et **Տրտնում**, ջման, տրտունջք, տրտնջմանց. murmuratio. obmurmuratio.

8

8 Praefixum cca. 1, ad 2, nota Dativi.

Ցամաք, ի, այց. siccus. siccum. aridum. terra continens.

Ցայտմ (e g et այտմ q. v.) usque nunc.

Ցանկամ, այցայ. ccd. concupisco. desidero. ջան-

m

կալի, լոյ, լեաց. ccd. desiderabilis. gratus. acceptus.
ցանկասէր, սիրի, բաց. voluptatum amator. amoribus deditus.
ցանկութիւն. concupiscentia. desiderium. amor.
Ցասումն, սման, անց. ira. furor.
Ցաւ, ոյ et saepius.
Ցաւք, ւոց, ւօք. dolor. labor. molestia.
ցաւէ, են, եաց, եցին, եցէ. ccd. *լնձ.* dolet me. patior. compatior. miseret me.
ցաւակցարար. tanquam misericos, commiserescens. ratione misericordis.
Ցելում, ցելի, էցել, ցելեալ. et *Ցելեմ, եցի.* scindo. findo.
Ցից, ցըցոյ. paxillus. palus.
Ցնորիմ, եցայ. vertigine laboro. insanio. furo. cc. *զհետ* sq. gen. insanus sequor.
Ցուցանեմ, ցուցի, եցոյց. ostendo. manifesto.
ցուցակ, ի, այ. indicium. signum. *առակ ցուցակի.* exemplum.

Տրուեմ, եցի, dispergo. dis-sipō.

35 Փ

Փախչիմ et Փախնում, *խեայ, խիր, խուցեալ.* fugio. aufugio.
փախտական, ի, այ. fugitivus. profugus. *փախտ.* *տանել.* fugare. persequi. *փախտ.* *զնալ.* aufugere.
Փայա, ի, էց. lignum. arbor.
Փառք, ուաց. gloria. honor.
փառաւորութիւն. gloria. gloria. *փառամոլ, ի, էց* s. *այ.* qui insano gloriae amore tenetur.
Փափաքելի, լոյ, լեաց. appetendus. optabilis.
Փափկութիւն. deliciae. voluptas.
Փեսայ, ի, էց. sponsus. maritus.
Փոխան. ccg. loco. vice. pro.
Փոխանակ, ի, այ. vicarius. successor. 2, compensatio. remuneratio. 3, loco. vice. pro. *փոխանակ զի.* pro eo quod. propterea quod.

Փուշ, փշոյ, ոց. spina. ve-
pres.

Փուշտիպան et Փշտիպան,
ի, աց. voc. pers.

پشتیبان protector. sa-
telles. custos corporis.

Փոքր, քու, քուէ, քունք,
քունց, քումք. parvus.
paucus. minor.

Փչեմ, եցի. flo. inflo. in-
spiro.

Փրկեմ, եցի. libero. eripio.
servo.

Փրկիչ, կչի, չաւ. liberator.
servator.

Փրկութիւն. liberatio. re-
demptio. salus.

36 Ք

Քակեմ, եցի. destruo.
solvo. dissolvo. separo.

Քահանայ, ի, ից. sacerdos.
քահանայական, ի, աց. sacer-
dotalis.

քահանայութիւն. sacerdo-
tium.

Քաղաք, ի, աց. civitas.
urbs.

Քաղցր, ցու, ցունք, ցունց,
ցուք. dulcis. suavis.

Քան. Particula com-
parativa. cca. quam.
քան մինչ. sed quum.

քանի, նոյ s. նիք, նեաց.
quot. quantus. **քանի մի.**
aliquot.

քանզի. nam. quoniam. quia.

Քաջ, ի, աց. potens. for-
tis. egregius. **քաջարանց.**
augustus.

քաջութիւն. fortitudo. vir-
tus.

քաջազանգուր. bene cin-
cinnatus.

Քառասուն, սնի, նից. qua-
draginta.

Քարկոծ լինիմ. lapidibus
obruor, lapidor.

Քարոզեմ, եցի. proclamo.
palam annuncio. prae-
dico.

Քեզ, ՚իքէն v. s. Վ. զու.

Քերորէ et Քերովբէ, ի,
ից. Cherub.

Քիրտն, քրտան, տունք s.
տինք, տանց. sudor.

Քնար, ի, աց s. ից, օք
s. իւք s. ովք. cithara.
lyra. nablum.

Քննեմ, եցի. inquirō. examino. perscrutor.

քննութիւն. indagatio. investigatio.

Քո Gen. sing. Pron. դու q. v.

Ք et Քոյ, քոյոյ s. քոյ, քում s. քոյում, քումսէ, քոյով s. քով, քոյք, քոյոց s. քոց. tuus.

Քոյր, քեռ, քերբ, քորք, քերց. soror.

Քսան, ի, ից. viginti.

Քրիստոնեայ, նէի, ից. Christianus.

○

Օգնական, ի, այ. auxiliator. adjutor.

Օգուտ, օգտի, ից. utilitas. lucrum. utilis.

Օդ, ոյ, ոց s. ի, ից. aer. aura.

Օծանեմ, օծի, էօծ, օ՛ծ. ungo. inungo.

Օձ, ի, ից. serpens. anguis.

Օն, օ՛ն առ, օ՛ն առեալ. age. agedum.

Օտար, ի, այ. alter. alienus. diversus. peregrinus. ccabl.

Օտարանամ, այց. alienor. abalienor. ccabl.

Օտարութիւն. abalienatio. aversio. diversitas. peregrinatio.

Օտարոտի, տւոյ, տոց. alienus. peregrinus. adulterinus. nothus.

Օր et Աւր, աւուր, յորէ, աւուրք, աւուրք, ուրց, ուրքք. dies civilis sc. 24 horarum.

Օրէն, ըինի et saepius plur. Օրէնք, ըինաց. lex. consuetudo. mos.

Օրինակ, ի, այ. exemplum. forma. modus. զոր օրինակ. quemadmodum. sicut.

Օրհորդ, ի, այ. puella. adolescentula. virgo.

Օրհնեմ, եցի cca. benedico. օրհնեալ. benedictus.

օրհնութիւն. benedictio. laudatio. hymnus. carmen.

Ex officina G. Hickethier.

Liber I.

DE SCRIBENDI ET LEGENDI ELEMENTIS.

CAPUT I. DE SCRIPTURA.

§. 1. Scriptura Armeniorum a sinistra dextram versus legenda litteris constat 36, quas secundum ordinem alphabeti *այբուբենք* sive *այբեբենք* (i. e. *a* et *b*) dicti depositas una cum nomine et valore tabula sequens exhibet:

FIGURA.		NOMEN.	VALOR.	
MAJUSCULA S. FERREA S. MESROPIANA	MINUSCULA S. ROTUNDA		SONI	NUMERI
Ա	ա	այբ aib	a	1
Բ	բ	բեն ben	b — p	2
Գ	գ	գիմ gim	g — k	3
Դ	դ	դա da	d — t	4
Ե	ե	եջ jetsch	je, e	5
Զ	զ	զա za	z mollius	6
Է	է	է é	é	7
Ը	ը	եթ jeth	é	8

His saeculo XII accesserunt:

27	○	o	o o	ô	10,000
38	Ⓕ	Ⓖ	ⒻⒼ fê	f	20,000

In nonnullis litteris duplicem dedi prononciationem, quarum prior, quae cum antiqua magis consentit, prononciationem Armeniorum orientalium h. e. in ipsa Armenia etc. degentium, altera vero, quam Armenii occidentales h. e. in Turcarum terris viventes tenent, repraesentat.

§. 2. Ordo litterarum alphabeti insertis iis, quae Graecis desunt, cum graeco ordine ab α ad χ usque prorsus congruit, idemque antiquissimus est pariter ac nomina litterarum, quae sive ejusdem originis sunt, ut *aib* = *alpha* s. *aleph*, sive ex sola littera constant, seu denique vario modo ex additione unius seu plurium litterarum exorta sunt.

§. 3. Figura litterarum majuscula, quae, si florum, animalium, hominum formas repraesentat, picta sive florida dicitur, in libris impressis tantummodo in titulis atque capitum et sententiarum initiis, et in nominibus propriis adhibetur; altera vero minuscula, saeculo fere decimo paullatim ex priori illâ exorta, ex hoc inde tempore in omnibus fere libris tam manuscriptis quam impressis reperitur. Ex utrâque figurâ recentiori tempore nova eaque cursiva, majuscula et minuscula formata est, quae in epistolis familiaribus, in libris grammaticis, et in notis marginalibus alibique usurpatur. Recentissimo denique tempore nova scriptura cursiva, eaque vario modo ornata ex priori illa efficta est, qua nonnisi in titulis librorum uti solent Armenii.

Paucae tantummodo litterae cum aliis quibusdam connecti possunt ac solent, atque ita levem mutationem subeunt. Huc pertinent imprimis $\mathcal{L}$ et pro $\mathcal{L}$, deinde litterae $\mathcal{S}$ et $\mathcal{Z}$, quarum altera sequentibus $\mathcal{L}$, $\mathcal{L}$, $\mathcal{L}$, $\mathcal{L}$,

կ, altera praecedentibus Հ, Վ, Վ հâc ratione annectitur: ՎԻ, ՎԷ, ՎԻ, ՎԻՍ, ՎԻԿ pro ՎԻ, ՎԷ etc., et ՏԵ, ՏԵԿ, ՎԵ pro Հ Ե, ՎՏԵ, ՎԵ.

Littera ա, quae saepius reliquis occurrit, in mediis vocabulis unâ modo lineâ brevitatis causa jam antiquitus signabatur e. g. աշտուրիկ pro աշտարակ; eademque littera duabus lineis superpositis exprimitur, quo signo utebantur etiam pro aliis vocalibus, atque ibi, ubi vocem aliquam ex superioribus jam satis notam primis tantum litteris innuere volebant. e. g. Թ"ա"ուոր pro Թագաւոր, պ"ա"րազմ pro պատերազմ.

At nota compendii usitatissima, quae et singulis litteris numerum denotantibus superponitur,*) est (˘), quae ibi ponitur, ubi vel una littera, sive sit vocalis seu consona, vel plures, immo unâ vel duabus exceptis omnes litterae vocum ex nexu orationis cognitarum omittuntur. Plerumque mediae vocum vocales desunt. Sed notandum est, in vocibus flexioni obnoxiiis ubique ultimam litteram, ex quâ flexio vocabuli eluceat, unâ cum primâ aut pluribus prioribus exhiberi.

Tabula compendiorum, quae saepius occurrunt:

ճԺ pro աստուած	Deus	ճԵր	pro դորա
atque inverso ա		Ե՛՛մ	s. Երէ՛մ pro երուսաղէ՛մ
դճ de diis fictitiis		Ե՛Լ	terminatio particip. pro եալ
ճմ pro ամենայն		Ե՛Լք	- - pro եալք
ճմԷ pro ամենայնի		Ե՛Լք	pro երկրորդ
ճյ pro աստուծոյ		Ե՛՛ս	pro եպիսկոպոս
ճվ pro աստուծով		Ե՛՛ք	pro երրորդ
բճմ pro բագում			
գ՛Լ pro գլուխ			

*) Nota. Litterae Վ vero modo inseritur, modo superscribitur.

և՛, pro և այլն	ն՛յ նպ pro նոյնպէս
զնն՛ pro զնոսա	նր՛ pro նորա
թգ՛ր s. թգ՛ւր pro թագաւոր	նց՛ pro նոցա
թի՛ s. ի terminatio subst. pro թիւն	նք՛ pro նոքա
թե՛ s. ե terminatio subst. pro թեան	որ՛ pro որպէս
թէ՛ s. է - -	չր՛ pro չորրորդ
pro թենէ	ւ՛ s. ւս pro պէս
թբ՛ s. ք - -	պր՛ տւր pro պարտաւոր
pro թեամբ	պտ՛ pro պատասխանի
ժի՛ s. ժմի՛ pro ժամանակ	պտ՛ ճո pro պատճառ
ժող՛ s. ժող՛ վո pro ժողովուրդ	պտ՛ ըգ pro պատարագ
իէ՛լ pro իսրայել	պտ՛ ըղմ pro պատերազմ
իլ՛ի pro իսրայելի	ս՛ր pro սուրբ
ի վր՛ pro օի վերայ	ս՛բյ pro սրբոյ
իւ՛հո pro իսրհուրդ	սկ՛ւ pro սակաւ
իւնրհուի՛ pro իւնարհուիւն	սմ՛է pro սմանէ
ժո՛յ pro ծառայ	ստ՛իյ pro սատանայ
ի՛ s. իմ՛ pro կամ	սց՛ pro սոցա
կտ՛րլ pro կատարեալ	սց՛է pro սոցանէ
հշտ՛ի՛ pro հրեշտակ	սք՛ pro սոքա
մի՛ր pro մարդ	վ՛ pro վերջ
յս՛ pro յիսուս	վ՛ր pro վերայ
յղգս՛ pro յաղագս	վի՛ւս s. վր՛գւս pro վարդա-
յո՛ջ pro յառաջ	պետ
նմնէ՛ pro նմանէ	վն՛ pro վան
նմնպ՛ pro նմանապէս	վն՛ի՛ pro վանն այսորիկ
	վն՛յ՛ pro վանն որոյ
	տ՛ s. տր՛ pro տէր
	տն՛ pro տեառն

օ՛ր s. օր՛ր pro օրա՛ր	ք՛ pro քան
է՛մ pro ուրե՛ն	ք՛հ s. քհ՛յ pro քահանայ
փ՛ s. փի՛ pro փոփ	ք՛ս pro քրիստոս
փ՛հ l. pro փոխանակ	ք՛ի pro քրիստոսի.

Loco hujus signi nonnunquam, si prima modo littera vocis scripta est, circellas reperitur, ut β° pro β ազաւոր, ξ pro շարաթ. Praeterea in nonnullis vocibus saepissime occurrentibus sive litterae contractae, sive signa quaedam plus minusve arbitraria reperiuntur, uti:

յի՛ i. e. այս vel այսինքն	լի՛ pro ըստ այնմ
կ՛ i. e. (կն) կ այլն	մ s. լի՛ pro ամենայն
զո՛ (զր) pro զոր օրինակ	ս pro աշխարհ
լի՛ pro ընդ	ց pro որպէս
ը՛ i. e. ըստ	

§. 4. Praeter alia signa, quae in musicâ tantum adhibentur, in libris impressis occurrunt sequentia:

I, spiritus asper, (´), qui litterae ι superscribitur, ubi consonantis partes agit, idque in fine verborum, exceptâ particulâ ι et in mediis vocibus, si vocalis sequitur; sed in recentioribus S. Lazari edd. prorsus deest.

II, 1, accentus acutus, qui, quum omnes fere voces tonum in ultimâ syllabâ habeant, eamque syllabam, in quâ positus est, cum vi aliquâ pronuntiandam esse indicet, reperitur

α , ibi, ubi tonus ab ultimâ syllabâ ad aliam transfertur, quod locum habet α , in Genitivo casu Pronn. demonstr. այս — այսորիկ etc. atque in Adverbiis, quae cum his et similibus Pronn. composita sunt, այսպէս, այրչափ etc. β , in casibus Vocativis nominum praesertim exoticorum, ubi prima syllaba saepius accentu notatur e. g. յակոր, Թէրահաւարք.

δ , in vocibus omnis generis, quae cum vi aliqua efferrī debent, ideoque α , in phrasibus ex nomine et verbo compositis, ubi illud semper, quod antecedit, hōc accentu insignitur; β , in Imperativis Verborum, aut, si negative exprimuntur, in particulā $\mu\epsilon$, ne, praecedente, quae ita a $\mu\epsilon$, unus, aliquis, distinguitur; γ , in Vocativis Nominum, aut in particulā interjectionis $\acute{\alpha}\iota$, $\acute{\alpha}$ praecedente; δ , in particulis interrogationis, si indirecte interrogatur.

Sed praeter Imperativos, Vocativos et particulas interjectionis et interrogationis in libris impressis, si editionem S. S., quae Venetiis anno 1805 prodiit, exceperis, rarius hic accentus legitur.

2, accentus circumflexus, ($\circ$, $\frown$) qui rarius in exclamationibus, plerumque vero in interrogatione directa locum habet.

3, accentus longus, ($\smile$) quo utuntur in interjectionibus, et si vox aliqua cum affectu quodam pronuncianda esse videatur.

III, Signa orthographica.

1, $\acute{\alpha}\nu\eta\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha$, ($\acute{\prime}$) i. e. punctum superne. Ita appellatur virgula, quae praefixo $\acute{\prime}$, ut distinguatur ab $\acute{\iota}$ initiali vocum, superscribitur.

Idem signum apostrophus appellatum indicat, litteram aliquam, tam consonam quam vocalem, euphoniae causa, sive ut vitetur hiatus, omissam esse. e. g. $\acute{\iota}\nu\acute{\prime}\epsilon\tau\alpha$ pro $\acute{\iota}\nu\acute{\epsilon}\epsilon\tau\alpha$ — $\acute{\alpha}\acute{\prime}\tau\alpha$ $\acute{\iota}\nu\acute{\epsilon}\nu\eta\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha$ pro $\acute{\alpha}\acute{\iota}\tau\alpha$ $\acute{\iota}\nu\acute{\epsilon}\nu\eta\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha$.

2, $\acute{\iota}\nu\acute{\epsilon}\nu\eta\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha$ ($\sim$) i. e. infra stans, signo Graecorum $\acute{\upsilon}\phi\acute{\epsilon}\nu$ proprie respondens recentiori tempore in fine tantum linearum ponitur, ubi vocum syllabae ex regulā certā ac constanti dirimuntur; ex quā, uti in graecā et latinā linguā, etymi non minus et composi-

tionis, quam pronunciationis ratio in abrumpendis vocibus habetur.

IV, Interpunctionis signa.

1, *ստորակէտ* i. e. punctum inferius (,) nostro commati et formâ et usu plerumque respondet.

2, accentus gravis (') dimidium quasi commatis valorem habens iis plerumque superscribitur vocibus, quae ob vim suam a reliquis secernendae sunt.

3, *միջակէտ* i. e. punctum medium (.), est punctum in mediâ periodo positum, ubi nos sive colon sive semicolon scribimus.

4, *վերջակէտ* i. e. punctum finale periodorum (:). Denique 5, *փակագիծ* i. e. inclusionis linea (), quae et formâ et usu a nostrâ parenthesi haud differt.

Caput II. De pronunciatione.

Litterarum potestatem, quam supra in tabulâ dedimus, quum partim a primitivâ hic illic differat, partim et ipsa explicatione egeat, nunc accuratius persequamur.

De pronunciatione litterarum *ւ, է, Թ, ժ, ի, լ, մ, յ, շ, ս, ր, փ, ք, օ, Ֆ*, nihil est, quod addamus.

Litterae *բ, գ, զ* antiquitus litteris Lat. *b, g, d*, responderunt, sed hodie ab Armeniis occidentalibus ut *p, k, t*, proferuntur; similiter litterae *կ, պ, ս*, quae antiquitus *k, p, t* pronunciabantur, nunc apud eosdem sonos *g, b, d*, acceperunt.

ե est *e* breve, graeco *ε* respondens, in initio vocum *յե*, atque, ubi alia vocalis sequitur, pronunciatur fere ut *i*, et cum illâ diphthongum efficit.

զ ut hebr. *ז*, graec. *ζ* et gothicum *z*, quibus proprie respondet, paullatim in sonum lenis *s* abiit.

ը vocalis semibrevis et auxiliaris *e* est, quae vicem Schevatis Hebraeorum mobilis gerit, sed ab initio vocum ibi tantum ponitur, ubi vocalis brevis incipiens eupho-

niae causa abjicitur, e. g. *խնձ*, Gen. *ընձու*, deinde in praepositionibus, quae tono carent, earumque compositis: *ըն*, *ընդ*, *ըստ*, ut *ըմբռնել*, *ընդարձակ*, *ըստմտջէք* — denique in nonnullis vocibus, quae modo a vocali brevi, *ո*, *ու*, incipiunt, modo eam adijiciunt e. g. *ըզորկ* et *ողորկ*, *ըլորդ* et *ուղլորդ*. b/

In mediis vero vocibus legitur tantum, si in fine linearum ita abrumpuntur, ut inter duas consonantes vocali destitutas inseratur, e. g. *բբ- նակ* pro *ընակ*. — Denique in libris musicis et poeticis, ut syllabarum numerus compleatur, saepius in medias voces inseritur, ubi duae litterae consonae vocali destitutae se invicem excipiunt e. g. *ծընունդ* pro *ծնունդ*, et ab initio earum vocum scribitur, quae a litterâ sibilante, quam alia consonans vocali expers sequitur, incipiunt e. g. *ըզպատ- մուճան*; sin vero ex mediâ voce vocalis exciderit, *ը* non praeponitur, sed inseritur e. g. *սըբբոյ* a *սուբբ*: atque idem, si voces in fine linearum dirumpuntur, locum habet e. g. *բբ-նակ-*, *սըբբ-բոյ*.

լ primitus tanquam littera duplex sonum *lj* expressisse videtur, serius vero in sonum simplicis *l* abiit. Armenii orientales hanc litteram post vocales *ա*, *օ*, *ւ*, ut Russorum *л* efferunt.

ζ litteram *h* tam orientalem quam occidentalem repraesentat.

δ secundum Armenios orientales est littera tenuis, ac profertur *ts*, δ tanquam littera media pronuntiatur *ds*, et γ ut littera aspirata respondet litteris *ths*; Armenii vero occidentales litteram δ mediam, et δ tenuem habent. Similiter discrepant Armenii inter se in pronuntiatione litterarum *ճ*, *չ*, *ջ*. Orientales enim *ջ* mediam dicunt = *չ + շ dsch*, δ tenuem = *տ + շ*

tsch, et ζ aspiratam = β + ζ *thsch*; sed occidentales α mediam, ζ vero tenuem habent.

ζ / ζ antiquiori tempore sonum palatalem *g*, eumque molliorem, *gh*, *j*, reddidit, recentiori vero in sonum gutturalem *gh* abiit.

$\jmath$ primitus valorem nostri *j* ubique habuit; sed, quum praeter Pronomina et Imperativos nulla vox in vocales *u* et *n* desinat, ad eas producendas semper nostro *h* respondens additur, atque itidem fortasse hic illic in mediis vocibus post easdem vocales sonuit. Nostro tempore ab initio et in fine vocum (exceptis octo monosyllabis *uy*, *ruy*, *luy*, *ſuy*, *ſuy*, *duy*, *buy*, *duy*, in quibus $\jmath$ cum litteris *u* et *n* diphthongos *ai*, *ui* efficit) valorem litterae *h* retinet, in mediis vero vocibus profertur ut nostrum *j* seu *i* (sc. ante litteram consonantem). Eadem est pronuntiatio, si voces ab $\jmath$ incipientes secundum membrum vocum compositarum constituunt. e. g. *բազմայինար*, lege *bazmahimar*. In iis vero vocibus compositis, quarum membrum prius littera $\jmath$ claudit, haec profertur *j*, si per litteram α / auxiliarem *u* cum alterâ voce componitur, atque ita veram compositionem efficit; *h* vero pronuntiatur, et quasi devoratur, si sine litterâ auxiliari alteri voci tantum praeponitur e. g. *ընծայաբեր* lege *entsajaber*. *վերոյաւսցեալ* lege *veruhasatzeal* *ներքայգրեալ* lege *nerkhuhgreal*.

n vocalis *o* brevis est; sed plerumque paullo gravius pronuntiatur, ita ut sonum inter *o* et *u* medium repraesentet; atque ab initio vocum quasi cum digammate profertur, ut *Anglorum* *w* e. g. *որ* lege *wor* s. *wur*, sive potius *wür*.

n ut figurâ antiquâ ita sono repraesentat duplicem litteram *r*, sed simul involvere videtur litteram *h*.

Ϸ est duplex λ, ac respondet nostro *w*, sed in vocibus graecis praecedente *u* Syrorum more vocalem ω μέγα exprimit. e. g. ζαυϷ legē *harrôm*.

λ antiquissimis temporibus vocalis *u* erat, sed mox in consonantem leniorem *v* abiit, ita ut modo consonantis modo vocalis partes ageret, et hucusque agat; et pro consonante quidem usurpatur ab initio vocum, ubi rarissime ac fere tantum in carminibus iisque secundum litteras alphabeti dispositis occurrit e. g. λϷ legē *vêr*; deinde in mediis vocibus, si vocalis sequitur, sive propter flexionem excidit e. g. αλβουρως legē *avetaran*, ϷαλϷ Gen. ϷαλϷ legē *khavitsch*, *khavtschi*, ac denique in fine verborum praecedentibus vocalibus *t* seu *h*; eundemque valorem retinet, si littera in fine accedit. e. g. λ legē *jev*, λλ legē *jevs*, ζαϷλ legē *howiv*, ζαϷλϷ legē *howivkh*. His accensendae etiam sunt voces monosyllabae Ϸαλ legē *khav*, λαλ legē *lav* etc. et nomina propria graeca ab εὐ incipientia, in quibus haec syllaba per λλ reddita nostro certe tempore *jev* profertur e. g. λλβερϷου legē *jevsebios*. — Alias ubique littera λ vocalis partes agit e. g. αλβερ legē *auger*, αβλ s. αλβ legē *mius*, ϷαυρλϷ legē *haruthium*.

Restant nunc considerandae diphthongi, triphthongi, et vocales compositae sive duplices.

αϷ diphthongus *ai* ab initio et in mediis vocibus primitivam pronunciationem retinuit, sed in earum fine ut *ah* profertur. cf. quae sub litterâ *j* adnotavimus.

αλ diphthongus *au* ab initio vocum fere semper, et in earum fine, si littera consonans sequitur, saepissime recentiori tempore in vocalem *o*, *ô* transiit. Caeterum cf., quae modo sub litterâ λ diximus.

kw diphthongus ut *ea* sive potius *ia* profertur.

kwj triphthongus in fine tantum vocabulorum legitur, atque *eah* s. *iah* pronuntiatur; sed, si littera consonans accedit, *eai* s. *iai* proferenda est.

kwL triphthongus in flexionis syllabâ tantum occurrit, et *eau* s. *iau* sonat; at saepius, ubi consona in fine accedit, in diphthongum *ko*, *eô* s. *iô* transit.

kw graecae diphthongo *eu* respondet, et in vocabulis graecis hodie *jev* pronuntiatur, in armeniâ vero, ubi saepissime cum **kw** commutatur, sonat *eû* s. *iû*.

kw diphthongus ubique fere (cf. **L**) profertur *iû*, licet saepius tanquam vocalis simplex pro *û* posita esse videatur.

kwj ab initio et in mediis vocibus *ui* (primitus *oi*, *oh*) pronuntiatur, sed in earum fine ut *oh*, *ûh* profertur.

kw non est diphthongus, sed vocalis brevis graecae *ov*, nostrae *u* respondens.

Alias diphthongos lingua armeniaca non agnoscit.

Caput III. De divisione litterarum.

Litterae Armeniorum dividuntur

1, secundum organa, quibus efferuntur, in tres seu quinque classes:

Labiales: **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ** — **ϕ**.

{ Dentales: **ϕ**, **m**, **ϕ**, **û**.

{ Linguales: **u**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**.

{ Palatales: **ϕ**, **ϕ**, **ϕ**.

{ Gutturales: **ϕ**, **ϕ**—**ϕ**, **ϕ**, (**ϕ**?)—**ϕ**, **ϕ**, **ϕ**, (**ϕ**?).

2, secundum pronuntiationem sive duriorem sive leniorem ac valorem duce Grammatica Dionysii Thracis saec. V translata in

- a, tenues: *u, l, m, q, n, s, z, d, u, r, j.*
 aspiratas: *ph, p, bh, b, g, L, z, z, n, s.*
 medias: *p, q, r, d, q, d, s.*
- b, mutas: *p, q, r, u, l, m, bh, ph, p, q.*
 semivocales: *z, g, n, s, z, d, u, r.*
 liquidas: *z, d, n, r.*
- c, duplices: *z, L, bh, z, z, z, n, g.*

Reliquae omnes consonae simplices vocantur.

Denique legibus euphonicis ducti secundum grammaticam sanscritam litteras consonantes distribuimus in
 surdas: *u, l, m, ph, p, bh, L, n, z, u, g, z, (z?)* et
 sonoras: *p, q, r, z, s, s, d, q, d, d, j, n, (z?) p, l, s, bh, q.*

Caput IV. De permutatione litterarum.

A, de litteris consonantibus.

§. 1. Litterae Armeniorum consonantes multo firmiores sunt quam sanscritae, veruntamen non omni permutatione expertes hic illic, praesertim si ejusdem organi sunt, aut mutantur, aut abjiciuntur, aut inseruntur; ac leges quidem primariae, quas sequuntur, sunt sequentes:

1, Litteram surdam surda plerumque sequitur, litteram vero sonoram sonora. Sed haec regula ibi fere non observatur, ubi litterae concurrentes in pronunciatione dirimuntur.

2, In fine vocum litterae surdae sonoris praeferruntur.

3, Geminatio consonantium vitatur.

4, Saepius sive in compositione seu reduplicatione, seu denique flexione vocum concursus consonantium evitandi causa aliqua earum ejicitur.

Jam vero permutationes ipsas, quatenus in flexione

vocum observantur, singulatim litteris secundum organa, quibus proferuntur, dispositis recenseamus.

§. 2. Labiales, *բ, պ, փ, ւ, վ, մ*.

Littera *բ* subinde ex reg. 4. ejicitur, ut in voce *Աղամամբն* pro *Աղամամբն*.

Littera *ւ* ejicitur in flexione nominum in *իւն* aut *իւր* s. *եւր* desinentium. e. g. *բարութիւն* Gen. *բարութեան*, seu *աղբեր* Gen. *աղբեր*; inseritur eadem plerumque loco vocalis heterogeneae *ի* in flexione nominum in *ի* exeuntium, si vocalem *ո* in casibus obliquis accipiunt. e. g. *որդի* Gen. *որդոյ* etc.; mutatur denique haec littera in casu instrumentali nominum praecedente vocali *ո* in *վ*, ac praecedentibus litteris *ն*, quae simul in *մ* abit, sive *ը* et *ղ* in *բ* e. g. *մարդ* Instr. *մարդով, ակն* Instr. *ակամբ, աղբիւր* Instr. *աղբերբ, աստղ* Instr. *աստղբ*.

Littera *մ* in voce *պաշտօն* sive potius *պաշտան* pro *պաշտամն* (cf. Gen. *պաշտաման*) transit in *ւ*, atque in terminatione I pers. pl. Fut. *ուք* pro *իմք* seu *իմք* in vocalem *ու*, mutatur vero in *ն* in casibus obliquis sing. Pron. pers. I pers. *իմ, ինձ, յինէն, ինև*, atque in Accusativo ejusdem Pron. plane excidit: *զիս* pro *զիմն, զինս*; geminatur denique in Ablativo Sing. Pron. poss. II. pers. *քոյ* — *ի քումմէ* (ad analogiam formae *յիմմէ*) et in eodem casu Pron. int. *ն* — *յումմէ*.

§. 3. Dentales *դ, թ, տ, ն*.

Littera media *դ* sec. §. 1. reg. 4. nonnunquam ejicitur cf. *ընդունիլ* et *ընկալայ*, ac saepius (sec. §. 1. reg. 1 et 2) in mediis vocibus earumque fine commutatur cum *թ* et *տ* cf. *ընդ* et *ենթ, գունդ* et *գունտ*.

Littera **թ** scribitur passim pro **դ**, ac simili ratione **թ** pro **չ** e. g. **ընթանուր** pro **ընդհանուր**, **թշուառութիւն** pro **չուառութիւն**. Contra seriori tempore reperitur **ց** pro **թ** in voce **ուցուն** pro **ութուն**.

Littera **տ** (sec. §. 1. reg. 4.) hic illic abjicitur e. g. **եզր** pro **եզրտ**, et mutatur (sec. §. 1. reg. 1.) in **դ** sive **թ** e. g. **կենդենար** *centenarius*, **տաղանդ** *talentum*, **ութ** *octo*, **եւթն թո՛ւ**; denique **տս** subinde mutatur in **ց**, ac scribitur **կրցեր** pro **կրտսեր**.

Littera liquida **ն** sequente aliâ consonante in nominibus peregrinis haud raro ejicitur e. g. **կոստաս** *Constans*. Idem fit in nominibus armeniâcâ praecedente aut sequente aliâ consonante e. g. **տուտակ** pro **տուտակն**, **յիսուն** pro **չինգսուն**; sed in multis aliis nominibus e. g. **մարդիկ**, **երէց** Gen. pl. **մարդկան**, **երիցանց** haec littera non in Nom. abjecta, sed potius in casibus obliquis addita est. Ante litteram labialem saepe in **մ** transit e. g. in Instr. Decl. I. **բարութեամբ** pro **բարութեանբ**, **ըմպել** pro **ընպել**; alias haud raro commutatur cum **ր** cf. **տանիմ** Aor. II. **տարաւ** — **գնեմ**, **լնում** et **դիր**, **լեր** — **փոքր** Nom. pl. **փոքունք** — aut cum **յ** et **չ** e. g. **այդր** pro **անդր**, **կանայք** pro **կանանք**, **հիւթ** pro **նիւթ**.

§. 4. Linguales **ժ**, **ս**, **չ**, **զ**, **ժ**, **ձ**, **ց**, et liquida **ր** cum litteris **ւ** et **լ**.

Ex his littera **ւ** in nominibus propriis ob vocales praecedentes **ւ** vel **ի** mutatur in **չ** e. g. **եղիւէ** pro **եղեւէ**, **Սուլէ** pro **Սուլես**; in Imperativis vero Verborum transit in **ր** e. g. **հր** pro **ես**, **լիջեր** pro **լեցես**. In II. pers. plur. Praes. et Fut. Ind. et Conj. **ւ** ejicitur e. g. **խօսիք** pro **խօսիսք**, **սիրէք** pro **սիրեսք**, **սիրեսջէք** pro **սիրեսցիսք**.

Littera *չ* vocibus quibusdam praefigitur, ut vim earum quodammodo intendat. cf. *ելանեւ* et *զեյանեւ*, *անցանեւ* et *զանցանեւ*, *արթուն* et *զարթուն*, atque in his aliisque verbis nonnunquam commutatur cum *չ* et *յ*. cf. *զանցանեւ* et *յանցանեւ*, *զատանեւ* et *չատանեւ* et *յատանեւ*.

Littera *ժ* commutatur cum *ձ* in voce *ժանեայ* Aor. II. a. v. *ձանաչեւ* aliisque.

Littera *ց*, quum sit durissima, crebro emollitur, atque in varias litteras molliores transit, nempe in *ձ* in formis Aor. I. *բարձի* et *դարձայ* pro *բարցի* et *դարցայ* a verbis *բառնալ* et *դառնալ*, in *ժ* in verbis *մուծանեւ* pro *մտուցանեւ*, *կործանեւ* pro *կորուցանեւ*, in *չ* in verbis *ելուզանեւ*, *ընկուզանեւ* etc. pro *ելուցանեւ*, *ընկուցանեւ* etc. in *ս* in verbo *կորուսանեւ* pro *կորուցանեւ*, atque imprimis in Fut. I. sequente aliâ *ց* e. g. *սիրեսցես* etc. pro *սիրեցցես* etc. *), in *չ* sequente litterâ *տ* in voce *վեշտասան* pro *վեցտասան*, in *թ* sequente litterâ *ս* in voce *վաթսուն* pro *վացսուն* seu *վեցսուն*, denique in *ջ* in formis Futuri et Imperativi sequente syllabâ *իր* seu *իք* e. g. *եղիջի՛ր* pro *եղիցի՛ր*, *հանջիք* et *սիրեսիք* pro *հանցիք* et *սիրեսցիք*.

Littera liquida *ր* pariter atque littera duplex *ռ* in nulla fere voce proprie armeniacâ, ut in linguis, quae tataricae dicuntur, tanquam littera initialis legitur. In mediis vocibus saepius ante litteras sibilantes et *չ* inseritur. e. g. *Բարսեղ* pro *Բասիլիոս*, *իրաւախորհ* pro *իրաւախոհ*, atque in casibus obliquis nomm. Ad-

*) Sed scribitur etiam *կեցցես*, *լցցես* etc. a verbis *կեալ*, *լնուլ* etc.

jectivorum in *p* praecedente aliâ consonante desinentium ejici solet, e. g. բարձր Gen. բարձու, sed scribitur Թանձր Gen. Թանձու et Թանձրու. Transit haec littera persaepe, praesertim si *h* sequitur, in *n*, e. g. բանալ pro բարնալ, բեռն pro բերն, քոյր Gen. քեռ Inst. քերբ etc. atque in *z*, *j*, *l*, e. g. վեհ pro վեր, այցել et հայցել pro հարցանել, խօսեցայք pro խօսեցարք, սլանալ pro սրանալ; atque in *u* in Fut. արարից, pers. II. արասցես etc. denique etiam transponitur nonnunquam, e. g. կրկին pro երկուկին.

Littera duplex *n* saepissime cum *p* commutatur, sive etiam in duplex *p* dissolvitur, e. g. բարբառ pro բառբառ, առնել Aor. II. արարի et comp. մեծարել pro մեծ + առնել.

Littera *l* nonnunquam, ut modo vidimus, commutatur cum *p*, saepius vero imprimis in nominibus peregrinis cum *q* e. g. Պալոսս pro Պալոս etc.

§. 5. Litterae palatales ճ, չ, ջ, haud raro inter se commutantur, ac scribitur quidem բճիճ et բջիջ, հաջել et հաչել; porro loco ճ in vocibus nonnullis legitur ծ, շ, ստ, cf. ճկոյթ et ծկոյթ, ճանաչել Aor. II. ծանեայ, ճէպ et ստէպ, atque չ pro թշ in voce չուսութիւն pro թշուսութիւն; ջ vero pro *g* in formis quibusdam legi, modo dictum est pag. 16.

§. 6. Litterae gutturales հ, խ — յ, զ — գ, կ, ք.

Littera հ nonnunquam ab initio, saepius in mediis vocibus iisque compositis abjicitur, e. g. ամբար pro համբար, գլխատել e գլուխ + հատել; praefigitur eadem subinde cf. աւաքել et հաւաքել, զօր et հզօր, et in vocibus graecis vices spiritus asperi et lenis gerit, cf.

Հսեաոր et ῥήτωρ, Հերեփկոս et αἰρετικός, Հեռ et ξοῖς, sed scribitur Երբայեցի et Հերբայեցի etc. Denique commutatur cum յ, շ, վ et ու. cf. voces Հասել et յասել, խոհ et խող, մարմնահար et մարմնավար, արհեստ et արուեստ.

Littera խ in vocibus compositis sec. §. 1, 4. saepius abjicitur e. g. փոփոխել pro փոխփոխել, et sec. §. 1, 1. transit in հ et շ cf. բախա et բաղա, խոխ et խոհ et խող.

Littera յ saepissime vocibus a vocali incipientibus praefigitur e. g. յաջող pro աջող. In nominibus exoticis haud raro inter duas vocales inseritur e. g. Միքայել, պեր pro áրթ; in vocibus vero armeniis vocalibus ա et ո additur, ut eas longiores reddat, atque, si syllaba corripienda est, iterum ejicitur: cf. այս et աստ, մայր Nom. plur. մարք, այր Gen. sing. առն plur. արք, արանց. Subinde eadem in հ convertitur e. g. հիմ pro յիմ, հեռ pro յեռ, յիսուն pro հինգսուն, atque in Gen. et Abl. sing. nominum quorundam in շ transit, nisi potius litteram յ ex շ ortam dicere malis cf. միոջ pro միոյ, յեկեղեցւոյց pro յեկեղեցւոյ; denique etiam, licet rarissime, (quemadmodum հ in voce փլթ pro հիլթ etc.) in լ abit, e. g. փլրաքանչիւր pro յիլրաքանչիւր, ևոչ լայրմանէ pro և ոչ յայրմանէ.

Littera շ sec. §. 1, 3. 4. ejicitur in vocibus ախ pro աղխ, ծիծաղել pro ծաղծաղել etc., et commutatur cum խ et հ, ut modo vidimus, cum լ in voce քաղեայ pro քաղդեայ, cum յ in terminatione nominum Adjectivorum եայ pro եղ, ac saepissime praesertim in vocum initio cum լ:

Littera *q* ejicitur sec. §. 1, 4. in voce composita *յիսուն* pro *հինգսուն*, et commutatur saepe cum *կ* et *ք* cf. *զամ* Aor. II. *եկի*, *կոչել* et *դոչել*, *Թարգմանի* et *Թարքմանի*, cum *չ* in voce *հաղորդ* pro *բազորդ*, et cum *վ* in vocibus *վտակ* pro *գետակ*, *վեր* pro *գեր*.

Littera *կ* sec. §. 1, 4. abjicitur in nomine *հայք* pro *հայկք*, atque hinc etiam in voce *հայաստան* pro *հայկաստան*. Transit eadem in litteras cognatas *գ*, *ք*, *խ*, *հ*, atque etiam in *ճ*, cf. *ընգեր* pro *ընկեր*, *քանոփ* pro *կանոփ*, *ծասկել* et *ծաւքել*, *մծիկ* et *մծիխ* seu *մծեխ*, *կուուիլ* et *խուովիլ*, *խոկ* et *խոհ*, *լիկ* et *լիհ* et *լիճ*, *նուիկ* et *նուիճ*.

Littera *ք* sec. §. 1, 4. abjicitur in voce *հինգ* pro *հինգք*, et commutatur non solum, ut modo dictum est, cum litteris *գ* et *կ*, verum etiam cum *չ*, cf. *չորք* et *քառ* et cum *զ*, cf. *զնին* et *զննել* cum vocibus *քնին* et *քննել*.

§. 1. Litterae vocales non minus quam consonantes variis mutationibus subjectae sunt, quarum regulae primariae sunt sequentes:

1, Si vox in litteram consonam desinens sive in flexione seu in vera compositione in fine crescit, vocalis brevis, praesertim *ի* et *ու*, syllabae tono destitutae abjicitur, vocalis longa vero seu diphthongus in cognatam brevem convertitur.

2, In syllaba tono insignita vocalis brevis in longam seu diphthongum ipsi respondentem mutatur; atque idem fit compensandi causa, si in fine syllabae ultimae altera duarum consonantium abjicitur.

3, Litterae liquidae *մ*, *ն*, *ր*, amant vocalem *ու*.

4, Saepius ob vocalem syllabae primariae vocalis praecedentis sive sequentis syllabae mutatur.

5, Litterae vocales *ա* et *ո* non possunt immediate

praecedere aliam vocalem, littera *h* vero tantummodo vocalem *u*, quacum diphthongum efficit.

§. 2. Vocalis *u* inseri solet in vocibus compositis, quarum membrum posterius a consonante incipit, e. g. նորակերպ, էակից, ձիակոյա, sed reperitur quoque առլեղ, աստուածաազգ, բարեգործ a բարի + գործ etc. abjicitur eadem nonnunquam sec. §. 1, 1. seu, quod idem est, mutatur in *ը* in syllaba tono destituta, cf. առն pro արան, ականջաց et ակընջաց, atque in nomine աստուած, quod discriminis ergo in casibus obliquis scribitur աստուծոյ etc. si de Deo vero, աստուածոյ etc. autem, si de deo fictitio sermo est. — Porro in alias vocales transit, idque 1, sec. §. 1, 2. in diphthongum *այ* in fine vocum (ubi pronunciatum ah vide supra pag. 10.) e. g. զուգնաքեայ, խօսեցայ, et in mediis vocibus cf. այր cum արք, արանց — լուանայք pro լուանասք (vide supra pag. 18.) 2, in vocales breviores *h* vel *ի* sec. §. 1, 4. e. g. փայծաղն Gen. փայծեղան, երկերիւր pro երկու seu երկ + հարիւր, ատակել et ատիկել, ասպաղէն et ասպիղէն. 3, in *n* sec. §. 1, 3. cf. ուղղանել pro առղանել, փողոտել pro փող + հատել.

§. 3. Vocalis *h* interdum euphoniae causa in mediis vocibus inter duas consonantes inseritur, e. g. եկեղեցի pro եկղեցի i. e. ἐκκλησία, երեք pro երք seu եռք, չորեք pro չորք — deinde sec. §. 1, 1. rarius abjicitur e. g. ուղեղ Gen. ուղղոյ, ասեղն Gen. ասղան, atque metri causa in Copula *և* e. g. առչ pro *և* ոչ, ւառղջութիւն pro *և* առղջութիւն — denique transit 1, in *u* in voce վաթսուն pro վեցսուն, 2, in *է*, scilicet vocalis augmenti in vocibus praesertim a vocali sive ab *հ, յ* incipientibus, cf. եկաց a կալ, sed էառ ab առնուլ,

էջ ab իջանել, անէծ ab անիծանել, էհան s. եհան ab հանել, էյարկ s. էյարկ ab յարկանել, adeoque էստեղծ s. եստեղծ a ստեղծանել — itemque in formis գործէ pro գործե, էք pro եւք, սիրէք pro սիրեսք 3, in ի in Imp. Fut. cf. սիրեսցես et սիրեսցիր, հանցես et հանջիր, atque ita quoque 2. p. pl. Ind. et Imp. Fut. հանջիք, սիրեսցիք etc. pro հանցեսք, սիրեսցեսք etc.

§. 4. Vocalis longa է neque abjici neque inseri potest, sed commutatur nonnunquam cum diphthongis այ cf. եղէք s. եղայք, et եա cf. ընկէց s. ընկեաց, ac saepissime sec. §. 1, 1. in ե transit cf. կէտ Gen. կետի, գմբէթ Gen. գմբեթի, ամէն Gen. ամենի, եղէզն Gen. եղեզան, շեղինէ Gen. շեղինեայ, haud raro etiam in ի, e. g. վրէժ Gen. վրիժու, սէր Gen. սիրոյ, et cf. սիրեցէք et սիրեցիք.*)

§. 5. Littera ը, quum semibrevis sit (cf. supra pag. 8.), et proprie absentiam vocalis indicet, huc non pertinet, quoniam mutationi in aliam vocalem non subjecta est; et si quando transire videtur, in eandem vocalem, unde enata est, convertitur.

§. 6. Vocalis ի saepe in flexione et compositione sec. §. 1, 1. abjicitur cf. գիծ Gen. գծի, սիրա Gen. սրտի, լինար Gen. լտեր, երկիր Gen. երկրի et comp. երկրաբանակ, ինչք Gen. ընչից, **) sed scribitur quoque

*) In nominibus կազմես Gen. կազմեայ ac similibus forma Genitivi itidem ex inusitata Nominativi forma կազմէ explicanda est.

**) Pertinent huc quoque nomina in իւ exeuntia, ut թիւ Gen. թուոյ, պատիւ Gen. պատուոյ, in quibus ի non in u mutatum, sed ու pro լ scriptum est.

Հիմն Gen. Հիման, իսկ Gen. իսկի et comp. իսկապա- նութիւն etc. — Porro in Abl. sing. decl. III. e. g. ախա Abl. յախաէ pro յախաիէ, in Pron. int. ք, cf. զմէ pro զիմէ, առ'ի մէ pro առ յիմէ, in Futuris verb. 1 p. s. հանից, 2 p. s. հանցես etc., atque interdum etiam, si duae voces praesertim monosyllabae se invicem excipiunt, quarum prior in hanc vocalem exit, altera vero ab eadem sive alia vocali incipit, e. g. մ'ի pro մի 'ի, քանզ' 'ի pro քանզի 'ի, վասն զ'իւր pro վասն զի 'իւր, սամոյր մ'ւ pro սամոյր մի ւ. Transit eadem 1, saepissime in յ, praesertim 'ի Praefixi ante vocales, subinde etiam ante շ, սո, շո, (cf. supra pag. 9.) e. g. ընթացս, adeoque յնթացս pro 'ի ընթացս, յարքայ, յեկեղեցւոյ, յիմաստից, յորում, pro 'ի արքայ etc., atque յղևի pro 'ի զևի, յսոյգ pro յըսոյգ seu 'ի սոյգ, յշտեմարանս pro յըշտեմարանս seu 'ի շտեմարանս; hinc in vocibus ab յ incipientibus saepius omittitur e. g. յոյնս pro 'ի յոյնս, յաւիտեանս յաւիտենից pro 'ի յաւիտեանս յաւիտենից, atque quum յ ob pronunciationem seriorem (cf. pag. 10,) sec. pag. 18. in Հ nonnunquam abiret, raro etiam ante hanc litteram Praefixum 'ի omittitur e. g. Հիւղեայն pro 'ի Հիւղեայն. Item in declinatione nominum propr. in ա exeuntium ի plerumque in յ mutatur, sive potius abjicitur cf. Եւրոպա Gen. Եւրոպայ pro Եւրոպաի seu (sec. pag. 18.) Եւրոպայի, Դաւիթիա Gen. Դաւիթեայ, Ղուկաս Gen. Ղուկայ, sed scribitur etiam promiscue Անանիա Gen. Անանիայ et Անանիայի. Porro 2, transit haec littera in ե, ա, in flexione nominum, quae in ի desinunt, et in casibus obliquis vocalem ա accipiunt, quacum vocalis ե in

diphthongum abit, e. g. **Եսայի** Gen. **Եսայեայ**, **ալիք** Gen. **ալեաց**, **սեղի** Instr. **սեղեալ**, b, in flexione verborum, e. g, Aor. I. 1 p. s. **սիրեցի**, 2 p. s. **սիրեցեր** Aor. II. **Թողի**, **Թողեր**, et in IV Conj. Inf. **խօսել** pro **խօսիլ** Aor. I. **խօսեցայ** pro **խօսիցայ**. c, in compositione cf. **բարեկամ** pro **բարի + կամ**, **որդեզիր** pro **որդի + զիր**, d, alibi etiam, e. g. **լեզու** a **լիզել**, **ուրեք** pro **ուրիք**, **ուսմն** pro **ուսիմն** etc. Porro 3, mutatur in **է**, e. g. Pron. int. **ի** Gen. **էր**, et in nomm. comp. pro **ե**, cf. **բարեգործ** et **բարեգործ** ex **բարի + գործ**, **Հոգեխառն** et **Հոգեխառն** ex **Հոգի + խառն**.) Denique 4, in **լ** transit in flexione nominum sequente **ո**, cf. **որդի** Gen. **որդւոյ**, **սեղի** Gen. **սեղւոյ**, sed reperitur quoque **խայրիոց**, imprimis in vocibus monosyllabis earumque compositis, e. g. **ձի** Gen. **ձիոյ**, **միաձի** Gen. **միաձիոյ**, adeoque abjectâ vocali **ի**, **որդոյ**, **ազաւնոյ** ab **որդի**, **ազաւնի** etc.

§. 7. Vocalis **ո** ob sonum ipsius inter **o** et **u** medium cum **ու** et **o**, adeoque cum diphthongo **աւ**, quae seriori tempore et sonum et figuram litterae **o** accepit, passim commutabatur, cf. **մորուք**, **մորուք**, **մերուք** et **մաւրուք** — **գործող** et **գործող** etc.; at praeterea in flexione nunquam fere mutationibus obnoxia est,**) atque, ubi convertitur, locum vocalis longae seu diphthongi, id quod saepissime fit, gerere videtur.

*) In nonnullis vocibus **ի** plane abjicitur, e. g. **զինարք**, **Թշնամասեր** ex **զինի + արք** et **Թշնամի + սէր**.

***) Singularis est flexio nominis **ոլուն** Gen. **ոլուան** cf. lat. olus Gen. oleris, atque Pron. pers. 2. p. Gen. **քո** Dat. **քեզ** Abl. **քէն**.

§. 8. Vocalis brevis *ու* in flexione nonnunquam sec. §. 1, 3. inseritur cf. *մասն* Nom. pl. *մասունք* pro *մասնք*, *երկուք*, *լերկուք* pro *երք*, *լերք*, at multo saepius abjicitur, licet exempla non desint, ubi in media voce accedente flexione retinetur cf. *ուսնյ* Gen. *ըմկոց* cum *ուխտ* Gen. *ուխտի*, *օգուտ* Gen. *օգտի*, porro *տուն* Gen. *տանի* cum *անուն* Gen. *անունն*, *գանձ* Gen. *գանձու* Abl. *ի գանձէ* et *ի գանձուէ*, atque Gen. sing. nominis *քոյր* promiscue scribitur *քուեր* et *քեռ*. Transit eadem subinde in *ո*, cf. *երկու* et *երկոտասան*, *երկոքեան* — *չոգայ* pro *չու* + *գայ*.

§. 9. Inter diphthongos primo loco nominanda est

1, *այ*, quae singulari modo abjicitur in Fut. Conjug. quartae, cf. 1 p. s. *խօսեցայց* 2 p. s. *խօսեցիս* etc. *Հանայց* 2 p. s. *Հանցիս* etc. In fine verborum, exceptis Pronn. demonstr. *սա*, *դա*, *նա*, et Imperativis *ասա՛*, *սիրեա՛*, scribitur pro *ա*, e. g. *վկայ* pro *վկա*, *ընծայ* pro *ընծա*, *Տեղբան* Gen. *Տեղբանայ* pro *Տեղբանա*; in mediis vocibus ante duas consonantes transit in *ա*, e. g. *աստ*, *անդ* ab *այս*, *այդ*, *հարք* ab *հայր*, et *արք*, *արանց* sec. §. 1, 1. ab *այր*; sequente *ու* vero in *աւ* sive *օ* mutatur cf. *հայր* Gen. *հաւր* s. *հօր* pro *հայուր*, ac saepius etiam convertitur in *է*, cf. *ազուգայք* et *ազուգէք*, *եղայ* et *եղէ*, *եզայք* et *եղէք*.

2, Diphthongus *աւ* sive *օ* per aphaeresin abjicitur in voce *տար* pro *օտար*, atque, ut modo vidimus §. 7, nonnunquam commutatur cum *ո* et *ու*. In voce *արտաւոր* sive *արտօր* plur. *արտասուք* eadem convertitur in *ա*.

3, Diphthongus *tw*, quae, si vocem claudit, in triphthongum *twj* abit, saepius, idque imprimis in flexione, quando *h* seu *hj* additur, in vocalem *t* convertitur cf. *հիւղայ* s. *հիւղեայ* cum *հիւլէ*, *տուրնջէն* pro *տուրնջեան*, *դուզնաքեայ* Gen. pl. *դուզնաքեայց* et *դուզնաքէից*, *կէի* et *ատէի* & *կեալ* et *ատեալ* cum *կեայր* et *ատեայր*, *անդեայ* Gen. sing. *անդէոյ*, *ընկեաց* et *ընկէց*. In codicibus serioribus *twj* plerumque pro *twj* scribitur, e. g. *հրէայ* pro *հրեայ*. In flexione eadem, si vox in fine crescit, sec. §. 1, 1. in *t* mutari solet. cf. *բարութիւն* Gen. *բարութեան* sec. pag. 14., Abl. *'ի բարութենէ*, sed retinetur quoque in nonnullis vocibus, e. g. *սիւն* Gen. *սեան* Abl. *'ի սեանէ*, *ձիւն* Gen. *ձեան* Abl. *'ի ձեանէ*.

4, Triphthongus *twal* seu *to* saepius cum diphthongo *tw* seu *hw* commutatur, cf. *եալթն* s. *եթն* et *եւթն* s. *իւթն*, *իւրեալ* et *իւրն*, *գեալդ* s. *գեոզ* et *գեւլ* s. *գիւլ*.

5, Diphthongus *tw* seu *hw* sec. pag. 11. sequente *t* in flexione abjicitur, sin vero *w* sequitur, in diphthongum *tw* abit, cf. *աղբեր* seu *աղբիր* Gen. *աղբեր*, *գեւլ* s. *գիւլ* Gen. *գեոզ*, *մանկութիւն* Gen. *մանկութեան*. Apud Faust. Byz.*) loco hujus diphthongi passim *hw* scribitur e. g. *երկերոյր* pro *երկերիր*, *տեսանոյր* pro *տեսանիր*.

6, Diphthongus *hw* in fine vocum, si Pron. 2° et Imperativum *ամբայն* etc. exceperis, semper scribitur

*) Fortasse ob similem prononciationem, quoniam *hw* et *hw* saepius vicem nostri *u* gerere videtur.

Petermann, gramm. armen.

pro *n*, e. g. գոյ pro գո & voce գոլ, մարդ Gen. մարդոյ
 pro մարդո; in flexione vocis քոյր transit in *n*, et ու,
 et absorbetur e. g. Nom. plur. քորք Gen. sing. քուեր
 et քեր etc., atque alibi etiam cum *n* et ու saepius
 commutatur cf. որգոյն et որգոն, առոյք et առոգ,
 առոյգութիւն et առուգութիւն, գոյ et գուցէ et գոյք
 pro գոսք, մոյծ s. եմոյծ et մուծի, թողոյր et թողուի etc.

Liber II.

DE PARTIBUS ORATIONIS.

CAPUT I. DE NOMINE.

§. 1. Genus in lingua armeniaca non solet distingui, sed ubi orationis nexus distinctionem postulat, nomini praeponitur vox, quae sive masculinum, sive femininum genus indicat. e. g. de hominibus: մանուկ տղայ puer, աղջիկ տղայ puella, պր մարդ vir, կին մարդ seu էգ մարդ feminina — de animalibus: արու ձի seu որձ ձի equus: էգ ձի s. մատակ ձի s. քած ձի equa.

Nomina propria graeca et latina in Nom. Sing., quum in hoc tantum casu terminationem suam plerumque retineant, genera saepe distinguunt e. g. Յովհաննէս *Johannes*, Յովհաննա *Johanna*; sed in reliquis casibus hoc discrimen rarius observatur, cf. Ագաթանգեղոս *Agathangelus*, Gen. Ագաթանգեղոսի, sed Հեղինէ *Helena*, Gen. Հեղինեայ atque item Կադմոս *Cadmus*, Gen. Կադմեայ.

In nominibus propriis armeniacticis genus femininum haud raro exprimitur per voces adnexas դուխտ (pro դուխտր i. q. դուտար) i. e. filia, vel անոյշ i. e. suavis, Խոսրովեղուխտ, Վարդանոյշ sive etiam Վարդոյշ.

Sed exstat quoque terminatio vere feminina apud Armenios, nempe ուհի, quae haud raro usurpatur, atque non modo nominibus propriis, verum etiam appellativis,

adeoque adjectivis adnectitur. e. g. Վ արդուհի, ասուուա-
ծուհի, մարգարէուհի, թագուհի, երանուհի, սրբուհի.

§. 2. Numeri in lingua armeniaca sunt duo: Singularis et Pluralis: Dualis nonnisi in voce երկու i. e. duo occurrit, sed flexio ejus a flexione numeri pluralis non differt.

Numeri pluralis variae reperiuntur terminationes, nempe եր in vocibus բաներ, թղթեր, ներդեր, օրեր a formis sing. բան, թուղթ, ներդ, օր, etc., deinde եար in vocibus իշեար, վարժեար ab էշ, վարժ, porro եան e. g. գրեան, խողեան, թղթեան a գիր, խող, թուղթ, atque etiam ան in voce խուժան a խուժ. Sed omnes hae terminationes rarius occurrunt, atque pro obsoletis habendae sunt. Nam ex regula fere constanti Pluralis a Singulari formatur additâ litterâ .ք, quae plerumque sine ulla mutatione, rarius, ut concursus consonantium evitetur, insertâ aliquâ vocali formae casus nominativi Sing. additur, e. g. բանք a բան, գործք a գործ, et կեղծիք a կեղծ, սերմանք a սերմն, մասունք a մասն; saepius quoque forma numeri sing. inusitata subest e. g. կանայք a կին, մեղանք a մեղ, այգեստանեայք ab այգեստան. In quibusdam vocibus, Pronn. demonstr. etc. littera ք non in fine ponitur, sed ante litteras finales inseritur, e. g. նոքա, նոքին, այնքիկ, ամենեքեան et ամենեքին etc., in aliis nonnunquam terminationi illi obsoletae եր, quae et in որ, օր abiit, interjectâ vocali է seu այ sive եայ, in fine adnectitur, cf. վաներայք et վանորայք a վան, արտորեայք ab արտ, գիւղօրէք a գիւղ; ac simile quid ordine tamen inverso videtur locum habere in vocibus քաղաքկներար pro քաղաքքներար a քաղաք, et բարձկներար pro բարձքներար a բարձ.

§. 3. Casus in lingua armeniaca sunt sex: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Ablativus et Instrumentalis; Vocativus nonnisi in nonnullis nomm. propr. graecae seu latinae originis a Nominativi forma defectit, e. g. Փիլիպպէ, Օւփէ, Գրիգորիէ, Narrativus vero et Circumlativus, qui dicuntur, ab Ablativi et Instrumentalis formis non differunt, iisque tantum Praefixum շ addunt; Dativus Praefixi denique atque Locativus ab Accusativo vel Dativo nonnisi per Praefixum 'ի s. յ vel յ distinguuntur. Caeterum Dativus et Ablativus in numero plurali fere nunquam, in sing. certe non semper a Genitivi forma discrepant, et Accusativus in Plurali tantum a Nominativi forma abit, ita ut in Sing. saepius tres tantum, in Plur., si Pronomina nonnulla exceperis, non ultra quatuor formas diversas reperiamus.

De Formatione Casuum.

§. 4. Nomina apud Armenios duplici ratione flectuntur, ita nempe, ut in casibus obliquis syllaba flexionis in fine addatur, cf. Անակ Gen. Անակայ, բանակ Gen. բանակի, աթոռ Gen. աթոռոյ, զօր Gen. զօրու, aut ita, ut in flexione vocalis ante ultimam vocis consonantem inseratur, cf. Հիմն Gen. Հիմնն, ասող Gen. աստեղ, կայսր Gen. կայսեր, Թոռն Gen. Թոռին, եղջիւր s. եղջիւր Gen. եղջիւր, քոյր Gen. քուեր, մայր Gen. մօր cf. pag. 24., աւր s. օր Gen. աւուր. Altera haec ratio in iis tantum nominibus observatur, quae in litteram liquidam շ, ն, ր, praecedente alia consonante aut diphthongo իւ s. եւ, sive etiam, in quibusdam certe vocibus, praecedente ու, vel աւ s. օ, vel այ, ոյ, exeunt.

Singularis.

§. 5. 1, Nominativus omnis terminationis expers est, atque adeo in quibusdam vocibus litteram ն abjicit

e. g. գալուստ pro գալուստն s. գալուստն, տեսիլ pro տեսիլն, s. տեսիլն աղջեկ pro աղջեկն.

2, Accusativus, si Pronn. pers. exceperis, a Nominativo nonnisi per Praefixum շ discernitur, quod praeter Pronn. indefinita, quibus semper additur, nominibus tantum definitis praefigitur.

3, Genitivi character primitivus ք fere tantum in Pronn. quibusdam cernitur, alibi vero solae vocales flexionis remanserunt; in Nominibus nempe, quae eas inserunt, occurrunt ա ante ն e. g. ահն Gen. ահան, ե ante շ vel ք, e. g. արկղ Gen. արկեղ, դուստր Gen. դստեր, et ու ante ք in հայր Gen. հօր, օր pro աւր Gen. աւուր. Nomina vero, quae vocalem flexionis in fine addunt, terminationes adsciscunt այ, ի, ոյ, ու, e. g. Տրդատ Gen. Տրդատայ, քաղաք Gen. քաղաքի, մարդ Gen. մարդոյ, գանձ Gen. գանձու.

4, Dativi terminatio primitiva մ nonnisi in Pronn. demonstr. interrog. et indef., et nonnullis Nomm., quae in Gen. ոյ adsumunt, reperitur. Alia quaedam Nomina ejusdem flexionis ջ in Dativo habent, et Pronn. pers. 1. et 2. p. ինձ, քեզ sonant, reliqua omnia Genitivi flexionem retinent. cf. այս Dat. այսմ, օ Dat. ում, իք Dat. իմիք, այլ Dat. այլում, աջ Dat. աջում — եկեղեցի Dat. եկեղեցուջ, կին Dat. կնոջ, cf. գիւղ Dat. գեղջ — բան Gen. et Dat. բանի, գետ Gen. et Dat. գետոյ, etc. etc.

5, Ablativi, cui semper 'ի s. յ praefigitur, character est էն in Pronn. pers., նէ in Pronn. demonstr., in Nominibus vero է, et ubique fere a Dativi forma descendit; sed in iis Nomm., quae in Dat. terminationes այ vel ոյ habent, Ablativi character prorsus omittitur. cf. յինէն, 'ի քէն ab ես, դու — 'ի նմանէ, յայսմանէ a

նա, այս — 'ի բարութենէ, յաստեղէ, 'ի քաղաքէ, յաջմէ, 'ի գանձէ s. 'ի գանձուէ, 'ի տեղւոջէ a բարութիւն, աստղ, քաղաք, աջ, գանձ, տեղի — 'ի մարդոյ, 'ի Տրդատայ a մորդ, Տրդատ.

6, Instrumentalis character primitivus *և* in Pronn. pers. *ինև, քև, իւրև* (cujus loco etiam *իւրեաւ* scribitur) reperitur. Nomina, quae in Gen. *այ* vel *ի* adsumunt, in Instr. *աւ* vel *իւ* habent, cf. *Անակ* Gen. *Անակայ* Instr. *Անակաւ*. — *ախտ, ախտի, ախտիւ*; quae vero in Gen. *ոյ* habent, in Instr. *ով* addunt; *մարդ, մարդոյ, մարդով*; ea porro, quorum vocalis flexionis *ու* est, eandem formam in Instr. retinent e. g. *զօր* Gen. et Instr. *զօրու*; denique ea, quae vocalem flexionis inserunt, in Instr. *բ* accipiunt, et *ն* praecedens sec. pag. 14. in *մ* convertunt, cf. *աստղ, աստեղ, աստեղբ* — *եզր, եզերբ* — *սերմն, սերմամբ*. At nonnunquam Instrumentalis aliam flexionem sequitur atque Genitivus, quae de causa in Lexicis utriusque casus terminatio afferri solet, e. g. *քաղաք, քաղաքի, քաղաքաւ* — *կարասի, կարասոյ* Instr. *կորասով* et *կարասեաւ* etc. vide tab. decl.

In Pronn. demonstr, aliisque quibusdam vocibus, in quibus littera flexionis inseritur, saepius terminatio Instr. in fine repetitur e. g. *նոյն* Instr. *նովին* et *նովիմբ*, *նա* Instr. *նովաւ*, *բոլոր* Instr. *բոլորով*, *բոլորովին* et *բոլորովիմբ* etc.

Pluralis.

§. 6. 1, Nominativus litteram numeri plur. characteristicam *ք* (vide supra pag. 28.) additam habet, cujus loco raro *ս* reperitur e. g. *գնացեալք* et *գնացեալս*.

2, Genitivus (exceptis Pronn. 1. et 2. pers., quae *մր*, *ներ* habent) terminationem *ց* adsumit, quae vocali flexionis casuum obliquorum Sing., atque Instrumentalis imprimis, ubi hic casus aliam vocalem servavit, additur cf. *այնց*, *նոցա*, *դից*, *որոց*, *աւուրց*, *գիւղից*, *կանանց*, *մարց* etc. Nonnunquam, ut in Instr. sing. et plur. littera flexionis bis posita est, e. g. *նոցին*, *նոցուն* et *նոցունց* — *ամենեցուն* et *ամենեցունց*.

3, Dativus, si Pronn. pers. *մզ*, *ներ* exceperis, cum Genitivo prorsus congruit.

4, Accusativus, qui ut in Sing. *չ* Praefixum habet, in Pronn. pers. *չմզ*, *չներ* Dativi formam retinet, in reliquis vocibus litteram *ս* loco *ք* Nominativi accipit, e. g. *չախսս*, *չաստեղս*, *չքաղաքս*, *չմասունս*; raro etiam littera *ք* in Accus. remanet, e. g. *չտիպքն* pro *չտիպսն*.

5, Ablativus formam Genitivi seu Dativi addito tantum Praefixo *'ի* s. *յ* servat, e. g. *'ի քաղաքաց*, *յարքայից* etc. At in Pronn. pers. et demonstr. duplex terminatio conspicitur, nempe *'ի մէնջ*, *'ի ձէնջ*, ubi *էն* et *ջ* pro *ց* — *'ի սոցանէ*, *յայնցանէ*, ubi *ց* et *նէ* adnexa sunt.

6, Instrumentalis ex Instr. Sing. additâ notâ Plur. *ք* formatur e. g. *բանիւք*. *անօթովք* *քաղաքաւք* et (mutatâ diphthongo *աւ* in *օ* cf. pag. 11) *քաղաքօք*, *հիմամբք* etc. Sed in Pronn. pers. *մուք*, *ներք*, s. *մաւք*, *մոք*, et *ներաւք* *նեոք* ab Instr. Sing. paullum deflectit, in vocibus vero *ամենեքեան* s. *ամենեքին* et similibus, atque in Pronn. demonstr. littera Plur. characteristicâ *ք* bis saepe addita reperitur e. g.

ամենեքումք et ամենեքումքք, սովինքք s. սոքինքք et
 սոքումքք, սոքաւքք s. սոքօքք, այսոքիւքք et այսոքինքքք.

De Declinationibus.

§. 7, Declinationes secundum quinque vocales
a, b, h, n, u, quae in casibus obliquis apparent, sunt
 quinque. Sed, quum haud pauca nomina in Instr. Sing.
 et casibus obliquis Plur. aliam sequantur flexionem,
 quam in reliquis casibus Sing., duae praeterea decli-
 nationes, sexta et septima, accedunt, quarum prior ad
 normam primae et tertiae, posterior vero ad primae
 et quartae declinationis normam flectitur; atque has
 quidem mixtas, illas vero simplices nominamus.
 Omnium vero septem declinationum schema tabula
 sequens exhibet.

TABULAE SINGU

<i>Simplices.</i>	<i>Nominativus.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
Declin. I. (char. <i>ա.</i>)	Տրդաս սերմն բարութիւն	Տրդասայ սերման բարութեան ⁵⁾	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
Declin. II. (char. <i>ե.</i>)	աղբիւր Տ. աղբեր ²⁾ աստղ	աղբեր ³⁾ աստեղ cf. աղեերի	ut Gen. ut Gen.
Declin. III. (char. <i>ի.</i>)	ախտ	ախտի	ut Gen.
Declin. IV. (char. <i>ո.</i>)	մարդ	մարդոյ	մարդոյ Տ. մարդում
Declin. V. (char. <i>ու.</i>)	աւր Տ. օր ⁶⁾ ծանր զանձ	աւուր ծանու ⁷⁾ cf. Թանձրու զանձու	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
<i>Mixtae.</i>			
Declin. VI. (char. <i>ա</i> et <i>ի.</i>)	քաղաք դուզնաքեայ բեռն	քաղաքի դուզնաքեի ⁸⁾ բեռին	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
Declin. VII. (char. <i>ա</i> et <i>ո.</i>)	տեղի	տեղոյ ⁹⁾	տեղոյ Տ. տեղոջ

1) cf. pag. 11. 2) cf. p. 24. 3) cf. p. 14. 4) cf. p. 25. 5) cf.

DECLINATIONUM.

LARIS.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զՏրդատ զսերմն զբարութիւն	'ի Տրդատայ 'ի սերմանէ 'ի բարութենէ ⁴⁾ cf. 'ի ձեանէ ⁴⁾ յանկիւնէ	Տրդատաւ սերմամբ ¹⁾ բարութեամբ ¹⁾
զաղբիւր S. զաղբուր ³⁾ զասող	յաղբերէ S. յաղ բիւրէ յաստեղէ	աղբերբ ¹⁾ S. աղբերաւ աստեղբ ¹⁾ cf. կոճեղաւ
զախա	յախտէ	ախտիւ
զմարդ	'ի մարդոյ cf. յաջմէ ⁵⁾	մարդով ¹⁾
զաւր S. զօր ⁶⁾ զճանր	յաւրէ ⁵⁾ S. յօրէ ⁶⁾ 'ի ճանուէ	աւուրբ ¹⁾ ճանու S. ճանումբ ¹⁾ cf. բարձամբ ¹⁾
զգանձ	'ի գանձէ ⁵⁾ S. 'ի գանձուէ	գանձու
զբաղաբ զդուզնաբեայ զբեռն	'ի քաղաքէ ('ի դուզնաքէէ) 'ի բեռանէ cf. 'ի դաշնէ	քաղաքաւ դուզնաքէիւ ⁸⁾ բեռամբ ¹⁾
զտեղի	'ի տեղոյ ⁹⁾ S. 'ի տեղուջէ	տեղեալ ⁹⁾ cf. որդուով ¹⁾

p. 24. 6) cf. p. 11. 7) cf. p. 17. 8) cf. p. 25. 9) cf. p. 23.
5*)

<i>Simplices.</i>	<i>Nominativus.</i>	<i>Gen. et Dat.</i>
Declin. I. (char. <i>ա.</i>)	Տրդատք <i>սերմանք</i> cf. <i>Հիմունք</i> ²⁾ <i>բարութիւնք</i>	Տրդատաց <i>սերմանց</i> <i>բարութեանց</i> ⁴⁾
Declin. II. (char. <i>ե.</i>)	<i>աղբիւրք</i> S. <i>աղբերք</i> ⁵⁾ S. <i>աղբերք</i> <i>աստեղք</i>	<i>աղբերց</i> ⁴⁾ S. <i>աղբերաց</i> <i>աստեղց</i> S. <i>աստեղաց</i>
Decl. III. (char. <i>ի.</i>)	<i>ախտք</i>	<i>ախտից</i>
Decl. IV. (char. <i>ո.</i>)	<i>մարդք</i>	<i>մարդոց</i>
Declin. V. (char. <i>ու.</i>)	<i>աւուրք</i> ²⁾ <i>ծանունք</i> ³⁾ cf. <i>Թանձրունք</i> ⁶⁾	<i>աւուրց</i> <i>ծանունց</i> ⁶⁾ cf. <i>բարձանց</i>
<i>Mixtae.</i>	<i>զանձք</i>	<i>զանձուց</i>
Declin. VI. (char. <i>ա et ի.</i>)	<i>բաղաքք</i> <i>դուզնաքեայք</i> <i>բեռինք</i> cf. <i>մասունք</i> ²⁾	<i>բաղաքաց</i> <i>դուզնաքեայց</i> S. <i>դուզնաքեաց</i> cf. <i>այծէից</i> ⁷⁾ <i>բեռանց</i> cf. <i>դառինց</i>
Declin. VII. (char. <i>ա et ո.</i>)	<i>տեղք</i>	<i>տեղեաց</i> ⁸⁾ cf. <i>որդուց</i> ⁸⁾

1) cf. p. 11.

2) cf. p. 24.

3) cf. p. 14.

4) cf. p. 14.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զՏրդատս զսերմանս Cf. ՂՏիմունս ²⁾ զ բարութիւնս	'ի Տրդատաց 'ի սերմանց 'ի բարութեանց	ՏրդատաւքՏ. Տըր- դատօք ¹⁾ սերմամբք ³⁾ բարութեամբք ³⁾
զաղբիւրս Տ. զաղբելւս ⁵⁾ Տ. զաղբերս զաստեղս	յաղբերց Տ. յաղբերաց յաստեղց Տ. յաստեղաց	աղբերբք ³⁾ Տ. աղբերաւք Տ. աղբերօք ¹⁾ աստեղբք ³⁾ Տ. աստեղաւք Տ. աստեղօք ¹⁾
զախտս	յախտից	ախտիւք
զմարդս	'ի մարդոց	մարդովք ³⁾
զաւուրս ³⁾ զծանունս ²⁾	յաւուրց 'ի ծանունց Cf. 'ի բարձանց	աւուրբք ³⁾ ծանումբք ³⁾ Տ. ծանուք Cf. Թանձրուք Cf. բարձամբք ³⁾
զգանձս	'ի գանձոց	գանձուք
զքաղաքս	'ի քաղաքաց	քաղաքաւք Տ. քաղաքօք ¹⁾
զդուղնաքեայս	'ի դուղնաքեայց Տ. 'ի դուղնաքեաց ¹⁾ Cf. յայծէից	դուղնաքեաւք Տ. դուղնաքեօք ¹⁾ Cf. այծէիւք
զբեռինս Cf. զմասունս ²⁾	'ի բեռանց	բեռամբք ³⁾
զտեղիս	'ի տեղեաց Cf. յորդւոց	տեղեաւք Տ. տեղեօք ¹⁾ Cf. որդւովք ³⁾

5) cf. p. 11.   6) cf. p. 15.   7) cf. p. 25.   8) cf. p. 23.

Declinatio prima.

§. 8. Voces, quae vocalem flexionis post ultimam consonantem addunt, sunt nomina propria, quae plurali numero proprie carent. Sed haud pauca eorum aliam flexionem sequuntur, et ad tertiam, quartam, seu quintam decl. pertinent, atque alia mox ad primae, mox ad alius declinationis normam flectuntur, e. g.

Սարգիս Gen. **Սարգսի**, **Անի** Gen. **Անւոյ**, **Այրարատ** Gen. **Այրարատայ** s. **Այրարատոյ** s. **Այրարատու**.

Nomina propria graeca terminationem suam aut retinent, aut totam sive litteram *u* tantummodo abjiciunt, aut in casibus obliquis aliam formam substituent, aut denique etiam duplicem flexionem accipiunt, e. g. **Ագաթանգեղոս** Gen. **Ագաթանգեղոսի**, **Սովսէս** Gen. **Սովսէսի** s. **Սովսեսի** s. **Սովսիսի** — **Դիոս** Gen. **Դիայ**, **Արկադէոս** Gen. **Արկադեայ**, **Աղեքսանդր** Gen. **Աղեքսանդրի** s. **Աղեքսանդրու** s. **Աղեքսանդրոսի**, **Թովմաս** Gen. **Թովմայի** sive etiam **Թովմասու** — **Ազոտոս** Gen. **Ազոտոսեայ**.

Nomina patronymica in syllabam *ան* s. *ան* desinentia in Sing. plerumque indeclinabilia sunt, in Plur. vero nil nisi litteras casuum characteristicas addunt, atque modo singulari ad analogiam nominum hujus decl. abstractorum flectuntur, e. g. **տըրղատեանք**, **տըղատեանց** etc. **վարդանանք**, **վարդանանց** etc.

Flexionem nominum **սերմն** et **հիմն** sequuntur etiam nomina **անուն** Gen. **անուան**, **շուն** Gen. **շան**, **պաշտօն** s. **պաշտան** Gen. **պաշտաման** cf. p. 14. porro etiam alia saepius, quae litteram finalem *ն* sive in Nom. Sing. abjiciunt, sive in casibus obliquis addunt cf. pag. 15. e. g. **սուտակ** Gen. **սուտակի** et **սուտական**, **երէց** Gen. **երիցան** s. **երիցոյ** et **երիցու**.

Pertinent huc quoque duo nomina irregularia, *այր* *vir* et *տէր* *dominus*, una cum nominibus compositis, quorum membrum posterius haec efficiunt, e. g. *երկայր*, *քեռայր*, *տանստէր* etc. Eorum flexio haec est:

Sing. Nom. *այր* Gen. et Dat. *առն* Accus. *զայր* Abl. *յառնէ* Instr. *արամբ* Plur. Nom. *արք* Gen. et Dat. *արանց* Accus. *զարս* Abl. *յարանց* Instr. *արամբք*.

Sing. Nom. *տէր* Gen. et Dat. *տեառն* Accus. *զտէր* Abl. *'ի տեառնէ* Instr. *տերամբ* Plur. Nom. *տեարք* Gen. et Dat. *տեարց* s. *տերանց* Accus. *զտեարս* Abl. *'ի տեարց* s. *'ի տերանց* Instr. *տերամբք*.

Ad normam nominis *բարութիւն* flectuntur imprimis nomina abstracta in *ութիւն*, aliaque in simplex *իւն* exeuntia, et nomen *ստին* Gen. *ստեան*; deinde vero etiam alia in litteras *սա*, *նդ*, *րդ* etc. desinentia saepius eandem flexionem adsumunt, sive ad tertiam seu quartam decl. flectuntur, cf. *ժողովուրդ* Gen. *ժողովրդի* s. *ժողովրդեան*, *ճնունդ* Gen. *ճննդոյ* s. *ճննդեան*, *վաղիւ* Gen. *վաղուի* s. *վաղուեան*. Peculiaris est flexio nominis *տիւ* Gen. *տունջեան* s. *տուրնջեան* s. *տուրնջենի*, Abl. *'ի տուէ* s. *'ի տուրնջենէ* Instr. *տուով* s. *տունջեամբ*.

Declinatio secunda.

§. 9. Pertinent huc nomina maximam partem substantiva in *բ* seu *չ* praecedente aliâ consonante desinentia, atque ea, quae in diphthongum *իւ* s. *եւ* sequente litterâ *բ* exeunt. Haec, ut e tabula cernitur, sextam saepe declinationem sequuntur.

Referendum huc etiam est nomen irregulare *քյոր* *soror*, cujus declinatio haec est:

Sing. Nom. *քյոր* Gen. et Dat. *քուեր* s. *քըւեր* s.

քեռ Accus. **զքոյր** Abl. 'ի **քեռէ** Instr. **քերբ** Plur. Nom. **քորք** Gen. et Dat. **քուերց** s. **քըւերց** s. **քերց** Accus. **զքորս** Abl. 'ի **քերց** Instr. **քերբք**.

Declinatio tertia.

§. 10. Haec declinatio omnium simplicissima multitudinem nominum reliquas fere omnes superat.

Nomen hujus declinationis irregulare est **գիւղ** *vicus* quod et **գեւղ**, **գեաւղ**, **գեօղ** scribitur, una cum nomine composito **քաղաքագիւղ** *κωμόπολις* aliisque. Flexio ejus haec est:

Sing. Nom. **գիւղ** etc. Gen. et Dat. **գեղջ** s. **գեաւղջ** s. **գեղին** Accus. **զգիւղ** etc. Abl. 'ի **գեղջէ** s. 'ի **գեղէ** Instr. **գիւղիւ** s. **գեղիւ** Plur. Nom. **գիւղք** etc. Gen. et Dat. **գիւղից** s. **գեղից** Accus. **զգիւղս** etc. Abl. 'ի **գիւղից** s. 'ի **գեղից** Instr. **գիւղիւք** s. **գիւղօք** s. **գեղիւք**.

Declinatio quarta.

§. 11. Declinationem hanc sequuntur Infinitivi Verborum in **ել**, **ալ**, **ուլ**, **իլ** exeuntes, Part. Praet. in **եալ** desinens, ac nomina cum terminationibus **ած** s. **ուած**, **ային**, **ին**, **ուն**, aliaque multa. Nonnulla nomina modo ad hanc modo ad tertiam atque adeo sextam decl. flectuntur, e. g. **գիշեր** Gen. **գիշերոյ** et **գիշերի** Plur. **գիշերաց**, **թիւ** Gen. **թիւոյ** et **թիւի**, **ասացուած** Gen. **ասացուածոյ** et **ասացուածի**, atque in Instr. Plur. haud pauca terminationem **աւք** s. **օք** pro **ովք** recipiunt.

Terminationes Dativi Sing. **ում** et Abl. **մէ** praeter Nomina pauca primitiva et Pronomina derivata in Nomm. quoque adjectiva, eaque in **ային**, **ին** et Partt. Verb. in **եալ** exeuntia admittunt.

Declinatio quinta.

§. 12. Nomina subst. hujus decl. saepius quoque alius, tertiae nempe, vel quartae, vel sextae decl. flexionem sequuntur e. g. գանձ Gen. գանձու et գանձի, այգ Gen. այգու et այգոյ, զօր Gen. զօրու Plur. զօրաց, զօրաւք.

Flexionem Adjectivorum ծանր, թանձր, quae in Instr. Sing. et in casibus obliquis Plur. saepe in primam decl. transeunt, sequuntur alia multa Adjectiva ejusdem generis, quae in *r* praecedente aliâ consonante exeunt, licet non omnia e. g. համր Gen. համր.

Nomina ասր, մեղր, ծաղր vario modo flecti possunt, cf. ասր, ասրու s. ասու, յասուէ, ասրոյ, ասրով, ասուոց, ասերք — մեղր, մեղու, 'ի մեղուէ, մեղրով, մեղեր, մեղերք, atque etiam մեղուի, մեղուաւ — ծաղր, ծաղու, ծաղրու, ծաղեր.

Nomina հայր pater, մայր mater, et եղբայր frater, cum compositis suis hanc quidem declinationem sequuntur, sed multum ab ea deflectunt; atque flexio eorum haec est:

Sing. Nom. մայր Gen. et Dat. մաւր s. մօր cf. pag. 23. Accus. զմայր Abl. 'ի մաւրէ s. 'ի մօրէ Instr. մարր Plur. Nom. մարք Gen. et Dat. մարց, հարց et հարանց Accus. զմարս Abl. 'ի մարց, 'ի հարց et 'ի հաւանց Instr. մարրք, հարրք et հարամբք.

Declinatio sexta.

§. 13. Sextae declinationi, quae in Instr. Sing. et casibus obliquis Plur. primam, in reliquis casibus tertiam decl. sequitur, pleraque omnium nomina accensentur, tam primitiva, quam derivata.

Petermann, gramm. armen.

Declinatio septima.

§. 14. Haec declinatio nomina comprehendit maximam partem derivata, et in vocalem *ի* desinentia, quae modo primam, modo quartam decl. sequuntur; sed multa eorum, atque imprimis monosyllaba ad quartam decl. semper flectuntur, alia modo hanc modo illam flexionem recipiunt cf. *ձի*, *ձիոյ* — *որդի*, *որդւոյ* et *որդոյ* Plur. *որդւոց* et *որդեաց* etc.

Nonnulla nomina litteram *ջ* in Dat. et Abl. Sing. adsumunt, atque alia in Instr. Plur. terminationem *իւք* nonnunquam habent, cf. *կարծեաւք* et *կարծիւք* — *անտուովք*, *անտեաւք* et *անտիւք*.

Singularis est flexio nominis *կին* *mulier*, quod hac ratione declinatur:

Sing. Nom. *կին* Gen. et Dat. *կնոջ* Accus. *զկին*
Abl. *ի կնոջէ* Instr. *կնաւ* et *կանամբ* Plur. Nom. *կանայք*
Gen. et Dat. *կանանց* et *կանաց* Accus. *զկանայս* Abl.
ի կանանց Instr. *կանամբք*.

Eodem modo flectuntur quoque nomina composita *առնակին*, *միակին*, sed in aliis littera *ա* syllabae radicalis in Instr. Sing. et numero plur. ejicitur, cf. *տիկին* Instr. *տիկնաւ* et *տիկնամբ* Plur. *տիկնայք*, *տիկնաց*, *տիկնամբք*.

De Adjectivis.

§. 15. Nomina adjectiva eandem quam substantiva habent flexionem; sed praeterea, quod substantivis praeposita plerumque non flectuntur, haud pauca etiam prorsus indeclinabilia reperiuntur, eaque vel primitiva, vel derivata, vel composita, ac talia praesertim, quae, quoniam multis syllabis constant, haud facile pronun-

ciantur e. g. զուրիկ, խիտ, համակ, նկարէն, ուրախ, լայնատարր, խաւարասնունդ, շրթնաշղթայաշար etc.

Gradus comparationis vario modo apud Armenios exprimuntur: et Comparativus quidem sive per syllabam գոյն formae Positivi additam, sive per voces առաւել i. e. *plus, magis*, vel ևս i. e. *etiam* Adjectivis praepositas, sive etiam per simplicem Positivi formam potest designari. e. g. մեծագոյն cf. p. 20. Gen. մեծագունի, Instr. մեծագունիւ (ad Decl. III.) գեղեցկագոյն cf. pag. 21., բաղմագոյն cf. pag. 24., բարեգոյն cf. p. 22., առաւել բարի, ևս բարի, sive etiam բարի ևս, s. simpliciter բարի.

Objectum comparationis in Accusativo cum praecedente particula քան i. e. *quam* post Adjectivum comparativum poni solet e. g. մեծ քան զնա, s. ևս մեծ քան զնա s. առաւել մեծ քան զնա, s. մեծագոյն քան զնա i. e. *major quam ille*.

Superlativum, quum peculiaris ejus forma non existat, sive per formam Comparativi, sive per voces quasdam praefixas aut praepositas, sive per simplicem Positivum, seu denique more hebraico per formam Positivi bis positam indicant e. g. բարի *bonus*, բարեգոյն, ևս բարեգոյն s. բարեգոյն ևս, ամենաբարի, գերաբարի, մեծաբարի, եռաբարի s. երեքբարի s. երկցս բարի, կարի բարի, յոյժ բարի, ամենևին բարի etc., sive simpliciter բարի, seu բարի բարի *optimus*, cf. մեծամեծ *maximus*, ծանր ծանր *gravissimus*.

Construitur cum Genitivo plur., sive cum Locativo, qui dicitur, plur. cf. pag. 29. e. g. մեծն մարգարէից *maximus prophetarum*, seu մեծն ՚ի մարգարէս *maximus inter prophetas*.

De Numeralibus.

§. 16. Cardinalia sunt sequentia:

1, մի, Gen. միոյ, միոջ, միում, 'ի միոյ s. 'ի միոջէ, միով — եզ, Gen. եզոյ s. եզոյր, յեզոյ s. յեզոջէ s. յեզէ — մու, մին, մէն plerumque omni flexione carent, sed reperiuntur tamen formae: մու Gen. մոյր Dat. մում cf. pagg. 24. et 26. — մին Dat. մնում — մէն Gen. մնի cf. pag. 21. s. մէնի Instr. մնիւ s. մէնիւ.

2, երկ, երկու, երկուք Gen. երկուց Acc. զերկուս Instr. երկուք.

3, երր, եռ plerumque indeclinabile, sed occurrit etiam Gen. եռի — երեք Gen. երից cf. pag. 20. ad Decl. III.

4, քառ Gen. քառի ad Decl. III. — չորք s. չորս s. չորեք Gen. չորից ad Decl. III.

5, հինգ Gen. հնգի cf. pag. 21. Instr. հնգիւ s. հնգաւ — հինգք Gen. հնգից s. հնգաց Instr. հնգիւք s. հնգաւք s. հնգօք.

6, վեց Gen. վեցի, վեցիւ — վեքք Gen. վեցից, վեցիւք.

7, եւթն, իւթն, եաւթն, եօթն Gen. եւթին s. եւթան s. եւթնի Instr. եւթամբ s. եւթեամբ s. եւթիւ — եւթանք s. եւթեանք Gen. եւթանց s. եւթենաց s. եւթնից Instr. ութամբք s. քեւթեամբք.

8, ութ Gen. ութի, ութիւ — ութք Gen. ութից, ութիւք.

9, ինն Gen. ըննի cf. pag. 21., ըննիւ — ինուկք s. իննուկք Gen. ինուկց s. ինանց s. իննուց s. ըննից Instr. իննամբք s. ինամբք s. իննուք s. ըննիւք.

10, տասն Gen. տասին, տասամբ — տասունք Gen. տասանց, տասամբք.

11, մտասան, մտասանք. 12, երկոտասան. 13, երեքտասան. 14, չորեքտասան. 15, հնգետասան. 16, վեշտասան. Omnia haec tertiam declinationem sequentia in utroque numero leguntur, e. g. վեշտասան Gen. վեշտասանի, վեշտասանիւ, վեշտասանք, վեշտասանից, վեշտասանիւք et վեշտասանօք.

17, եւթնևտասան, եւթնուտասան, եւթնուտասանք. 18, ութևտասան, ութուտասան, ութուտասանք. 19, իննևտասան, իննուտասան, իննուտասանք. In his Cardinalibus a 17—19, quum vera compositio locum non habeat, utrumque nomeu flecti potest, e. g. եւթանց և տասանց, ութից և տասանց etc.; at saepius conjuncta manent, atque flexionem nominis տասն sequentia ad sextam, seriori vero tempore ad tertiam declinationem flecti solent, e. g. եւթնևտասին, եւթնևտասինք, ութևտասանք, իննևտասունք Gen. իննևտասանց, ութուտասանից etc.

20, քսան. 21, քսան և մի. 22, քսան և երկու. 30, երեսուն. 33, երեսուն և երեք. 40, քառասուն. 44, քառասուն և չորք. 50, յիսուն. 55, յիսուն և հինգ. 60, վաթսուն. 66, վաթսուն և վեց. 70, եւթանասուն. 77, եւթանասուն և եւթն. 80, ութսուն. 88, ութսուն և ութ. 90, իննսուն. 99, իննսուն և ինն. Flectuntur haec omnia ad decl. III., atque ut praecedentia in utroque numero leguntur, e. g. քսանի, երեսնիւ cf. pag. 24., յիսնից et յրսնից cf. pag. 21., իննանիւք et ըննրսնիւք etc. Quodsi haec cum monadibus conjunguntur, sive eae solae flectuntur, sive etiam flexio in utroque locum habet, e. g. քսան և միոյ, վաթսուն և չորից, atque քառասնից և հնգից, ութսնիւք և վեցիւք.

100, *հարիւր*. 101, *հարիւր և մի*. 200, *երկու հարիւր*, *երկերիւր* s. *երկերոյր* cf. pag. 25. 300, *երեքհարիւր*. 400, *չորեքհարիւր*. 500, *հինգհարիւր*. 600, *վեցհարիւր*. 700, *եւթնհարիւր*. 800, *ութհարիւր*. 900, *իննհարիւր*. Nomen *հարիւր* quartam declinationem in flexione sequi solet: *հարիւրոյ*, *հարիւրոց*, sed reperitur quoque *հարիւրի*, *հարիւրից*; *հարիւրօք*. In numeralibus centenariis a 200 — 900. sive utrumque nomen flectitur, sive posterius tantum e. g. *երկերիւրոյ* s. *երկու հարիւրոյ* s. *երկուց հարիւրոց*, *չորեք հարիւրոց* s. *չորից հարիւրոց*; sin vero numeralia minora centenariis adduntur, non nisi ultimum idque minimum flectitur, e. g. *հարիւր երեսուն և երկուց*, *հարիւր և քսանիւք*.

1000, *հազար*. 2000, *երկու հազար*. Nomen *հազար* plerumque ad sextam, rarius ad tertiam decl. flectitur: *հազարի*, *հազարաւ*, *հազարաց* s. *հազարից*, *հազարիւք*, — In reliquis Cardinalibus tam componendis quam flectendis eadem lex, quae in centenariis, observatur, nempe *երկու հազար* Gen. *երկու հազարաց* s. *երկուց հազարաց*, *քսան հազարաց*, *հազարաց չորից*, *չորեք հարիւր հազարօք*, *երեքհարիւր հազար և եւթն հազար և հինգ հարիւր* etc.

10,000, *բիւր, բելւր, բիւրք*. Hoc nomen sive tertiam, sive quartam, sive etiam quintam decl. in flexione sequitur: *բելրի*, *բելրիւ* — *բելրոյ*, *բելրոց* — *բելրու*, *բելրուց*, *բելրուք*.

§. 17. Ordinalia sunt haec:

մի, *նախ*, *նախկին*, *նախնի* — *առաջին*, *առաջնորդ*,

առաջներորդ = primus.

երկրորդ, *երկէր* = secundus.

երրորդ, *երիր* = tertius.

քառորդ, չորրորդ, չորիք = quartus.

հինգերորդ = quintus.

վեցերորդ = sextus.

եւթներորդ = septimus.

ութերորդ = octavus.

իններորդ = nonus.

տասներորդ = decimus.

մետասներորդ, տասներորդ առաջներորդ = undecimus.

երկոտասներորդ, տասներորդ երկրորդ = duodecimus.

երեքտասներորդ, տասներորդ երրորդ = decimus tertius.

չորեքտասներորդ, տասներորդ չորրորդ = decimus quartus.

հնգետասներորդ, տասներորդ հինգերորդ = decimus quintus. / 7

վեչտասներորդ, տասներորդ վեցերորդ = decimus sextus.

եւթնևտասներորդ, եւթնուտասներորդ, տասներորդ եւթներորդ = decimus septimus.

ութևտասներորդ, ութուտասներորդ, տասներորդ ութերորդ = decimus octavus.

իննևտասներորդ, իննուտասներորդ, տասներորդ իններորդ = decimus nonus.

քսաներորդ = vicesimus.

քսաներորդ երկրորդ, քսան և երկրորդ = vicesimus secundus.

երեսներորդ = tricesimus.

երեսներորդ երրորդ, երեսուն և երրորդ = tricesimus tertius.

քառասներորդ = quadragesimus.

քառասներորդ չորրորդ, քառասուն և չորրորդ = quadragesimus quartus.

յիսներորդ = quinquagesimus.

յիններորդ Հինգերորդ, յեսուն և Հինգերորդ = quinquagesimus quintus.

վաթսներորդ = sexagesimus.

վաթսներորդ վեցերորդ, վաթսուն և վեցերորդ = sexagesimus sextus.

եւթանասներորդ = septuagesimus.

եւթանասներորդ եւթներորդ, եւթանասուն և եւթներորդ = septuagesimus septimus.

ութսներորդ = octogesimus.

ութսներորդ ութերորդ, ութսուն և ութերորդ = octogesimus octavus.

իննսներորդ = nonagesimus.

իննսներորդ իններորդ, իննուուն և իններորդ = nonagesimus nonus.

հարիւրերորդ, հարիւրորդ = centesimus.

երկերիւրերորդ = ducentesimus.

հազարերորդ = millesimus.

Ex his nomen մի est cardinale, de quo modo diximus, porro նախ, երկիր, երիր, չորիր sunt indeclinabilia, նախկին flectitur ad decl. III. Gen. նախկնի cf. pag. 21., deinde նախնի ad decl. IV. et VII. Gen. նախնւոյ et նախնոյ, ՚ի նախնէ et ՚ի նախնմէ, նախնեաց, et առաջն ad decl. IV. Gen. առաջնոյ, առաջնում, յառաջնոյ s. յառաջնմէ, առաջնով etc.; reliqua Ordinalia plerumque sextam, raro tertiam declinationem in flexione sequuntur, e. g. երկրորդի, երկրորդաւ, երկրորդաց, երկրորդաք s. երկրորդօք, atque etiam երկրորդիւ, երկրորդից, et ubi duo conjuncta sunt, utrumque flectitur, e. g. երեսներորդի երրորդի, ՚ի քառասներորդէ չորրորդէ, յամն Հինգերորդի եօթանասներորդի, atque յեւթանասնէ Հինգերորդէ.

§. 18. E Cardinalibus porro etiam alia Numeralia formantur, nempe

a, addito suffixo *ակ* s. *եակ* nomina abstracta e. g. *միակ unum, unitas, երբակ* s. *երրեակ trinitas*, et sic porro *երկակ* s. *երկեակ, չորեակ* s. *քառեակ, հնգեակ, եւթանանեակ* etc. Haec ad decl. VI. flectuntur, e. g. *երկակի, երկակաւ* — *երրեակի, երրեակաց*, ac saepius pro simplicibus Cardinalibus usurpantur. Ex Genitivo horum Numeralium porro Adverbia formantur, e. g. *միակի* s. *եզակի separatim, singulatim, երկակի bifariam, քառակի, quadrifariam*.

b, Multiplicativa, quae terminationes *կին* vel *պատիկ* adsumunt e. g. *կրկին, երեքկին, չորեքկին*, aut *երկպատիկ, երեքպատիկ* s. *եռապատիկ, չորեքպատիկ* s. *քառապատիկ* i. e. *duplex, triplex, quadruplex*. Ex his ea, quae in *կին* desinunt, omni flexione carent, reliqua vero in *պատիկ* exeuntia ad sextam declinationem flectuntur, e. g. *երկպատիկ* cf. pag. 21., *երկպատկաւ*.

c, Distributiva, quae sive per solam repetitionem, ut apud Semitas e. g. *մի մի singuli, տասն տասն deni*, sive per Suffixum *եան* s. *ին* formae Cardinalium plurali additum exprimuntur, e. g. *երկուքեան* et *երկուքին* cum terminatione plurali, *երեքեան* et *երեքին, չորեքեան* et *չորեքին, եւթանեքեան* et *եւթանեքին, երկուտասանեքեան* et *երկուտասանեքին*. In flexione hae formae, licet ad decl. V. referendae sint, a flexione tamen ad modum Pronominum demonstr. *սոյն, դոյն, նոյն*, paullum deflectunt e. g. *երեքեան* s. *երեքին* Gen. *երեցուն* s. *երեցունց* Acc. *զերեսեան* s. *զերեսին* s. *զերեսինս*, atque etiam *զերեքեան* s. *զերեքեանս* et *զերեքին* s. *զերեքինս* Abl. *յերեցունց* Instr. *երեքումք* s. *երեքումքք*.

Petermann, gramm. armen.

Reliqua numeralia, quae haud pauca sunt, hic omittenda putamus.

CAPUT II DE PRONOMINIBUS.

Pronominum in lingua armeniaca tres constituendae sunt classes, personalia nempe, demonstrativa et interrogativa, quibus caetera tantum non omnia tanquam derivata aut composita subjecta sunt. A personalibus enim dependent possessiva, a demonstrativis, quae multiformes apud Armenios apparent, atque cum personalibus cohaerent, alia iterum composita ac derivata formantur, atque ab interrogativis Pronomina indefinita atque relativum originem ducunt.

Sequens tabula conspectum declinationis Pronominum exhibet.

TABULA
DECLINATIONIS PRONOMINUM.

SINGU

	<i>Nominativ.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
I. Personalia.	ես դու (իւ Տ. եւ)	իմ քո իւր ⁸ Տ. իւրեան	իմձ ¹⁾ քեզ ¹⁾ ut Gen.
Possessiva.	իմ քոյ	իմոյ քոյ Տ. քոյոյ	իմոյ Տ. իմում ¹²⁾ քում ¹²⁾ Տ. քոյ Տ. քոյոյ
II. Demonstrativa	նա այն նոյն	նորա ⁸⁾ այնր ⁸⁾ Տ. այնորկկ նորին ⁸⁾	նմա ¹²⁾ այնմ ¹²⁾ Տ. այնմիկ նմին ¹²⁾
III. Interrogativa	(ի՞) ո՞ Տ. ո՞վ	եք ¹⁹⁾ ոյ՞ր	ի՞մ ¹²⁾ Տ. չի՞մ ²⁰⁾ ու՞մ ¹²⁾
Relativum.	որ	որոյ	որում ¹²⁾
Indefinita.	(ի.ք) ոք ոմն	իրի.ք ⁸⁾ ուրու.ք ⁸⁾ ուրումն ⁸⁾	իմի.ք ¹²⁾ ումի.ք ¹²⁾ ումնմն ¹²⁾
Definitum.	ինքն	ինքեան	ut Gen.
Reciproca.			Singularis

L A R I S.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զիս զքեզ —	յինէն ⁸⁾ 'ի քէն ⁸⁾ —	ին ⁸⁾ ք ⁸⁾ իւր ⁸⁾ Տ. իւրեալ ⁸⁾ Տ. իւրեամբ ⁹⁾
զիմ զքոյ զնա զայն զնոյն	յիմոյ Տ. յիմմէ ¹⁰⁾ 'ի քումմէ ¹³⁾ Տ. 'ի քոյոյ 'ի նմանէ ¹³⁾ յայնմանէ ¹³⁾ —	իմով ¹¹⁾ քով Տ. քոյով նովաւ ¹⁴⁾ այնու Տ. այնուիկ նովին ¹⁴⁾ Տ. նովիմբ ¹⁴⁾
զի՞ զո՞ Տ. զո՞վ	'ի մէ՞ ²¹⁾ յումմէ՞ ²³⁾ Տ. յումմէ՞ ²³⁾	ի՞ւ —
զոր — զոք զոմն զինքն	յորմէ ²³⁾ յիմքէ ²⁶⁾ յումքէ ²³⁾ յումնմէ ²³⁾ յինքնէ	որով ¹¹⁾ իւիք — ոմամբ ²¹⁾ ինքեամբ ⁹⁾
deest.		

Collectiva.	այլ	այլոյ	այլում ¹²⁾
	ամէն ամենայն	ամենի ²⁵⁾ ամենայնի	ամենում ¹²⁾ ut Gen.
Correlativa.	այսպիսի S. այսպէս այսքան S. (այսքանի)	այսպիսոյ այսպիսոյ այսքանոյ	այսպիսում ut Gen.

1) cf. pag. 30. 2) cf. p. 30. et p. 14. 3) cf. p. 30. 4) cf. p. 30.
 12) cf. p. 30. 13) cf. p. 30. 14) cf. p. 31. 19) cf. p. 23. 21) cf. p. 21.

TÀBULA DECLINA

P L U

	<i>Nominativ.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
I. Personalia.	մեք	մեր ⁴⁾	մեզ ⁵⁾
	դուք	ձեր ⁴⁾	ձեզ ⁵⁾ յ/
	իւրեանք	իւրեանց	ut Gen.
Possessiva.	իմք	իմոց	ut Gen.
	քոյք	քոց S.	
		քոյոց	ut Gen.
II. Demonstrativa	նոքա ¹⁶⁾	նոցա	ut Gen.
	այնք S.	այնց S.	ut Gen.
	այնոքիկ ¹⁵⁾	այնոցիկ	
	նոյնք S.	նոցին S.	ut Gen.
	նոքին ¹⁵⁾	նոցուն S. նոցունց ¹⁸⁾	

ԳՅՄԼ	յայլմէ ²²) S.	այլով ¹⁴)
զամէն զամենայն	յայլոյ յամենէ յամենայնէ	ամենիւ ամենայնիւ
զայսպիսի	յայսպիսոյ	այսպիսեալ
զայսքան	յայսքանոյ	այսքանով S. այսքանեալ

9) of. p. 14. et p. 15. 10) of. p. 24. 11) of. pag. 14 et pag. 30.
 22) of. p. 24. et p. 30. 23) cf. p. 30. 24) cf. p. 32. 25) cf. p. 21.

TIONIS PRONOMINUM

R A L I S.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զմեզ ⁶) զձեզ ⁶) զիւրեանս	'ի մէնջ ⁶) 'ի ձէնջ ⁶) յիւրեանց	մեւք S. մեօք ⁷) ձեւք S. ձեօք ⁷) իւրեամբք ⁸)
զիմս զքոյս	յիմոց 'ի քոց S. 'ի քոյոց	իմովք քովք S. քոյովք
զնոսս զայնս S. զայնոսիկ զնոյնս S. զնոսին	'ի նոցանէ ¹⁶) յայնց S. յայնցանէ ¹⁶) 'ի նոցունց	նոքաւք ¹⁷) S. նոքօք այնոքիւք ¹⁷) S. այնոքիմբք ¹⁷) նոքիմբք ¹⁷) S. նոքօմբք ¹⁷)

III. Interrogativa.

Pluralis

	ոյ՞ք	ոյ՞ց	ut Gen.
Relativum.	որք	որոց	ut Gen.
Indefinita.			Pluralis
	ոմանք	ոմանց	ut Gen.
Definitum.	ինքեանք	ինքեանց	ut Gen.
Reciproca.	—	միմեանց	ut Gen.
	—	իրեւրաց	ut Gen.
Collectiva.	այլք	այլոց	ut Gen.
	ամէնք	ամենից	ut Gen.
	ամենայնք S.	ամենայնց S.	ut Gen.
	ամենեքեան	ամենայնից S.	
	S.	ամենեցուն ¹⁸⁾	
	ամենեքին ¹⁵⁾	S.	
		ամենեցունց	
Correlativa.	այսպիսիք	այսպիսեաց S.	ut Gen.
	այսքանք S.	այսպիսոց	
	(այսքանիք)	այսքանից S.	ut Gen.
		այսքանեաց	

¹⁾ cf. pag. 30. ⁴⁾ cf. pag. 31. ⁵⁾ cf. pag. 31. ⁶⁾ cf. p. 32. p. 31. ²⁶⁾ cf. p. 40.

deest.

զոյս	յոյց	—
զորս	յորոց	որովք

deest.

զումանս	յումանց	ումամբք
զինքեանս	յինքեանց	ինքեամբք
զմիմանս	'ի միմանց	միմամբք
զիրեարս S.	յիրերաց	իրերաւք S.
զիրեար S.		իրերօք
զիրար		
զայլս	յայլոց	այլովք
զամէնս	յամենից	ամենիւք
զամենայնս S.	յամենայնց S.	ամենայնիւք S.
զամենեսեան S.	յամենայնից S.	ամենեքումբք¹⁷⁾
զամենեսին	յամենեցունց	
զայսպիսիս	յայսպիսեաց	այսպիսեաւք S.
զայսքանս	յայսքանեաց	այսպիսեօք
		այսքանօք¹⁸⁾ S.
		այսքանեօք
		S. այսքանաւք
		S. այսքանեաւք

7) cf. p. 32. 15) cf. p. 30. 16) cf. p. 31. 17) cf. p. 32. 18) cf.

Adnotationes.

§. 1. De singulari Pronominum personalium aliorumque flexione vide Grammaticam meam ling. arm. (Berol. ap. G. Eichler 1837. 8.) pag. 167 sqq.

Occurrunt etiam formae Ablativi Sing. et Plur. Pronn. pers. I. et II. pers., quae modo regulari a Dativis descendunt, nempe: *ինձէն, քեզէն, մեզէն, ձեզէն*; sed hae sensu tantum adverbiali leguntur.

Casus obliqui Pronn. pers. denuo possunt flecti, ita ut pro themate habiti terminationes casuum accipiant; et reperitur quidem 'ի մէնջք i. e. *οἱ ἀφ' ἡµῶν* — 'ի մէնջից i. e. *τῶν ἀφ' ἡµῶν*.

§. 2. Pronomina possessiva sunt meri Genitivi Pronominum pers. *իմ, քոյ*, (pro *քո*), *իւր, մեր, ձեր*, quae omnia eadem ratione ad decl. IV. flectuntur. Sed nova porro ex his Pronn. poss. additâ terminatione adjectivâ *ին* formantur, *քոյին* nempe, et huic similiter formata *իմոյին, իւրոյին, մերոյին, ձերոյին*, quae indeclinabilia sunt, atque etiam insertâ vocali *ս*, *իմային, մերային, ձերային, իւրային*, adeoque *իւրեանցային*, quae decl. IV. in flexione sequuntur, et litteram *ն* in casibus obliquis saepe abjiciunt: *իմայնոյ* et *իմայոյ* (a forma Nominativi inusitata *իմայ*), *իմայով*, *իմայինք*, *իմայնոց* et *իմայոց*, *իմայնովք* et *իմայովք* etc.

§. 3. Exstant praeterea apud Armenios Pronomina affixa s. suffixa. Constant haec litteris *ս, գ, ն*, quae primam, secundam et tertiam personam indicant, atque nullam mutationem in numeris et casibus subeuntia Nominibus omnis generis, Pronominibus, si interrogativa, relativum et indefinita exceperis, Verbis, atque etiam Adverbiis addi possunt. Significatio eorum triplex est; namque modo Pronominum personalium, modo possessivorum, modo denique demonstrativorum

vices gerunt, atque e. g. *Հայրս* verti potest „*pater ego*“, et „*pater meus*“, atque etiam „*pater hic, de quo loquor.*“

§. 4. Pronominum demonstrativorum tres exstant formae diversae, quarum quaeque singulas personas distinguit, ita ut in universum novem appareant: *սա, դա, նա* — *այս, այդ, այն* — *սոյն, դոյն, նոյն*. Ex his *սա, դա, նա* tanquam Substantiva, *այս, այդ, այն* tanquam Adjectiva, *սոյն, դոյն, նոյն* denique, quae significant *idem*, modo tanquam Substantiva, modo tanquam Adjectiva usurpantur.

Apud Davidem Philosophum legitur etiam flexio regularis ad decl. III. *նոյնի, նոյնիւ, նոյնում* — atque apud alios haud raro *նոյնք, նոյնս*, in libris vero recentioribus *նոյնոյ, նոյնով, նոյնոց*, atque adeo *նունոյ*.

Pronomina *այս, այդ, այն*, hic illic in singulis casibus modo regulari sive ad tertiam, sive ad quartam, seu denique ad quintam decl. flexa reperiuntur, e. g. *այնիւ, այսով, այսուք*.

Genitivi Pronominum *սա, դա, նա*, additâ plerumque litterâ *յ* sec. pag. 24. sq. Pronominum possessivorum vices gerunt, atque eâdem ratione quâ haec ad decl. IV. flectuntur, e. g. *սորա* sive *սրայ* i. e. *τὸ τούτου, id, quod hujus est, ad hunc pertinet, սրայոյ, սրայում, սրայով, սրայք* (*τὰ τούτου*), *սրայոց* s. *սրայց, սրայս, սրայովք* — *նոցա* s. *նոցայ* i. e. *τὸ ἐκείνων, id, quod illorum est, ad illos pertinet, նոցայոյ, նոցայում* etc. Denique ab his iterum ad analogiam Pronominum *խնային, մերային*, additâ terminatione adjectivâ *ին*, formantur Pronomina similia *սրային* etc., quae eorundem flexionem sequuntur: *սրայնոյ* etc.

§. 5. Pronomen interrogativum *ի՞* plurali numero prorsus caret, atque in Nominativo nunquam,

in aliis casibus rarius occurrit. In Ablativo littera radicalis pro Praefixo habetur, 'ի մէ՞ pro յիմէ՞, et plane abjicitur, quando Praefixum զ praeponitur: զմէ՞ pro զիմէ՞.

Alterum Pronomen int. *ն*, *նվ*, in utroque numero Instrumentali casu caret, quem a Pron. relat. petit: որով, որովք.

Exstat praeterea tertium Pron. int. *ի՞նչ* = *quid?*, quod ex *ի* exortum et omnis flexionis expers est. Reperiuntur tantum formae cum Praefixis: զի՞նչ, յի՞նչ.

§. 6. Pronomina indefinita *ինչ*, *իք*, *իմն* ad res, et *աք*, *ամն* ad personas referri solent. Ex his duo, nempe *ինչ*, *իմն* indeclinabilia sunt, *իք* in Nom. Sing. rarissime, *աք* in Instr. Sing. nunquam legitur, utrumque vero numero plurali caret.

§. 7. Pronomen definitum *ինքն* i. e. *ipse* eâdem ratione quâ gr. *αὐτός*, lat. *ipse* cum Pronomini- bus trium personarum conjungitur.

Pronomina reciproca *միմանց* et *իրերաց*, quae graeco *ἀλλήλων* respondent, nonnisi in casibus obliquis numeri plur. occurrunt.

§. 8. Pronomina collectiva sunt: *այլ* *alius*, *միւ* s. *մեւ* *alter*, *երկաքանչիւր* *ἐκάτερος*, *alteruter*, *uterque*, *իւրաքանչիւր* *unusquisque*, *ipsi omnes*, quae omnia in flexione decl. IV. sequuntur; porro: *անձնիւր* s. *անցնիւր* *unusquisque*, quod flexionis expers esse solet, sin vero flectitur, idque tantum in numero plurali, sive ad normam nominum decl. II. in *ր* exeuntium solas casuum notas admittit, e. g. *անցնիւրք*, *անցնիւրս*, *անցնիւրց* s. *անձներց*, sive quartam decl. sequitur: *անցնիւրոց* etc.

Pronomen *ամէն omnis*, si Dativum Sing. *ամենում* exceperis, ad. decl. III., flectitur; *ամենայն* inde derivatum, quod ejusdem significationis est, aut eandem flexionem retinet, aut in numero plurali ad modum Pronominum *նոյն* etc., et nominum distributivorum *երկուքեան* etc. cf. supra pag. 49. flectitur, adeoque in Instr. Sing. reperiuntur formae *ամենեկին*, *ամենեկիմք*.

Eodem prorsus modo flectitur Pronomen *բոլոր totus, universus*, et *բոլորեքեան* s. *բոլորեքին*, *universi, omnes*, quod singulari numero caret: *բոլորի*, *բոլորիւ*, *բոլորից*, *բոլորիւք* — *բոլորեքեան* et *բոլորեքին*, *բոլորեցուն* et *բոլորեցունց*, *բոլորեսեան* et *բոլորեսին*, *բոլորեքումք*. At praeterea etiam ad normam decl. IV. reperitur *բոլորով*, *բոլորովք*, atque in Instr. Sing. *բոլորովին*, *բոլորովիմք*, et in libris recentioribus *բոլորիմք*.

Համակ totus, universus et *ողջոյն integer, totus*, indeclinabilia sunt: *Համայն* vero, et *ընաւ*, quae ejusdem fere significationis sunt, ad decl. III. flectuntur; *Համայնի*, *Համայնիւ*, *Համայնից* — *ընաւի*, *ընաւից* etc.

§. 9. Pronomina correlativa sunt Adjectiva e nominibus *պէս*, *չափ*, *քան*, et Pronn. demonstr. *այս*, *այդ*, *այն*, *սոյն*, *դոյն*, *նոյն*, seu relativo *որ* composita. Ita oriuntur formae: *այսպիսի*, *այդպիսի*, *այնպիսի*, *talis*, *սոյնպիսի*, *դոյնպիսի*, *նոյնպիսի*, *aequalis, qui ejusdem modi est*, *որպիսի qualis*, quae ad decl. VII., in formis vero *այսպիսոյ*, *այսպիսում* ad decl. IV. flectuntur; porro: *այսչափ*, *այդչափ*, *այնչափ*, *hujus s. talis mensurae, tantus, սոյնչափ*, *դոյնչափ*, *նոյնչափ*, *ejusdem mensurae*, *որչափ cuius s. qualis mensurae, quantus*, quae omni flexione carent; denique: *այսքան*, *այդքան*, *այնքան*, *hujus quantitatis*, *tot*, *սոյնքան*, *դոյնքան*, *նոյնքան*, *ejusdem*

quantitatis, totidem, որքան cuius *quantitatis, quot*, quae in singulari numero quartam declinationem sequi solent, in numero vero plurali, atque saepius etiam in Instr. Sing. terminationes decl. VII. a forma inusitata *այսքանի* etc. adsumunt; sed reperiuntur quoque formae *այսքանից, այսքանաւք* S: *այսքանօք*.

CAPUT III.

DE VERBIS.

§. 1. In Verbis considerandi veniunt Numeri, Personae, Tempora et Modi.

Numeri sunt duo, Singularis et Pluralis, quorum uterque tres habet Personas, quae in Indicativis Praeteritorum flexionem a reliquis temporibus ac modis paulum diversam habent. Modi sunt quinque: Indicativus, Conjunctivus, Imperativus, Infinitivus et Participium; Optativus in lingua armeniaca non reperitur. Tempora denique, exceptis iis, quae verborum auxiliarium ope formantur, exstant sex: Praesens, Imperfectum, duo Perfecta sive potius Aoristi, ac duo Futura.

§. 2. Dividuntur Verba secundum tres vocales *h, u, n*, litteris et syllabis flexionis praepositas in tres classes seu Conjugationes, quibus tanquam quarta Conjugatio passiva, litterâ *h* insignita accensetur. Jam vero haec conjugationum differentia tantummodo in Praesente, Imperfecto, Aoristo primo et Futuro primo locum habet; in reliquis vero temporibus et modis non nisi duae formae, Activi nempe et Passivi sive Medii distinguuntur, quae Parasmaipado et Atmanêpado linguae sanscritae comparari possunt. Hinc et Armeniorum lingua discrimen agnoscit inter tempora specialia, in quibus quatuor classes seu conjugationes discernuntur, et generalia, in quibus haec differentia desinit.

§. 3. Tempus praesens signo, quo tempus indicatur, prorsus carens personarum characteres interjectis tantum vocalibus conjugationum characteristicis radicibus sive stirpibus in Indicativo statim jungit: գովեմ *laudo*, հաւատամ *credo*, հեղում *fundo*, ծնանիմ *nascor*.

Conjunctivus litteram *g* una cum vocali auxiliari terminationi praepositam habet, unde oriuntur formae: գովեցեմ, հաւատայցեմ (pro հաւատացամ), հեղուցում, ծնանցիմ.

Imperativi, qui accentu acuto cf. pag. 6. semper insignitur, formam peculiarem Armenii non habent; Indicativi enim Praesentis, Aoristorum et Futurorum in singulari tantum numero paullum immutati ei exprimendo inserviunt. At Praesentis formam nonnisi Imperativus cum negatione*), qui in secunda tantum persona legitur, littera *u* plerumque cf. pag. 15. in *բ* mutata**), retinet: մի գովեր *ne laudes*, մի հաւտար *ne credas*, մի հեղուր *ne fundas*, մի պատրիր *ne decipiaris*.

Infinitivi uno modo forma habetur, eaque Praesentis est, quae pro litteris personarum characteristicis litteram *լ* adsumit: սիրել *amare*, իմանալ *intelligere*, լնուլ *implere*, խօսիլ *loqui*. Sed in conjugatione passiva vocalis *ի* characteristica saepissime in *ե* mutatur, atque ibi tantum retineri solet, ubi neglecta forma passiva sensus loci ambiguus redditur. Ita plerumque scribitur լենել pro լնիլ, խօսել pro խօսիլ, atque e. g. գտանել

*) Sed legitur quoque hic illic sine negatione, e. g. լսէք, աւէք, ինդրէք, ac reperitur etiam tanquam in III. pers. dictum: շարժէ, խօսէ, իմաստասիրէ.

**) Nonnunquam etiam littera *u* remanet, e. g. մի պատմես, մի հաւտաս.

significat modo *invenire* modo *inveniri*. Flectitur Infinitivus tanquam nomen ad decl. IV. cf. գովել Gen. գովելոյ, հաւատալ Gen. հաւատալոյ, հեղուլ Gen. հեղուլոյ cf. pag. 24., խօսիլ s. խօսել Gen. խօսելոյ cf. p. 23.

Quum Infinitivi forma ել a forma participiali եալ in quibusdam verbis nonnisi quoad vocalem ա, in flexione vero nullà in re differat, factum est, ut nonnunquam altera forma alterius loco poneretur. cf. I. Petr. 1, 5. յայտնեալ pro յայտնիլ sive յայտնել, Act. App. 18, 18. փոքրել pro փոքրեալ.

Ab Infinitivo descendunt duo Participia Futuri, alterum additâ syllabâ ոց, alterum adjectâ vocali ի formatum, e. g. գովելոց et գովելի, հաւատալոց et հաւատալի, հեղուց et հեղլի cf. pag. 24., խօսելոց et խօսելի. Utrumque notionem activa et passiva adhibetur; prius vero in ոց exiens notionem semper Futuri habet, et flexionis expers est; tantummodo si sensu passivo sive neutrali legitur, in numero plurali litteram ք subinde accipit, et quoniam forma ejus Genitivum Plur. redolet, passim ejus loco ponitur, adeoque pro Genitivo Part. Praet. եալ, qui eandem terminationem ելոց habet, hic illic scriptum reperitur, e. g. լինելոց pro լինելեաց et եղելոց. Altera forma in ի desinens Participio Fut. Pass. latino proprie respondens saepius quoque praesertim in scripturae sacrae versione Participii Praes. Act. vicem gerit, e. g. լսելիք audiendi et audientes, բերելիք ferendi et ferentes. Flectitur haec forma ad decl. VII.

Forma Participii Praesentis activi in ող, աւղ s. օղ desinens videtur potius adjectiva esse, quum temporis notionem proprie additam non habeat. Ita գովող s. գովօղ non *laudantem* sed potius *laudatorem*

significat. Hinc modo a Praesente modo ab Aoristis formatur, idque tantum a verbis activis et neutris; verba vero passiva formam Participii Praet. ejus loco substituunt. Flectitur ad decl. VI.

§. 4. Tempus imperfectum classium proprietates cum Praesente communes habet, sed in terminationibus ab eo recedens Aoristos sequitur, et tertiâ personâ exceptâ vocalem characteri conjugationis semper addit. Ita oriuntur formae գովէի pro գովեի cf. pag. 20. sq. p. 19. §. 1, 5. հաւատայի pro հաւատաի, հեղուի, խօսէի pro խօսիի.

Conjunctivus Imperfecti in classicis quidem, qui dicuntur, auctoribus non legitur, sed in libris antiquissimis iisque, qui aetate aureâ seriores et priores sunt, forma ejus subinde ad normam Conjunctivi Praesentis facta occurrit e. g. ելանիցէր exiret ab ելանել, դնիցէին ponerent a դնել, լուեալ իցէր auditum esset.

§. 5. Aoristi duo sunt; alia enim verba litteram *g* insertam habent, simulque classium proprietates retinent, alia vero terminationes radici seu stirpi proxime adjungunt, et conjugationum discrimina tollunt, atque verba, quae in altera forma leguntur, alteram plerumque*) non admittunt. Jam vero discrimen est inter verba activa et verba passiva sive neutra. Illa enim omnia vocalem *h* in I. pers. sing. formae in litteram *g* exeunti aut radici addunt, haec vero vocalem *w* additam habent, e. g. կատարեցի a կատարել, հատի a հատանել — բացի a բանալ — լցի a լնուլ, առաւելի ab առաւելուլ — atque in forma passiva մերկացայ a մերկանալ —

*) Excipias modo Part. Aor. e. g. գովեալ et գովեցեալ.

ընթերցայ ab ընթերանուլ, զբօսայ a զբօսանուլ — խորհեցայ a խորհիլ, անկայ ab անկանիլ.

Hae formae in III. pers. sing. act.,*) quando monosyllaba est, augmentum saepissime recipiunt. Constat hoc littera *t*, cujus loco, si verbum a vocali *u* incipit, *t* scribitur: եցայց s. ցայց a ցուցանել, եկաց s. կաց a կալ, եթող s. թող a թողուլ — էած s. ած ab ածել, էանց s. անց ab անցանել — in verbis, quae a consonantibus *z*, *j* incipiunt, utraque forma reperitur: էհան s. եհան a հանել, էյարկ s. էյարկ a յարկանել — verba denique ab *t* aut *h* incipientia**) nunquam, atque ea, quae a duabus consonantibus incipiunt, raro augmentum habent: ել ab ելանել, եղծ ab եղծանել — էջ toni causa pro իջ ab իջանել — սպան, rarius եսպան a սպանանել, ստեղծ, rarius եստեղծ, atque etiam էստեղծ a ստեղծանել etc.

Utraque Aoristi forma litteras, quae in Praes. et Imperf. radicibus adduntur, abjicit: գտի a գտանել, մեղայ a մեղանչել, զլացայ a զլանալ, առի ab առնուլ etc.

Conjunctivus Aoristorum non exstat.

§. 6. Aoristus primus, qui classium proprietates agnoscit, atque vocalem *u* tantum sec. pag. 24. abjicit, *h* vero sec. pag. 22. in *t* commutat, litteram *g* ante terminationem insertam habet. e. g. գովեցի, հաւատացի, խօսեցայ, et Լցի a Լուլ.

*) Excipienda sunt verba nonnulla monosyllaba, eaque irregularia, nempe զնել, գալ et սալ, quorum flexionem infra dabimus.

**) Non enim reperitur verbum ejusmodi, cujus littera initialis sit *n* aut *u*.

Imperativi forma activa in Sing., si verba nonnulla monosyllaba exceperis, quae formam III. pers. Sing. Ind. retinent, abjecta littera *g* Aor. characteristicâ in *ա**) desinit, e. g. *գովեա՛մ*, *հաւատա՛մ*, et *ընկեա՛մ* ab *ընկենուլ*, et contra *Թաց՛*, *լաց՛*, *կաց՛*, *կեաց՛*, *լից՛*, *խից՛*, & *Թանալ*, *լալ*, *կալ*, *կեալ*, *ընուլ*, *խնուլ*. Forma Imperativi passiva sive eandem formam III. pers. Sing. act. plenam reddit, sive in syllabam *ցիր* exit, e. g. *գործեաց՛* et *գործեցիր*, *խօսեաց՛*, *զգեցիր* etc.; sed in aliis verbis haec, in aliis vero illa, rarius plures formae habentur, e. g. *գողացիր* & *գողանալ*, *զլացիր* & *զլանալ*, *գիտա՛մ* s. *գիտացիր* & *գիտանալ*, *մոռա՛մ* s. *մոռացիր* & *մոռանալ*, *իմա՛մ* s. *իմաց* s. *իմացիր* ab *իմանալ* etc. In Plur. numero utraque forma tam activa quam passiva formam II. pers. plur. Indicativi retinet.

Participii terminatio *եալ*, quae tam activi quam passivi generis est, formae Indicativi personarum characterē destitutae adnectitur; sed in Conjugg. I. et IV. saepe etiam haec terminatio (ut in Aor. II.) radici statim additur, ita ut duae formae existant, e. g. *գովեալ* et *գովեցեալ* & *գովել* et *գովիլ*, *հաւատացեալ* & *հաւատալ* Aor. I. Ind. *հաւատացի*, *մոռացեալ* & *մոռանալ* Aor. I. Ind. *մոռացայ*, *ընկեցեալ* ab *ընկենուլ* Aor. I. act. *ընկեցի* et pass. *ընկեցայ*, *խօսեցեալ* & *խօսիլ*. Flectitur haec forma ad decl. IV. e. g. *գովելոյ* s. *գովեցելոյ* etc. & *գովեալ* s. *գովեցեալ*.

Participium, quod dicitur, Praesentis in *ող*

*) Loco diphthongi *եա* sec. pagg. 21. et 25. raro *է* reperitur, e. g. *շարժէ*, *իմաստասիրէ*, atque etiam *խօսէ* pro *խօսեա՛մ*, idque pro *խօսեաց՛* & *խօսիլ*.

desinens saepe etiam ab Aoristo I. derivatur; ac reperitur quidem haec forma sola in verbis Conj. II., et in iis verbis Conj. III., quae Aor. I. formam tuentur; in Conj. I. tam haec quam illa forma a Praesente deducta occurrit, in Conj. IV. vero, si verba neutra exceperis, quum passivam notionem nunquam induat, non legitur, sed ejus loco forma Part. Praet. in *եալ* exiens usurpatur: *գովող* s. *գովեցող* a *գովել*, *հաւատացող* (non *հաւատող*) a *հաւատալ*, *ընթերցող* ab *ընթերնուլ* etc.

§. 7. Futurum primum act. et pass. a I. pers. sing. Aor. I. ita deducitur, ut littera *ց* addatur, quae in I. pers. sing. personae caractere destituta est; in reliquis vero personis, quae flexionem Praesentis imitantur, abjectâ terminatione Aoristi prius *ց* cf. p. 16. plerumque in *ս* transit; e. g. Aor. I. *գովեցի* Fut. I. *գովեցից* II. pers. *գովեցես*, *հաւատացի* Fut. I. *հաւատացից* II. pers. *հաւատացես*, *ընկեցի* Fut. I. *ընկեցից* II. pers. *ընկեցես*, *խօսեցայ* Fut. I. *խօսեցայց* II. pers. *խօսեցիս*, verum etiam *կացի* Fut. I. *կացից* II. pers. *կացես* a *կալ*, *լցի* Fut. I. *լցից* II. pers. *լցես*, *ընթերցայ* Fut. I. *ընթերցայց* II. pers. *ընթերցիս* etc.)*

Eadem forma accentu acuto notata, si I. pers. sing. exceperis, Imperativi vices gerit. Sed in II. pers. sing. saepe terminatio *ես* in *իր*, atque sec. pag. 16. praecedens littera *ց* in *ջ* transit, e. g. *սիրեսիր*, *խօսեսիր*, sive *խօսեցիր* etc.

§. 8. Aoristus secundus meram radicem sive stirpem verbi reddit, cui terminationes adduntur, e. g.

*) In II. pers. plur. forma praesertim passiva saepius formam Conj. Praes. redolet, e. g. *խօսիջեք* pro *խօսեսիք*, *սսիջիք*, *գործիջիք* etc.

Հանել I. pers. Aor. II. Հանի, Թողուլ Aor. II. Թողի, Հատանել Aor. II. Հատի, Ծնանիլ Aor. II. Ծնայ, առնուլ Aor. II. առի, atque cum terminatione եայ in verbis nonnullis neutris: այտեայ ab այտնուլ, փախեայ a փախնուլ s. փախչիլ, երկեայ ab երկնչիլ etc. In III. pers. sing. act. augmentum hīc multo saepius reperitur, quam in Aor. I., et nonnunquam vocalis syllabae radicalis producitur sec. pag. 19. §. 1, 2. cf. ելեզ a լիզուլ, էջ ab իջանել, եկեզ a կիզուլ, մոյծ s. եմոյծ a մուծանել, ել ab ելանել, եթող s. Թող a Թողուլ etc.; nonnunquam vocalis radicalis in reliquis formis abjecta hīc redit e. g. գտանել I: pers. Aor. II. գտի, III. pers. եզիտ, et in nonnullis verbis haec persona sola Aor. I. formam prae se fert, e. g. ստգտեաց a ստգտանել I. pers. Aor. II. ստգտի, ելեզ et լիզեաց a լիզուլ s. լիզել I. pers. Aor. II. լիզի et լիզեցի.

Verba Conj. II. exceptis verbis irregularibus գալ et տալ nonnisi in Aor. I. et Fut. I. leguntur. Imperativi forma sing. activa a III. pers. Ind., si augmentum abjeceris, non solet differe: էջ ab իջանել, ցոյց a ցուցանել, Թո՛ղ a Թողուլ etc., sed in iis verbis compositis, quorum membrum posterius est verbum ցուցանել, Imperativus in ցո sive ո desinit: ամրացո՛ ab ամրացուցանել, Թաքո՛ a Թաքուցանել, փլո՛ a փլուզանել, կորո՛ a կորուսանել. Forma Imp. passiva in Sing. hic semper իր additum habet, e. g. Հանի՛ր, մատուցի՛ր, ընթերցի՛ր a Հանիլ, մատուցանիլ, ընթերնուլ. In Plur. utraque forma tam act. quam pass. formam Ind. reddit.

Participia Aor. et Praes. eadem ratione, ut in Aor. I. a III. pers. sing. act. formantur: Հատեալ et

Հատող a Հատանել, անխեղալ ab անխեղանել III. pers. Aor. II. անխե, լուծեալ a լուծանել III. p. s. Aor. II. ելոյ՛ cf. p. 19. §. 1, 1. 2.

§. 9. Futurum II. act. et pass. eodem plane modo, quo Fut. I, ab Aor. II. deducitur, easdemque, quas in Fut. I. vidimus, terminationes servat. e. g. Հանից a Հանել, Թողից a Թողուլ, Հատից a Հատանել, Հատայց a Հատանիլ, մատուցից II. pers. մատուցես a մատուցանել, մատուցայց II. pers. մատուցիս a մատուցանիլ.

Eadem forma praeter I. pers. sing. Imperativi loco usurpatur, sed in II. pers. sing. (ut in Imp. Fut. I.) reperitur etiam terminatio իր pro ես s. իս, e. g. Հանցե՛ս et Հանցի՛ս sive Հանջի՛ր, Թողցե՛ս pass. Թողցի՛ս sive Թողջի՛ր, մատուցի՛ր pro մատուցես et մատուցի՛ս.

In II. pers. sing. et plur. occurrunt etiam formae a Conj. Praes. deductae Հանիջիր et Հանիջիք, Հատանիջիր et Հատանիջիք, մատուցանիջիր, quae loco Ind. et Imp. Fut. adhibentur.

§. 10. Praeter haec tempora simplicia alia haud pauca exstant composita, quae a Participiis cum verbo substantivo conjunctis formantur.

Ita e. Part. Praet., quod activi simul et passivi generis est, oriuntur

1, Perfectum e. g. մատուցեալ եմ porrexi aut porrectus sum, Conj. մատուցեալ իցեմ etc.

2, Plusquamperfectum e. g. մատուցեալ էի porrexeram aut porrectus eram.

3, Futurum exactum e. g. մատուցեալ եղէց
porrexero aut porrectus ero.

Sed idem Part. Praet. cum Praes. verbi լինել
i. e. *feri* conjunctum Passivum Praesentis format,
idque praesertim in verbis Conjugg. II. et III., quorum
forma passiva in ի desinens raro legitur: բացեալ լինիմ
aperior a բանալ aperire, լցեալ լինիմ impleor a լնուլ
implere. Jam vero reperitur etiam շարժեալ s. շար-
ժեցեալ լինիմ pro շարժիմ *moveor*, atque բանամ et
լնում notionem passivam.

E. Participiis Futuri, quae itidem notionem activa
et passiva usurpantur, oriuntur formae sequentes:
մատուցանելոց s. մատուցանելի եմ *porrecturus sum* aut
porrigendus sum Conj. մատուցանելոց s. մատուցանելի
իցեմ etc. porro: մատուցանելոց s. մատուցանելի էի
porrecturus eram aut *porrigendus eram*, մատուցանելոց
s. մատուցանելի եղէց *porrecturus ero* aut *porrigendus ero.*

De Personis.

§. 11. Personarum characteres in singulis tem-
poribus ac modis sunt sequentes:

	I. p.	II. p.	III. p.	Imperat. II. p.
Praes. Ind. et Conj. Sing.	մ	ս	—	ր
Plur.	մք	ք	ն	Plur. ք
Imperf. Sing.	ի	իր	ր	
Plur.	աք	իք	ին	
Aor. I. et II. Act. Sing.	ի	եր s. իր	—	Imperat. Sing. —
Plur.	աք	իք s. էք	ին	Plur. էք
Aor. I. et II. Pass. Sing.	այ	ար	աւ	Imperat. Sing. —
				(իր)
Plur.	աք	այք s. ան		Plur. այք
		արուք		s. արուք

	I. p.	II. p.	III p.	Imperat. II. p.
Fut. I. et II. Act. Sing.	ից	ցես	ցէ	Imperat. ut Ind.,
Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցես et ջիր
Fut. I. et II. Pass. Sing.	այց	ցիս	ցի	Imperat. ut Ind.,
Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցիս et ջիր.

Adnotationes.

§. 12. Litteras s. syllabas personarum characteristicas in temporibus specialibus cf. pag. 62. praecedere solent conjugationum notae *t*, *w*, *ու*, *ի*.

In III. p. s. Praes. Ind. in I. Conj. *t*, cf. pag. 21 in II. Conj. *այ* cf. pag. 20., in III. Conj. *ու*, in IV. Conj. *ի* legitur: *գովէ*, *հաւատայ*, *Թողու*, *խօսի*.

In II. p. pl. Praes. Ind. in I. Conj. *էք*, in II. Conj. *այք*, in III. Conj. *ուք* s. *ոյք*, in IV. Conj. *իք* scribitur: *գովէք*, *հաւատայք*, *Թողուք* s. *Թողոյք*, *խօսիք*.

Coniunctivi Praes. formae *գովիցեմ*, *հաւատայցեմ*, *Թողուցում*, *խօսիցիմ* flectuntur ut Ind.; Imperfecti III. p. s. scribitur *գովէր*, *հաւատայր*, *Թողայր*, *խօսէր*; sed in IV. Conj. occurrit etiam forma *խօսիւր*, atque apud Faust. Byz. p. 69. legitur *տեսանոյր* pro *տեսանէր* a *տեսանել*.

In Aor. I. act. III. pers. sing. in *եաց* s. *էց*, *աց*, *ից* desinit, e. g. *գովեաց*, *ընկեաց* s. *ընկէց* a՞ ընկենու, *հաւատաց*, *լից* s. *ելից* a *լնու*.

Reliqua ex iis, quae §. 5. sqq. dicta sunt, jam satis elucet.

De Verbo Substantivo.

§. 13. In lingua armeniaca exstant quatuor verba substantiva, quorum duo ել et գոլ significant *esse*, duo vero լինիլ et եղանիլ *feri* denotant. In his verba ել et լինիլ pro meris Copulis habenda sunt, գոլ vero et եղանիլ *existentiae* atque *ortus* notionem habent, licet posterius in temporibus generalibus cf. pag. 62. Copulae instar adhibeatur, et formas, quae reliquis desunt, suppeditet. In tabula sequenti formae, quae desunt, lineis appositis indicantur.

ԵԼ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. եմ, ես, է P. եմք, էք, են	իցեմ, իցես, իցէ իցեմք, իցէք, իցեն
Imp.	{ S. էի, էիր, էր P. էաք, էիք, էին	(իցէի ¹), իցէիր, իցէր) իցէաք, իցէիք, իցէին

ԳՊԸ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. գում, գոս, գոյ P. գումք, գոյք, գոն	— — գուցէ — — գուցեն
Imp.	{ S. — գոյիր, գոյր P. — — գոյին	

ԼԻՆԻԸ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. լննիմ, լննիս, լննի P. լննիմք, լննիք, լննին	լննիցիմ, լննիցիս, լննիցի լննիցիմք, լննիցիք, լննիցին
Imp.	{ S. լինէի, լինէիր, լինէր P. լննէաք, լննէիք, լննիին	է/
Aor. II.	{ S. — — — P. — — —	
Fut. II.	{ S. լիցիմ, լիցիս, լիցի P. լիցումք, լիջիք (s. լի- նիջիք ³), լիցին	

esse.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
Ե՛ր Է՛ք S. երո՛ւք	եաԼ, ելոյ եալք, ելոց	եԼ, ելոյ	ելոց —

existere.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
— —	գոյող S. գոյօղ գոյողի	գո՛ւ, գոլոյ	— —

feri.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
Մե՛ր լինի՛ր Մե՛ր լինի՛ք	լինող S. լինօղ լինողի	լինիլ S. լնել ² լինելոյ	լինելոց et լինելի
Լե՛ր Լերո՛ւք S. լի՛ք	լիեալ S. լեալ		
— Լիջի՛ր (S. Լի- նիջի՛ր ⁴) S. Լիցի՛ս Լիցի՛ր Լիցո՛ւք, Լիջի՛ք (S. Լինիջի՛ք ⁴) Լիցի՛ն			

Եղանիլ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	S. եղանիմ, եղանիս, եղանի P. եղանիմք, եղանիք, եղանին	եղանիցիմ, եղանիցիս, եղանիցի եղանիցիմք, եղանիցիք, եղանիցին
Imp.	S. եղանէի, եղանէիր, իղանէր P. եղանէաք, եղանէիք, եղանէին	
Aor. II.	S. եղէ, (s. եղայ) եզեր, եղև P. եղաք (s. եզեաք), եզէք (s. եղայք), եզեն	
Fut. II.	S. եղէց (s. եղիցիմ, s. եղիցես), եղիցիս (s. եղիցես), եղիցի P. եղիցուք, եղիջիք (s. եղանիջիք ³), եղիցին	

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 63. 3) cf. pag. 70. 4) cf.

§. 14. His adjungimus statim tabulam, quae con- II. et Fut. II., quae conjugationum discrimina non agnos-
vam, quae solae inter se discrepant, dedimus.

feri, nasci.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
Ֆի եղանիր	—	եղանիլ s. եղանել	եղանելոց et եղանելի
Ֆի' եղանիք			
եղիր	եղեալ		
եղերո՛ւք			
— եղիջիր (s. ե- ղանիջիր ⁴), եղիցի			
եղեցո՛ւք, եղեջիք (s. եղանիջիք ⁴), եղիցին			

pag. 70. NB. Formae, quae desunt, lineis apposis indicantur.

spectum praebet omnium conjugationum; sed in Aor.
cunt cf. pag. 62, formas tantummodo activam et passi-

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. սիրեմ, սիրես, սիրէ	սիրիցեմ, սիրիցես, սիրիցէ	մի սիրեր
(P. սիրեմք, սիրէք, սիրեն	սիրիցեմք, սիրիցէք, սիրիցեն	մի սիրէք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. ազամ, ազաս, ազայ	ազայցեմ, ազայցես, ազայցէ	մի ազար
(P. ազամք, ազայք, ազան	ազայցեմք, ազայցէք, ազայցեն	մի ազայք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. Թողում, Թողուս, Թողու	Թողուցում, Թողուցուցուս, Թողուցուցու	մի Թողուր
(P. Թողումք, Թողուցումք, Թողուցումք ³) (S. Թողոյք), Թողուցումք, Թողուցուն	Թողուցումք, Թողուցուցումք, Թողուցուն	մի Թողուք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. խօսիմ, խօսիս, խօսի	խօսիցիմ, խօսիցես, խօսիցի	մի խօսիր
(P. խօսիմք, խօսիք, խօսին	խօսիցիմք, խօսիցէք, խօսիցին	մի խօսիք

Imper

CONJUG. PRIMA. CONJUG. SECUNDA. CONJUG. TERTIA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Indicativus.</i>	<i>Indicativus.</i>
(S. սիրէի, սիրէիր, սիրէր	ազայի, ազայիր, ազայր	Թողուի, Թողուիր, Թողուր
(P. սիրէաք, սիրէիք, սիրէին	ազայաք, ազայիրք, ազային	Թողուաք, Թողուիրք, Թողուին

<i>Participium.</i> սիրող ¹⁾ S. սիրող	<i>Infinitivus.</i> սիրել	<i>Participia Futuri.</i> սիրելոց et սիրելի
---	------------------------------	--

SECUNDA.

<i>Participium.</i> — ²⁾	<i>Infinitivus.</i> ազալ	<i>Participia Futuri.</i> ազալոց et ազալի
--	-----------------------------	--

TERTIA.

<i>Participium.</i> Թողող ¹⁾ S. Թողող	<i>Infinitivus.</i> Թողուլ	<i>Participia Futuri.</i> Թողալոց et Թողալի
---	-------------------------------	--

PASSIVA.

<i>Participium.</i> խօսող S. խօսող	<i>Infinitivus.</i> խօսիլ S. խօսել ⁴⁾	<i>Participia Futuri.</i> խօսալոց et խօսալի
---------------------------------------	---	--

fectum.

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i> խօսեի, խօսեիր, խօսեցի ⁵⁾ S. (խօսիւր), խօսեաք, խօսեիք, խօսեին	<i>Conjunctivi, si occurrunt formae, sunt:</i> սիրիցեի, ազայցայի S. ազայցեի, Թողուցուի, խօսիցեի, quae ad Indicativi normam flectendae sunt, sed cf. supra pag. 65.
--	---

Aori

CONJUGATIO PRIMA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Participium</i>	<i>Part. Praes.</i>
(S. սիրեցի, սիրեցեր, սիրեալ սիրեաց	սիրեա՛	սիրեցեալ	սիրեցող ²⁾ S. սիրեցող
(P. սիրեցաք, սիրեցիք ⁶⁾ (S. սիրեցէք), սիրեցին	սիրեցէ՛ք		

CONJUGATIO TERTIA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Participium.</i>	<i>Part. Praes.</i>
(S. լցի, լցեր, ելից (լից ⁸⁾ cf. ընկեց ⁷⁾ (S. լից ⁷⁾)	կեա՛	լցեալ	լցող ²⁾ S. լցող
(P. լցաք, լցիք ⁶⁾ (S. լցէք), լցին	լցէ՛ք		

Futu

CONJUGATIO PRIMA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. սիրեսցից, սիրեսցես, սիրեսցէ	— սիրեսցե՛ս ¹¹⁾ (S. սիրեսցիր)
(P. սիրեսցուք, սիրեսցիք, սիրեսցեն	սիրեսցո՛ւք, սիրեսցիք, սիրեսցեն

CONJUGATIO TERTIA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. լցես, լցես ¹²⁾ , լցէ	— լցե՛ս ¹⁵⁾ (S. լցիր), լցէ
(P. լցուք, լցիք, լցեն cf. ընկեսցից, ընկեսցես, ընկեսցէ	լցո՛ւք, լցիք, լցեն cf. ընկեսցե՛ս ¹¹⁾ (S. ընկեսցիր), ընկեսցէ
(P. ընկեսցուք, ընկեսցիք, ընկեսցեն	ընկեսցո՛ւք, ընկեսցիք, ընկեսցեն

stus I.

CONJUGATIO SECUNDA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part.Praes.</i>
(S. աղացի, աղացիբ, աղաց P. աղացաք, աղացիք ⁶) (S. աղացէք), աղացին	աղա՛	աղացեալ	աղացող ²) S. աղացող

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part.Praes.</i>
(S. խօսեցի, խօսեցար, խօսեցաւ P. խօսեցաք, խօսեցայք ⁹) (S. խօսեցաւք, խօսեցան	խօսեա՛ց S. խօսեցի՛ր ¹⁰) S. խօսեցայք S. խօսեցարո՛ւք	խօսեցեալ	խօսեցող ²) S. խօսեցող

rum II.

CONJUGATIO SECUNDA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. աղացից, աղասցես, աղացէ P. աղացուք, աղասիք, աղասցեն	—աղասցե՛ս ¹¹) (S. աղասի՛ր), աղասցէ՛ աղասցո՛ւք, աղասի՛ք, աղասցեն

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. խօսեցայց, խօսեսցիս, խօսեսցի P. խօսեսցուք, խօսեսցիք ¹⁵) (S. խօսի՛ցիք), խօսեսցին	—խօսեսցի՛ս ¹¹) S. (խօսեսի՛ր), խօսեսցի՛ խօսեսցո՛ւք, խօսեսցի՛ք ¹⁵) (S. խօսի՛ցիք), խօսեսցին

Aeri

CONJUGATIO ACTIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperat.</i>	<i>Participium</i>	<i>Part. Praes.</i>
{ S. Հանի, Հաներ, Հան (s. Եհան ⁷) P. Հանաք, Հանիք ⁸ (s. Հանէք), Հանին	Հան Հանէք	Հանեալ cf. սիրեալ	Հանող ¹⁴ s. Հանող cf. Հատող a Հատանել

Futu

CONJUGATIO ACTIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
{ S. Հանից, Հանցես, Հանցէ P. Հանցուք, Հանջիք ¹⁶ (s. Հանիջիք), Հանցեն	— Հանցե՛ս s. Հանջի՛ր ¹⁶ (s. Հանիջի՛ր), Հանցէ՛
	Հանցուք, Հանջիք (s. Հանիջիք), Հանցե՛ն

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 67. sq. 3) cf. pag. 72.
 4) cf. pag. 67. sq. 5) cf. pag. 71. 10) cf. pag. 67. 11) cf.
 15) cf. pag. 69. 16) cf. pag. 70.

stus II.

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>		<i>Imperativus</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part. Praes.</i>
S. Հանայ, Հանար, Հանաւ		Հանիր ¹⁵⁾	Հանեալ	cf. Ճնող ⁸⁾
	P. Հանաք, Հանայք ⁹⁾	Հանայք		Տ.Ճնողի ճնանիլ
(Տ. Հանարուք), Հանան		Տ. Հանարուք		

rum II.

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>		<i>Imperativus.</i>	
S. Հանայց, Հանցիս, Հանցի		— Հանցիս Տ. Հանջի՛ր	
		(Տ. Հանիջի՛ր), Հանցի՛	
P. Հանցուք, Հանջիք ¹⁶⁾		Հանցուք, Հանջի՛ք	
	(Տ. Հանիջիք), Հանցին	(Տ. Հանիջի՛ք) Հանցին	

4) cf. pag. 64. 5) cf. pag. 72. 6) cf. pag. 72. 7) cf. pag. 66.
 pag. 68. 12) cf. pag. 68. sq. 13) cf. pag. 70. 14) cf. pag. 69.

Paradigmatum loco sumsimus verba Conj. I. սիրել *amare*, Conj. II. աղալ *molere*, Conj. III. թողալ *sinere*, Conj. IV. s. pass. խօսիլ *'oqui*.

Sed quum cf. par. 65. verba, quae in Aor. I. et Fut. I. leguntur, formas Aoristi II. et Fut. II. peramque non habeant, in Conjugg. I. III. et IV. formis, quae illis desunt, in eorum locum substituimus verba Conj. I. հանել *destrahere*, Conj. III. ընալ *imp.ere* et ընկենալ *projicere*, Conj. IV. Passivum verbi հանել, quibus reliquae formae suppeditantur. Caeterum terminatio Aor. et Fut. paasiva non solis verbis Conj. IV. seu passivae propria est, verum etiam in verbis neutris et deponentibus, quae dicuntur, trium priorum Conjugg., atque si verba earum activa passivam notionem induunt, reperitur. e. g. Act. սիրեմ Aor. I. սիրեցի, sed Pass. սիրիմ *amor* Aor. I. սիրեցայ — հեծանեմ *equo vehor* Aor. II. հեծայ — խոսանամ *polliceor* Aor. I. խոսացայ — թողում Aor. II. act. թողի pass. թողայ — զբանում *laetor, delector*, Aor. II. զբասայ — ընթեանում *lego* Aor. I. ընթերցայ.

Sed paradigmata harum conjugationum cum terminatione passiva proponere supersedimus, quum in Aor. et Fut. a Conj. IV. non deflectant, in Praes. vero et Imperf. sive ad eandem flectantur, sive activam formam retineant.

Quum Imperfectum et Futura a Praes. et Aor. descendant, harum formarum cognitio ad reliquas supplendas plerumque sufficit, unde in Lexicis hae tantum afferri solent.

Conjugatio prima.

§. 15. Primae conj. omnium ditissimae adnumerantur imprimis multa verba activa, quorum Passiva

quartam conj. sequuntur; sed pertinent huc quoque haud pauca verba neutra, quae formas activas ubique retinent. e. g. *ամսչել* *erubescere* Aor. I. *ամսչեցի*, *յամել* *morari* etc. Multa verba in Praes. et Imperf. litteram շ radici addunt, quam in reliquis formis*) abjiciunt (cf. gr. *λαμβάνω*, *έλαβον* etc.); atque haec ut plurimum Aor. I. et Fut. I. formas respuunt: *անիծանել* *exsecrari* Aor. II. *անիծի* III. p. s. *անէծ*, *բեկանել* *rumpere* Aor. II. *բեկի* III. p. s. *բրեկ*, *գտանել* *invenire* Aor. II. *գտի* III. p. s. *եզիտ*, *լուծանել* *solvere* Aor. II. *լուծի* III. p. s. *եւոյժ* cf. supra pag. 68. sq. His accensendum quoque est verbum *ցուցանել* *ostendere*, *declarare*, Aor. II. *ցուցի* III. p. s. *եցոյց* s. *ցոյց*, quod radicibus verborum intransitivorum additum transitiva, transitivis vero adjectum dupliciter transitiva seu transitiva in alterum format: *ամրանալ* *firmum esse* Aor. I. *ամրացայ* transit. *ամրացուցանել* *firmum declarare* s. *reddere*, *ապրիլ* *liberari* Aor. I. *ապրեցայ* transit. *ապրեցուցանել* *liberare*, *կեալ* *vivere* Aor. I. *կեցի* transit. *կեցուցանել* *vivum reddere*, *լնուլ* *implere* Aor. I. *լցի* dupl. trans. *լցուցանել* *facere*, *ut aliquis impleat* etc.; in verbis, quae Aor. II. formam habent, prima verbi *ցուցանել* littera abjicitur, e. g., *թագչիլ* *se abscondere*, Aor. II. *թագեայ* transit. *թագուցանել*, *սնանիլ* *nutriri* Aor. II. *սնայ* transit. *սնուցանել*, *ճանաչել* Aor. II. *ճանեայ* dupl. trans. *ճանուցանել*. Pertinent huc quoque verba *կորուսանել* *perdere* a *կորնչիլ*, *մուծանել* *introducere* pro

*) Sed, si radicalis est haec littera, ubique remanet. e. g. *գանել* *verberare* a *գան* *verbera* Aor. I. *գանեցի*, *ըմբերանել* *os alicui claudere*, *taciturnum reddere* a *բերան* *os* Aor. I. *ըմբերանեցի* etc.

մուղանել a *մանել*, eaque, quae propter *լ* in radice litteram *չ* accipiunt loco *ց* cf. *ելուղանել* *producere* ab *ելանել* *exire*, *փլուղանել* *destruere* a *փլանիլ* etc. In his verbis compositis alterum *ց* pro littera Aor. I. characteristicam habitum in Imp. abjicitur, id quod etiam in verba, quae *չ* aut *ս* ejus loco substituunt, transit, et in Fut. idem *ց* cf. pag. 68. in *ս* mutatur. e. g. *ամբարցուցանել* Imp. Aor. II. *ամբարցի* Fut. II. I. p. s. *ամբարցուցից* II. p. *ամբարցուցես* etc., *Թարուցանել* Imp. Aor. II. *Թարո՛ւ*, *փլուղանել* Imp. *փլո՛ւ*, *կորուսանել* Imp. *կորո՛ւ*; sed ab *ելուղանել* ejusque compositis formatur Imp. *ելուղես՛*, et a *մոռմանել* Imp. *մոռմ*.

Verba *ասել* *dicere*, *գիտել* *scire*, *կարել* *posse* in Praes. et Imperf. ad primam, in reliquis formis ad II. conj. flectuntur: Praes. *ասեմ* etc. Imperf. *ասէի* Aor. I. Ind. *ասացի*, *ասացեր*, *ասաց* etc. Imp. *ասա՛*, *ասացէ՛ք* Fut. I. *ասացից*, *ասասցես* etc. — *գիտեմ* Aor. I. *գիտացի*, sed in Imp. modo *գիտա՛*, modo *գիտացի՛ր*, modo, idque saepissime *գիտես՛* scribitur, Fut. I. *գիտացից*, *գիտասցես* etc. — *կարեմ* Aor. I. *կարացի**) Imp. *կարացի՛ր* s. *կարո՛ց լեր*. — Ex his verbum *կարել* Passivo caret, *գիտել* in Passivo verbum subst. *լինիլ* adjunctum habet: Praes. *գիտացեալ լինիմ* etc. cf. pag. 70. sq. *ասել* vero in Passivo retentâ modo litterâ conj. II. characteristicâ quartam conj. sequitur: Praes. *ասիմ* Aor. I. *ասացայ* Fut. I. Ind. *ասացայց*, *ասասցիս* etc. Imp. Fut. *ասասցիս* s. *ասասջի՛ր*, sive etiam *ասիջի՛ր* ex Conjunct. Praes.

Verba *առնել* *facere*, *դնել* *ponere*, *յառնել* *surgere* in Aor. II. etc., ubi litteram *ն* abjiciunt, formas quodam-

*) Sed *կարեմ* Aor. I. *կարեցի* significat *suere*.

modo irregulares prae se ferunt: առնեմ Aor. II. Ind. արարի, Imp. արա՛, արարէ՛ք Part. Praes. առնող saepius արարող Part. Aor. արարեալ Fut. II. արարից, արասցես etc. In Pass. Praes. Ind. առնիմ Aor. II. Ind. արարայ Fut. II. Ind. արարայց, արասցիս etc. — դնեմ Aor. II. Ind. եզի, եզիր (s. եզեր), եզ, եզաք, եզիք, եզին (vulg. դրին). Part. Aor. եռեալ (vulg. դրեալ) Part. Praes. դնող et եռող Imp. դիր, դիք Fut. II. Ind. եռից, դիցես, դիցէ, դիցուք, դիջիք, դիցեն Imp. դիցես s. դիջիր s. դնիջիր cf. pag. 70. դիցէ՛, դիցու՛ք, դիջի՛ք s. դնիջի՛ք, դիցեն՛. Passivum Praes. դնիմ Imperf. դնէի Aor. II. Ind. եռայ Imp. եռա՛յք s. եռարու՛ք Fut. II. Ind. եռայց, դիցիս, դիցի etc. Imp. դիցիս s. դիջիր s. դնիջիր, դիցի՛, դիցու՛ք, դիջի՛ք s. դնիջի՛ք, դիցեն՛. — յառնեմ Aor. II. Ind. յարեայ II. p. pl. յարեայք s. յարերուք Imp. արի՛, արի՛ք s. յարերու՛ք Part. Aor. յարուցեալ a verbo trans. յարուցանել Fut. II. Ind. յարեայց, յարիցես, յարիցէ, յարիցուք, յարիջիք, յարիցեն. Imp. յարիցես s. յարիջիր sive etiam յառնիջիր, յարիցէ՛, յարիցու՛ք, յարիջի՛ք s. յառնիջի՛ք, յարիցեն՛.

Verbum ճանաչել cognoscere in Aor. II. Ind. scribitur ծանեայ II. p. pl. ծանեայք s. ծաներուք Imp. ծանիր, ծաներուք s. ծանիք Part. Aor. ծանուցեալ a verbo trans. ծանուցանել Fut. II. Ind. ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ etc. Imp. ծանիցես s. ծանիջիր etc. Passivum ejus in Praes. et Imperf. ad conj. IV. flectitur: Praes. ճանաչիմ Imperf. ճանաչէի, sed Aor. II. et Fut. II. formae a verbo ծանուցանել repetuntur: Aor. II. ծանուցայ s. ծանուցեալ եղէ Fut. II. ծանուցայց s. ծանուցեալ եղէց.

Verbum **մղանչել** *peccare litteras նչ* in temporibus generalibus abjicit: Aor. II. Ind. **մղայ** II. p. pl. **մղայք** s. **մղարուք** Imp. **մղի՛ր**, **մղայք** s. **մղարս՛ւք** Part. Aor. **մղուցեալ** a verbo trans. **մղուցանել** Fut. II. Ind. **մղայց** s. **մղիցեմ**, **մղիցես**, **մղիցէ** etc.

Verbum **հարկանել** *verberare litteras կ et ն* in Aor. II. etc. abjicit: Aor. II. **հարի** III. p. s. **հար** s. **եհար** Part. **հարեալ** etc.

Denique his accensenda sunt verba defectiva **լսել** *audire*, **ըմպել** *bibere*, **ուտել** *edere*, quorum duo priora etiam plene flexa reperiuntur: **լսեմ** Aor. I. **լսեցի**, at multo saepius Aor. II. Ind. **լուայ** Imp. **լո՛ւր**, **լուայք** s. **լուարո՛ւք** Part. Aor. **լուեալ** Fut. II. Ind. **լուայց** s. **լուիցեմ**, **լուիցես** etc. Imp. **լուիցես՛ս** s. **լուիջի՛ր** etc. — **ըմպեմ** Aor. I. **ըմպեցի** etc. aut Aor. II. **արբի**, **արբեր**, **արբ** s. **էարբ** etc. Imp. **ա՛րբ**, **արբէ՛ք** Part. Praes. **ըմպող** s. **արբող** Part. Aor. **ըմպեալ** s. **արբեալ** Fut. II. Ind. **արբից**, **արբես** etc. Imp. **արբես՛ս** s. **արբջի՛ր** etc. — **ուտեմ** Aor. II. Ind. **կերի**, **կերեր**, **կեր** s. **եկեր**, **կերաք**, **կերիք**, **կերին**, sive etiam formâ pass. **կերայ** etc. Imp. **կե՛ր**, **կերէ՛ք** s. **կերայք** Part. Praes. **կերող** Part. Aor. **կերեալ** Fut. II. Ind. **կերայց** s. **կերից** s. **կերիցեմ**, **կերիցես**, **կերիցէ**, **կերիցուք**, **կերիջիք** s. **ուտիջիք**, **կերիցեն** Imp. **կերիցես՛ս** s. **կերիջի՛ր** s. **ուտիջի՛ր**, **կերիցէ՛** etc. Passivum Praes. **ուտիմ** Imperf. **ուտէի** Praet. sive **կերայ** sive **կերեալ եղէ** Imp. **կերեալ լե՛ր**, **կերեալ լերո՛ւք** Fut. sive **կերայց**, sive **կերիցիմ**, sive etiam **կերեալ եղէց** Imp. **կերեալ լիջի՛ր** etc.

Conjugatio secunda.

§. 16. Ad conjugationem secundam pertinent haud pauca activa, sed imprimis multa verba neutra, ita ut ea verbis intransitivis fere propria*) esse videatur. Itaque permulta verba, activa etiam, in Aor. I. etc. (quum Aor. II. in hac conjug. praeter verba defectiva գալ, տալ, երթալ fere non inveniatur), formam passivam induunt e. g. իմանալ *intelligere* Aor. I. իմացայ, որսալ *venari* Aor. I. որսացայ, et pauca tantum in Passivo Praesens et Imperf. ad conjug. IV. flectunt: լուանալ *lavare* Pass. լուանիլ, բառնալ *tollere* Pass. բառնիլ, ստանալ *acquirere* Pass. ստացանիլ; pleraque sive formam primariam retinent, sive per Part. Aor. cum verbo subst. լինիլ conjunctum passivam notionem exprimunt: աղալ *molere* Pass. աղալ s. աղացեալ լինիլ Aor. I. աղացայ, հաւատալ *credere* Pass. հաւատացեալ լինիլ Aor. I. հաւատացայ, իմանալ, Pass. իմանիլ Aor. I. իմացայ s. իմացեալ եղէ, մոռանալ *oblivisci* Pass. մոռանիլ s. մոռացեալ լինիլ Aor. I. մոռացեալ եղէ etc.

Multa verba litteram Ն in Praes. et Imperf. additam in Aor. I. abjiciunt: ամբանալ Aor. I. ամբացայ, արբեալ Aor. I. արբեցայ, ընտանենալ Aor. I. ընտանեցայ aliaque his similia.

Verba irregularia hujus conjug. sunt:

բառնալ *tollere* Aor. I. բարձի Pass. Praes. բառնիմ Aor. I. բարձայ etc. — et similiter դառնալ *redire* Aor. I. դարձայ etc.

կեալ *vivere* et ստեալ**) *odisse*, quae in Praes. ad secundam, in reliquis formis ad conj. I. flectuntur:

*) Idem de conjug. III. dixerim.

**) Sed reperitur quoque saepius ստեմ.

Praes. *կեամ, ստեամ* Imperf. *կէի, ստէի* III. p. s. *կէր, ստէր*, sive *կեսյր, ստեսյր* Aor. I. Ind. *կեցի, ստեցի* III. p. s. *եկեաց, ստեաց* Imp. *կեաց* cf. pag. 66, *ստեա* s. *սաէ* cf. pag. 67. Fut. I. *կեցցից, կեցցես* etc. Similiter *կալ stare* Fut. I. *կացցից, կացցես* etc. —

Denique verba defectiva *զալ venire, սալ dare* et *երթալ ire*: Praes. Ind. *զամ, զաս, զայ, զամք, զայք, զան*. Conj. *զայցեմ, զայցես* etc. Imp. *՞ զար, ՞ զայք* Part. Fut. *զալոց* et *զալի*. Imperf. *զայի, զայիր, զայր* etc. Aor. II. Ind., *եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկիք* s. *եկայք, եկին*. Imp. *ե՛կ, եկա՛յք* Part. Praes. *եկող* Part. Aor. *եկեալ* Fut. II. Ind. *եկից, եկեսցես, եկեսցէ* etc. Imp. *եկեսցես* s. *եկեսցի՛ր, եկեսցէ՛, եկեսցո՛ւք, եկեսցի՛ք, եկեսցես՛ն*. —

Praes. Ind. *տամ, տաս, տայ* etc. Conj. *տայցեմ* Imp. *՞ տար, ՞ տայք* Part. Fut. *տալոց* Imperf. *տայի, տայիր, տայր* etc. Aor. II. Ind. *տուռ, տուր, տա, տուաք, տուք, տուն* Imp. *տո՛ւր, տո՛ւք* Part. Praes. *տուող* Part. Aor. *տուեալ* Fut. II. Ind. *տաց, տացես* etc. Imp. *տացես* s. *տաջի՛ր* etc. Passivum Praes. Ind. *տուեալ լինիմ* Conj. *տուեալ լինիցիմ* Imp. *՞ տուեալ լինիր* Inf. *տուեալ լինիլ* Part. Fut. *տալոց* s. *տալի* Imperf. *տուեալ լինէի* Aor. II. Ind. *տուայ, տուար, տուաւ* etc. Imp. *տուեալ լե՛ր, տուեալ լերո՛ւք* Part. *տուեալ*, Fut. II. Ind. *տուայց, տացիս, տացի* etc. Imp. *տացիս* s. *տաջի՛ր* etc. —

Praes. Ind. *երթամ* Conj. *երթայցեմ* etc. sive *երթիցեմ* etc. Imp. *՞ րթար, ՞ րթայք* Part. Praes. *երթող* Partt. Fut. *երթալոց* et *երթալի* Imperf. *երթայի* etc. Aor. II. Ind. *չոքայ* s. *չոգայ, չոգար, չոգաւ*

etc. Imp. *երթ*, *երթայք* Part. *երթեալ* Fut. II. Ind. *երթայց* s. *երթիցեմ*, *երթիցես* etc. Imp. *երթիցես* s. *երթիչի՛ր* etc.

Conjugatio tertia.

§. 17. Verba conjugationis tertiae, quum maximam partem neutra sint, paucissima, ne dicam nulla, in Passivo Praesentis formam passivam induunt; nam verborum *առաւելուլ*, *գիղուլ*, *հեղուլ* etc. formae passivae *առաւելանիլ*, *գիղանիլ*, *հեղանիլ* etc. ab Activis in *անալ* sive *անել* desinentibus derivata sunt. Itaque activa forma plerumque in Praes. et Imperf. Pass. retinetur, aut Passivum per Part. Aor. cum verbo subst. *լինիլ* conjunctum indicatur: *ընթեռնուլ* s. *ընթերցեալ* *լինիլ* s. *ընթերցանիլ*, *արգելուլ* s. *արգելեալ* *լինիլ*, *թողուլ* s. *թողեալ* *լինիլ*.

Aor. I. et Fut. I. formae nonnisi in nonnullis verbis reperiuntur, quae litteram Ն in temporibus specialibus adsumunt e. g. *ընկենուլ* *projicere* Aor. I. *ընկեցի* III. p. s. *ընկեաց* s. *ընկէց* Fut. I. *ընկեցից*, *ընկեսցես* etc. Pass. Aor. I. *ընկեցայ* Fut. I. *ընկեցայց*, *ընկեսցիս* etc. — *խնուլ* *claudere* Aor. I. *խցի* III. p. s. *խից* s. *եխից* Imp. *խի՛ց* Pass. Aor. I. *խցայ* — *զգենուլ* *induere* Aor. I. *զգեցայ* Pass. Praes. *զգեցեալ* *լինիլ* — *ընթեռնուլ* *legere* Aor. I. *ընթերցայ* cf. p. 17. — Imp. *ընթերցի՛ր*, *ընթերցի՛ք* s. *ընթերցար՛ուք* Part. Praes. *ընթերցող* Part. Aor. *ընթերցեալ* Fut. I. *ընթերցայց*, *ընթերցցիս* etc. Sed alia hujus generis verba permulta Aoristum II. etc. tuentur e. g. *առնուլ* *capere* Aor. II. *առի* Pass. *առայ*, *սկսնուլ* *incipere* Aor. II. *սկսայ*, atque horum nonnulla ante terminationem in Aor. II. Ind.

et I. pers. Sing. Fut. II. vocalem *t* inserunt: e. g. *այտնուլ intumescere* Aor. II. *այտեայ* Imp. *այտի՛ր, զարթնուլ expergisci* Aor. II. *զարթեայ* Imp. *զարթի՛ր, թաքնուլ abscondi* Aor. II. *թաքեայ**) etc. Part. Aor. II. in his verbis a forma transitiva in *ուցանել* exeunte formatur, e. g. *այտուցեալ, զարթուցեալ, թաքուցեալ* etc.**) — Verbum *երդնուլ jurare* vocalem *ու* in Aor. II. et Fut. II. retinet: Aor. II. Ind. *երդուայ* Imp. *երդուի՛ր* Part. *երդուեալ* Fut. II. *երդուայց* etc.

Huc fortasse pertinet verbum defectivum *գոգ dic*, quod nonnisi in Imperativis Aor. II. et Fut. II. legitur: Imp. Aor. II. *գոգ, գոգէ՛ք* Imp. Fut. II. *գոգե՛ս* s. *գոգչի՛ր, գոգե՛ք, գոգցո՛ւք, գոգչի՛ք, գոգե՛ն*.

Conjugatio quarta s. passiva.

§. 18. Conjugationem quartam primitus Passivum primae conjug. fuisse dixerim. Nam conjugg. II. et III. neutris fere propriae videntur, earumque Passiva raro per quartae conjug. formam exprimuntur; contra verba conjug. I. pleraque activa sunt, quae in Passivo omnia ad conjug. IV. flectuntur, atque Infinitivus quartae cum I. conjug. Infinitivo saepissime confunditur, Imperfectum vero fere totum in utraque conjug. idem est. Caeterum in conjug. IV. verba passiva easdem vel Aor. I. et Fut. I., vel Aor. II. et Fut. II. formas, quas in Activo habent, tuentur: *սիրել* Aor. I. act. *սիրեցի* Aor. I. pass. *սիրեցայ, հատանել* Aor. II. act. *հատի* Aor. II. pass.

*) Eadem verba tantum non omnia alibi terminatione *չիմ* adsumta quartae conjug. accensentur: *թաքչիլ, զարթչիլ* etc.

**) Excipias modo verbum *քաղցնուլ* Part. *քաղցեալ*.

Հասայ etc.; atque verba neutra et deponentia, quae activam formam non agnoscunt, primae conjug. normam ita sequuntur, ut si in Praes. et Imperf. formam litteris ն seu չ sive նչ auctam habent, Aoristum II. et Fut. II. servant e. g. ծնանիլ *nasci* Aor. II. Ind. ծնայ Imp. ծնիր Part. ծնեալ, ուսանիլ *discere* Aor. II. Ind. ուսայ Imp. ուսիր Part. ուսեալ, սկսանիլ Aor. II. սկսայ; porro թռչիլ *volare* Aor. II. Ind. թռեայ Imp. թռիր, փախչիլ *aufugere* Aor. II. փախեայ, կորնչիլ *perire* Aor. II. կորեայ մարտնչիլ *dimicare* Aor. II. մարտեայ, Ex his ea, quae terminationem եայ in Aor. II. habent, Part. Aor., ut modo in conjug. III. vidimus, a forma trans. in ուցանիլ exeunte deducunt: թռուցեալ, փախուցեալ, կորուսեալ cf. pag. 85. մարտուցեալ etc., et I. pers. sing. Fut. II. in iisdem sive plena reperitur, eaque cum terminatione activa, sive a I. p. s. Ind. Aor. II. derivata et in ց desinens, e. g. թռիցեմ s. թռեայց, փախիցեմ s. փախեայց etc.

Sola verba neutra et deponentia Participium Praes. formant, e. g. բարբառող & բարբառիլ *pronunciare*, խօսող a խօսիլ *loqui*, կամող a կամիլ *velle*, atque eadem verba saepius ad modum activorum in Imp. Aor. I. litteram ց abjiciunt, e. g. ողորմեա՛ ab ողորմիլ *misereri*, խօսեա՛ etc.

Verbum տանիլ *ducere* in Aor. II. etc. litteram ն in ր mutat: Aor. II. Ind. տարայ Imp. տա՛ր, տարա՛յք Fut. II. տարայց, տարցիս s. տարցես etc.

Pertineat huc quoque verba nonnulla defectiva, nempe մարթիլ *posse*, et պարտիլ *debere*, quae nonnisi in Praes. et Imperf. leguntur, et verbum ունիլ *habere* Aor. II. Ind. կալայ, կալար, կալաւ, կալաք, կալայք, s.

կալարուք, կալան Imp. կալ sive etiam կա՛, pl. կալայք
 s. կալարո՛ւք s. կալէ՛ք Part. կալիալ Fut. II. Ind.
 կալայց, կալցիս s. կալցես, կալցի s. կալցէ, կալցուք,
 կալչիք, կալցին s. կալցեն Imp. կալցիս s. կալչիր
 s. կալցես, seu denique ad formam Coniunct. Praes.
 ունիչիր, կալցի s. ունիցի, կալցո՛ւք, կալչիք s. ունի-
 չիք, կալցին.

CAPUT IV.

DE PARTICULIS.

De Particulis hic agere supersedemus, quum cognitio earum e lexicis petenda sit; atque monemus tantum tirones, ut in investigandis radicibus seu stirpibus bene distinguant Praefixa շ, ՚ի s. յ, յ, cf. pagg. 19. 22. sqq. quae variis Nominum et Pronominum casibus, praeponuntur, porro negationem չ pro ոչ, quam vocibus omnis generis praepositam invenimus, ac denique Pronomina suffixa ս, ր, ն, cf. pag. 58, quae Nominibus, Pronominibus, Verbis, adeoque Particulis affigi possunt.

SPECIMEN LECTIONIS ET ANALYSEOS.

Oratio dominica.

Հայր մեր որ յերկինս: սո՛ւրբ եղեցի անուն քո: ե-
կեսցե՛ արքայութիւն քո: եղեցի՛ն կամք քո որպէս յերկինս
և յերկրի: զհաց մեր հանապազօրո՞ղ՝ տո՛ւր մեզ պսօր: և
թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց
պարտապանաց: և մի տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն: այլ
փրկեա՛ զմեզ 'ի չարէն: զի քո՛ է արքայուի՛ և զօրութի՛
և փա՛ռք յաւիտեանս ամէն:

Hhair mer wor hjerkins: surb jeghitzi anun
kho: jekestzê arkhajuthiun kho: jeghitzin
kamkhkho worpês hjerkinsjev hjerki: ês'hhatz
mer hhanapasord tur mes aisôr: jev thogh mes
êspartis mer, worpês jev mekh thoghumkh
merotz partapanatz: jev mi tanir êsmes i
p'hordsuthiun: ail p'hêrkêa êsmes i tscharên:
sikhoê arkhajuthiunjev sôruthiun jev p'harrkh
haviteâns amên:

Հայր *pater*, Nominativus sive Vocativus (cf. pag. 29.
§. 3.) Sing. nominis, quod declinationem quintam se-
quitur, sed hic illic ab ea deflectit. cf. p. 41. §. 12.

Մ *nostrum* s. *noster*. Genitivus Plur. Pronominis pers. *ես*. Vide tabulam decl. Pronn. pag. 52. sqq., sive Nominativus Sing. Pron. poss. cf. pag. 58. §. 2.

որ *qui*. Nom. Sing. Pron. Relat., quod ad normam decl. IV. flectitur, cf. p. 40. §. 11. et tab. decl. Pronn.

յերկինս *in coelis*. Locativus, qui dicitur, cf. p. 29. §. 3, sive potius Accus. Plur. cum Praefixo **յ** pro **ի** propter vocalem, quae sequitur, cf. pag. 22. a voce **երկին** *coelum*, quae promiscue in Sing. et Plur. usurpatur, et III. decl. in flexione sequitur.

սուրբ *sanctum*. Nominat. Sing. nom. adject., quod ad decl. IV. flectitur: Gen. **սրբոյ** etc. cf. pag. 24. §. 8.

եղցի *fiat*. III. pers. Sing. Imp. Fut. II. a verbo **եղանիլ** *fieri* cf. pagg. 72. et 76. sq.

անուն *nomen*. Nominat. Sing. nominis, quod ad decl. I. flectitur: Gen. **անուան** cf. pag. 38.

քո *tui*. Gen. Sing. Pron. pers. II. pers. **դու** cf. tab. decl. Pronn.

եկեցէ՛ *veniat*. III. pers. Sing. Imp. Fut. I. a verbo irregulari **գալ** *venire* cf. pag. 90. quod in I. pers. Ind. Fut. formam Fut. II. **եկից**, in reliquis vero personis **եկեցես** etc. formam Fut. I. accepit.

արքայութիւն *քո regnum tui*. Nominativus Sing. nominis abstracti decl. I., quod a voce **արքայ** *rex* derivatur, cum Pron. pers. II. pers. Sing.

եղցին *fiant*. III. pers. Plur. Imp. Fut. II. a verbo **եղանիլ** *fieri*. cf. supra.

կամք *քո voluntates tui* s. *voluntas tui*. Nom. Plur. nominis, quod fere semper in numero Plur. legitur, et decl. VI. sequitur.

որպէս *quemadmodum*. Particula e Pron. Relat. **որ** et nomine **պէս** *ratio, modus* composita.

Երկինս in coelis. vide supra.

և *et*. Copula. Omissa est particula **այսպէս** *hac ratione, ita*.

Երկրի in terra. Locativus, sive potius Dativus Sing. nominis **երկիր** Gen. **երկրի** cf. pag. 21. quod ad decl. III. s. VI. flectitur.

զհաց մեր *panem nostram s. nostrum*. Accus. Sing. cum Praef. **չ** cf. pag. 30. §. 5, 2. nominis decl. III. addito Gen. Plur. Pron. pers. I. pers. s. Accus. Sing. Pron. poss. ejusd. pers.

Հանապազորդ *sempiternum s. quotidianum*. Accus. Sing. nom. adj., quod ad decl. VI. flectitur. Descendit ab Adv. **Հանապազ** i. e. *semper, quotidie*.

տուր *da*. II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a voce **տալ** *dare*, verbo irreg. Conj. II. cf. pag. 90.

մեր *nobis*. Dat. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq.

այսօր *hodie*. Adverbium compositum ex Pron. dem. **այս** *hic* cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq. et pag. 59. et Nom. Subst. decl. V. **օր** *dies* cf. tab. decl. nomm. pap. 34. sqq.

և թող մեր *et condona nobis*. **Թող** est II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a verbo Conj. III. **Թողուլ** *sinere, mittere, remittere, condonare*. cf. tab. Conjugg. pag. 78. sqq. De vocibus **և** et **մեր** vide supra.

զպարտիս մեր *debita nostra*. Accus. Plur. nominis. **պարտ** Gen. **պարտոյ** ad decl. VI., quod in Plur. modo **պարտք** scribitur Gen. **պարտուց** ad decl. V., modo **պարտիք** Gen. **պարտեաց** ad decl. VII. De voce **մեր** cf. supra.

որպէս և մք զսեռամոծսն et nos. De vocibus **որպէս և** modo dictum est. **մք** est Nom. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq.

Թողուք condonamus. I. pers. Plur. Praes. Ind. a voce **Թողուլ** cf. supra.

մերոց nostris. Dat. Plur. Pron. poss. I. pers. Plur. cf. pag. 58.

պարտապանաց debitoribus. Dat. Plur. nominis **պարտապան**, quod ad decl. VI. flectitur, et descendit a voce **պարտ** *debitum*.

և մի տանիր et ne ducas. **մի** est particula negationis, quae graecae *μη* respondet. **տանիր** est Imp. Praes., qui sec. pag. 63. nonnisi cum negatione occurrit, a voce **տանիլ** *ducere*, verbo irreg. Cojn. IV. cf. pag. 93.

զմեզ nos. Accus. Plur. Pron. pers. I. pers.

ի փորձութիւն in tentationem. Accus. Sing. nominis abstracti decl. I., quod derivatur a nomine **փորձ** *experimentum, probatio*. Praefixum **ի** Accusativo praepositum denotat *in s. ad*.

այլ sed. Conjunctio, quae respondet graecae *ἀλλὰ*.

փրկեա՛ liberare. II. pers. Sing. Imp. Aor. I. vocis **փրկել** *liberare*, verbi Conj. I.

զմեզ nos. Vide supra.

ի չարէն a malo ejus s. illo, ἀπὸ τοῦ πονηροῦ Abl. Sing. nom. Adj. **չար** *malus*, quod. ad decl. VI. flectitur. Additum est Pron. suff. **ն** cf. pag. 58. §. 3., quod pro possessivo sive demonstrativo haberi potest, et ad ea, quae modo praecesserunt, referri debet. Sed in nonnullis codd. mscpt. deest.

զե nam. Conjunctio a Pron. **բ** derivanda.

քո tui. Vide supra.

է *est*. III. pers. Sing. Praes. Ind. verbi subst.
 ել *esse*, cf. pag. 74. sq.

արքայութի *regnum*. Nominat. Sing. nominis abstracti, quod ad decl. I. flectitur, et descendit a voce
 արքայ *rex*. արքայութի scriptum est pro արքայութիւն
 cf. pag. 5.

և *et*. — զօրութի *potentia*. Nominat. Sing. nominis abstracti decl. I., quod descendit a voce զօր *fortitudo*,
exercitus.

և *et*. — փառք *gloria*. Nominat. Plur. nominis
 Subst. decl. VI., quod in hoc tantum numero occurrit.

յաւիտեանս *in saecula*. Accus. Plur. nominis Subst.
 յաւիտեանս *saeculum*, *aeternitas*, pro 'ի յաւիտեանս cf.
 pag. 22., quod descendit ab Adv. յաւես *semper*, *perpetuo*,
 et varia ratione flectitur: Gen. Sing. յաւիտենի
 cf. pag. 25. Instr. յաւիտենիւ s. յաւիտենաւ Gen. Plur.
 յաւիտենից s. յաւիտեանց Instr. յաւիտենիւք s. յաւի-
 տեամբք.

ամէն *Amen*.

LITTERATURA ARMENIACA.*)

- Quadro delle Opere di vari Autori anticamente tradotte in Armeno. ital. Venezia. 1825. 8. $\frac{5}{8}$ Rthlr.
Quadro della Storia letteraria di Armenia estesa da Mons. Placido Sukias Somal. ital. Venezia. 1829. 8. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
Versuch einer Geschichte der armenischen Literatur, nach den Werken der Mechitaristen frei bearbeitet, von Carl Friedrich Neumann. Leipzig 1836. 8. 1 Rthlr. $18\frac{3}{4}$ sgr.
P. Garegin Zarbhānālean, Historia litteraturae Arm. — arm. vulg. Venet. 1865. 12°. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
-

I. Grammaticae et Lexica.

- Franco. Rivolae Dictionarium Armeno-Latinum. Lutet. Paris. 1633. 4.
Clem. Galani Grammaticae et logicae Institutiones linguae litteralis Armenicae. Addito Vocabulario Latino-Armeno omnium scholasticarum dictionum. Romae. 1645. 4.
Joh. Joachimi Schroederi thesaurus linguae Armenicae, antiquae et hodiernae, cum varia Praxios materia. Amstelodami 1711. 4. 3 — 4 Rthlr.
Jac. Villotte. Dictionarium novum Latino-Armenicum. Romae. 1714. fol.
-

*) Editiones operum, quae in India, Russia et Constantino-
poli prodierunt, aliasque, quae Massiliae et Amstelodami appa-
ruerunt, hic omisimus, quoniam facile comparari non possunt.
E libris recentioribus eos tantummodo hic recensuimus, qui ali-
quam nobis utilitatem afferunt. Plerique eorum Venetiis in insula
Sti Lazari incolytae ejus Academiae monachorum Mechitaristicorum
studiis editi sunt, atque pretio apposito prostant apud bibliopo-
lam Berolinensem G. Eichler, cujus sumtibus hic libellus prodit.

- Lexicon Armeniacum linguae antiquae et recentioris arm. Venet. 1749 — 69. 2 Voll. 4. (Vol. sec. cont. Supplementum ad tom I., Lexicon nomm. propr., et duo Lexica linguâ veteri et recentiori conscripta.) 20 Rthlr.
- Grammatica Armen. ed. Abb. Mechitar. arm. Venet. 1770. 8 maj. 1 Rthlr.
- Grammatica Ital. armeniace conscripta. (Insunt multi dialogi et epistolae in utraque lingua). ed. Gabriel Avetikhian. Venet. 1792. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Dizionario Ital.- Arm.- Turco. Venet. 1804. 4. 8 Rthlr.
- Essai sur la langue Arménienne par Bellaud, Docteur en médecine. Paris. 1812. 8.
- Grammatica Armen. major. ed. Gabriel Avetikhian. (Prior ejus pars eaque etymologica linguâ arm. vulgari, posterior vero syntaxin continens linguâ veteri scripta est.) arm. Venet. 1815. 8 maj. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Eadem in compend. redacta. ling. arm. vulg. ibid. 1819. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
ling. arm. vet. ibid. 1823. 8. $\frac{5}{6}$ Rthlr.
- Dictionnaire abrégé Français-Arménien et Arménien-Français. par Paschal Aucher. Venet. 1812 — 17. 2 Voll. 4 min. 7 Rthlr.
- Grammatica Gallica armeniace conscripta ed. Arsen. Antimosean. (Accedit appendix de metris Gall. et Armen.) Venet. 1821. 8 maj. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Dictionary English-Armenian and Armenian-English by P. Aucher. Venet. 1821. 2 Voll. 4. 12 Rthlr.
- Grammaire de la langue Arménienne par J. Ch. Cirbied (lege: Dscherpet) Paris. 1823. 8.
- Dizionario Ital.- Arm.- Turco portatile. Venet. 1829. 8. $3\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Vocabularium manuale linguae Arm. veteris. Venet. 1831. 8 maj. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Grammatica Armeniaca. ed. Michael Tschamtschean. Venet. 1831. 1859. 8 maj. 1 Rthlr.
- A Grammar Armenian and English by Paschal Aucher. (Ad-dita sunt 1, pag. 144—187. varia loca e scriptis armen. cum versione anglica, inter quae epistolae apocr. Corinthiorum ad S. Paulum apost. et tertia S. Pauli ad Cor. a poeta Anglo Byron versae; 2, pag. 189 — 230. loca multa e scriptoribus armen. omnium temporum sine versione). Venet. 1832. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Elementa Grammaticae Armen. linguâ vulg. conscripta. Venet. 1833. 16. $\frac{7}{12}$ Rthlr.

- Pocket-Dictionary English Armenian. Venet. 1835. 2 Voll. 12.
2²/₃ Rthlr.
- Novum Lexicon linguae Armeniacaе elaboratum studio Abb.
Mechitar, Gabr. Avetikhian, Chatschatur, Sur-
melian et Bapt. Aucher. Venet. 1836. 37. 2 Voll. 4.
46¹/₃ Rthlr.
- Dizionario Armeno-Italiano composto da Emmanuele Ciak-
ciak. Venezia. 1837. 4. 16²/₃ Rthlr.
- Grammatica practica linguae Arm. arm. Venet. 1839. 12. 1¹/₂ Rthlr.
- Dictionnaire Français-Arménien-Turc par Pascal Aucher.
Venise. 1840. 8 maj. 6²/₃ Rthlr.
- Petermann, J. H. Grammatica linguae armeniacaе. Berlin.
1837. 8 maj. 1²/₃ Rthlr.
- Aux. Gurgen, Grammatica Angl. Armen. Venet. 1853. 8.
6²/₃ Rthlr.
- Arsen. Bagratuni, Elementa grammat. ling. Arm. — arm.
vulg. 1846. 49. 54. 60. 64. 8°. 5¹/₆ Rthlr.
- Ejusdem Grammatica linguae Arm. in usum exercitatorum
arm. Venet. 1852. 8°. 5 Rthlr.
- Lexicon linguae Arm. vulgaris. Venet. 1869. 8°. 3 Rthlr.
- Pocket-Dictionary Engl. Arm. Turc. et Turc. Arm. Engl. in usum
peregrinatorum. 3 Voll. 24°. Venet. 1846. 4 Rthlr.
- R. Gosche de Ariana linguae gentisque Armeniacaе indole.
Prolegomena. Berol. 1848. 8°. 2¹/₃ Rthlr.
- Friedr. Müller, Armeniaca I. Wien 1865. 8 n. 1¹/₁₅ Rthlr.
— II. 1870. n. 1¹/₁₅ Rthlr. III. 1871. 1¹/₁₅ Rthlr.
— Zwei sprachwissenschaftl. Abhandl. zur ar-
menischen Grammatik. Wien 1860. 24. n.
1¹/₁₅ Rthlr.
— Beiträge zur Lautlehre der armen. Sprache.
I.—III. Abhandl. Wien 1862. 3. 8°. 1¹/₃ Rthlr.
— Beiträge zur Declination des armen. Nomens.
Wien 1864. 8°. 1¹/₁₀ Rthlr.
— Beiträge zur Conjugation des arm. Verbuns.
Wien 1863. Lex. 8. 1¹/₁₀ Rthlr.
- M. Lauer, Grammatik der classischen armenischen Sprache.
Wien 1869. 8°. n. 4¹/₆ Rthlr.

II. Historica et Geographica.

- Historia provinciae Taron auctoribus Zenobio Glakensi (saec. IV.) et Joanne Mamikonensi (saec. VII.) arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.
- Histoire de Darón par Zénob de Klag trad. par M. Evar. Prud'homme. Paris 1864. 8°.
- Agathangeli (saec. IV.) historia. Venet. 1835. 1862. 24. 2 Rthlr.
- Agathangeli historia cum notis. italice. Venet. 1843. 8°. 1⁵/₈ Rthlr.
- Historia Armeniorum auctore Fausto Byzantino (saec. IV.) arm. Venet. 1832. 8 maj. 1²/₃ Rthlr.
- Historia Armeniorum auctore Mose Chorenensi (saec. V.) arm. Venet. 1827. 24. 2 Rthlr.
- Mosis Chorenensis opera omnia. Venet. 1842. 64. 8°. 4 Rthlr.
- Ejusdem historia italice cum notis. Venet. 1841. 50. 8°. 3¹/₂ Rthlr.
- Eadem gall. et arm. ed. LeVaillant de Florival. Venet. 1842. 8°. 6²/₃ Rthlr.
- Des Moses von Chorene Gesch. Gross-Armeniens, übersetzt von Dr. Lauer. Regensb. 1869. 8°. 1 Rthlr.
- Historia belli Armeniorum contra Persas auctore Eliseo (saec. V.) (Addita est in fine ejusdem oratio communitaria ad monachos.) arm. Venet. 1828. 24. 5/6 Rthlr.
- Elisei historia anglice versa a Ch. F. Neumann. London 1830. 4°.
- Eadem italice versa ab Jos. Capelletti. Venet. 1840. 8°.
- Eadem gallice versa a Greg. Kabaragy. Paris 1844. 8°.
- Historia Armeniorum ab anno 388 usque ad annum 485 p. Ch. auctore Lazaro Farpensi (saec. V.) arm. Venet. 1793. 8. 1 Rthlr.
- Mosis Kalankaituensis (saec. VII.?) historia Albaniae ed. Schahnazarean. Paris 1860. II. Voll. 8°.
- Histoire d'Arménie par le Patriarche Jean VI. dit Jean Catholicos (saec. IX.) traduite par M. J. Saint-Martin. Paris. 1841. 8°.
- Leontii presbyteri (saec. X. al. VIII.) historia incursionis Arabum in Armeniam ed. Schahnazarean. Paris. 1854. 8°.
- Eadem gallice versa ab eodem. Paris. 1856. 8°.
- Stephani Asolik. Taronensis (saec. X.) historia universalis. ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.

- Aristakis Lastivertensis** (saec. XI.) historia. Venet. 1845. 8°. $\frac{5}{8}$ Rthlr.
- Histoire d'Arménie** par Arisdaguès de Lasdiverd, trad. et accomp. de notes par M. Evariste Prud'homme. Paris. 1862. 8°.
- Samuelis presbyteri Aniensis** (saec. XII.) chronica, latine versa a Zohrab. Mediolani. 1818. 8°.
- Vardani magni** (saec. XIII.) *Historia Armeniae*. Venet. 1862. 8°. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Kiraki (Cyriaci) Gandsakensis** (saec. XIII.) *Historia*. Venet. 1865. 8°. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Vahram's** (saec. XIII.) *Chronicle of the Armen. kingdom in Cilicia*. translated by Ch. Fr. Neumann. Lond. 1831. 8°.
- Idem liber arm.** ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.
- Stephani Orbelini** (saec. XIII.) *Historia Siuniae* ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 2 Voll. 8°.
- Sembatis** (saec. XIV.) *belli ducis chronica*. ed. Schahnazarean Paris. 1859. 8°.
- Historia Armeniorum a creatione mundi usque ad finem saeculi XVIII.** auctore Michaelae Tschamtschean. arm. Venet. 1784—86. 3 Voll. 4. 10 Rthlr.
- Eadem in compendium redacta ab eodem.** arm. Venet. 1811. 8 maj. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Historia universalis saeculi XVIII.** auctore Luca Indschidschean. arm. vulg. Venet. 1824—27. 8 Voll. 8. 8 Rthlr.
- Geographia universalis auctoribus Stephano Acontio Kóvér et Luca Indschidschean.** arm. (Tom. I. continet Geogr. Armeniae rec. tom. V. et VI. descr. imperii Turcici in Europa). Venet. 1802—16. 11 Voll. 12 maj. $11\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Eadem cum multis tabulis.** 16 Rthlr.
- Eadem cum tabulis pictis.** 20 Rthlr.
- Descriptio Armeniae veteris** auctore Luca Indschidschean. arm. Venet. 1822. 4. $3\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Iter in Poloniam aliasque regiones ab Armeniis Aniensibus habitatas** auctore Mina Bscheschkean. arm. Venet. 1830. 8 maj. $2\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Descriptio geographica regionum, quae mari nigro circumjacent cum tab. geogr.** auctore Mina Bscheschkean. arm. vulg. Venet. 1819. 4. 1 Rthlr.
- Descriptio topographica et poetica Bospori Thracii** (sub. titulo: *Aestiva byzantina*) cum tab. geogr. auctore Luca Indschidschean. arm. Venet. 1793. 12. $\frac{7}{2}$ Rthlr.

- Villeggiature de' Bizantini sul Bosforo Tracio opera del P. Luca Ingigi tradotta dal P. Cherubino Aznavor. ital. Venezia. 1831. 12. $1\frac{1}{6}$ Rthlr.
- Descriptio urbis Calcutta cum tabulis. arm. Venet. 1832. 4. 2 Rthlr.
- Coup d'oeil général sur les provinces nouvellement conquises par les Russes et appelées par eux-mêmes Territoire d'Arménie. à Venise. 1828. 8. $\frac{5}{12}$ Rthlr.
- Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena dal Marchese Giovanni de Serpos. ital. Venezia. 1786 III. tomi 8.
- J. M. Chahan de Cirbied (lege: Dscherpet) et St. Martin Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de l'Asie. Paris. 1806. 8.
- St. Martin, Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie. Paris. 1818. II. Vol. 8.
- Memoire de Jean Ouoskherdjan, prêtre Arménien de Wagarchapad pour servir à l'histoire des événemens, qui ont lieu en Arménie et en Georgie à la fin du dix-huitième siècle et au commencement du dix-neuvième, suivis de vingt-huit anciennes inscriptions Armen. traduit de l'Armenien à l'aide de M. Aroutioun Astwatsatur par Jules Klaproth. Paris. 1818. 8.
- Collection des historiens de l'Arménie publiée en français par Victor Langlois. Paris. tom. I. 1867. tom. II. 1869. 4°.
- Bibliothèque historique Arménienne ou choix des principaux historiens Armén. traduits en français par Ed. Dulaurier. (Chronique de Mathieu d'Edesse continuée par Grégoire le prêtre (saec. XII.) Paris. 1858. 8°.
- Récueil des historiens des Croisades. Documens Arméniens. Paris. 1869. fol.
- Antiquitates Armen. ed. Luca Indschidschean. Venet. 1835. 3 Voll. 4°. 10 Rthlr.
- Idem liber italice versus ab Jos. Cappelletti. Taurini. 1841. 3 Voll. 4°.
- Geographia universalis cum multis tabulis pictis ed. Leon Alischan. Venet. 1845. 4°. 15 Rthlr.
- Ejusdem Geographia Armeniae recent. cum tabulis. Venet. 1855. 4°. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.

- Ejusdem Physiographia Armeniae.** arm. Venet. 1851. 8°. 1/3 Rthlr.
Emmanuel Catschuni, Geographia Armeniae vet. et rec. —
 arm. vulg. Venet. 1857. 12°. 1 Rthlr.
Victor Langlois, Le Trésor des Chartes d'Arménie ou Cartulaire de la chancellerie royale des Roupéniens. Venise. 1863.
 4°. 5 Rthlr.
Topographia Armeniae majoris et minoris cum tabulis ed. Ners. Sargisean. Venet. 1866. 4to. 3 1/2 Rthlr.

III. Theologica.

- Jacobi, episcopi Nisibeni sermones cum praefatione, notis et dissertatione de ascetis.** ed. Nicol. Antonellus. arm et lat. Romae. 1756. fol.
Eznikii (saec. V.) refutatio haeresiarum. In fine addita sunt **Ejusdem dicta moralia.** arm. Venet. 1826. 24 1 1/2 Rthlr.
Eznikii refutatio in linguam gallicam translata a M. Le Vaillant de Florival. Paris. 1853.
Elisei (saec. V. cf. supra) opera. Insunt: 1) historia belli Armeniorum contra Persas. 2) commentarius in libros Josuae et Judicum. 3) oratio commonitoria ad monachos. 4) sermones de oratione dominica, de baptismo, traditione, passione, supplicio crucis, sepultura et resurrectione Jesu Christi, de judicio extremo et reditu, de recordatione mortuorum et de sanctis Apostolis. 5) canones ecclesiastici. arm. Venet. 1838. 1859. 2 Rthlr.
Ejusdem historia italice versa ab Jos. Cappelletti. Venez. 1840. 8.
Corionis doctoris theol., Mambrei Lectoris, et Davidis invicti (saec. V.) opera. Insunt: 1) Corionis historia vitae et mortis Mesropi. II. Giut Cathol. epistola ad Davidem et Davidis responsio. III. Davidis 1) encomium sanctae crucis. 2) definitiones philosophicae. 3) omne malum puniendum esse. 4) apophthegmata quinque. 5) Porphyrii isagoge cum ejusdem explanatione. 6) Aristotelis categoriae cum explanatione earum. 7) Aristotelis liber de interpretatione cum ejusdem explanatione. 8) Explanatio analyticorum Aristotelis. 9) Aristotelis scripta de mundo et de virtutibus. arm. Venet. 1833. 8. 3 1/2 Rthlr.
Mémoire sur la vie et les ouvrages de David, philosophe Arménien du V. siècle de notre ère, et principalement sur ses traductions de quelques écrits d'Aristote, par C. F. Neumann. Paris 1829. 8.
Joannis Mandakunensis (saec. V.) sermones arm. Venet. 1836. 8. 1860. 8. 1 1/2 Rthlr.

- Joannis Odsniensis (saec. VIII.) philosophi opera. Insunt:
 1) Joannis Odsn. orationes synodales, contra Paulicianos, contra Phantasticos etc. 2) Theodori Kerrthenavor (saec. VII.) oratio contra Joannem Mairagomensem haeticum, et encomia sanctae crucis et sanctae Virginis. 3) Isaaci Cathol. (saec. VII) oratio in diem dominicam palmarum habita. arm. Venet. 1833. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Joannis Odsniensis oratio contra Phantasticos. arm. Venet. 1807. 8. $\frac{1}{2}$ Rthlr. arm. et lat. ibid. 1816. 8. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem oratio synodalis et contra Paulicianos sermo. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher. Venet. 1833. 8. 1 Rthlr.
- Ejusdem opera. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher Venet. 1834. 8.
- Chosrovis Andsevatzensis (saec. X.) Commentarius in liturgiam Arm. Venet. 1869. 8°. 1 Rthlr.
- Gregorii Narekensis (saec. X.) opera. Insunt: Ejusdem preces, encomia, cantica, et commentarius in Cant. Cant. arm. Venet. 1827. 8. $2\frac{3}{4}$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1842. 8. $3\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem preces arm. Venet. 1807. 12. $\frac{3}{4}$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1833. 12. 1844. 24. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem preces cum commentario Gabr. Avetikhian. arm. Venet. 1827. 8. $3\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem encomia et carmina cum comment. Gabr. Avetikhian. arm. ibid. 1827. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem Commentarius in Canticum Canticorum. arm. Venet. 1789. 12. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Nersetis Clajensis (saec. XII.) preces viginti quatuor linguis editae. Venet. 1823. 12. 4 Rthlr. Ed. nova. ibid. 1837. 12. triginta sex linguis 1862. 69. $6\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem epistola pastoralis arm. et lat. edita ab Jos. Cappelletti. Venet. 1829. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr. Eadem lat. ibidem. 1829. 8. $\frac{1}{2}$ Rthlr. Eadem arm. ibidem. 1830. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem opera lat. versa ab Jos. Cappelletti. Venet. 1833. 2 Voll. 8. 4 Rthlr.
- Ejusdem oratio synodalis et epistolae. Venet. 1848. 24°. 1 Rthlr.
- Ejusdem opera poetica. Venet. 1830. 24°. 2 Rthlr.
- Gregorii Teghà (saec. XII.) opera. Insunt 2 epp. dogm. de conciliatione ecclesiae Arm. cum Graeca. Venet. 1838. 24. 1 Rthlr.
- Nersetis Lambronensis (saec. XII.) oratio synodalis una cum 2 aliis orationibus. arm. Venet. 1784. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Orazione sinodale di Nierses Lampronense recata in lin-

- gua Italiana dall Armena, ed illustrata con annotazioni dal
 Pasquale Aucher. Venezia. 1812. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Synodalrede des Nerses von Lampron, aus dem Armeni-
 schen übersetzt, mit Anmerkungen und einer Einleitung ver-
 sehen von C. F. Neumann. Leipzig. 1834. 8.
 Ejusdem oratio synodalis, epistolae et homiliae. Venet. 1838. 24.
 1 Rthlr.
 Ejusdem Commentarius in liturgiam Armen. Venet. 1837. 8°.
 $\frac{2^{5}}{12}$ Rthlr.
-
- Missale Armeniacum. arm. Romae. 1686. 2 Voll. fol. $83\frac{1}{2}$ Rthlr.
 Breviarium Armeniacum. arm. Venet. 1845. 1860. 1 Rthlr.
 Rituale Armeniacum. arm. Venet. 1931. 8. 4 Rthlr.
 Pontificale Armeniacum. arm. Venet. 1833. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Liturgia Armeniaca cum imaginibus. arm. Venet. 1823. 4. et
 ibid. eod. anno 8. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Liturgia Armena trasportata in Italiano per cura del Gabriele
 Avetikhian. con. rami, arm. ital. ibid. 1826. 8. et 1832. 1854. 8.
 $\frac{11}{12}$ Rthlr.
-

- Vitae omnium Sanctorum Calendarii Armen. cum annotationibus
 Jo. Bap. t. Aucher. arm. Venet. 1810—14. 12 Voll. 8. 15 Rthlr.
 Eaedem sine annotationibus, arm. ibid. fol. 10 Rthlr.
 Dissertazione sopra la processione dello Spirito Santo dal Padre
 e dal Figliuolo opera del Gabr. Avetikhian. ital. Venezia.
 1824. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Commentarius in hymnos ecclesiae Armeniacae auctore Gabr.
 Avetikhian. arm. Venet. 1814. 4. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Conciliatio ecclesiae Armenae cum Romana ex ipsis Armenorum
 patrum et doctorum testimoniis in duas partes, historialem et
 controversialem divisa auctore Clemente Galano. arm. lat.
 Romae. typis Congreg. de propag. fide. 1650—61. 3 Voll. fol.
 Bibliotheca selecta litteraturae Armenorum. arm. Venet. 1853—61.
 22 Voll. 24°. $7\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Gregorii Magistri (saec. XI.) opera poetica. Venet. 1868. 24°.
 $\frac{5}{12}$ Rthlr.

IV. Versiones.*)

- Labubniae al. Lerubnae (saec. I.?) Epistola regis Abgari s. historia conversionis Edessenorum. arm. Venet. 1868. 8°. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Idem liber gallice versus a L. Alischan. Venet. 1868. 8°. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Biblia sacra. arm. Venet. 1733. fol. $33\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Eadem cum lectionibus variantibus. arm. Venet. 1805. 4. et ibid. eod. anno. 4 Voll. 8. $6\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Eadem emendata ad fidem codd. 1 Voll. 1859. $7\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Psalmi arm. ibid. 1786. 8. 1 Rthlr. et 1820. 32. $7\frac{1}{12}$ Rthlr. et 1822. 8. $\frac{3}{4}$ Rthlr.
- Sapientia Salomonis arm. graec. lat. Venet. 1824. 24. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ecclesiasticus. arm. Venet. 1833. 1858. 24. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Novum Testamentum. arm. Venet. 1825. 47. 63. 8. $1\frac{1}{6}$ Rthlr.
- Quatuor Evangelia. arm. Venet. 1816. 8. $\frac{3}{4}$ Rthlr.
- Acta et Epistolae Apostolorum. arm. Ven. 1824. 12. $\frac{3}{4}$ Rthlr.
- Obadiah Armenus, quo cum analysi vocum Armenicarum grammaticâ, et collatione versionis Arm. cum fontibus, aliisque, maximam partem orientalibus versionibus, exhibetur primum in Germania specimen characterum Armenicorum ab Andrea Acolutho, arm. et lat. Lipsiae. 1680. 4.
- Eusebii Pamphili Chronicorum canonum libri duo. Opus ex Haicano codice a doctore J. Zohrabo diligenter expressum et castigatum. Aug. Maius et J. Zohrabus nunc primum conjunctis curis latinitate donatum et notis illustratum, additis graecis reliquiis, ediderunt lat. Mediolani. 1818. 4 maj.
- Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi Chronicon bipartitum, nunc primum ex armeniaco textu in latinum conversum, adnotationibus auctum, graecis fragmentis exornatum opera Jo. Bapt. Aucher. arm. graec. lat. Venet. 1818. 2 Voll. 4 maj. 10 Rthlr.
- Philonis Judaei sermones tres haecenus inediti I et II de providentia et III de animalibus ex armena versione antiquissima ab ipso originali textu graeco ad verbum stricte exequuta, nunc primum in Latium fideliter translata per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venet. 1822. 4 maj. $2\frac{1}{3}$ Rthlr.

*) Hac versiones omnes antiquo tempore et maximam partem saeculo quinto p. Chr. factae sunt.

- Philonis Judaei paralipomena armena, libri videlicet quatuor in Genesin, libri duo in Exodum, sermo unus de Sampsonē, alter de Jona, tertius de tribus angelis Abraamō apparentibus, opera haec nunc inedita ex armena versione antiquissima ab ipso orig. textu graeco ad verbum stricte exequuta sacculo V. nunc primum in Latium fideliter translata per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venetiis 1826. 4 maj. 6²/₃, Rthlr.
- Joannis Chrysostomi homiliae in Evangelium Matthaei una cum fragmentis homiliarum in epp. S. Pauli arm. Venet. 1826. 3 Vol. 8 maj. 4¹/₄, Rthlr.
- Delectus homiliarum Jo. Chrysostomi. Venet. 1861. 8°. 4¹/₃, Rthlr.
- Jo. Chrysostomi Commentarius in epistolas S. Pauli. Venet. 1862. 2 Voll. 8°. 6²/₃, Rthlr.
- Severiani sive Seberiani Gabalorum episcopi Emesensis homiliae nunc primum editae ex antiqua versione armena in latinum sermonem translatae per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venet. 1827. 8 maj. 2²/₃, Rthlr.
- Idem liber sine versione lat. 1830. 8. 1¹/₃, Rthlr.
- Basilii Magni homiliae IX. in Hexaemeron. arm. Venet. 1830. 8 maj. 1¹/₃, Rthlr.
- Cyrilli Hierosolymitani Catecheses. arm. Viennae. 1832. 8.
- Ephraem Syri opera. (paralipomena sc. armen.) Insunt I. ejus commentarii in Pemateuchum, libros Josuae, Judd. Regum et Chronicorum II. explanatio IV Evangeliorum synoptica, interpretatio Evangelii (sc. parabolicarum dictionum) atque sermones de margarita, de resurrectione et grano sinapis, nec non de dicto Ev. Jo. 3. 29. „qui sponsam habet, sponsus est“. III. explanatio XIV. epp. S. Pauli (quibus adnumerantur ep. Corinth. ad S. Paulum ejusdemque epistola III. ad Cor.) IV. sermones et preces. arm. Venet. 1836. 4 Voll. 8 maj. 8 Rthlr.
- Commentarius (s. catena aurea) in Acta Apostolorum antiquo tempore collectus ex Jo. Chrysostomo et Ephraem Syro. arm. Venet. 1839. 8 maj. 2²/₃, Rthlr.
- Historia Alexandri magni. Venet. 1842. 8°. 10 Rthlr.
- Vitae patrum eremitarum. Venet. 1855. 2 Voll. 8°. 9¹/₂, Rthlr.
- Chronique de Michel le Grand, Patriarche des Syriens Jacobites trad. par Victor L. anglois. Venise. 1848. fol. 5⁰/₁₂, Rthl.

V. Varia.

- Mosis Chorenensis (sacc. V.) praeparatio rhetorica sub titulo: „liber Chriarum“ cum commentario edit. ab Jo. Zohrab. arm. Venet. 1796. 8. 1¹/₃, Rthlr.

- Explicatio ponderum et mensurarum Veterum sec. Epiphan., Mos. Chor., et Ananiam Schirakensem facta ab Jo. Bapt. Aucher. arm. Venet. 1821. 8 maj. 1 Rthlr.
- Elegie sur la prise d'Edesse par les Musulmans, par Nersès Klaietsi, Patriarche d'Arménie, publiée pour la première fois en Armenien par J. Zohrab arm. Paris. 1828. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Ejusdem opera poetica arm. Venet. 1830. 24. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Fabulae auctore Mechitar Gosch (saec. 12.) arm. Venet. 1790. $12\frac{1}{2}$ Rthlr. ed. 5 nova c. fabulis. Olymp. 1842. 54. $\frac{5}{6}$ Rthlr.
- Choix de fables de Vartan (saec. XIII.) en Arménien et en Français. (par S. Martin.) Paris. 1825. 8 maj. $1\frac{1}{6}$ Rthlr.
- Mechitaris Medici (saec. XII.) consolatio in febribus arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.
- Medicina practica auctore Mich. Resten. (tom. II. continet Lexicon medicum polyglotton.) arm. Venet. 1832. 2 Voll. 8. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Descrizione e cura del Cholera Morbus, opera del Dr. Davide Mighirdician tradotta in Italiano. Venet. 1831. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Compendiose notizie sulla Congregazione de' Monaci Armeni Mechitaristi di Venezia, col ritratto del Fondatore, e la Veduta dell' Isola di S. Lazzaro. Arm. — Ital. 1819. 12. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Idem liber linguâ Anglicâ conscriptus ibid 1825. 4. $\frac{7}{12}$ Rthlr.
- Le Couvent de Saint-Lazare à Venise, ou histoire succincte de l'ordre des Méchitaristes Arméniens; suivie de renseignements sur la langue, la littérature, l'histoire religieuse et la géographie de l'Arménie. par Eugène Boré. Paris 1837. 12. $\frac{5}{6}$ Rthlr.

Ex officina G. Hickethier.

2

Verlag von H. Reuther in Karlsruhe.

PORTA

LINGUARUM ORIENTALIUM

SIVE

ELEMENTA LINGUARUM

I. HEBRAICAE	V. SYRIACAE
II. CHALDAICAE	VI. ARMENIACAE
III. SAMARITANAE	VII. AETHIOPICAE
IV. ARABICAE	VIII. PERSICAE.

STUDIIS ACADEMICIS ACCOMMODATA.

EDIDIT

J. H. PETERMANN, E. NESTLE, S. LANDAUER E. A.

Das unter diesem Titel von *J. H. Petermann*, einem der gelehrtesten und tüchtigsten Kenner der orientalischen Literatur, vor einer Reihe von Jahren begonnene Werk hat in erster Linie den Zweck, die Einführung in das Studium dieser Sprachen zu erleichtern und eignet sich daher sowohl zum Selbststudium als auch zum Leitfaden für academische Vorlesungen. Ein besonderer, von Fachgelehrten anerkannter Vorzug dieser

Elementargrammatiken der orientalischen Sprachen

besteht darin, dass dieselben in möglichst knapper Form dem Anfänger Alles dasjenige bieten, was derselbe zur Kenntniss der einzelnen Sprachen bedarf, und zwar:

I. Eine kurze aber vollständige Grammatik nach einer bestimmten und für alle diese Sprachen gleichförmigen Einrichtung und Methode abgefasst, bei den fünf semitischen Hauptdialekten mit steter Hinweisung auf die Abweichung und Uebereinstimmung derselben untereinander.

II. Ein Specimen lectionis et analyseos, für welches bei allen Sprachen, in denen es existirt, das Vaterunser gewählt worden ist.

III. Eine kurze Uebersicht der Literatur, welche die Hauptoriginalwerke des Volks, sowie die vorzüglichsten Grammatiken, Chrestomathieen und Wörterbücher möglichst mit Angabe der Preise namhaft macht.

IV. Eine Chrestomathie. Hier sind, um Gelegenheit zur Sprachvergleichung zu geben, und um eine sonst nöthige versio interlinearis zu vermeiden, bei jeder Sprache die vier ersten Capitel der Genesis nach den alten Uebersetzungen (aus der Biblia polyglotta von Castelli) vorangestellt, auf welche dann mit steter Berücksichtigung des Fortschreitens vom Leichtern zum Schwerern klassische Stellen aus verschiedenen Schriften folgen.

Verlag von H. Reuther in Karlsruhe.

(Die neu erschienene *Grammatica syriaca* enthält u. A. folgende, abwechselungsweise auch in Estrangelo gedruckte, Lesestücke aus bis jetzt noch nicht publicirten Handschriften:

Vitae prophetarum (quatuor majorum) e tribus codicibus musci britannici. — Historia S. Crucis bis inventae (e cod. Londini. Add. 12174 anni 1196). — Ex homiliis Severi patriarchae Antiocheni (512—518) secundum translationem a Jacobo Edesseno anno 701 confectam et scholiis illustratam. (Add. M. S. S. 12159. A. Chr. 868.). — E. Jacobi Edesseni epistula de regibus Magis e cod. Lond. add. 12172 (c IX saec.) saccudunt nomina eorum e cod. londin. add. 12143 (anni 1229.) et Paris; 232 (XV II saec.) — E. Danielis Salachensis explicatione verborum selectorum Davidis prophetae. (e cod. Lond. add. 17125) IX vel X. saec.).

V. Das Glossarium, welches alle in der Chrestomathie vorkommenden Wörter enthält und die schwierigen Formen erklärt.

Die Verlagsbandlung, welcher es gelungen ist, für die Bearbeitung der noch ausstehenden Theile des Unternehmens, das durch den Tod Petermann's ins Stocken gerathen war, namhafte Kräfte zu gewinnen, beabsichtigt das noch Fehlende in möglichster Bälde erscheinen zu lassen, wodurch der ursprüngliche Plan des Herausgebers seiner Verwirklichung entgegen zu gehen verspricht.

Bis jetzt sind erschienen:

Tom	I.	<i>Grammatica hebraica</i>	von J. H. Petermann.	M. 2,50
"	II.	<i>Grammatica chaldaica</i>	von dems.	4,—
"	III.	<i>Grammatica samaritana</i>	" "	4,50
"	IV.	<i>Grammatica arabica</i>	" "	4,50
"	V.	<i>Grammatica syriaca</i>	Dr. E. Nestle	5,40
"	VI.	<i>Grammatica armeniaca</i>	J. H. Petermann	4,—

In Vorbereitung ist und wird möglichst im Laufe des nächsten Jahres erscheinen:

Tom. VII. *Grammatica persica* von Dr. S. Landauer.

Ich empfehle das verdienstvolle Unternehmen allen Freunden der orientalischen Sprachen und Litteratur aufs Angelegentlichste und ladet aufs Neue zur Subscription auf dasselbe ein.

Karlsruhe, September 1880.

H. Reuther

(früher G. Eichler's Verlag).

Dr Ferd. Hitzig's

Vorlesungen über biblische Theologie

des alten Testaments

nebst messianischen Weissagungen.

Mit dem

Brustbild des Verfassers und einer Lebens- und Charakterskizze

herausgegeben von

Lic. J. J. Kneucker,

Pfarrer in Ziegelhausen und Professor a. d. Universität Heidelberg.

20 Bogen 8°. Preis M. 6. —.

Zu beziehen durch jede Buchhandlung.

Digitized by Google

3 2044 022 695 928

